IV. DİN EĞİTİMİ KONGRESİ

7-9 Kasım 2025

07-09 KASIM 2025

IV. DİN EĞİTİMİ KONGRESİ

Antalya

KONGRE PROGRAMI

ÖZET BİLDİRİ KİTABI

NEU PRESS

Yayınevi: NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ YAYINLARI
Publisher: NECMETTIN ERBAKAN UNIVERSITY PRESS (NEU PRESS)
Yaka Mah. Yeni Meram Cad. Kasım Halife Sok. B Blok No: 11 Meram / KONYA / TÜRKİYE
+90 332 221 0 575 www.neupress.org info@neupress.org
Sertifika No / Certificate Number: 49846
ROR ID: https://ror.org/013s3zh21
Crassref Funder ID: 501100016981
Genel Yayın Yönetmeni / Executive Editor:
Dr. Öğr. Üyesi/Asst. Prof. Dr. Fatih KALECİ, fkaleci@neupress.org
Telif ve Lisanslama Müdürü / Rights and Permission Manager:
Muammer KÖROĞLU, mkoroglu@neupress.org

Yayın No. / Publication Number: 455

Kitap Adı / Book Title: IV. DİN EĞİTİMİ KONGRESİ ÖZET BİLDİRİ KİTABI
E-ISBN: 978-625-5777-81-2
Editörler/Editors
Prof. Dr. H. Yusuf ACUNER
Prof. Dr. Bayramali NAZIROĞLU
Dr. Öğr. Üyesi Şeyma TURAN
Arş. Gör. Nisanur ÖLMEZ
Tasarım/Design
Enes Malik YALÇIN, enesyalcin@neupress.org
Redaksiyon/Redaction
Torun BAYRAMLAR, torun@neupress.org
Baskı Sorumluları / Printing Officers
Muhammed Sami TEKİN, muhammedsami@neupress.org
Nurullah DEMİR, nurullah@neupress.org
Baskı/Printing
Necmettin Erbakan University Press (NEU PRESS)
Yaka Mah. Yeni Meram Cad. Kasım Halife Sok. B Blok No: 11 Meram / KONYA / TÜRKİYE
0332 221 0 575 - www.neupress.org
Sertifika No / Certificate No: 48888
Yayın Türü / Publication Type: Kitap-Akademik Yayımlar / Book-Academic Publications
Yayım Tarihi / Publication Date: Kasım 2025/November 2025
Yayım Yeri / Place of Publication: Konya, Türkiye
Yayın Dili / Language: Türkçe/Turkish
Ebat / Dimensions: 21x29.7 cm
Baskı Sayısı / Edition: 1
Sayfa Sayısı / Page Count: VII + 227
Kategori/Category: İlahiyat/ Theology
SDG Kategori/SDG Category: 4, Nitelikli Eğitim/ Quality Education
Anahtar Kelimeler: Din Eğitim Konresi, Din Eğitimi, Kongre
Keywords: Religious Education Conference, Religious Education, Congress

Lisans Türü | OA License: CC BY 4.0
Erişim | Access: neupress.org
Copyright 2025

**This book is published under CC BY license, which means that you can copy, redistribute, remix, transform, and build upon the content for any purpose,* even commercially, as long as you give appropriate credit, provide link to the license, indicate if changes were made, and do not impose additional terms or conditions on others that prohibit them from exercising the rights granted by that license, including any effective technological measures.

KONGRE HAKKINDA

Türkiye'de din eğitimi alanında çalışan akademisyenleri bir araya getirmek amacıyla 1997 yılından itibaren düzenlenmeye başlanan koordinasyon toplantıları, 2015 yılında Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Din Eğitimi Anabilim Dalı ev sahipliğinde gerçekleştirilen toplantıda farklı bir boyuta taşınmıştır. Söz konusu toplantıda, bu buluşmaların akademik anlamda daha verimli ve kurumsal bir zemine oturtulabilmesi için bir kongre organizasyonu önerisi gündeme gelmiştir.

Bu doğrultuda, Din Eğitimi Kongresi'nin ilki 2017 yılında İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Din Eğitimi Anabilim Dalı öncülüğünde Darıca'da, ikincisi 2018 yılında Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Din Eğitimi Anabilim Dalı öncülüğünde Antalya'da, üçüncüsü ise 2022 yılında Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Din Eğitimi Anabilim Dalı öncülüğünde Konya'da gerçekleştirilmiştir. Söz konusu kongreler, Din Eğitimi Anabilim Dalı bünyesinde farklı temalarda çalışmalar yürüten araştırmacılar arasında bilimsel iletişim ve iş birliği ortamı oluşturmuş; ayrıca lisansüstü düzeyde çalışma yapan genç araştırmacıların alanın uzman isimleriyle bir araya gelmesine imkân sağlamıştır.

Din eğitimi, günümüzde yalnızca bireylere inanç temelli bilgi kazandırmayı amaçlayan bir pedagojik alan olmaktan çıkmış; çok boyutlu ve disiplinler arası bir akademik disiplin haline dönüşmüştür. Bu bağlamda, dinî bilginin hangi esaslara göre şekillendiği, birey ve toplum düzeyinde nasıl anlamlandırıldığı, pedagojik süreçler yoluyla ne şekilde içselleştirildiği ve eğitim ortamlarında hangi yöntemlerle yapılandırıldığı gibi hususlar, din eğitimi biliminin temel inceleme alanları arasında yer almaktadır. Din eğitimi, bireyin dinî gelişiminin yanı sıra değerler eğitimi, kimlik inşası, kültürel aidiyet, toplumsal uyum ve barış gibi üst düzey toplumsal hedeflere katkıda bulunan bir işlev de üstlenmektedir.

Sosyal ve beşerî bilimlerdeki güncel yönelimler dikkate alındığında din eğitimi araştırmalarının dijitalleşme, göç, sekülerleşme, dinî çoğulculuk, bireyselleşme, sosyal adalet, kültürel çeşitlilik ve sosyal medya gibi çağdaş dinamikler çerçevesinde içerik, yöntem ve kurumsal yapı bakımından yeniden ele alınmasın gereklidir. Bu doğrultuda, yalnızca geleneksel öğretim modellerine odaklanmak yerine eleştirel pedagoji, kültürel çalışmalar, medya okuryazarlığı, bilişsel gelişim kuramları ve ahlaki muhakeme gibi farklı yaklaşımlar üzerinden bütüncül değerlendirmeler yapılması önem arz etmektedir.

IV. Din Eğitimi Kongresi kapsamında, din eğitiminin kuramsal temelleri, tarihsel gelişimi, pedagojik uygulamaları, güncel sorunları ve akademik yaklaşımları çok boyutlu ve bilimsel bir perspektifle incelenmesi hedeflenmektedir. Kongrede, öğretim süreçlerindeki çeşitlilik, öğretmen ve din görevlisi yetiştirme modelleri, müfredat yapıları, ölçme-değerlendirme yaklaşımları, teorik tartışmalar, kavramsal analizler, saha araştırmaları ve disiplinler arası iş birlikleri ele alınacaktır. Ayrıca, Türkiye'deki uygulamaların yanı sıra farklı ülkelerde benimsenen modeller ile karşılaştırmalı

yaklaşımlar değerlendirilerek evrensel eğilimler doğrultusunda küresel bir bakış açısının geliştirilmesine katkı sunulması amaçlanmaktadır. Bu sayede, din eğitiminin güncel meseleleri ve geleceğine ilişkin teorik ve uygulamalı çözüm önerileri ortaya konulacaktır.

Kongreye, din eğitimi alanında çalışan akademisyenler, öğretmenler, din görevlileri, alan uzmanları, eğitim politikası yapıcıları, lisansüstü araştırmacılar, sivil toplum kuruluşlarının temsilcileri ve konuya ilgi duyan tüm araştırmacılar davetlidir. Yalnızca sözlü bildirilerin kabul edileceği kongrede, özetlerin din eğitimi alanının temel konu ve sorunlarına odaklanan, bilimsel araştırma ilkelerine uygun ve özgün nitelikte hazırlanmış olması beklenmektedir.

DÜZENLEME KURULU

Düzenleme Kurulu Başkanı

Prof. Dr. Haci Yusuf Acuner (Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi)

Düzenleme Kurulu

Prof. Dr. Ayşe Zişan Furat (İstanbul Üniversitesi)
Prof. Dr. Bayramali Nazıroğlu (Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi)
Prof. Dr. İbrahim Turan (Ondokuz Mayıs Üniversitesi)
Prof. Dr. Muhiddin Okumuşlar (Necmettin Erbakan Üniversitesi)
Prof. Dr. Nurullah Altaş (Yalova Üniversitesi)
Doç. Dr. İrfan Erdoğan (Necmettin Erbakan Üniversitesi)
Doç. Dr. Muhammed Fatih Turanalp (Necmettin Erbakan Üniversitesi)
Doç. Dr. Mustafa Fatih Ay (Akdeniz Üniversitesi)
Doç. Dr. Sümeyra Bilecik Karacan (Selçuk Üniversitesi)
Doç. Dr. Şeref Göküş (Akdeniz Üniversitesi)
Dr. Öğr. Üyesi Elif Sobi (Ondokuz Mayıs Üniversitesi)
Dr. Öğr. Üyesi Şeyma Turan (Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi)
Arş. Gör. Şeyma Çiçek (Necmettin Erbakan Üniversitesi)
Arş. Gör. Esra Ermiş Vural (Ondokuz Mayıs Üniversitesi)
Arş. Gör. Nisanur Ölmez (Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi)
Arş. Gör. Şadiye Sümeyye Bilge (Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi)

Bilim ve Hakem Kurulu

Prof. Dr. Abdurrahman Dodurgalı (Hakkari Üniversitesi)
Prof. Dr. Adem Güneş (Amasya Üniversitesi)
Prof. Dr. Ahmet Koç (İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi)
Prof. Dr. Akif Akto (Mardin Artuklu Üniversitesi)
Prof. Dr. Banu Gürer (Marmara Üniversitesi)
Prof. Dr. Bülent Çelikel (Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi)
Prof. Dr. Cemal Tosun (Ankara Üniversitesi)

Prof. Dr. Cemil Oruç (İnönü Üniversitesi)
Prof. Dr. Cemil Osmanoğlu (Trabzon Üniversitesi)
Prof. Dr. Davut Işıkdoğan (Dicle Üniversitesi)
Prof. Dr. Eyup Şimşek (Atatürk Üniversitesi)
Prof. Dr. Fatih Çınar (Süleyman Demirel Üniversitesi)
Prof. Dr. Hacer Âşık Ev (Balıkesir Üniversitesi)
Prof. Dr. Halit Ev (Manisa Celal Bayar Üniversitesi)
Prof. Dr. Hamit Er (Ordu Üniversitesi)
Prof. Dr. Hasan Dam (Ondokuz Mayıs Üniversitesi)
Prof. Dr. Hasan Meydan (Sakarya Üniversitesi)
Prof. Dr. Hüseyin Yılmaz (Cumhuriyet Üniversitesi)
Prof. Dr. İbrahim Aşlamacı (İnönü Üniversitesi)
Prof. Dr. İrfan Başkurt (İstanbul Üniversitesi)
Prof. Dr. İsmail Arıcı (İzmir Katip Çelebi Üniversitesi)
Prof. Dr. İsmail Sağlam (Bursa Uludağ Üniversitesi)
Prof. Dr. M. Şevki Aydın (Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi)
Prof. Dr. M. Zeki Aydın (Selçuk Üniversitesi)
Prof. Dr. Macid Yılmaz (Hitit Üniversitesi)
Prof. Dr. Mahmut Dündar (Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi)
Prof. Dr. Mahmut Zengin (Sakarya Üniversitesi)
Prof. Dr. Mehmet Bahçekapılı (Yalova Üniversitesi)
Prof. Dr. Mehmet Emin Ay (Bursa Uludağ Üniversitesi)
Prof. Dr. Mehmet Faruk Bayraktar (Düzce Üniversitesi)
Prof. Dr. Mehmet Kamil Coşkun (Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi)
Prof. Dr. Mehmet Korkmaz (Erciyes Üniversitesi)
Prof. Dr. Muhammed Ali Yazıbaşı (Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi)
Prof. Dr. Muhammed Esat Altıntaş (İstanbul Medeniyet Üniversitesi)
Prof. Dr. Muhammet Fatih Genç (Kocaeli Üniversitesi)
Prof. Dr. Mustafa Köylü (Samsun Ondokuz Mayıs Üniversitesi)
Prof. Dr. Mustafa Usta (Marmara Üniversitesi)
Prof. Dr. Nebahat Göçeri (Sivas Cumhuriyet Üniversitesi)
Prof. Dr. Nevzat Yaşar Aşıkoğlu (Sivas Cumhuriyet Üniversitesi)
Prof. Dr. Osman Taştekin (Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi)
Prof. Dr. Ömer Demir (Yozgat Bozok Üniversitesi)

Prof. Dr. Recai Doğan (Ankara Üniversitesi)
Prof. Dr. Remziye Ege (Ankara Üniversitesi)
Prof. Dr. Saadettin Özdemir (Süleyman Demirel Üniversitesi)
Prof. Dr. Süleyman Akyürek (Erciyes Üniversitesi)
Prof. Dr. Şakir Gözütok (Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi)
Prof. Dr. Şuayip Özdemir (Amasya Üniversitesi)
Prof. Dr. Şükrü Keyifli (Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi)
Prof. Dr. Tuğrul Yürük (Çukurova Üniversitesi)
Prof. Dr. Yıldız Kızılabdullah (Ankara Üniversitesi)
Prof. Dr. Yusuf Bahri Gündoğdu (Ondokuz Mayıs Üniversitesi)
Prof. Dr. Yusuf Batar (İnönü Üniversitesi)
Prof. Dr. Zeki Salih Zengin (Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi)

Sekreterya

Dr. Öğr. Üyesi Şeyma Turan (Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi)
Arş. Gör. Şeyma Çiçek (Necmettin Erbakan Üniversitesi)
Arş. Gör. Esra Ermiş Vural (Ondokuz Mayıs Üniversitesi)
Arş. Gör. Nisanur Ölmez (Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi)
Arş. Gör. Şadiye Sümeyye Bilge (Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi)

7 KASIM 2025 CUMA

8 KASIM 2025 CUMARTESİ

SAHA DENEYİMLERİ IŞIĞINDA DİYANET AKADEMİSİ'NİN EĞİTİM MODELİ: MEZUN DİN GÖREVLİLERİNİN GÖRÜŞLERİNE DAYALI BİR ANALİZ

Dr. Öğr. Üyesi Tuncay CEYLAN
Bitlis Eren Üniversitesi
tuncyceyln@gmail.com

ÖZET

Türkiye'de din hizmetleri, resmi olarak Diyanet İşleri Başkanlığı (DİB) tarafından yürütülmektedir. DİB, topluma sunduğu din hizmetlerini din görevlileri marifetiyle gerçekleştirmektedir. DİB tarafından gerçekleştirilen din hizmeti ve dini faaliyetlerin nitelikli, verimli ve etkili olabilmesi, din görevlilerinin mesleki bilgi, beceri ve donanımlarıyla yakından ilişkilidir. Bu anlayışla DİB, din görevlilerinin mesleki yeterliklerini geliştirmek amacıyla 24 Mart 2022 tarihinde Diyanet Akademisini kurmuştur. DİB, istihdam edeceği Kur'an kursu öğreticisi, imam-hatip ve müezzin-kayyımları Diyanet Akademisi eğitim merkezlerinde ihtisas eğitim programlarına alarak din görevlilerine hizmet öncesi mesleki eğitim vermektedir. Diyanet Akademisi, din görevlilerinin mesleki ve dini formasyonlarını güçlendirmeyi hedefleyen bir yapı olmasına rağmen; mezunların sahadaki uygulamalarda karşılaştıkları deneyimler, Akademi eğitiminin saha ihtiyaçlarını tam anlamıyla karşılayıp karşılamadığı sorusunu gündeme getirmektedir. Bu çerçevede Diyanet Akademisinde verilen eğitimin, mezunların sahadaki görevlerini yerine getirmeleri açısından ne derece yeterli olduğu; mezunların, Akademide edindikleri bilgi, beceri ve deneyimlerin sahadaki uygulamalarla ne ölçüde örtüştüğü konularının araştırılması önem arz etmektedir. Literatürde, Diyanet Akademisinden mezun olmamış ve/veya göreve başlamamış aday din görevlileri ile Diyanet Akademisi eğitim görevlilerine yönelik çeşitli araştırmaların yapıldığı belirlenmiştir. Fakat Diyanet Akademisinden mezun olup göreve başlayan din görevlilerinin tecrübeleri kapsamında Akademiyi inceleyen bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu doğrultuda araştırmanın problem cümlesi, "Diyanet Akademisinin eğitim modeli, sahadaki din hizmeti ihtiyaçlarına cevap vermekte midir?" şeklinde belirlenmiştir. Araştırmanın amacı, Diyanet Akademisinden mezun olup göreve başlamış din görevlilerinin sahadaki deneyimlerinden yola çıkarak Akademi eğitiminin güçlü ve zayıf yönlerini ortaya koymak, mevcut uygulamaların sahadaki ihtiyaçlarla ne derece örtüştüğünü değerlendirmek ve geliştirilmesi gereken alanlara dair öneriler sunmaktır. Araştırmanın, Akademiyle ilgili ihtiyaç, eksiklik ve beklentilerin ortaya konulmasına; böylece gerçekleştirilecek din hizmeti ve faaliyetlerinin niteliğinin artırılmasına ve din görevlilerinin mesleki yeterliklerinin geliştirilmesine katkı sağlaması beklenmektedir. Çalışma, nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması desenine göre tasarlanacaktır. Araştırmanın çalışma grubu, amaçlı örneklem yöntemlerinden ölçüt örnekleme yöntemi kullanılarak belirlenecektir. Bu çerçevede, çalışma grubunun belirlenmesinde; mezun olunan akademi, eğitim düzeyi, kadro pozisyonu ve görev yeri ölçütleri esas alınacaktır. Araştırmanın gerçekleştirilmesi

için etik kurul izni alınmış olup,[1] veriler yarı yapılandırılmış veri toplama aracı ile yüz yüze ve/veya çevrimiçi olarak toplanacaktır. Elde edilecek veriler, içerik analizi yöntemi kullanılarak çözümlenecek; kod ve temalar inşa edilecektir. Bulgular ışığında ise araştırmada, Akademi eğitiminin yeterliliği, katılımcı beklenti ve önerilerine yönelik sonuçlara ulaşılması beklenmektedir.

[1] Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu'ndan (Tarih: 28.06.2025, Karar No: 2025/06-21, Sayı: E.7475) etik izin alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Din Eğitimi, Diyanet İşleri Başkanlığı, Diyanet Akademisi, Mesleki Eğitim, Din Görevlileri

DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI HİZMETLERİNİN DİJİTALLEŞMESİ

Doç Dr. Sümeyra ARICAN
Yalova Üniversitesi
sumeyra.arican@yalova.edu.tr

ÖZET

Dijital dönüşüm içinde bulunduğumuz zaman diliminde, kamu hizmetlerinin etkinliğini artırma ve topluma daha hızlı ulaşma adına büyük önem taşımaktadır. Kamu kurumlarının dijital dönüşüme ayak uydurması, hizmetlerin erişilebilirliği ve etkinliği açısından önemli bir ihtiyaç hâline gelmiştir. Diyanet İşleri Başkanlığı (DİB) gibi topluma hizmet eden kurumlar için bu dönüşüm, toplumun ihtiyaçlarına cevap verebilmenin bir gerekliliği olarak öne çıkmaktadır. Diyanet İşleri Başkanlığı, dijitalleşme sürecini kurum hizmetlerine dahil ederek hem vatandaşlara sunduğu din hizmetlerini çeşitlendirmiş hem de erişilebilirliğini artırmıştır. DİB web sitesi, Diyanet TV, YouTube kanalı, mobil uygulamalar, dijital kütüphane ve çevrim içi yayın platformları gibi dijital uygulamalarla, dini bilgilere erişimde zaman ve mekân kısıtlarını ortadan kaldırarak din hizmetlerini daha kapsayıcı hâle getirmiştir. COVID-19 pandemisi sürecinde dijital altyapının güçlendirilmesiyle hem eğitim hem de hizmetlerde dijital uygulamalar öne çıkmıştır. Bu süreçte çevrim içi eğitimler/seminerler ve dijital eğitim materyalleri daha etkin şekilde kullanılmıştır. Bu gelişmeler, dijital din hizmetleri açısından önemli bir dönüm noktası oluşturmuştur. Diyanet İşleri Başkanlığı, dijitalleşme sürecinde hayata geçirdiği çeşitli projelerle din hizmetlerinin toplumun her kesimine daha hızlı, etkili ve güncel bir şekilde ulaşmasını sağlamayı hedeflemektedir. Diyanet web sitesi, mobil uygulamalar, sanal kütüphaneler ve sosyal medya üzerinden yürütülen bilgilendirme faaliyetleri bu dönüşümün somut örnekleri arasındadır. Özellikle içinde bulunulan çağın gerekleri ve genç nüfusun dijital mecralara ilgisi, Diyanet İşleri Başkanlığı'nın içeriklerini iletme yöntemlerini yeniden şekillendirmesine neden olmuştur. Ayrıca pandemi süreci dijital hizmetler açısından önemli bir deneyim sağlamıştır. Dijitalleşme konusunda geliştirilen tüm çalışmalarla birlikte, dijital erişebilirlik, veri güvenliği ve içerik denetimi gibi konular, hizmetlerin etkinliği açısından dikkate alınması gereken zorluklardır. Bu çalışma, Diyanet İşleri Başkanlığı'nın dijitalleşme sürecini analiz etmeyi, mevcut dijital hizmetleri değerlendirmeyi, geliştirilen dijital platformlar ile bu sürecin toplumsal etkilerini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Çalışmada nitel araştırma yöntemi benimsenmiştir. Diyanet İşleri Başkanlığı'nın resmî web sitesi, mobil uygulamaları, çevrim içi yayınları ve sosyal medya içerikleri içerik analizi yoluyla incelenecektir. Dijitalleşme teknolojik bir dönüşüm olmanın yanı sıra dini hizmetlerde yenilikçi bir yaklaşım olarak ele alınmaktadır. Çalışmada mevcut dijital uygulamalar değerlendirilecek, ayrıca iyileştirmeye açık alanlar ve geleceğe yönelik öneriler de sunulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Diyanet İşleri Başkanlığı, dijital dönüşüm, din hizmetleri, dijitalleşme.

NASREDDİN HOCA FIKRALARININ ÖRNEK OLAY YÖNTEMİYLE DİN ÖĞRETİMİNDE KULLANIMI: TÜRKİYE YÜZYILI MAARİF MODELİ ÇATI DEĞERLERİ BAĞLAMINDA NİTEL BİR İNCELEME

Mehmet YILDIRIM
Öğretmen, Millî Eğitim Bakanlığı
Prof. Dr. Saadettin ÖZDEMİR
Süleyman Demirel Üniversitesi
yildirimilahiyatci@gmail.com

ÖZET

Edebi bir tür olarak fıkra; kısa, yoğun anlatımlı ve çoğunlukla toplumsal yaşamdan alınan mizahî öğelerle bezenmiş, ders verme amacı taşıyan anlatılardır. Bu yapısı sayesinde, yalnızca güldürmekle kalmayıp, bireylere değer aktaran eğitsel işlev de üstlenmektedir. Özellikle Nasreddin Hoca fıkraları, tarihsel ve kültürel bağlamı içinde ahlaki, sosyal ve bilişsel değerlendirme fırsatları sunduğundan, ilköğretim düzeyinde değer aktarımında anlamlı bir öğretim materyali potansiyeline sahip olduğu düşünülmektedir.

Bu çalışmada, Nasreddin Hoca fıkralarının örnek olay yöntemi bağlamında Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretiminde nasıl kullanılabileceği araştırılmıştır. Çünkü örnek olay yöntemi, gerçek yaşama yakın olaylar üzerinden öğrencilerin problem çözme, karar verme ve değer analizi yapmalarını sağlayan etkin bir öğretim stratejisidir. Bu yönüyle, değer temelli mesajlar içeren fıkralar uygun pedagojik yapılandırmalarla örnek olay formatına dönüştürülebilir. Örnek olay yöntemi, bazı dini ve ahlaki değerleri içeren durumları incelemek için öğrencilerin derse aktif olarak katılmalarını gerektiren bir yöntemdir.

Araştırmada nitel araştırma yöntemi çerçevesinde doküman incelemesi tekniği kullanılacaktır. Veri kaynakları olarak; Nasreddin Hoca fıkralarını eğitim açısından ele alan bilimsel araştırmalar, Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli çerçevesinde 5. sınıf özelinde Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretim Programı ile 2025–2026 öğretim yılında 5. sınıf seviyesinde okutulan ders kitabı incelenmiştir. Nitel verilerin derinlemesine analizi ve görselleştirilmesinde ise MAXQDA analiz programı kullanılmıştır.

5. sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ders kitabı, öğretmenlere farklı öğretim yöntemlerini uygulama esnekliği tanıyarak öğrencilerin öğrenme süreçlerine aktif katılımını desteklemektedir. Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli'nin 'erdem–değer–eylem' modeli çerçevesinde çatı değerler olan 'adalet, saygı ve sorumluluk' değerlerinin kazandırılmasında Nasreddin Hoca fıkralarından yola çıkılarak örnek olay yönteminin kullanılmasına dair örnekler sunulmuştur. Böylece araştırmanın mizah, değer ve öğretim yöntemi ekseninde din eğitimi alanına katkı sağlanması beklenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Din eğitimi, Kök değerler, Örnek olay yöntemi, Nasreddin Hoca, Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli

DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ DERSİ İÇİN ÖFKE KONTROL EĞİTİM PROGRAMI GELİŞTİRME SÜRECİ: BİR İHTİYAÇ ANALİZİ

Muharrem ATABAY
Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi
muharrematabay08@hotmail.com
H. Yusuf ACUNER
Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi

ÖZET

Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli kapsamında geliştirilen eğitim yaklaşımında Erdem-Değer-Eylem kapsamında bireyin duygularını tanıması, sağlıklı şekilde yöneterek ifade etmesi, hem kişisel gelişim göstermesi hem de topluma uyum sağlaması programın temel yapı taşları arasında bulunmaktadır. Öfke doğuştan gelip insanın hayatında doğal bir duygu olmasına rağmen kontrol edilemediğinde iletişim problemleri, çatışma, küsme, darılma, kırma-kırılma ve maalesef saldırganlık gibi olumsuz sonuçlara neden olabilmektedir. Bilhassa ergenlik çağındaki bireyler çeşitli nedenlerden dolayı öfkelerini kontrol etmekte zorlanabilmektedir. Bu sebeplerle bu yaş grubundaki fertlerde öfke kontrol eğitimi kritik bir öneme sahip gözükmektedir. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi fertlerin sadece bilişsel değil aynı zamanda sosyal ve duyuşsal da gelişimini desteklemeyi amaçlamaktadır. Din, değerler ve ahlaki gelişimi önceleyen bu dersler, bireyin duygularını yönetme becerisini kazanarak kişilik gelişimine yardımcı olması açısından önemli bir fırsat sunabilmektedir. Bu nedenle bu dersin sadece bilgi aktarımı ile sınırlı kalmaması; Türkiye Yüzyılı Maarif Modelinin de vurguladığı yaparak yaşayarak kazanılacak ve bireyi bütünsel olarak eğitecek şekilde yapılandırılması elzem gibi durmaktadır. Maalesef Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli kapsamında çok boyutlu hazırlanan programda bile öfke kontrolüne dönük doğrudan tasarlanmış içerikler ve etkinlikler yer almamaktadır. Bu durum bu alanda bir öfke kontrol eğitiminin gerekliliği konusunda bir ihtiyaç analizi yapılmasına zemin hazırlamaktadır. Bu doğrultuda geliştirilen bu çalışma, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi derslerine dönük bir dinden öğrenme kapsamında öfke kontrol eğitim programı geliştirilmesine zemin oluşturması amacıyla gerçekleştirilmiştir. Bu kapsamda bu araştırmanın temel problemi " Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi derslerine dönük bir öfke kontrol eğitimine ve programına ihtiyaç var mıdır? " sorusu oluşturmaktadır. Bu probleme cevap bulmak için örneklem grupları üzerinde veri toplayarak var olan durumu olduğu gibi yansıtmayı hedefleyen tarama deseni tercih edilmiştir. Araştırmacı tarafından literatürden faydalanılarak geliştirilen "Öfke Kontrol Eğitimi İhtiyaç Analizi Anketleri (Öğretmen-Öğrenci-Veli)" ve Özer tarafından Türkçeye uyarlanan "Sürekli Öfke-Öfke İfade Tarz Ölçeği" ile veri toplanmıştır. Araştırmanın evreni tüm Türkiye'dir. Örneklemi ise orantılı tabakalı örnekleme yöntemi ile İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflandırması'na göre belirlenmiş olan Düzey 2 (nuts2) bölgeleridir. Her bölgeden 45 öğrenci, toplamda 26x45=1170 öğrenciye ulaşılmıştır. Ulaşılan sonuçlardan bazıları şunlardır: Öğrencilerin %32.31'inin gün geçtikçe öfkesi artmaktadır, %51.45'i öfkelerini kontrol edemediği durum yaşamışlardır, %32.65'i öfkesini kontrol edemeyip

şiddete bulaşmıştır, %32.91'i öfkesini kontrol edebilmek için ne yapacağını bilmemektedir, sadece %4.79'u öfke konusunda bir kitap okumuştur, %71.79'u öfke kontrolü konusunda eğitim verilmesini istemektedir. Bu sonuçlar öfke kontrolü konusunda öğrencilerin eğitime ihtiyacı olduğunu göstermektedir. Bu ihtiyacın çözüm yollarından biri din kültürü ve ahlak bilgisi dersleri olabilir.

Anahtar Kelimeler: Öfke Kontrolü, İhtiyaç Analizi, Lise, Din, Eğitim.

DİN EĞİTİMİ AKADEMİSYENLERİNİN AKADEMİK BEKLENTİLERİ

Dr. Tuba KURT
Milli Eğitim Bakanlığı
tuba_ordinaryus@hotmail.com

ÖZET

Türkiye'de din eğitimi alanı, kurumsallaşma sürecini önemli ölçüde tamamlamış olmasının yanı sıra disiplinin bilimsel üretim kapasitesi ve akademik kimliği akademisyenlerin deneyim, motivasyon ve beklentileriyle yakından ilişkilidir. Son yıllarda yayın sayısındaki artış, disiplinler arası açılımlar ve uluslararası görünürlük çabaları dikkat çekmekle birlikte; yayın süreçleri, fon erişimi, akademik özerklik, disiplinin tanınırlığı ve bireysel çalışma koşulları alanın sürdürülebilir gelişimi açısından önemli tartışma alanları olarak öne çıkmaktadır.

Bu araştırmanın amacı, Türkiye'de din eğitimi alanında görev yapan akademisyenlerin akademik yaşantılarına dair bireysel ve kurumsal beklentilerini, yapısal koşullar ve alanın bilimsel yönelimleri bağlamında analiz etmektir. Bu bağlamda, bireysel motivasyon ile kurumsal altyapı arasındaki ilişki, alandaki sürdürülebilirliği anlamak açısından önem arz etmektedir.

Araştırma nitel desende, fenomenolojik yaklaşım doğrultusunda yürütülmüştür. Çalışma grubunu farklı üniversitelerde görev yapan 10 din eğitimi akademisyeni oluşturmaktadır. Veriler yarı yapılandırılmış görüşmelerle toplanmış ve içerik analiziyle çözümlenmiştir.

Bulgular beş temada toplanmaktadır: (1) Akademik Üretim ve Yayıncılık Beklentileri (2) Araştırma, Proje ve Destek İmkânlarına Yönelik Beklentiler (3) Akademik Özerklik, Tanınırlık ve Disiplinler Arasılık (4) Akademik Yaşama Dair Bireysel Beklentiler (5) Geleceğe Dair Beklentiler ve Öneriler. Katılımcılar, nitel üretimin güçlendirilmesi, hakemlik süreçlerinin iyileştirilmesi, alan temelli proje desteklerinin artırılması, mentörlük modellerinin oluşturulması ve kurumsal işbirliklerinin güçlendirilmesi yönünde somut beklentiler ifade etmiştir.

Çalışma bulguları, yoğun ders yükü, yükseltme kriterlerinin belirsizliği, fonlara erişimde eşitsizlik ve akademik özerklik eksikliğinin üretkenliği olumsuz etkilediğini göstermektedir. Disiplinin kimi çevrelerde teolojiye indirgenmesi, din eğitiminin pedagojik ve toplumsal boyutunun görünürlüğünü sınırlandırmaktadır. Genç ve kadın akademisyenlerde ise mentörlük eksikliği, görünmeyen bakım yükleri ve kurumsal destek yetersizliği motivasyon kaybına yol açmaktadır. Bu bağlamda, çifte-kör hakemlik süreçlerinin geliştirilmesi, genç akademisyenlere yönelik mentörlük ve ders yükü düzenlemeleri yapılması, üniversitelerde proje-yazım ve yayın destek birimlerinin güçlendirilmesi ve MEB-DİB-Üniversite işbirliğiyle saha temelli ortak araştırma merkezlerinin oluşturulması kalıcı dönüşüm için kritik önemdedir.

Araştırma, din eğitimi akademyasının geleceğine ilişkin stratejik iyileştirme gereksinimlerini ortaya koymakta ve sürdürülebilir akademik ekosistem için şeffaflık, liyakat, işbirliği ve destek temelli politikaların önemini vurgulamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Din Eğitimi, Akademik Beklentiler, Bilimsel Üretim, Kurumsal Gelişim, Fenomenolojik Yöntem

T. C. DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI 7 – 10 YAŞ GRUBU KURAN KURSLARI PROGRAMININ İNCELENMESİ (KOCAELİ MERKEZLİ BİR UYGULAMA ÖRNEĞİ)

Dr. Rüştü ACAR
Dr., Milli Eğitim Bakanlığı
rustuacar@gmail.com

ÖZET

Fıtrat üzere yaratılmış olan her insanın en temel haklarından birisi, din eğitimi ve öğretimini zamanında alabilmektir. Bu anayasal hakkın, temel eğitimden lisans eğitimine kadar din eğitim ve öğretimi ihtiyacını karşılayacak bütünlükte verilmesi gerekmektedir. Doğru kaynaklarla, ehil öğreticiler tarafından, gelişim çağına uygun yöntem ve tekniklerle verilmesi gereken din eğitimi ve öğretimi hakkının, devlet eliyle halihazırda en temel noktadan başlatılamadığı görülmektedir. Anasınıfları ve ilkokullarda 4. Sınıf seviyesine kadar herhangi bir din eğitimi ve öğretimi mevcut değildir. Bu yaşlardaki çocukların, sahip olduğu dini inançlarının bu yaş grubuna hitap eden duygularından, bilgilerinden mahrum kaldığının altını çizmek gerekir. Anasınıfında, 1., 2., ve 3. sınıflarda verilmesi gereken kavramların, yaşayarak öğrenilmesi gereken davranışların, hissedilmesi gereken duyguların toplu bir şekilde 4. Sınıf kademesinde haftada 2 saatlik bir Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinde öğrenciye verilmeye çalışılmasının eğitim ve öğretimin ruhuna aykırılığı tartışılması gereken ciddi bir konudur. Hâlbuki İslam Peygamberi Hz. Muhammed (sav) 7 yaşına geldiğinde çocuklara namazı öğretmeye başlayıp, 10 yaşına geldiklerinde bu ibadeti tam manasıyla yapabilir halde olmalarını sağlamayı vaaz etmiştir. Hz. Peygamber (sav) bu şekilde yapılmasını isterken aslında sistemli olarak bir din eğitiminin ne zaman başlayacağını bizlere işaret etmiş bulunmaktadır. Burada namaz öğretimi zikredilmiş olsa da namaz ibadeti külli bir din eğitimi ve öğretimini gerektiren geniş bir alana sahiptir. Namaz ibadeti, içerisinde dua öğretimi, saygı, huşu, zikir, Kur'an öğretimi gibi DKAB müfredatına dair birçok konuyu parça parça barındıran bir yapı arz eder. Dolayısıyla 7-10 yaş sistemli bir din eğitimi ve öğretiminin temellerinin atılacağı ilk ve en önemli gelişim çağı olarak görülebilir. Türkiye Yüzyılı Maarif Modelinde yapılacak geliştirme/güncelleme çalışmalarında bu konunun önemi göz önünde bulundurulmalıdır. Temel eğitimdeki bu eksikliğin giderilmesi bu milletin milli ve manevi değerlerinin gelecek nesillere aktarımına çok önemli katkılar sağlayacaktır. Hali hazırdaki bu ihtiyacın giderilmesinde 7-10 Yaş Grubu Kuran Kursları önemli bir seçenek olarak görülebilir. Bu bildiride örgün eğitim ortamları olan ilkokullarda uygulanma imkânı bulunan T. C. Diyanet İşleri Başkanlığı 7-10 Yaş Grubu Kur'an Kurslarının programının doküman analizi yöntemiyle incelenmesi ve uygulama örneğinin gözlem metoduyla izlenerek sunulması amaçlanmıştır. Uygulama, 2024-2025 eğitim-öğretim yıllarında Kocaeli ilinde bulunan bir ilkokulda açılan 7-10 yaş grubu Kur'an kursunda 3 sınıfta 50 öğrenciye programa uygun eğitim verilmiştir. Kurs kapsamında öğretim programına ait uygulama ilkelerine uygun bir eğitim gerçekleştirilm-

iştir. Uygulamanın amacı, öğretim programının giriş kısmında açıklanan hedefe uyumlu bir şekilde, okul öncesi dönemde gerek Diyanet İşleri Başkanlığının 4-6 yaş kurslarında gerekse özel eğitim kurumlarında Kuran okumayı öğrenen öğrencilerin unutmasını engellemek ve yaz kurslarında yeni Kuran okumayı öğrenen öğrencilerimizin ilerlemelerini sağlamaktır. Yine istekli öğrencilerin yıl boyu sürecek kurslarda Kuran okumayı ilk defa öğrenmelerine yardımcı olmaktır.

Anahtar Kelimeler: Din Eğitimi, Kuran Öğretimi, Dkab Dersi, Temel Eğitim

DİJİTAL ÇAĞDA DİN EĞİTİMİ: YENİ YAKLAŞIMLAR VE DİJİTAL UYGULAMALAR

Doç. Dr. Rıdvan DEMİR
Mustafa Kemal Üniversitesi
ridvandemir@mku.edu.tr
Ebrar KABAK

ÖZET

Günümüzde dijital teknolojilerin hızlı gelişimi, eğitim alanında köklü dönüşümlere yol açmakta ve bu süreçten din eğitimi de önemli ölçüde etkilenmektedir. Dijitalleşmenin sunduğu imkânlar, öğrenme süreçlerini daha esnek, erişilebilir ve öğrenci odaklı hale getirme potansiyeli taşımaktadır. Özellikle Web 2.0 teknolojileriyle birlikte sosyal medya, bloglar, çevrim içi tartışma platformları ve diğer interaktif araçlar, eğitimde iletişim ve bilgi paylaşım biçimlerini değiştirmiştir. Ayrıca artırılmış gerçeklik (AR) ve sanal gerçeklik (VR) gibi ileri teknolojiler, soyut dini kavramların somutlaştırılmasına ve öğrenme deneyimlerinin zenginleştirilmesine katkıda bulunmaktadır. Yapay zekâ uygulamaları ise kişiselleştirilmiş öğrenme olanakları sunarak, öğrenci ihtiyaçlarına daha hassas yanıt verme imkânı sağlamaktadır. Ancak bu teknolojilerin pedagojik açıdan uygun kullanımı, dini değerlerin doğru şekilde aktarılması ve etik sorumlulukların göz önünde bulundurulması, dijital araçların din eğitimine entegrasyonunda dikkat edilmesi gereken temel hususlar arasında yer almaktadır. Bu bağlamda, dijital çağda din eğitimine dair hem fırsatların hem de karşılaşılan güçlüklerin sistematik olarak incelenmesi ve bilimsel verilerle desteklenmesi büyük önem taşımaktadır.

Bu çalışmanın amacı, dijital çağın sunduğu olanaklar çerçevesinde din eğitiminde ortaya çıkan yeni yaklaşımları ve uygulamaları analiz ederek, alana katkı sağlamaktır. Çalışmada, literatürde yer alan güncel örnekler incelenerek, din eğitiminde dijital içerik geliştirme, etkileşimli öğrenme ortamları tasarlama ve öğrenci motivasyonunu artırmaya yönelik stratejiler değerlendirilecektir.

Yöntem olarak, nitel araştırma desenlerinden doküman incelemesi tercih edilmiştir. Konuyla ilgili yerli ve yabancı literatür taraması yapılacak; elde edilen veriler içerik analizi tekniğiyle değerlendirilecektir. Bu sayede dijital araç ve uygulamaların din eğitimi alanına etkileri, avantaj ve sınırlılıkları karşılaştırmalı bir biçimde ortaya konulacaktır.

Beklenen sonuçlar, dijital araçların din eğitiminde öğrenci katılımını artırarak öğrenme süreçlerini daha etkili hale getireceği yönündedir. Ayrıca, öğretmenlerin dijital pedagojik becerilerinin geliştirilmesinin ve teknoloji kullanımında etik değerlerin gözetilmesinin eğitim kalitesine olumlu katkılar sağlayacağı öngörülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Din eğitimi, Dijital Uygulamalar, Teknoloji, Yapay Zekâ.

“GASSAL” DİZİSİ ÜZERİNDEN TÜRK TOPLUMUNUN CENAZE VE ÖLÜM ALGISININ MİZAH YOLUYLA ELEŞTİRİSİ: MEDYA TEMSİLLERİ VE DİN EĞİTİMİ BAĞLAMINDA BİR İNCELEME

Zübeyde DEMİRBAŞ
Öğretmen, Milli Eğitim Bakanlığı
demirbaszubeyde@gmail.com
Habib Yusuf DEMİRBAŞ
Öğretmen, Milli Eğitim Bakanlığı

ÖZET

Din eğitimi, geleneksel anlamda bireylere inanç temelli bilgi kazandırmayı amaçlayan bir alan olmanın yanında ; bireyin kimlik inşası, ahlaki gelişimi, kültürel aidiyeti ve toplumsal uyumu gibi çok yönlü hedeflere hizmet eden disiplinlerarası bir alan hâline de gelmiştir. Bu dönüşüm, din eğitiminin yalnızca sınıf temelli etkinliklerle sınırlı kalmayıp, bireyin gündelik yaşamında karşılaştığı kültürel ve dijital temsilleri de analiz etmesini gerektirmektedir. Medya, bu temsillerin en güçlü araçlarından biri olarak, bireylerin dinî ve kültürel değerlerle kurduğu ilişkiyi şekillendirmekte ve dönüştürmektedir. Bu bağlamda, mizah içeren medya ürünleri, toplumsal normların eleştirel biçimde yeniden üretildiği önemli platformlardır.

Bu çalışma, dijital platformda yayımlanan ve cenaze ile ölüm temasını mizahi bir dille ele alan “Gassal” dizisi üzerinden Türk toplumunun bu konulara ilişkin algılarını çözümlemeyi; dizideki mizah aracılığıyla toplumsal normların nasıl sorgulandığını ve dönüştürüldüğünü analiz etmeyi amaçlamaktadır. Türk televizyon dizilerinde ölüm genellikle dramatik ve ciddi bir şekilde ele alınırken, “Gassal” dizisi bu geleneksel anlatımın dışına çıkarak ölüm temasını ironik, hicivsel ve sorgulayıcı bir çerçevede sunmaktadır. Bu durum, izleyiciye farklı bir düşünsel mesafe kazandırmakta; cenaze ve ölüm gibi kültürel tabulara yeni bir bakış açısıyla yaklaşılmasını mümkün kılmaktadır.

Araştırma kapsamında karma yöntem benimsenmiştir. Nitel analiz kapsamında, dizideki sahneler içerik çözümlemesi yöntemiyle incelenmiş; kullanılan dil, ritüel temsilleri, karakter kurgusu ve sahne bağlamları üzerinden ölüm ve cenaze olgularının temsili yorumlanmıştır. Nicel veri ise izleyici kitlesine uygulanan anket yoluyla toplanmış; izleyicilerin diziyi nasıl algıladıkları, cenaze ve ölüm temalarına yaklaşımlarındaki değişim ve mizahın bu algılardaki etkisi değerlendirilmiştir.

Elde edilen bulgular, mizahın cenaze ve ölüm gibi toplumsal olarak tabu kabul edilen temaları ele alırken bireylerin düşünsel esnekliğini artırdığını ve eleştirel bakış açısı geliştirmelerine katkı sunduğunu ortaya koymaktadır. İzleyicilerin büyük bir kısmı, dizinin kendilerini bu konular üzerine düşünmeye teşvik ettiğini ve geleneksel bakış açılarından farklı olarak olaylara mizahi bir perspektifle yaklaşmalarını sağladığını belirtmiştir. Bu sonuçlar, din eğitimi açısından değerlendirildiğinde, ölüm gibi hassas temaların pedagojik

yaklaşımlarla birlikte mizah ve medya üzerinden yapılandırılmasının öğrenme sürecine katkı sunduğunu göstermektedir.

Bu bağlamda, medya okuryazarlığı ve eleştirel pedagoji, çağdaş din eğitiminin merkezinde yer alması gereken önemli kavramlar olarak öne çıkmaktadır. Öğrencilerin medya içerikleri aracılığıyla değerleri, dini temsilleri ve toplumsal normları analiz edebilme becerisi kazanmaları; onları sadece bilgiyle değil, aynı zamanda eleştirel düşünce ve kültürel farkındalıkla donatmayı da içermelidir. "Gassal" dizisi özelinde yapılan bu çalışma, mizahın öğretici ve dönüştürücü gücünü din eğitimi süreçlerine entegre etmenin etkili bir yöntem olabileceğini ortaya koymaktadır. Bu yönüyle hem din eğitimi literatürüne hem de medya ve kültürel çalışmalar alanına özgün katkılar sağlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Cenaze Algısı, Mizah, Toplumsal Normlar, Medya Temsilleri, Din Eğitimi

AHLAK EĞİTİMİNDE AİLENİN ROLÜ: EBEVEYN-ÇOCUK İLETİŞİMİ AÇISINDAN BİR DEĞERLENDİRME

Nurçeri Hilal ÇAKAN
Öğretmen, Milli Eğitim Bakanlığı
nurcerihilalcakan@gmail.com

ÖZET

Aile bireyin hem sosyalleştiği ilk kurum olması hem de çocuklara ahlaki eğitimin yanında dini ve kültürel kimliğin kazandırıldığı çok yönlü bir kurum olması hasebiyle toplumların en önemli yapı taşı olarak görülmektedir. Genel olarak ailede çocuğun ahlak eğitimi üzerine literatürde çok sayıda çalışma bulunmasına karşın günümüzde ailenin temel yapısal özellikleri ve rollerinin önemli bir sarsıntı geçirdiği açıktır. Buna mukabil gerek sosyolojik olarak gerekse psikolojik olarak fonksiyonlarında önemli sorunlar yaşayan aile kurumunun bireylerin ahlaki gelişimi açısından ne tür bir fonksiyon icra edeceği tartışılabilir.

21. yüzyıl açısından düşünüldüğünde çatışma kavramının toplumun her kesiminde farklı şekillerde ortaya çıktığı aşikardır. Doğal olarak bu durum aile içinde çocuk ve gençlerin ebeveynleriyle olan iletişimlerinde de çatışmanın her geçen gün yaygınlaştığı görülmektedir. Gerek yazılı gerekse görsel ve sosyal medyada yer alan aile içi şiddet olaylarında şiddet tek yönlü olarak sadece ebeveyn üzerinden değil çocukların ebeveynlerine karşı şiddeti de gündelik basının olağan haberleri arasında yer almış görünmektedir.

Çocuk ve gençlerin aile içinde ebeveynleri ile yaşadıkları iletişim tutumları, ebeveynin her ikisinin de çalışma hayatında aktif olarak yer alması, ebeveynler açısından ahlaki rol model olma konusunda belirleyici görünmektedir. Böyle bir ortamda ailenin, çocuğun ahlaki gelişimine katkısını ortaya koyarken öncelikle aile içinde ebeveyn-çocuk arasındaki iletişim biçimleri ve ebeveynin çocuğa karşı tutumları, modelleme süreçlerinin ana belirleyicisi olarak göze çarpmaktadır. Ayrıca aile içinde yaşanan iletişim çatışmaları (ebeveynler arasındaki ve ebeveyn-çocuk arasındaki) verilecek ahlak eğitiminde hem model olma süreçlerini hem de aile içi iletişim süreçlerini olumsuz etkilemektedir. Bu da doğal olarak ahlak eğitiminde temel yapıtaşı olan aileyi, ahlaki rol modellik açısından tartışmalı hale getirmektedir.

İşte bu bildiride yukarıda ortaya konulan aile içi sorunları merkeze alarak günümüz ebeveyn-çocuk iletişiminin aile içindeki ahlaki eğitime yansıması değerlendirilecektir. Bu noktada ilk olarak günümüz ebeveyn-çocuk iletişiminde yaşanan sorunlara değinilecek, ardından ebeveyn tutumlarının iletişimsel süreçlere etkisi ele alınacak, son olarak da aile içi iletişim sorunlarının ebeveyn tarafından verilecek ahlak eğitimine olası etkileri değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Aile, çocuk, iletişim, ahlak eğitimi

İLAHİYAT FAKÜLTELERİNİN GELECEĞİ AÇISINDAN LİDERLİK OLGUSUNUN DEĞERLENDİRİLMESİ

Hatice Tuncer UÇAR
Dr., Milli Eğitim Bakanlığı
17230220@stu.omu.edu.tr

ÖZET

Ünlü yönetim bilimci Peter F. Drucker, Managing in Turbulent Times (Fırtınalı Dönemlerde Yönetim, 1980) isimli eserinde "çift başlı ejderhalar" metaforundan bahsetmektedir. Drucker, bu metaforu "Kimse doktorlarla bir hastaneyi yönetemez; ancak onlar olmadan da yönetemez. Aynı şekilde dekanlar fakülteyi öğretim üyeleriyle yönetemez; ancak onlar olmadan da yönetemez." şeklinde açıklamakta ve bu durumun tüm modern organizasyonlar için geçerli olduğunu vurgulamaktadır. Ona göre kurumlar; kendilerini disiplinlerine adayan uzmanlara olduğu kadar bütüne ait hedefleri gözeten liderlere de ihtiyaç duymaktadır.

Bu metafor, ilahiyat fakülteleri açısından da son derece anlamlıdır. 2024 yılı itibarıyla ülkemizde 67 ilahiyat fakültesi ve 35 İslami ilimler fakültesi bulunmaktadır. Bu fakültelerde toplam 120.459 lisans ve 16.682 lisansüstü öğrenci eğitim görmektedir. İstihdam edilen akademisyen sayısı ise 4.899'dur. Dolayısıyla ilahiyat fakülteleri; akademisyenleri, idari personeli ve öğrencileriyle birlikte yaklaşık 150.000 kişiye ev sahipliği yapmaktadır. Böylesine geniş bir yapıyı yönetmek, rehberlik etmek ve geleceğe hazırlamak için güçlü liderlik becerilerine ihtiyaç vardır.

Bu tebliğin temel amacı, liderlik olgusunun ilahiyat fakülteleri üzerindeki potansiyel etkilerini ortaya koymaktır. Bu amaç doğrultusunda, farklı ülkelerdeki ilahiyat/teoloji fakültelerinde liderlik bağlamında yapılan araştırmalar literatür taraması yöntemiyle incelenmiş ve bulgulardan hareketle liderlik olgusunun ilahiyat fakülteleri üzerindeki potansiyel etkileri değerlendirilmiştir. Bu noktada liderlik olgusunun ilahiyat fakültelerine en az üç boyutta katkı sunabileceği belirlenmiştir.

Birinci boyut, fakülte dekanlarının liderlik becerilerinin geliştirilmesidir. Bu boyutta fakülte vizyonunun belirlenmesinden hayata geçirilmesine; eğitim-öğretim niteliğinin artırılmasından akademisyen performansının yükseltilmesine kadar pek çok alan yer almaktadır.

İkinci boyut, fakültenin akademik omurgasını oluşturan öğretim üyelerinin liderlik rolüdür. Öğretim üyeleri, fakültenin vizyon ve misyonunu akademik faaliyetlere yansıtan; nitelikli bilgi üretimini teşvik eden; öğrencilere mentorluk yapan, rol model olan ve geri bildirim sağlayan kişiler olarak öne çıkmaktadır. Ayrıca fakülte yönetimi ile öğrenciler arasında köprü işlevi görerek araştırma odaklı bir akademik iklimin oluşmasına katkıda bulunmaktadırlar.

Üçüncü boyut ise, ilahiyat öğrencilerinin liderlik yönünün güçlendirilmesidir. Mezuniyet sonrası; imam-hatip, Kur'an kursu yöneticisi, vaiz, dini danışman, okul müdürü, MEB uzmanı, daire başkanı, müftü, ataşe gibi toplumsal fonksiyonu yüksek pozisyonlarda görev alacak bu öğrencilerin liderlik becerilerinin geliştirilmesi hem dini kurumların yönetimi hem de din hizmetlerinin etkin yürütülmesi açısından önem arz etmektedir.

Tüm bu bulgular, liderlik olgusunun ilahiyat fakültelerinin akademik niteliğini yükseltmede, kurumsal kültürünü güçlendirmede ve topluma yön verecek mezunlar yetiştirmede kritik bir rol oynadığını ortaya koymaktadır. Bu nedenle İlahiyat Fakültelerinde Liderlik konusunda bilimsel araştırmaların yapılması ve paydaşların liderlik becerilerini geliştirecek çalışmaların hayata geçirilmesi etkili olacaktır.

Anahtar Kelimeler: İlahiyat Fakültesi, Liderlik, Yönetim, Din Eğitimi, Akademik Liderlik

İLAHİYAT FAKÜLTESİ ÖĞRENCİLERİNİN REHBERLİK VE ÖZEL EĞİTİM DERSİNE YÖNELİK TUTUMLARININ İNCELENMESİ

Doç. Dr. Rıdvan DEMİR
Mustafa Kemal Üniversitesi
ridvandemir@mku.edu.tr

ÖZET

Günümüzde din hizmetlerinin kapsamı yalnızca klasik teolojik bilgi aktarımıyla sınırlı kalmamakta; toplumsal çeşitliliğe, bireysel farklılıklara ve özel gereksinimli bireylerin ihtiyaçlarına duyarlı bir yaklaşımı da gerekli kılmaktadır. Bu bağlamda, din hizmetlerinde görev alacak bireylerin yalnızca teolojik donanımla değil, aynı zamanda özel gereksinimli bireylerle etkili iletişim kurabilecek mesleki ve insani yeterliklerle donatılması beklenmektedir. İlahiyat fakültelerinde pedagojik formasyon dersleri kapsamında sunulan rehberlik ve özel eğitim dersinin, öğrencilerin empati, etkili iletişim, rehberlik ve dini danışmanlık gibi çok yönlü beceriler geliştirmelerinde önemli bir rol oynaması, söz konusu beklentilerin bir yansıması olarak değerlendirilmektedir. Bu dersin öğrenciler üzerindeki etkisinin ve derse yönelik tutumların anlaşılması, ilahiyat eğitiminde mesleki formasyonun niteliğini değerlendirmek açısından önem arz etmektedir. Bu doğrultuda, rehberlik ve özel eğitim dersinin işlevselliği, öğrenciler tarafından nasıl algılandığı ve bu tutumların hangi bireysel değişkenlere göre farklılık gösterdiği, araştırmanın temel problemini oluşturmaktadır. Bu araştırmada, ilahiyat fakültesi öğrencilerinin rehberlik ve özel eğitim dersine yönelik tutumlarının belirlenmesi ve bu tutumların çeşitli demografik değişkenlerle ilişkilerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırma, ilişkisel tarama modeli çerçevesinde yürütülmüş olup Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde öğrenim görmekte olan 3. ve 4. sınıf öğrencileri çalışma grubunu oluşturmuştur. Veriler, araştırmacı tarafından geliştirilen demografik bilgi formu ve özel eğitim dersinin din eğitimiyle ilişkisine yönelik anket ve özel eğitim dersine yönelik tutum ölçeği kullanılarak 2024–2025 bahar döneminde çevrim içi olarak toplanmıştır. Yapılan normallik analizleri sonucunda, özel eğitim dersine yönelik ortalama tutum puanına ilişkin analizlerde normal dağılım gösterdiği için bağımsız örneklem-t testi, alt boyutlara ilişkin analizlerde ise normallik varsayımı karşılanmadığı için Mann-Whitney U testi kullanılmış; değişkenler arası ilişkiler Spearman korelasyonu ile değerlendirilmiştir. Veri analizi SPSS 25. programı kullanılarak yapılmıştır. Yapılan analizler sonucunda yaş grubuna göre 20–23 yaş grubundaki katılımcıların, 24 yaş ve üzeri katılımcılara kıyasla derse yönelik haz düzeyleri daha yüksek bulunmuştur. Cinsiyet değişkenine göre, erkek öğrencilerin kadınlara kıyasla özel eğitim dersine daha olumsuz tutum sergilediği görülmüştür. Özel eğitim alanına ilişkin seminer, eğitim veya benzeri bir etkinliğe katılan öğrencilerin tutum puanlarının, katılmayanlara göre anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca öğrencilerin bu dersi mesleki bir gereklilik olarak görme, engelli bireylerle iletişimde işlevsel bulma ve din hizmetleri bağlamında değerli görme düzeyleri arttıkça, özel eğitim dersine yönelik genel tutum puanlarının da arttığı görülmüştür. Bu durum, dersin yalnızca kuramsal bir içerikle sınırlı olmadığını,

aynı zamanda mesleki pratikler açısından da işlevsel görüldüğünü ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Din Eğitimi, Din Hizmetleri, Rehberlik, Özel Eğitim, Tutum

DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ ÖĞRETMENLERİNİN DEĞERLER EĞİTİMİNE YÖNELİK ALGILARI

Şeyma EFENDİOĞLU
Ondokuz Mayıs Üniversitesi
22283556@stu.omu.edu.tr

ÖZET

Değerlerin kazandırılması sürecinde değer eğitimi programları kadar önemli bir unsur da değerleri öğretecek olan öğretmenlerin nitelikleridir. Değerler konusu özellikle Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersiyle yakın ilişkili olması nedeniyle bu alandaki öğretmenlerin değerlerin kazandırılması noktasındaki yetkinlikleri önemli bir konu olarak durmaktadır. Zira değerlerin kazandırılmasında benimsenen yaklaşım ve yöntemlerden öğretime konu edilecek içeriklere kadar pek çok husus öğretmen yetkinliğine kalmaktadır. Bu da doğal olarak verilecek olan eğitimin niteliğini etkilemektedir. Bu tebliğde Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmenlerinin değerler eğitimine ilişkin algıları ele alınmaktadır. 2025 yılında Samsun merkez ve ilçelerinde farklı eğitim kademelerinde görev yapan 20 Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmeninin değerler eğitimine yönelik algıları nitel araştırma yöntemiyle incelenmiştir. Çalışmada öğretmenlerin değerler eğitimine dair algıları, değerler eğitiminin gerekliliği hakkındaki görüşleri ve okullarda uygulanış biçimlerine ilişkin değerlendirmeleri incelenmiştir. Araştırmadan elde edilen veriler betimsel analize tabi tutulmuş ve literatür eşliğinde yorumlanmıştır. Araştırmanın bulgularında; katılımcılar değerler eğitimi denilince öncelikle ahlaki erdemleri (örneğin doğruluk, adalet, sevgi, saygı) ve dini/manevi değerleri (İslami öğretiler, Kur'an'ı Kerim ve sünnete dayalı davranışlar) ön plana çıkarmıştır. Değerlerin, bireyin hem topluma uyum sağlamasında hem de iyi bir insan olmasında temel rol oynadığı vurgulanmıştır. Ayrıca, değerlerin korunmasının toplumsal bütünlük, kültürel devamlılık ve kimlik inşası açısından hayati öneme sahip olduğu ifade edilmiştir. Tüm katılımcılar, dijitalleşme, ahlaki aşınma ve kimlik bunalımı gibi çağdaş tehditler karşısında değerler eğitiminin kaçınılmaz bir gereklilik haline geldiğini belirtmiştir. Değerler eğitiminin sadece bireysel gelişim için değil, toplumsal huzur ve güven ortamı için de kritik öneme sahip olduğu vurgulanmıştır. Değerler eğitiminin yalnızca ailelere bırakılmaması; okul ortamında bilinçli, planlı ve sistematik bir şekilde desteklenmesi gerektiği dile getirilmiştir. Uygulamalara dair görüşlerde ise genel olarak olumlu bir tutum gözlenmekle birlikte, bazı öğretmenler mevcut uygulamaların yüzeysel kaldığını, teoride kaldığını ya da biçimsel olarak yürütüldüğünü ifade etmiştir. Bu kapsamda öğretmenlerin rol model olması, değerlerin ders içeriğiyle sınırlı kalmayıp yaşantı yoluyla kazandırılması gerektiği vurgulanmıştır. Değerler eğitiminin okul öncesinden itibaren tüm eğitim kademelerinde zorunlu bir ders olarak verilmesi önerilmiştir. Sonuç olarak, değerler eğitimi, bireysel karakter gelişimi ve toplumsal düzenin sürdürülebilirliği açısından eğitimin ayrılmaz ve vazgeçilmez bir parçası olarak

görülmektedir. Bu sürecin, okul, aile ve toplumun iş birliğiyle çok yönlü ve bütüncül bir şekilde yürütülmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Ahlak, değer, değerler eğitimi, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi.

DİJİTAL TEOLOJİ: YAPAY ZEKANIN DİNİ BİLGİ ÜRETİMİNDEKİ YERİ VE DİN EĞİTİMİNDEKİ ROLÜ

Gülşen SAYIN
Inönü Üniversitesi
gulsen.sayin@inonu.edu.tr

ÖZET

Dijitalleşmenin eğitim alanında yarattığı dönüşüm, din öğretimini de pedagojik, epistemolojik ve teknolojik düzeyde yeniden şekillendirmektedir. Din eğitiminde dijital dönüşümün hızlandığı günümüzde, yapay zeka araçlarının pedagojik etkinliği kritik önem taşımaktadır. Yapay zekâ araçlarının öğrencilerin dinî bilgi kaynaklarıyla kurduğu ilişkiyi dönüştürdüğü düşünülmektedir. Bilgi otoritesinin öğretmenden dijital araca kayması, epistemolojik güven, doğruluk ve sahihlik gibi temel meseleleri gündeme getirmektedir. Ayrıca yapay zekâ sistemlerinin çoklu kültürel veri havuzlarına dayalı çalışması, öğrencilere çoğulcu bakış açıları sunarken; anlam karmaşası ve bağlamsızlık riskini de beraberinde getirmektedir.

Bu çalışmada, yapay zekâ tabanlı dijital araçların din eğitimindeki pedagojik potansiyelinin analiz edilmesi hedeflenmektedir. Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli kapsamında yer alan 9. sınıf "İslam'da İnanç Esasları" ünitesi temel alınarak; ChatGPT, Claude AI ve Gemini platformlarının ilgili temalara (Allah, melek, kitap, peygamber, ahiret ve kader inancı) verdikleri yanıtlar döküman analizi yöntemiyle incelenecektir. Bu yolla yapay zekanın dini bilgi üretimindeki yeri ve din eğitimindeki rolü, 9. sınıf İnanç Esasları konusu özelinde ChatGPT, Claude AI ve Gemini yapay zeka araçları üzerinden mukayeseli olarak analiz edilecektir.

Araştırmada yukarıda belirtilen yapay zekâ platformlarına 9. sınıf gelişim seviyesi göz önünde bulundurularak sistematik ve eşdeğer sorular yöneltilecek; alınan yanıtlar "öğrenciye görelik" ve "temel kaynaklara uygunluk" kriterlerine göre değerlendirilecektir. Yapay zeka platformlarından alınan cevapların din eğitimindeki pedagojik değerleri mukayeseli olarak analiz edilecektir. Yapay zeka araçlarının din eğitimini nasıl etkileyebileceğini, bu araçların pedagojik hedeflere göre nasıl seçilmesi gerektiğini ortaya çıkarması beklenmektedir. Özel olarak, "kader-kaza, ahiret inancının günlük yaşama etkisi" gibi inanç esaslarının özel konuları kavram karışıklığı giderme testinde ChatGPT, Claude AI ve Gemini; hikaye anlatım yöntemi, analitik yaklaşımı, çoklu perspektif sunumu gibi pedagojik açılardan farklı öğrenme stillerine hitap edip etmediği ele alınmaya çalışılacaktır.

Sonuç olarak, çalışmanın din eğitimcilerine yapay zeka entegrasyonu için somut bir rehber sunarken, dijital teoloji alanının pedagojik temellerini güçlendirmesi beklenmektedir. Ayrıca yapay zekâ araçlarının din eğitiminde pedagojik olarak nasıl destekleyici bir rol üstlenebileceği ele alınmaya çalışılacaktır. Öğretim hedeflerine ve yaş düzeyine uygun seçici bir yaklaşımla yapılandırılan çalışma ile din eğitimcilerine dijital araçları pedagojik

zeminde değerlendirme konusunda somut bir rehber sunulması planlanmaktadır. Bu araştırma aynı zamanda din eğitiminin geleceği için yeni açılımlar sunmayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Din eğitimi, dijital teoloji, yapay zeka.

LİSE ÖĞRENCİLERİNİN SEVGİ DEĞERİ ÜZERİNE METAFOR ALGILARI: TÜRKİYE VE MALTA ÖRNEKLERİ

Doç. Dr. Mehmet Zeki GÖKSU
Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi
zeki.goksu@erzincan.edu.tr
Uğur MUTLU
Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi

ÖZET

Bu araştırmada eğitimin paydaşı ve nesnesi olan öğrencilerin değerler hakkındaki görüşleri, değerlerimiz arasında yer alan "Sevgi" değerine yönelik "Erzincan Anadolu İmam Hatip Lisesi ve Malta'da Bulunan 24 Th December Libyan School" okulları öğrencilerinin metaforik algılarının tespit edilmesi ve bu metaforların iki farklı ülkeye, iki farklı kültüre göre farklılık gösterip göstermediği sorusunun cevabının aranması gibi amaçlar hedeflenmiştir. Bu araştırmada nitel araştırma desenlerinden "Olgubilim" kullanılmıştır. Araştırmada değerlerimiz arasında yer alan "Sevgi" değerine ilişkin iki farklı ülke, iki farklı kültür 9. Sınıf erkek öğrencilerinin metafor algıları içerik analizi yoluyla belirlenmiştir. Çalışmada verileri toplamak için "Görüşme Formu" kullanılmış olup geliştirilen veri toplama formunda "Sevgi" değerine ilişkin öğrencilerden bu formu doldurmaları istenmiştir. Öğrencilerin "Sevgi" değerine ilişkin geliştirdikleri metaforları ortaya çıkarmak Sevgi, "....." ya benzer. Çünkü, "……" dır, Love is Like, "……". Because, "……" cümleleri şeklinde araştırılan kavramlar soru şeklinde katılımcılara verilerek cevaplandırılması istenmiştir. Bu araştırmanın çalışma gurubu, 2019-2020 eğitim-öğretim yılında Erzincan Anadolu İmam Hatip Lisesi ve Malta'da bulunan 24 Th December Libyan School okullarında eğitim-öğretime devam eden öğrenciler ile sınırlıdır. İki farklı ülkedeki okulların 9. sınıflarında var olan ikişer şube üzerinden "Görüşme Formu" aracılığıyla veriler toplam 58 erkek öğrenciden random örnekleme şeklinde toplanmıştır. Sevgi değerine yönelik elde edilen veriler farklı anlamda kullanılanlar olmak üzere sekiz kategoride ele alınmıştır; bunlar sırasıyla, "koruyucu, karşılıksız, önemli, bağlılık, etkileyici, güzellik, öznellik ve sürekli" kategorileridir. Yine araştırmada sevgi değerine yönelik "Ev, anne sevgisi, vatan, birinin kalbini sana sunması, gül" metaforları ön plana çıkmıştır. Anadolu imam Hatip Lisesi öğrencilerinin sevgi değerini, seven kişiyi her türlü tehlikeden koruyan, sevginin tıpkı anne ve vatan sevgisinde olduğu gibi karşılıksız verilmesi gereken ve insanda bağlılık oluşturulan bir kavram olarak değerlendirdikleri görülmektedir. Malta 24 December Libyan school öğrencilerinin ise sevgi değerini oksijen, su ve hayat kadar önemli bir unsur olarak gördükleri, yüksek bir bina veya kuleden atlamak gibi etkili sonuçlar ürettiğini yani seven kişinin sevdiği için canı dahil sahip olduğu her şeyini verebileceğini, vurguladıkları tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Değerler eğitimi, değer, sevgi, metafor, kültür

ÖRGÜN DİN ÖĞRETİMİNDE KULLANILAN PEYGAMBER KISSALARININ BABA-ÇOCUK İLİŞKİSİ AÇISINDAN İNCELENMESİ

Rumeysa TUFAN AKAY
Öğretmen, Milli Eğitim Bakanlığı
rmystfnky25@gmail.com

ÖZET

Bireyin, dini değerleri benimsemesinde ve davranışa dönüştürmesinde babanın model olması, önemli bir etken olarak görülmektedir.[1] Kur'an'da peygamberlerin, çocuklarına ahlaki değerleri aktarma çabalarının anlatıldığı kıssalar da bu görüşü desteklemektedir.[2] Bu nedenle çocukların, din eğitimi süreçlerinde baba-çocuk ilişkisini peygamber kıssaları ışığında değerlendirebilmeleri adına örgün din öğretiminde kıssalardan yararlanılması önem arz etmektedir. Buradan hareketle örgün din öğretimi ders kitaplarında yer alan peygamber kıssalarının baba-çocuk ilişkisi açısından ele alınması, araştırmanın temel konusunu oluşturmaktadır.

Bu çalışmanın amacı, peygamberlerin çocuklarıyla olan ilişkilerini ve peygamberlerin baba tipolojilerinin örgün din öğretimi ders kitaplarında nasıl yer aldığını ortaya koymaktır. Bu çalışmayla, Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli(TYMM) Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretim Programı ve ders kitapları için öneriler geliştirmek de hedeflenmiştir. Temelinde baba-çocuk ilişkisini kıssalar perspektifinden ele aldığımız çalışmamız, 2025 yılının "aile yılı"[3] ilan edilmesiyle daha da önem kazanmıştır. Ayrıca bu çalışma, üzerine az çalışılan bir konuyu içerdiğinden dolayı bu alanda çalışacak olanlar için kaynak olabilecek niteliktedir.

Araştırmamızda, nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi yöntemi ile literatür taraması yapılmış, babanın din eğitimindeki yeri, örgün din eğitiminde kıssaların kullanımı konulu çalışmalar incelenmiştir. Ardından baba-çocuk temasını içeren peygamber kıssaları ile ilgili Kur'an ve tefsir kaynaklarından okumalar yapılmış ve elde edilen veriler çerçevesinde çocukların tutumlarına göre peygamberlerin baba tipolojileri oluşturulmuştur. Sonraki aşamada ise elde edilen verilerin 2018 öğretim programı ve TYMM ilköğretim kademesindeki (5, 6, 7 ve 8. sınıf) DKAB ile Seçmeli Kur'an-ı Kerim ders kitaplarında nasıl yer aldığı incelenmiştir. Veriler, kontrol listesine göre veri analizi tekniğiyle analiz edilmiş ve bulgular bu analizler sonucu oluşturulmuştur.

Bu çalışmanın, çocuğun eğitim sürecinin anneyle ilişkilendirildiği toplumumuzda, baba figürünün de görünür olmasını sağlaması beklenmektedir. Bunun yanı sıra peygamber kıssalarında yer alan baba-çocuk ilişkisinin, örgün din öğretimi ders kitaplarında vurgulanmasının, çocukların babalarıyla ilişkilerinde kıssaları referans alabilmelerini mümkün kılacağı umulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Din Eğitimi, Baba-Çocuk, Peygamber Kıssaları, Örgün Din Öğretimi, Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli

MÜSLÜMANLIKTAN ATEİZME: DİN EĞİTİMİ AÇISINDAN BİR İNCELEME

Arş. Gör. Gökçehan AKTÜRK
Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi
gokcehan.akturk@asbu.edu.tr
Doç. Dr. Zeynep KAYA
Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi

ÖZET

Günümüzde bireylerin inanca bakışı, geçmiş dönemlere göre çok daha değişken ve sorgulayıcı bir yapıya dönüşmüştür. Yapılan çalışmalara bakıldığında, gençler arasında inançtan şüphe duyma veya ondan ayrılma belirgin bir şekilde artmaktadır. Genç yetişkinlerin bu durumunun din eğitimi açısından incelenmesi, din eğitiminin günümüz ihtiyaçlarına göre şekillenmesi önemli görülmektedir. Bu bağlamda bu çalışmanın temel amacı; Müslüman bireylerin İslam inancını terk ederek ateizme yönelimlerinin din eğitimi açısından incelenmesi, sorunların tespit edilip çözüm önerileri sunulmasıdır. Araştırmanın çalışma grubu, belirli bir dönem Müslüman olmuş, sonrasında bu dinî kimliği terk ederek ateizmi kabul etmiş, kendini ateist olarak tanımlayan 18-25 yaş arası bireylerden oluşmaktadır. Katılımcılara kartopu tekniği ile ulaşılmış ve yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Nitel bir araştırma olarak tasarlanan bu çalışmada fenomenolojik araştırma deseni tercih edilmiştir. Fenomenolojik araştırma deseni, katılımcıların ateizme yönelimlerinde din eğitiminin rolüne ilişkin tecrübelerini derinlemesine aktarmalarına olanak tanımaktadır. Bu durum da araştırmanın kapsamlı ve daha derinlikli bir şekilde yürütülmesine olanak tanımaktadır. Elde edilen veriler ise betimsel ve içerik analiziyle incelenmiş ve yorumlanmıştır.

Araştırma sonuçları, katılımcıların ateizme yönelimlerinde din eğitimi bağlamında çeşitli faktörlerin etkili olduğunu ortaya koymuştur. Bu doğrultuda, ailenin çocuklara yönelik yaklaşım tarzı ve kullandığı din dili önemli etmenler arasında yer almaktadır. Ayrıca, örgün din öğretmenlerinin ve yaygın din eğitimi sunan din görevlilerinin mesleki yeterlilikleri ile dini temsil biçimleri, sosyal medya aracılığıyla takip edilen din içerikli yayınlar ve akran çevresinde gerçekleşen din içerikli sohbetlerin de bireylerin ateizme yönelimi üzerinde etkili olduğu saptanmıştır. Sonuç olarak, günümüz dünyasında etkili ve nitelikli bir din eğitiminin sağlanabilmesi için, din eğitimine bütüncül bir bakış açısıyla yaklaşılması ve söz konusu faktörlerin dikkate alınması gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler: Din Eğitimi, Ateizm, Dinî Yönelim, İnanç.

PEDAGOJİK FORMASYON PROGRAMINDAKİ DİN ÖĞRETMENİ ADAYLARININ "ÖĞRETİM TEKNOLOJİLERİ" DERSİ TUTUMLARI: MARMARA ATATÜRK EĞİTİM FAKÜLTESİ ÖRNEĞİ

Doç. Dr. Umut KAYA
Marmara Üniversitesi
umut.kaya@marmara.edu.tr

ÖZET

Din dersi öğretmen adayları, pedagojik formasyon derslerini ya örgün yüksek din öğretimi çatısı altında program içinde ya da mezuniyet sonrası eğitim fakülteleri bünyesinde açılan pedagojik formasyon sertifika programları ile almaktadır. Pedagojik formasyon sertifika programında eğitim gören din öğretmeni adayları, örgün yüksek din öğretiminde eğitim gören öğrencilerinden yaş ve mezuniyet bakımından farklı bir profil ortaya koymaktadır. Bu bakımdan pedagojik formasyon derslerine yönelik araştırmalarda sertifika programları da gözden ırak tutulmamalıdır. Bu araştırma, pedagojik formasyon sertifika programında eğitim gören din dersi öğretmeni adaylarının Öğretim Teknolojileri dersine yönelik tutumlarını ve bu tutumların çeşitli değişkenler açısından değişimini inceleyerek öğretmen yetiştirme sürecine katkı sağlamayı amaçlamaktadır. Bu amaç doğrultusunda çalışmada "Öğretmen adaylarının ÖT dersine yönelik tutumları hangi düzeydedir?" ile "Öğretmen adaylarının ÖT dersine yönelik tutum puanları çeşitli değişkenlere göre farklılaşmakta mıdır? sorularına cevap aranacaktır. Öğretim teknolojileri dersi, öğretim teknolojilerine dair temel kavram, süreç ve yaklaşımları tanıtmak suretiyle öğretmen adaylarının bilişim teknolojilerini ve materyal tasarım süreçlerini etkili bir şekilde kullanmalarını amaçlamaktadır. Bu bakımdan öğretim teknolojileri dersi, öğretmen adaylarının eğitim teknolojilerinin kullanılmasına yönelik temel yeterliklerini geliştirmesi ve bu yeterlikleri eğitim-öğretim süreçlerine etkin bir şekilde kullanabilmeleri açısından öneme sahiptir. Bu nedenle öğretmen adaylarının bu derse yönelik tutumları hem öğretmenlik mesleğine hazırlanma süreçlerini hem de daha sonra öğretmen olduklarında öğrencilerin nitelikli bir eğitim alma hakkını doğrudan etkileyen bir unsur olarak değerlendirilmektedir. Bu bakımdan araştırma kapsamında Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi'nde din öğretmeni adayları örnekleminde yapılmıştır. Bu doğrultuda 212 öğretmen adayından 149 tanesinden veri toplanmıştır. Çalışmada Bayram Çetin ve arkadaşları tarafından geliştirilen (2013) tarafından geliştirilen "Öğretim Teknolojileri ve Materyal Tasarım Dersine Yönelik Tutum Ölçeği" kullanılmıştır. Söz konusu ölçek yararlılık, hoşlanma ve yadsıma olmak üzere üç boyut ve toplamda 33 maddeden oluşmaktadır. Veriler, normal dağılım gösterdiğinden bağımsız örneklem t ve Anova testi ile analiz edilmiştir. Yapılan analizlerde ölçeğin cronbach alfa güvenirlik değeri tüm ölçek için 0,854; yararlılık boyutu için 0,953; hoşlanma boyutu için 0,822; yadsıma boyutu için 0,741 bulunmuştur. Araştırma bulguları, din dersi öğretmen adaylarının öğretim teknolojileri dersine yönelik genel tutumlarının "yüksek" düzeyde (3,94) olumlu olduğunu ortaya koymuştur. Boyutlara bakıldığında ise

öğretmen adaylarının tutumlarının yararlılık boyutunda "çok yüksek" (4,24); hoşlanma (3.52) ve yadsıma (3,66) boyutlarında ise "yüksek" düzeyde olduğu görülmektedir. Değişkenler açısından yapılan analizler sonucunda ise tek farklılığın bilgisayar kullanım becerisi değişkeninde yadsıma boyutunda olduğu ortaya çıkmıştır. Bilgisayara sahip olup olmama, not ortalaması, bilgisayar kullanım sıklığı ve günlük internete girme süresi öğretmen adaylarının öğretim teknolojileri dersine olan tutumlarında bir değişiklik meydana getirmemiştir.

Anahtar Kelimeler: Öğretim Teknolojileri, Tutum, Pedagojik Formasyon, Din Öğretmeni Adayları

DİN EĞİTİMİ PERSPEKTİFİNDE ŞİŞİRİLMİŞ BENLİK ALGISI VE İLETİŞİM BECERİLERİ

Dr. Hacer ÇETİN
Millî Eğitim Bakanlığı
hacercetin66@gmail.com
Dr. Emine DEMİRCİ
Millî Eğitim Bakanlığı

ÖZET

Din eğitimi, bireylerin fıtrat gerçeğiyle uyumlu bir şekilde kendilerini tanımalarını hedeflemekte; ilgi ve yetenekleri doğrultusunda çevreleriyle uyum içinde yaşamalarını sağlayacak becerileri edinmelerine rehberlik etmektedir. Benlik, insanın kendini tanıması, tanılandırması ve konumlandırmasını kapsar. Benlik, insanın şuurunun, anlamlı ve amaçlı duygu, düşünce ve davranış sergilemesine olanak tanıyan bilinçlilik ve farkındalık hâlidir. Benlik, insanın bedeni gibi çeşitli aşamalardan geçer, şekillenir, gelişir ve olgunlaşır. İnsan, kim olduğunu, neden yaratıldığını ve en ideal/kâmil halini bulmaya çalışır. Bu, aynı zamanda varoluşsal bir ihtiyacı karşılama çabası ve fıtri bir arayıştır. İnsan, sorularına tatmin edici cevaplar bularak kendisine bir değer ve yer tayin etmek ister. Nitekim insan, üst düzey bir bilişle kendini bilme arzusu taşıyan bir varlıktır. İnsanın, üst düzey bir farkındalıkla kendini bilme ve bulma hali "benlik bilinci" olarak adlandırılır. Doğru ve gerçekçi bir benlik bilinci, sağlıklı iletişim becerilerinin de lokomotifidir. İletişim becerileri, kendini doğru ifade edebilme ve ifade edilenleri saygı duyarak dinleme ile ilişkili bir beceridir. Bireylerin duygu ve düşüncelerini aktarma ve etkili bir şekilde iletme yeteneği, iletişim becerisinin ifadesidir. Bu beceri, sözlü iletişimin ötesine geçerek yazılı iletişim, beden dili ve dinleme ile duygudaşlık kurmayı da içeren geniş bir kapsama sahiptir. Bu yönüyle iletişim becerileri ile benlik algısı arasında önemli bir ilişki vardır. Bu bildirinin amacı, günümüz insanının sorunlarından biri haline gelmiş olan şişirilmiş benlik algısı ile iletişim becerileri arasındaki ilişkiyi ortaya koyarak, gerçekçi bir benlik algısı ve iletişim becerisi elde etmede din eğitiminin rolünü tartışmaktır. Çalışma, nicel bir araştırma olarak planlanmaktadır. Bu bağlamda, araştırmada öğrencilerin iletişim becerilerinin ölçülmesi amacıyla Ersanlı ve Balcı (1998) tarafından geliştirilen İletişim Becerileri Envanteri, şişirilmiş benlik algısının ölçülmesi için ise Hasan Yılmaz (2018) tarafından geliştirilen Şişirilmiş Benlik Algısı ölçeği (Yılmaz, 2018) kullanılacak olup, toplanan veriler din eğitimi bağlamında yorumlanacaktır. Sonuç itibarıyla, elde edilen verilerden hareketle öneriler sunulacaktır. Bu da, benlik algısı ve bu algının ifade ediliş biçimi olan iletişim becerileri çerçevesinde 21. yüzyıl insanının yaşadığı sorunlara çözüm bulmaya katkı sağlayacaktır.

Anahtar Kelimeler: Din Eğitimi, Benlik, iletişim, Algı

AVRUPA'DA ÇOĞULCU DİN DERSLERİ: TEORİK ÇOĞULCULUK İLE PRATİK HRİSTİYAN MERKEZLİLİĞİ ARASINDAKİ GERİLİM

Doç. Dr. Hasan SÖZEN
Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi
hasan.sozen@mail.com

ÖZET

Son yıllarda özellikle dinlerarası, kültürlerarası veya fenomenolojik din dersleri gibi isimlendirmelerle ortaya çıkan çoğulcu din eğitimi modelleri, özellikle Batı Avrupa ülkelerinde yaygınlık göstermektedir. Bu derslerin açılma gerekçeleri genellikle farklı din ve kültür mensupları arasında hoşgörü ve anlayış geliştirmek, kültürlerarası iletişimi güçlendirmek, din eğitimini tek bir inanç merkezli dogmatik yapının ötesine taşımak şeklinde açıklanmaktadır. Bununla birlikte çoğulcu din dersleri, özellikle birden fazla din mensubunun yoğun olarak yaşadığı toplumlarda, o ülkenin baskın dini merkezde olmak üzere diğer dinlerin de temel özelliklerinin tanıtılmasını hedeflemektedir. Bu bağlamda işçi göçü, çok kültürlü yapının ortaya çıkardığı sorunların çözümünde din öğretiminin katkısı gibi sebepler bu derslerin açılmasına gerekçe olarak sunulmaktadır.

Ancak Hristiyanlık teolojisinin tarihsel arka planı ve modern yorumları dikkate alındığında, söz konusu derslerin yalnızca kültürlerarası hoşgörüyü teşvik eden tarafsız bir yaklaşım değil, aynı zamanda Hristiyanlığı merkezî bir konuma yerleştiren pedagojik bir çerçeve oluşturabileceği yönünde bazı eleştiriler ortaya çıkmaktadır.

Bu bağlamda çalışmanın amacı, çoğulcu din derslerinin tarihsel gelişimini ve teorik temellerini modern Hristiyan teolojisinin perspektifinden eleştirel bir bakışla incelemektir. Çalışma, özellikle Avrupa'da yaşayan Müslüman öğrenciler açısından bu derslerin olası etkilerini değerlendirmekte; kimlik karmaşası, kültürel marjinalleşme ve normatif Hristiyan değerlerinin evrensel değerler olarak sunulma riskini tartışmaktadır. Bu yönüyle araştırma, din eğitimi politikalarının tarafsızlığı üzerine eleştirel bir farkındalık oluşturmayı amaçlamaktadır.

Çalışmada nitel araştırma yaklaşımı benimsenmiştir. Bu bağlamda Hristiyan teolojisinin tarihsel metinleri (örneğin Papa VIII. Bonifacius'un bildirgesi, Florence Konsili kararları) ve modern yorumları (II. Vatikan Konsili, Karl Rahner ve Hans Küng'ün görüşleri) analiz edilmiştir. Bu metinler, Avrupa'daki çoğulcu din dersleri bağlamında içerik analizi yöntemiyle incelenmiştir.

Bu araştırma, Batı Avrupa'daki çoğulcu din derslerinin tarafsızlık iddiasını eleştirel bir bakışla sorgulamaktadır. Çalışma, özellikle Hristiyanlık merkezli yaklaşımların ders içeriklerinde nasıl yeniden üretildiğini ortaya koyarak, farklı inanç gruplarına mensup öğrencilerin, özellikle de Müslüman öğrencilerin, kimlik ve kültürel aidiyet bağlamında

karşılaşabileceği sorunlara dikkat çekmektedir. Bu yönüyle araştırma, din eğitimi politikalarının ve müfredatlarının daha kapsayıcı, çoğulcu ve adil bir zeminde yeniden şekillendirilmesine yönelik farkındalık oluşturmayı hedeflemektedir. Ayrıca, din eğitiminin toplumsal uyum ve hoşgörü amacını gerçekten yerine getirebilmesi için eleştirel değerlendirmelerin gerekliliğini vurgulayarak literatüre katkı sağlamayı hedeflemektedir.

Anahtar Kelimeler: Çoğulcu Din Dersleri, Hristiyanlık Teolojisi, Kimlik Karmaşası, Asimilasyon

ADAY DİN GÖREVLİSİ EĞİTİMİNDE YAPICI GERİ BİLDİRİM VE ÖLÇME-DEĞERLENDİRMENİN REHBERLİK AMAÇLI KULLANIMI

Doç. Dr. Ahmet Koç
İstanbul Üniversitesi
ahmetkoc@istanbul.edu.tr

ÖZET

Bu çalışma, din hizmetleri alanında görev alacak imam-hatip, müezzin-kayyım, Kur'an kursu öğreticisi ve manevi danışman adaylarının hizmet öncesi eğitim sürecinde yapıcı geri bildirimin eğitsel, mesleki ve psikososyal yönlerini ele almış; ölçme ve değerlendirmenin yalnızca başarıyı ölçmekle sınırlı kalmaması, aynı zamanda rehberlik işlevi görmesi gerektiğini vurgulamıştır. Bu amaçla uygulanan yapıcı geri bildirim, sadece öğrenme eksikliklerini düzeltme işlevi gören bir araç olarak değil, bireyin güçlü yönlerini fark etmesini sağlayan, gelişim alanlarını yapılandıran ve mesleki motivasyonu artıran bir rehberlik mekanizması rolü de üstlenmektedir. Özellikle din görevlilerinin görev alanları dikkate alındığında, mesleki yeterliliklerin geliştirilmesinde geri bildirim süreçlerinin sistematik, bireyselleştirilmiş ve pedagojik açıdan yapılandırılmış olması büyük önem arz etmektedir. Öğrenenin performansı hakkında bilgi almasını ve bu bilgiler doğrultusunda gelişimini sürdürmesini sağlayan yapıcı geri bildirimin amacı, bir yetersizliği ifşa etmek değil, gelişime açık alanları destekleyici bir dille işaret etmektir. Bu bağlamda geri bildirimin aşağılayıcı, yargılayıcı, kişiselleştirici bir üsluba bürünmesi, öğrenenin motivasyonunu zedeleyebilir ve öğrenme sürecini olumsuz etkileyebilir. Özellikle yetişkin eğitiminde, bireylerin kimliklerine ve mesleki özsaygılarına duyarlı yaklaşmak esastır. Örneğin, "Sen bu işi yapamıyorsun" gibi yıkıcı bir ifadenin yerine, "Sunum sırasında ses tonunun biraz daha dengeli olması mesajın etkisini artırabilir" şeklindeki bir geri bildirim, onu küçültmeden, gelişim fırsatlarını fark ettiren yapıcı bir yaklaşım sunar. Bu tür bir dil kullanımı, öğrenenin özgüvenini koruyarak gelişime açık yönlerini benimsemesini kolaylaştırır ve öğrenme motivasyonunu destekler. İmam-hatiplik eğitiminde kıraat, hutbe ve vaaz uygulamaları; müezzin-kayyımlıkta ses, makam ve diksiyon çalışmaları; Kur'an kursu öğreticiliğinde tecvit, ezber ve pedagojik iletişim süreçleri geri bildirimin temel uygulama alanları olarak öne çıkmaktadır. Ayrıca cezaevi, hastane, öğrenci yurdu, gençlik merkezi gibi kurumlar ile göçmen, engelli, bağımlı, afetzede bireylere yönelik görev yapacak manevi danışmanların empatik, duygusal destekleyici ve psikolojik dayanıklılığı artırıcı yönünün geliştirilmesine vurgu yapmak gerekir. Çünkü yapıcı geri bildirim sadece bilgi düzeyini arttıran değil; temsil, iletişim ve rehberlik yeterliklerini de geliştiren çok yönlü bir araçtır. Yapıcı geri bildirimin aday din görevlilerinin gelişiminde etkili biçimde kullanılabilmesi için öncelikle Diyanet Akademi'de görevli eğitimciler için geri bildirim verme becerilerini geliştirmeye yönelik eğiticinin eğitimi programları düzenlenmelidir. Aday din görevlilerinin hizmet öncesi gelişimleri, sadece notla değil; güçlü ve gelişime açık yönlerine göre yapılandırılmış geri bildirim raporlarıyla desteklenmeli, her aday için gelişim izleme dosyası tutulmalıdır.

Geri bildirimler sadece eğitim sonunda değil; sürece yayılmış biçimde, düzenli ve izlenebilir olmalıdır. Sonuç olarak Diyanet Akademi bünyesinde yürütülen aday din görevlisi eğitimlerinde yapıcı geri bildirim anlayışının bütüncül, sistematik ve çok boyutlu olarak yapılandırılması; mesleki yeterliğe sahip, öz farkındalığı gelişmiş ve etkili temsil gücüne sahip din görevlilerinin yetişmesine katkı sağlayacaktır.

Anahtar Kelimeler: Ölçme ve Değerlendirme, Diyanet Akademi, Geri Bildirim, Aday Din Görevlisi, Hizmet Öncesi Eğitim

DİYANET 4-6 YAŞ KUR'AN KURSU ÖĞRETİM PROGRAMI KAZANIMLARININ 21. YÜZYIL BECERİLERİ AÇISINDAN İNCELENMESİ

Ayşe Nur ŞAHİN
Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi
ayse.yildirim2497@gmail.com

ÖZET

21.yüzyıl eğitim anlayışı, bireylerin yalnızca bilgi edinmesini değil; problem çözme, yaratıcılık, eleştirel düşünme, iletişim, iş birliği, karar verme ve öğrenmeyi öğrenme gibi temel becerileri kazanmasını hedeflemektedir. Bu bağlamda öğretim programlarının çağdaş öğrenme gereksinimlerini karşılayacak şekilde yapılandırılması önem taşımaktadır. Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından uygulanan 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursları Öğretim Programı, çocukların dini, ahlaki ve değer temelli gelişimlerini desteklemek üzere hazırlanmıştır; ancak programın 21. yüzyıl becerileriyle uyum seviyesi yeterince incelenmemiştir. Bu çalışmada programda yer alan 247 öğrenme çıktısı, 21. yüzyıl becerileri açısından doküman incelemesi ve içerik analizi yoluyla değerlendirilmiş, P21 çerçevesindeki öğrenme ve yenilenme becerileri, bilgi-medya-teknoloji becerileri ve yaşam-kariyer becerileri kategorilerine göre kodlanmış; her beceri alanının frekans ve yüzde değerleri hesaplanmıştır.

Analiz sonuçları, programda en yüksek oranda temsil edilen becerinin öğrenmeyi öğrenme olduğunu göstermektedir (%56,27). İletişim %6,88, eleştirel düşünme %3,64, iş birliği %1,21, yaratıcılık %0,80 ve problem çözme ile yenilikçilik %0,40 oranında yer bulmuştur. Bilgi-medya-teknoloji becerileri açısından bilgi okuryazarlığı %11,33 ile belirgin bir yer tutarken, Bilgi ve İletişim Teknolojileri (ICT) okuryazarlığı ve medya okuryazarlığına ilişkin kazanım bulunmamıştır. Yaşam ve kariyer becerileri kategorisinde sosyal ve kültürlerarası beceriler %6,47, esneklik ve uyum ile özyönetim %4,85 oranında temsil edilirken, liderlik ve sorumluluk %1,61, üretkenlik ve hesap verebilirlik ise %0,40 oranında yer bulmuştur.

Programın 21. yüzyıl becerileriyle daha uyumlu hâle gelmesi için eleştirel düşünme, problem çözme ve yaratıcılığı destekleyen etkinliklerin artırılması; iş birliği, iletişim ve sosyal-kültürel becerileri geliştiren grup temelli uygulamaların çeşitlendirilmesi önerilmektedir. Ayrıca bilgi okuryazarlığını güçlendirecek çoklu duyusal materyallerin kullanımı ve çocukların özyönetim becerilerini destekleyen küçük sorumluluklar verilmesi programın etkililiğini artıracaktır. Program özellikle bilgi okuryazarlığı, öğrenmeyi öğrenme ve sosyal-kültürel beceriler açısından güçlü olup; eleştirel düşünme, yaratıcılık, problem çözme, yenilikçilik ve ICT-medya okuryazarlığı gibi çağdaş becerileri sınırlı düzeyde yansıtmaktadır. Araştırma, erken çocukluk din eğitiminin çağdaş eğitim yaklaşımlarıyla uyumunun veriye dayalı olarak ortaya konması bakımından alana katkı sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Diyanet, 4-6 Yaş Kur'an Kursu, Kazanım, 21. Yüzyıl Becerileri, Öğretim Programı

İLAHİYAT FAKÜLTESİ ÖĞRENCİLERİNİN SEKÜLER TUTUMLARI ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

Dr. Öğr. Üyesi Meryem KARATAŞ
Sakarya Üniversitesi
meryemkaratas@sakarya.edu.tr

ÖZET

Sekülerlik, "din dışı yaşama ait, dinden bağımsız" şeklinde tanımlanmaktadır. Türk Dil Kurumu, sekülerliği açıklamak için dünyacılık terimini kullanmaktadır. Latince 'saeculum' kökünden türemiş olan sekülerlik, sosyal durumlar yerine bireysel özellikler üzerinden ele alınmaktadır. Birey özelinde değerlendirildiğinde, modernleşmenin sonuçlarından biri olarak görülen sekülerleşme, kutsal otoriteye bağlılığın zayıflaması olarak algılanabilir. Sekülerleşmenin tüm toplumlarda aynı şekilde ilerlediğini söylemek çok mümkün değildir. Son zamanlarda, gençlerin dinle olan bağlarının zayıfladığı ya da dini algılamalarının değiştiği düşünülmektedir. Ayrıca, örgün ve yaygın din eğitimi veren yükseköğretim kurumlarında eğitim alan öğrencilerin seküler bakış açıları üzerinde de daha fazla durulması gereken bir konudur. Bu çerçevede, çalışmanın amacı, Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde okuyan öğrencilerin seküler tutumlarını tespit etmektir. Bu hedef doğrultusunda araştırma, nedensel karşılaştırmalı araştırma modeli ile desenlenmiştir. Nedensel karşılaştırmalı araştırmalar, bağımsız değişkenlerin doğal olarak var olduğu ve araştırmacının bu değişkenler üzerinde herhangi bir kontrol ya da yönlendirme yapmadığı durumlarda tercih edilmektedir. Öğrencilerin seküler tutumlarını incelerken cinsiyet, ailenin maddi durumu, sınıf düzeyi, mezun oldukları lise türü ve doğdukları şehir gibi değişkenler açısından sonuçlar değerlendirilmiştir. Bu amaçla Talip Demir tarafından geliştirilen "Seküler Tutum Ölçeği" kullanılmıştır. Ölçek, 5 dereceli likert tipi olup, iki boyutta 21 maddeden oluşmaktadır. Nicel bir çalışma olarak planlanan araştırmada 224 İlahiyat öğrencisine ulaşılmıştır. Kullanılan ölçekte toplam 21 soru bulunmaktadır. Çalışmanın odaklandığı Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin genel olarak seküler bir yaklaşım benimsemedikleri görülmektedir. Katılımcıların büyük bir kısmı, İslam dinini ritüel ve ahlaki ilkelerden bağımsız olarak değerlendirmemektedir. Sadece üç soru özelinde verilen cevapların oransal olarak birbirine yakın oldukları söylenebilir. Bu sorular, ahlaki değerler ile ibadet, dini kimliğin dışa vurumu ve dini topluluklar ile kuruluşların etkisi gibi konularla ilişkilidir. Bu çerçevede, araştırmanın konusunun çeşitli hedef gruplar ve etkenler bakımından daha derinlemesine ele alınması mümkündür.

Anahtar Kelimeler: Din Eğitimi, Yüksek Din Öğretimi, İlahiyat Fakültesi, Modernizm, Sekülerlik

DİN ÖZGÜRLÜK VE SOSYAL BARIŞ

Hatice GÜN
Milli Eğitim Bakanlığı
haticegun@msn.com

ÖZET

Özgür olma isteği, insan tabiatından kaynaklanan psikolojik bir gerçekliktir. İnsanın özgürce kendi varlığının farkına varabilmesi ve bir kişi ya da gruba körü körüne bağımlı olmaktan kurtulabilmesi için öncelikle doğru düşünmeye ihtiyacı vardır. Her insan, potansiyel olarak doğru düşünme imkânına sahiptir. Ne var ki şahsî çıkarlar, geleneklere körü körüne bağlılık, bireysel ve toplumsal şartlanmalar özgür düşünmenin önündeki engeller olarak sayılabilir.

Din alanındaki özgürlük, kişinin dinî inanç ve yaşam tarzını kendi iradesiyle seçebilmesinin yanında, başkalarına körü körüne bağımlılıktan kurtulup hayatını hür ve bağımsız bir şekilde sürdürebilmesi demektir. Bu anlamda özgürce seçim yapabilecek bireyler yetiştirmek, din eğitiminin en önemli hedefleri arasındadır. Aslında Allah'a inanmak, isteyerek O'nun emir ve yasaklarına boyun eğmek en köklü bağımlılığı kabul etmek demektir. Çünkü o bir kuldur ve kulun hem Rabbine hem de toplumuna karşı sorumluluğu vardır. Dolayısıyla din eğitiminin öngördüğü özgürlük, insanın kendi hemcinsine değil, sadece Yaratan'a kulluk eder duruma gelmesidir. Dini bilen bir insan dindar olup olmama konusunda özgürce karar verecek durumda olduğu halde, din konusunda bilgi sahibi olmayanın böyle bir imkânı yoktur. Çünkü insanın dine karşı özgürce olumlu ya da olumsuz bir tavır takınabilmesi, din hakkında doğru bilgi sahibi olmasıyla mümkündür. İşte bu çalışmada kastedilen özgürlük, kişinin dini düşünce ve eylemleri konusunda kendi kararını kendisinin vermesi, tercihlerini bilinçli bir şekilde gerçekleştirmesi, başkalarına körü körüne bağlanmaması anlamındadır.[1]

Din eğitimi-özgürlük ilişkisi hassas bir konudur. Yeni nesil, özgürlük adına başıboşluğa, bilgisizliğe ve sınırsız serbestliğe terk edilemez. Çünkü değerleri aktarma görevinin ihmâl edilmesi sonucunda doğacak boşluğu büyük bir ihtimalle 'başkaları' dolduracaktır. Bu durumun kaçınılmaz bir sonucu olan taassup ya da istismar, 'belli bir dine inanma ve onu öğrenip yaşamaya çalışma' biçiminde değil; 'kendi dinî yorumunu başkalarına dayatarak uymayanlara karşı saygısızlık ve hoşgörüsüzlükte bulunma' şeklinde dışa yansımaktadır.[2] Bu durum sosyal barış açısından büyük bir sorundur.

Bu çalışmada din-özgürlük ilişkisi göz önünde bulundurularak yetişmekte olan neslin temel dini konuları öğrenmesinde ve özgürce karar verebilecek bir bilince sahip olmasında din eğitiminin önemi üzerinde durulacaktır. Ayrıca din eğitiminin barışsever bireyler yetiştirmedeki rolü de irdelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Özgürlük,Din, Sosyal Barış

[1] Hüseyin Yılmaz, Din Eğitimi ve Sosyal Barış (İstanbul: Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları, 2019), 100-101.
[2] Yılmaz, Din Eğitimi ve Sosyal Barış, 103.

“ELİF VE ARKADAŞLARI” ADLI ÇİZGİ FİLMİN DEĞERLER EĞİTİMİ AÇISINDAN İNCELENMESİ

Fatma Büşra SÜTLÜ
Milli Eğitim Bakanlığı
fatmabusra71@hotmail.com

ÖZET

Değer eğitiminin verilmesinde önemli bir rol üstlenen medyadan, içeriklerini çocuk izleyicilerin karakter gelişimi ve sosyal becerilerine uygun olarak düzenlemesi beklenmektedir (Gümüş & Adam, 2020, s. 413). Günümüzde, bu beklentiyi karşılayan kanalların başında TRT Çocuk kanalı gelmektedir. Resmî yayın kurumu kimliği taşıyan TRT Çocuk kanalının çizgi film yapımlarında MEB’in belirlemiş olduğu belli başlı değerlere içeriğinde yer vermesi umulmaktadır (Çimen, 2019, s. 3). Buradan hareketle TYMM’de belirlenmiş olan çatı değerlerin(adalet, saygı, sorumluluk) aynı kanalda yayınlanmış olan “Elif ve Arkadaşları” adlı çizgi filmde nasıl ve ne sıklıkla ele alındığı araştırmamızın temel konusunu oluşturmaktadır.

Bu araştırmanın amacı, TRT Çocuk kanalında yayınlanan Elif ve Arkadaşları çizgi filminde öne çatı değerlerin, çizgi filmin sahnelerinde nasıl ve ne sıklıkla ele alındığını ortaya koymaktır. Çalışmamız, “Elif ve Arkadaşları” adlı çizgi filmi çeşitli açılardan araştıran ya da araştıracak olan aileler için yönlendirici bir çalışma olacağından önemli görülmektedir. Bunun yanı sıra, değerler eğitimini temel alan ÇEDES projesi kapsamında değer eğitimi için çizgi filmin ilgili değere ait bölümlerinin eğitimciler tarafından kullanılabilecek olması araştırmamızın önemini artırmaktadır.

Araştırmamızda, nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi kullanılarak literatür taranmıştır. Çizgi filmlerde değerler eğitimi konulu çalışmalar derinlemesine incelenmiş ve temel kaynaklardan gerekli okumalar yapılmıştır. Sonraki aşamada, elde edilen veriler ışığında temalar oluşturularak çizgi filmde, çatı değerlere atıf yapan bölümler tespit edilmiş ve elde edilen bulguların çizgi filmde nasıl yer aldığı detaylı bir biçimde incelenmiştir. Veriler, kontrol listesine göre veri analizi tekniğiyle analiz edilmiş ve buradan hareketle bulgular oluşturulmuştur.

Bu çalışmanın, ebeveynlerin ve eğitimcilerin çocuklara izletilebilecek çizgi film içeriklerinin seçiminde değer aktarımını temel almalarına yönelik bilinçlenmelerine olanak sağlaması beklenmektedir. Ayrıca çalışmamız, çizgi film içerik üreticileri için de milli ve manevi değerlerin içeriklerde dengeli dağıtılması yönünde öneriler getirmektedir. Son olarak değer aktarımında önemli bir rolü olan TRT Çocuk kanalının, bu ve benzeri çalışmaları göz önünde bulundurarak yayınladığı çizgi film içeriklerinin niteliklerini artıracakları düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Çatı Değer, Değerler Eğitimi, Çizgi Film, Elif ve Arkadaşları, Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli

MEZHEPLERARASI DİN ÖĞRETİMİ VE YAPAY ZEKÂ

Ahmet Yusuf GIYNAŞ
Milli Eğitim Bakanlığı
Prof. Dr. Saadettin ÖZDEMİR
Süleyman Demirel Üniversitesi
yusufgiynas@gmail.com

ÖZET

Mezheplerarası din öğretimi, aynı dine mensup farklı mezheplerin inananlarının ayırım yapılmaksızın ortaklıklardan hareket edilerek din öğrenmelerini dikkate alan yaklaşımdır. Bu yaklaşımda inananların hepsini içine alacak şekilde amaç ve içerikler oluşturulmaktadır. Bu yaklaşımın temel amacı; aynı inancın farklı yorum ve uygulamalarına sahip insanların ana kaynaklarda birlik sağlayarak doğru bir şekilde inançlarını öğrenmelerini sağlamaktır. Bu yaklaşımın amacını, hoşgörü, empati ve çok sesliliği desteklemek olarak özetlenmektedir.

Doğadaki var olan nesnelere benzetilerek yapılmış olan "yapay" ve insanın düşünme, akıl yürütme, yargılama, sonuç çıkarma özellikleri olan "zeka" kavramının birleşiminden oluşan "yapay zeka", programlanabilir makinelerin insana benzer biçimde algılama, öğrenme, fikir yürütme, karar verme vb. şekilde işleri yerine getirme olarak tanımlanmaktadır.

Din eğitiminde yapay zeka, öğrencilere iletişim ve kişiselleştirilmiş öğrenme deneyimleri sunma, dini mekanların canlandırılmasında ve dini metinlerin sesli olarak okunmasında yardımcı olmaktadır.

Yapay zeka ile mezheplerarası din öğretimi bütün mezhepleri kapsayan ve eşit davranan, öğrenciyi merkeze alan, öğretmenin yükünü azaltan ve bilgiye hızlı erişim sağlayan fırsatlar sunabilir. Bununla birlikte yapay zeka öğrencilerin aynı din içinde farklı mezhepler ya da dünyanın farklı yerlerindeki inançlar hakkında fikir sahibi olmalarını sağlayabilir. Böylece öğrencilerin mezhepler arasındaki farklılıkları görüp fikirlerini açıkça ifade etmelerine ve kendi inançlarına yönelik yapılan eleştirilere karşı hoşgörülü olmalarına katkı sağlayabilir.

Yapay zeka araçları, her öğrenciye kişileştirilmiş içerik menüsü hazırlamada akıllı öğretim sistemleriyle, mezhepsel sorulara tarafsız ve kaynak göstererek cevap vermede diyalog temelli chatbotlarla, farklı mezheplerin bakış açısına göre senaryolar oluşturarak empati geliştirmede simülasyon ve vr tabanlı ortamlarıyla, mezhep metinlerinin tarafsız incelenmesinde öğrencilere yardımcı olabilir.

Yapay zeka araçları; uygulamaları, içerik üretimi, etkileşimli öğrenme deneyimleri ve önyargıların azaltılması yönünden mezheplerarası din öğretiminde önemli fırsatlar sunmaktadır. Ancak öğretmenlerin kişisel inançları(tercihleri), müfredat sınırlılıkları ve yetersiz altyapı gibi nedenler bu yaklaşımı uygulamakta zorlayıcı sebepler arasında bulunmaktadır. Yapay zeka, verileri algoritmalar ve ham veriler ile analiz ettiği için eğitim-

de kullanılan kaynakların mezhepsel dağılımında orantılı olmayabilir. Bununla birlikte öğrencilerin inanç verileri önemli olduğundan bilgilendirilmiş onam alınması gereklidir. Ayrıca manevi destek ve empati kurma konularında, toplumların kültürel zenginlikleri, maneviyatları ve ahlaki değerleri açısından değerlendirme yaparken sınırlılıklar çıkabilir. Bu durum bazı öğrencilerin dışlanmasına neden olabilir. Ayrıca öğrencilerin kutsal metinleri bütün olarak kavrayamama durumu, metinde olmayanı anlamakta yetersiz kalabilir. Bunların önüne geçilmesi için din eğitimi alanında çalışan bireyler teknolojik gelişmeleri iyi takip ederek bu alanda nitelikli yazılımlar yapılmalı, yapay zeka eğitimde asistan olarak kullanılmalı ve dini eğitimin farklılıkları korunarak uygulanmalıdır.

Sonuç olarak; yapay zeka din eğitimine yenilik getirirken etik sorumluluklar doğurmaktadır. Yapay zeka, öğrencilerin mezhepler arasındaki farklılıkları görmelerine yardımcı olarak hoşgörülü olmalarını sağlamaktadır. Mezheplerarası din öğretimi teknolojiyle kapsayıcı hale gelmektedir. Yapay zeka kullanımında etik sınırların belirlenmesi mezheplerarası din öğretimi açısından önem arz etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Din Eğitimi, Mezheplerarası Din Öğretimi, Yapay Zeka

KAVRAMSAL NETLİK MODELİ KAPSAMINDA BİR UYGULAMA ÖRNEĞİ: ADALET KAVRAMI

Arş. Gör. Gülender SEVGİ
Aksaray Üniversitesi
glndr_svgi@hotmail.com

ÖZET

Din eğitimi, öğrencileri bilgi sahibi olmanın ötesine taşıyarak, yaşantılarıyla ilişki kurabilen ve anlam inşa edebilen bireyler yetiştirmeyi amaçlayan bir alandır. Ancak kavramsal düzeyde yaşanan belirsizlikler, öğrencilerde zihinsel tutarsızlığa, yüzeysel anlamlandırmaya ve değer aktarımlarında kopukluklara neden olabilmektedir. Bu sorunlardan hareketle, kavram merkezli öğretim süreçlerine yönelik yeni bir yaklaşımla kuramsal temellendirmeyi ve pedagojik dayanakları güçlendirmeyi hedefleyen Kavramsal Netlik Modeli (KNM), ulusal ve uluslararası din eğitimi literatürüne Mualla Selçuk tarafından kazandırılmıştır. KNM'nin temel varsayımı, din eğitiminin tümel kavramlar ile tikel yaşantılar arasında anlamlı bağlar kurması ve bu kavramların bireyin yaşantısıyla, değer dünyasıyla ve toplumsal gerçekliğiyle ilişkilendirilmesi gerektiğidir. Bu sayede din eğitimi, bireyin somut karşılaşmalarında kavramların ahlaki yansımalarını fark etmesini mümkün kılan anlamlı bir öğrenme sürecine dönüşmektedir. Karşılaşma ahlakı bağlamında temellenen bu model, kavramların din eğitiminde sadece bilişsel bir içerik değil; aynı zamanda varoluşsal bir duruş olarak nasıl yapılandırılabileceğine dair bütüncül bir yaklaşım sunmaktadır. Bu yaklaşım öğretmeni, sahip olduğu ilahiyat birikimi ve pedagojik donanımıyla öğrencinin anlam dünyasını besleyen aktif bir rehber olarak görmektedir. Bu çalışma, KNM'nin din eğitiminde içerik tasarımı ve kavram temelli pedagojik yapılandırma için nasıl bir imkan sunduğunu ortaya koymak amacıyla yapılmış kavramsal bir uygulama denemesidir. Çalışmanın amacı, modeli belirli bir kavram üzerinden somutlaştırarak uygulama örneği sunmaktır. Çalışma kapsamında adalet kavramı tercih edilmiş ve KNM'nin beş basamağı esas alınarak doküman analizi yöntemine dayalı içerik hazırlanmıştır. Modelin ilk basamağında, öğrencilerin adalet kavramına ilişkin ön bilgilerini, kabullerini ve kültürel konumlanışını merkeze alan mevcut durum incelenmiştir. İkinci basamakta, adalet kavramının teolojik temelleri ele alınarak metin ve bağlam ilişkisi ayetler ve hadisler ile ortaya konulmuştur. Tümel bir kavram olan adaletin tikel yaşantılarla ilişkilendirilmesini hedefleyen üçüncü basamakta, bireyin kavramla kişisel düzeyde ilişki kurmasına olanak tanıyan kişisel gelişime odaklanılmıştır. Dördüncü basamakta, adaletin ortak iyiye katılımı, bireyin etik eylemleri aracılığıyla toplumsal dengeyi gözetmesi ve sorumluluk bilinciyle bu dengeye katkı sunması üzerinden değerlendirilmiştir. Son aşamada ise etkili pedagoji anlayışı çerçevesinde, adaletin zihinsel, duygusal ve ahlaki boyutlarıyla içselleştirilerek öğrenme ortamında anlamlı ve sürdürülebilir bir bütünlüğe dönüşmesi amaçlanmıştır. Bu yönüyle çalışma, din eğitimi bağlamında bir kavramın bilgi, değer ve eylem bütünlüğünde pedagojik olarak nasıl yapılandırılabileceğine dair model temelli özgün bir katkı sunmaktadır. Ayrıca bu deneme, KNM'nin din eğitimi alanında uygulanabilirliğine dair bir örnek olarak

modelin sahada tanınırlığını artırma potansiyeli taşımaktadır. Modelin bu tür örneklerle çoğaltılmasının, din eğitiminde kavram öğretimine ilişkin öğretmen farkındalığını artırarak sürece hem kuramsal hem de uygulamalı katkılar sağlaması beklenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Din Eğitimi, Kavram Öğretimi, Kavramsal Netlik Modeli, Adalet Kavramı

FELSEFİ HERMENÖTİK, EĞİTİM VE DİN EĞİTİMİ BİLİMİ İLİŞKİSİNE GENEL BAKIŞ[1*]

Dr. Sıdıka Nur PARLAK
Milli Eğitim Bakanlığı
s.nur83@gmail.com

ÖZET

Felsefi Hermenötik, Eğitim ve Din Eğitimi Bilimi İlişkisine Genel Bakış

Bireye ve topluma dair her değişim ya da dönüşüm, bilim/eğitim paradigmalarında da kırılmalara yol açmaktadır. Eğitim felsefesinin ontolojik, epistemolojik, etik ve politik boyutları için yeni sorular gündeme gelmekte; öğretmen, öğrenci, okul rolleri dönüşmektedir. Bilgiye ulaşmak kolaylaşmakta; öte yandan, teknolojinin sunduğu ekosistem insan kimliği açısından akışkan bir zemin oluşturmaktadır. Toplum yapılarındaki değişim; çokkültürlülük, küreselleşme, yerelleşme ve postmodernizm gibi etkiler insanın dil, iletişim ve anlam dünyasına dair yeni sorular doğurmakta, neticede bireyin düşünme, anlama ve öğrenme becerileri ile keşfetme, anlamlandırma ve eylem yoluyla yansıtma gibi öğrenme çıktıları önem kazanmaktadır. Bu beceriler -genel eğitim içerisinde- örgün din eğitimi alanında çeşitli biçimlerde gündeme gelmektedir. Din eğitimi bilimi kapsamında Batı'da, özellikle 1960 yılı ve sonrasında modern/postmodern/eleştirel yaklaşımlar şekillenmiştir. Yapılandırmacılık teorisiyle de bağlantılı olarak din hakkında öğrenme ve dinden öğrenmenin işbirlikçi kullanımı ön plana çıkmıştır. Söz konusu yaklaşımlarda, 19. ve 20. yüzyıllarda Kıta Avrupa'sında etkili olmuş "dile dönüş" hareketi ile hermenötik geleneğin örtük biçimde yer aldığı düşünülmektedir. Bu çalışmada Batı'da (özellikle İngiltere'de) yürütülmüş bazı projeler/yaklaşımlar (Yorumlayıcı Din Eğitimi, Kavram Çözümleme, Eleştirel Din Eğitimi) incelenecektir. İncelenen projelerin köklerinde hermenötiğin ve uzantılarının ne şekilde yer aldığı tespit edilmeye çalışılacaktır. Ülkemiz literatüründe din eğitimi bilimi araştırma yöntemleri arasında sayılan hermenötiğin, eğitim felsefesi çalışmaları bağlamında kendine özgü bir anlama ulaşma süreci kısaca incelenecektir. Dolayısıyla bu araştırmanın temel amacı felsefi hermenötiğin eğitim çalışmaları için çerçevesini çizmek ve temelinde felsefi hermenötik olan bazı yaklaşımlardan örnekler vererek açıklığa kavuşturmaktır. Nitel olarak planlanan bu betimsel çalışma literatür incelemesine dayanmaktadır. Felsefi hermenötiğin bu bağlamla ele alınmasının din eğitimi biliminin eğitim bilimsel temellerine açıklayıcı bir katkı sunacağı düşünülmektedir. Bu amaçla; Batı'da ve ülkemizde uygulanmış olan/uygulanan/teorisi üretilen bazı yaklaşımlar felsefi hermenötikle ilişkili düşünülebilen (önyargı, anlama, eleştirel düşünme, diyaloji, okuryazarlık, fark etme, ötekini ve kendini tanıma, keşfetme, dönüşme ve yaşama yansıtma vb.) beceriler bağlamında tartışılmıştır. Felsefi

[1] *Bu bildiri, 2025 yılında Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Din Eğitimi Doktara Programında tamamlanan "Din Eğitimi Bilimi Bağlamında Hermenötik ve Din Dili Tartışmaları" başlıklı doktora tezinden üretilmiştir.

hermenötiğin (bir yönüyle) eğitim hermenötiğine evrilerek pek çok beceriyi kapsayan bir düşünme zemini sunduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca felsefi hermenötiğin temelinde yer alan “dil” olgusunun din eğitimi çalışmalarına konu olabilecek farklı boyutları tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Eğitim Bilimleri, Din Eğitimi Bilimi, Felsefi Hermenötik, Din Dili

DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ VE İMAM HATİP LİSESİ MESLEK DERSİ ÖĞRETMEN ADAYLARININ WEB 5.0 TABANLI DİJİTAL ÖĞRENME TEKNOLOJİLERİNE YÖNELİK ÖZ-YETERLİK ALGILARI

Kevser AFACAN
Bartın Üniversitesi
kvsrozvn@gmail.com

ÖZET

Teknoloji, günümüz dünyasında yaşamın tüm alanlarına derinlemesine nüfuz ederek insan yaşamını çok boyutlu biçimde dönüştürmüştür. Teknoloji hayatımızın o kadar içindedir ki 21. yüzyılda doğan tüm bireylerin, teknolojinin her anlamda hâkim olduğu bir dünyaya doğdukları ifade edilebilir. bu noktada günümüz teknolojileri ile hayata başlayan, yaşamlarının merkezinde çevrim içi ortamlar ve yeni teknolojilerin yer aldığı, günlük işlerini teknoloji aracılığıyla yürüten 21. yüzyıl çocukları ve gençlerini "dijital yerliler" olarak adlandırılmış ve onları diğer kuşaklardan ayıran özelliklere vurgu yapılmıştır. Bu dönemde doğan bireylerin yaşları incelendiğinde, hâlihazırda öğretmen ya da öğretmen adayı olan grubu da kapsadığı görülmektedir. Dijital yerliler; hızlı bilgiye erişim, çoklu görev yapabilme ve anlık iletişim, geleneksel öğrenme yöntemlerinden ziyade etkileşimli, görsel ve teknoloji destekli öğrenme ortamlarını tercih ederler. Sosyal medya ve çevrim içi topluluklarda aktif olup, dijital dünyayı sosyal yaşamlarının ayrılmaz bir parçası olarak görürler. Eğitim teknolojilerinin gelişimi, günümüz öğretmenlerinin içinde bulundukları çağın koşulları, sahip oldukları bireysel özellikler ve eğitim verdikleri öğrencilerin nitelikleri göz önünde bulundurulduğunda, öğretmenlerin eğitimde dijital yeterliklere sahip olmalarının bir gereklilik haline geldiği açıktır. Nitekim, ulusal ve uluslararası düzeyde eğitim bileşenlerine yönelik teknoloji standartları oluşturmaya yönelik çalışmalar yürütülmektedir. Bu bağlamda, Uluslararası Eğitimde Teknoloji Derneği (ISTE-International Society for Technology in Education) tarafından geliştirilen, özellikle öğretmenler ve öğrenciler için belirlenen teknoloji entegrasyonu standartları ABD'de ve dünya genelinde eğitim teknolojilerinin etkili biçimde kullanılmasına rehberlik etmektedir. Benzer şekilde, ülkemizde de eğitim-öğretim süreçlerinde teknoloji entegrasyonuna yönelik çalışmalar gerçekleştirilmektedir. Bu noktada Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ile İmam Hatip Lisesi meslek dersi öğretmen adaylarının dijital yeterliliklerinin tespiti önemli görülmüştür. Bu bilgiler ışığında, söz konusu araştırmada Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ve İmam Hatip Lisesi meslek dersi öğretmen adaylarının Web 5.0 tabanlı dijital öğrenme teknolojilerine yönelik öz-yeterlik algılarının tespit edilmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın örneklemini; Bartın Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Sosyal Bilimler Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Yıldırım Beyazıt Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Hacı Bayram Veli Üniversitesi İlahiyat Fakültesi ve Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde öğrenim görmekte olan 3. ve 4. sınıf öğretmen adayları oluşturmaktadır. Araştırmada nicel yaklaşımla tarama yöntemi ve veri toplama aracı olarak Karagül ve

Kinay (2024) tarafından geliştirilen “Öğretmen Adayları için Eğitim 5.0 Dijital Öğrenme Teknolojileri Öz-Yeterlik Ölçeği” kullanılmıştır. Elde edilen veriler SPSS-2024 programı ile analiz edilmiş, Öğretmen adaylarının dijital yeterlilikleri ile ilgili hem olumlu hem de olumsuz değerlendirilebilecek bazı bulgulara ulaşılmıştır. Araştırma sonucunda eğitim teknolojisinin kullanımı ve alan eğitimlerinin önemsenmesi gerektiği görülmüştür. Elde edilen veriler müfredat geliştirme, öğretmen yetiştirme, teknoloji planlaması gibi alanlarda referans olarak kullanılanılabilmesi noktasında önem arz etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Eğitim Teknolojisi Standartları, Dijital Yerliler, Dijital Öğrenme Teknolojileri, Eğitim Teknolojisi, Din Eğitimi

DKAB ÖĞRETMEN ADAYLARINA GÖRE UYGULAMA OKULLARINDA TESPİT ETTİKLERİ SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Dr. Öğr. Üyesi Aslıhan KUŞÇUOĞLU
Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi
aslihan.kuscu06@gmail.com
Merve AKKUŞ
Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi
akkusmerve2051@gmail.com

ÖZET

Çalışmanın amacı İslami İlimler Fakültesi son sınıf öğrencilerinin "Öğretmenlik Uygulaması" dersi kapsamında deneyim kazanmak için gittikleri uygulama okullarında sınıf ortamında tespit ettikleri sorunlara yönelik görüşlerini incelemek ve bu doğrultuda çözüm önerileri sunmaktır. Durum çalışması modelinin benimsendiği bu nitel araştırmada, veri toplama yöntemlerinden doküman incelemesi ve anket tekniği kullanılacaktır. Tek bir veri kaynağına dayanmayıp mülakatlardan gözlemlere, dokümanlardan görsel-işitsel materyallere kadar birçok veri çeşidinin toplanmasına ve sayısal istatistiklerin aksine bireysel uygulamaların özgünlüğünün anlaşılabilmesine fırsat sunduğu için araştırmada bu desen tercih edilmiştir. Araştırmanın çalışma grubunun seçiminde amaçlı örnekleme çeşitlerinden ölçüt örnekleme modeli seçilmiştir. Araştırmanın amacı da göz önüne alındığında çalışma grubunu Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi son sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırmada veri toplama yöntemlerinden görüşme tekniği kullanılmıştır. Bu tekniğin seçilmesinde konu hakkında katılımcılardan daha ayrıntılı bilgiye sahip olmak ve verileri zenginleştirmek amaçlanmaktadır. Araştırmanın çalışma grubunun büyüklüğü düşünüldüğünde veri ve zaman kaybı olmaması hem de analizde kolaylık sunması amacıyla standartlaştırılmış açık uçlu görüşme formu öğrencilere dağıtılmış, 210 son sınıf öğrencisinden 59'u formu doldurarak araştırmaya katılmıştır. Görüşme soruları uzman görüşü alınarak hazırlanmış, üniversite etik kurulundan da gerekli izin alınmıştır. Verilerin analizi aşamasında katılımcılardan toplanan formlar, betimsel ve içerik analizine tabi tutularak incelenecek, sonrasında nitel araştırma veri analiz yöntemine uygun olarak MAXQDA25 programından yararlanılarak kod, kategori ve tema oluşturulacak ve değerlendirmelerde bulunulacaktır. Öğrencilerin tespit ettikleri sorunlara yönelik çözüm önerileri, ilgili güncel veriler ışığında tartışılacaktır. Bu noktada araştırmanın hem pedagojik formasyon programına hem de Din Eğitimi anabilim dalı çalışmalarına katkı sunması düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Din Eğitimi, Din Öğretimi, Yüksek Din Öğretimi, Öğretmenlik Uygulaması Dersi, Uygulama Okullarında Yaşanan Sorunlar.

Anahtar Kelimeler: Din Eğitimi, Din Öğretimi, Yüksek Din Öğretimi, Öğretmenlik Uygulaması Dersi, Uygulama Okullarında Yaşanan Sorunlar.

ÖRGÜN DİN EĞİTİMİNDE KARŞILAŞILAN ÖĞRENCİ SORULARI ÜZERİNE BETİMSEL BİR ANALİZ

Doç. Dr. Hüseyin ALGUR
Giresun Üniversitesi
huseyin.algur@giresun.edu.tr

ÖZET

Türkiye'de her yıl ilkokul, ortaokul ve lise düzeyinde binlerce öğrenci örgün din eğitimi almaktadır. 1982 Anayasasının 24. maddesi gereği uygulanan zorunlu Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi (DKAB) dersi ilkokul 4. sınıftan başlayıp lise düzeyinde 12. sınıfa kadar okutulmaktadır. Bu dersin yanında Peygamberimizin Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler dersleri de seçmeli olarak okutulmaktadır. İmam hatip liselerinde ise belirtilen seçmeli dersler zorunlu statüde okutulmakta olup DKAB dersi okutulmamaktadır. İmam Hatip ortaokullarında da zorunlu DKAB dersi bulunmakla birlikte seçmeli dersler zorunlu statüde okutulmaktadır.

Belirtilen her ders için MEB tarafından öğretim programları hazırlanmakta, derslerin bu programlar dahilinde yürütülmesi sağlanmaktadır. Öğrencilerin büyük bir çoğunluğu kendilerine anlatılan konuları anlamaya odaklanırken zaman zaman öğretmenlerinden destek isteyebilmektedirler. Talep edilen destek programda olan içeriklerle ilgili olabildiği gibi program dışındaki durumlarla da ilgili olabilmektedir. Öğretmenlerin ders anlatım sürecinde diagnostik, formatif ya da summatif değerlendirmeler yapması, öğrencilerin öğretmenlerinden belirtilen desteği talep etmeleri noktasında cesaret verici bir nitelik taşımaktadır. Yine öğrencilerden dersle ilgili geri bildirim alınması da bu kapsamda değerlendirilebilir.

Dinin bireyin hayatına anlam katan, onun söz ve davranışlarını yönlendiren ve istikamet çizen bir yapıda olması din eğitimcilerinden zaman zaman program dışı konularda da destek istenmesini sağlamaktadır. Bu sorular öğrencinin inanç, ibadet ve ahlak noktasında kendisi ya da sosyal çevresinde şahit olduğu bir durum, okuduğu/izlediği/tartıştığı ya da kulak misafiri olduğu bir konuyla ilgili olabilmektedir. Öğrencilerin karşılaştıkları böylesi durumları merak edip araştırmaları ve öğretmenlerinden destek istemeleri/isteyebilmeleri eğitimsel açıdan oldukça olumlu bir durumdur. Bu noktada din eğitimcilerinin göstereceği yaklaşımın olumlu olması, onların meraklarını giderme noktasında gösterecekleri yaklaşımın niteliği, öğrencilerin dine tutumlarının olumlu yöne evrilmesi açısından önemlidir.

Araştırmada örgün din eğitiminde öğrencilerinden gelen sorulara odaklanılmıştır. Araştırmanın evrenini Türkiye'de örgün din eğitimi veren öğretmenler oluşturmaktadır. Araştırma sorularının açık uçlu olması nedeniyle nitel araştırma deseni tercih edilecektir. Araştırmanın örneklemi kartopu tekniği ile belirlenecektir. Katılımcılardan gelen yanıtların doyuma ulaştığı noktada veri toplama süreci tamamlanacaktır. Literatür incelendiğinde

bu durumun 20-30 katılımcıya ulaşıldığında gerçekleşeceği beklenmektedir. Veri toplama aracı geliştirildikten sonra gerekli izinler alınacak, sonrasında araştırma örnekleme uygulanacaktır. Örneklem mümkün olduğunca farklı sosyolojik ortamlardan seçilmeye çalışılacaktır. Bu araştırma neticesinde öğrencilerin en çok merak ettiği konuların tespiti, bu sorulara öğretmenlerin cevap verme biçimleri, öğrencilerin din ve DKAB dersiyle ilgili farkındalık düzeyleri, güncel tartışma konularının öğrencilerin din algılarına nasıl yansıdığı, örgün din eğitiminde içerik belirleme ve öğretmen yeterlikleri kapsamındaki mevcut durumun betimlenmesi gibi çok yönlü işlev silsilesinin gerçekleşmesi umulmaktadır. Ayrıca elde edilecek verilerin daha sonra din eğitimcilerine yönelik hazırlanacak bilgilendirici ve rehberlik yapıcı kaynak kitaplara çıkış noktası oluşturacağı da değerlendirilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Din Eğitimi, DKAB, Öğrenci Soruları, Öğretmen Yeterlikleri

DOĞU VE BATI MASALLARININ DEĞERLER EĞİTİMİ BAĞLAMINDA KARŞILAŞTIRILMASI: "KELOĞLAN VE KUYUDAKİ DEV" VE "JACK VE FASULYE SIRIĞI" MASALLARI ÖRNEĞİ

Doç. Dr. Muhammed Fatih TURANALP
Necmettin Erbakan Üniversitesi
fturanalp@erbakan.edu.tr

ÖZET

Masallar toplumların hafızasını ve yönelimlerini yansıtan edebi bir mecra konumundadır. Sözlü kültürde anlatıcılık geleneği ile başlayıp daha sonra yazılı forma bürünen masallar, değerlerin kuşaktan kuşağa aktarılmasında hep önemli olmuştur. Gerçekliğe dayanan içeriklerden fantastik kurgulara kadar geniş bir havzada insanın anlam arayışına masallar da eşlik etmiştir. Doğuda ve batıda kültürel anlamda farklı bir gelişim gösterseler de masalların sözlü ve yazılı kültürde edindiği konum, zamanlar üstü niteliğiyle insanoğlunun masala olan ilgisinin azalmaması ile doğrudan bağlantılıdır. İnsanın gerek yaşadıklarından gerek hayal gücünden beslenen masallar, aynı zamanda toplumların zihin dünyasındaki kodlara da karşılık gelmekte ve kuşaklar arası bir değer aktarım aracı olması hasebiyle toplumların kültürel olarak inşasında önemli bir rol oynamaktadır. Bu çalışmada doğu ve batı masallarının, içerdikleri değer yükleri ile nasıl bir toplumsal müktesebata denk düştükleri ve kuşakların teşekkülüne değer aktarımı noktasında ne gibi bir katkı sağladıkları iki farklı metin üzerinden karşılaştırmalı olarak tespit edilmeye çalışılmaktadır. Çalışmada, amaçlı örnekleme yöntemiyle seçilmiş iki farklı masala odaklanılmakta ve doğu kültüründen doğan "Keloğlan ve Kuyudaki Dev" masalı ile batı kültürünün ürünü "Jack ve Fasulye Sırığı" masalları içerik analizi yöntemiyle ortak temalar bağlamında karşılaştırılmaktadır. Bu masallar, kurgusal yapı bakımından birbirlerine benzeyen masallar olmakla birlikte kültürel anlamda önemli nüanslar barındırmakta ve farklı coğrafyalardaki insanların birey, toplum, değer ve ahlak düzleminde dünyayı algılama biçimlerine ve kültüre içkin bu lokal kodların yaşam alanlarını kurmadaki rolüne işaret etmektedir. Küreselleşmenin de etkisiyle sözlü ve yazılı kültürden dijital kültüre evrilen, tek tip bir kültürün hâkim olduğu ve kültürel farklılıkların giderek bulanıklaştığı bir ortamda geleneksel altyapının anlaşılması, lokal kültürlerin bir renklilik olarak yeniden doğuşunun imkânı anlamına da gelebilecektir.

Anahtar Kelimeler: Masallar, değerler eğitimi, çocuk edebiyatı, karşılaştırmalı edebiyat, kültür.

YAPAY ZEKÂ ÇAĞINDA DİN EĞİTİMİNİN GELECEĞİ: FIRSATLAR VE TEHDİTLER ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

Doç. Dr. Muhammed Fatih TURANALP
Necmettin Erbakan Üniversitesi
fturanalp@erbakan.edu.tr

ÖZET

Modernite sonrası araçsal anlamda teknikten teknolojiye evrilen süreç, mekanik bir dönüşümün ötesinde donanımı aşan ve yazılımların da devrede olduğu yeni bir yapı doğurmuştur. Ortaya çıkan bu yeni durum, internet ve iletişim teknolojilerindeki değişimlerin de etkisiyle insanın sadece kendine ait iş gücünü otomasyon sistemlerine devretmesi ve bu sayede hayatını kolaylaştırması anlamına gelmemektedir. İnsan-makine özdeşliğinde gelinen noktayı salt fırsatlar odağında okumak eksik bir yaklaşım olacak, tehditleri de dikkate alan ve muhtemel bir gelecek öngörüsüyle hareket etmeyi de içeren eleştirel bir bakış açısına ihtiyaç bulunmaktadır. Yapay zekâ teknolojilerinin ve nesnelerin interneti gibi yapıların da etkisiyle insanın "araç yapan" konumundaki "özne" karakterinin sarsılmaya başlaması, "nesne" konumunda olanın araç mı yoksa insanın kendisi mi olduğu noktasında üzerinde derinlemesine düşünülmesi gereken bir dizi sorunsalı gündeme getirmektedir. Gerek teknolojik bağlamda araçsal, gerekse epistemolojik açıdan felsefi bağlamları olan bu sorunsalın din eğitimi alanını da ilgilendirdiği su götürmez bir gerçektir. Teorik açıdan din eğitimi akademyasından informal din eğitiminin yaygın etki gücüne, örgün din eğitimi tarafında yapılandırılmış müfredatlardan yaygın din eğitimi alanında yer alan dinî kurumlara kadar pek çok dinamik, değişimden nasibini almaktadır. Yapay zekâ çağında din eğitimi alanını hem teorik hem de pratik açıdan nasıl bir geleceğin beklediği hususuna odaklanan bu araştırma, doküman incelemesi yöntemiyle ilgili literatürden yola çıkarak örgün, yaygın ve informal anlamda din eğitiminin, akademik anlamda da din eğitimi biliminin geleceğine yönelik bir projeksiyon denemesidir. Fırsatları görmezden gelmeksizin ve tehditleri de dikkate alarak yapılacak bir gelecek projeksiyonu, dönüşüm karşısında pasif bir izleme yerine aktive olmuş bir bilinçle değişimi anlamlandırmayı ve sağlıklı bir biçimde karşılamayı da mümkün kılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Yapay zekâ, din eğitimi, dijitalleşme, fırsatlar, tehditler.

MEB DEĞERLER EĞİTİMİ ETKİNLİK KİTABI ÖZ DENETİM ETKİNLİKLERİNİN LİSE ÖĞRENCİLERİ ÜZERİNDEKİ ETKİSİNİN İNCELENMESİ

Hatice KILIÇLAR
Milli Eğitim Bakanlığı
haticekiliclar80@gmail.com

ÖZET

Toplumun sağlıklı şekide işleyebilmesi ve bireylerin sorumlu vatandaşlar olarak yetişebilmesi için öz denetim, temel bir kişilik özelliği ve değer olarak öne çıkmaktadır. Öz denetim bireyin duygularını, düşüncelerini ve davranışlarını belirli bir amaç doğrultusunda kontrol edebilmesi; dışsal yönlendirmeye ihtiyaç duymadan hareket edebilme becerisidir. Bu beceri, hem bireysel gelişim hem de toplumsal düzen açısından büyük önem taşımaktadır. Eğitimin temel amaçlarından biri de öğrencilere bu tür değerleri kazandırmaktır. Bu doğrultuda Milli Eğitim Bakanlığı, 2017 yılında o kök değeri öğretim programlarına dahil etmiş, 2022 yılında ise bu değerlerin öğrencilere kazandırılmasına katkı sağlamak amacıyla «Değerler Eğitimi Etkinlik Kitabı"nı yayınlamıştır. Kitapta yer alan etkinlikler, öz denetim gibi temel değerlerin öğrencilere kazandırılması amacıyla yapılandırılmıştır. Bu çalışmanın amacı, söz konusu kitapta yer alan öz denetim temalı etkinliklerin lise öğrencileri üzerindeki etkisini değerlendirmektir. Araştırma, 2023-2024 eğitim öğretim yılında Bursa ili Yıldırım ilçesinde bulunan Emir Sultan Anadolu Lisesi'nde öğrenim gören 30 dokuzuncu sınıf öğrencisiyle gerçekleştirilmiştir. Araştırmada karma yöntem benimsenmiş; ön test-son test kontrol gruplu yarı deneysel desen ile doküman analizi birlikte kullanılmıştır. Veri toplama aracı olarak "Ergenlerde Öz-Denetim Becerileri Ölçeği" kullanılmış; elde edilen veriler SPSS 23.0 programı ile analiz edilmiştir. Verilerin analizinde parametrik olmayan Mann Whitney U Testi tercih edilmiştir. Araştırma bulgularına göre, deney ve kontrol grubu öğrencileri arasında öz denetim becerileri açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır. Bu sonuç, öz denetim becerilerinin gelişmesinin zaman alabileceğini ve uzun süreli, yapılandırılmış programlarla desteklenmesi gerektiğini göstermektedir. Araştırma, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yayımlanan değerler eğitimi materyallerinin etkililiğini değerlendirme açısından özgün bir çalışma niteliği taşımaktadır. Elde edilen bulgular, özellkile din eğitimi ve değerler eğitimi alanlarında uygulamaya dönük veri sağlamakta; benzer çalışmalar için yol gösterici olabilecek öneriler sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Öz denetim, değerler eğitimi, lise öğrencileri, yarı deneysel yöntem, etkinlik analizi

DİN EĞİTİMİNDE MEDYA OKURYAZARLIĞI VE DİJİTAL OKURYAZARLIĞIN BÜTÜNCÜL KULLANIMININ İMKÂNI

Dr. Öğr. Üyesi Şeyma TURAN
Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi
seyma.turan@erdogan.edu.tr
Prof. Dr. Bayramali NAZIROĞLU
Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi

ÖZET

21. yüzyılda dijital teknolojilerin hızla yaygınlaşmasıyla bilgiye erişim araçları zenginleşmiş; bunun neticesinde dijital medya araçları, eğitim kurumları için önemli oranda alternatif öğrenme imkânı hâline gelmiştir. Ancak bu durum; bilgi kirliliği, dezenformasyon, dijital manipülasyon gibi birtakım tehditleri de beraberinde getirmiştir. Elbette bu dönüşümün tehdit barındıran yanlarının bertaraf edilmesi veya fırsata çevrilmesi; bunun için de eğitim kurumlarının bu dönüşüme ayak uydurması ve medya ile dijital okuryazarlık becerilerinin bireylere olabildiğince kapsamlı bir şekilde kazandırılması gerekir. Gayet tabii, benzer tehdit ve fırsatlarla yüzleşmesi kaçınılmaz olduğu için din eğitiminin de bu duruma ayak uydurması beklenir.

Bu araştırmanın temel problemini, "Din eğitiminde medya ve dijital okuryazarlık becerileri bütüncül bir perspektifle nasıl ele alınabilir?" sorusu oluşturmaktadır. Araştırmanın temel amacı da din eğitiminde medya ve dijital okuryazarlık becerilerinin bütüncül bir perspektifle ele alınma imkânını ortaya koymak şeklinde belirlenmiştir.

Nitel bir çalışma olan bu araştırmada temel olarak literatür taraması yapılmış; dijital ortamlardan ulaşılan dinî bilgiye yönelik medya ve dijital okuryazarlığın sunduğu imkânlar bütüncül bir şekilde değerlendirilmiştir.

Tespit edebildiğimiz kadarıyla literatürde din eğitiminde medya ve dijital okuryazarlığı bütüncül bir perspektifle ele alan bilimsel bir çalışma bulunmamaktadır. Bu bakımdan çalışmanın alana katkı sağlayıcı özgün bir araştırma olduğunu söyleyebiliriz.

Medya iletisi sunan televizyon, gazete, sinema gibi unsurların dijital teknolojinin gelişmesiyle birlikte dijital ortamlara aktarılması, dijital dünyayla medya iletilerinin iç içe geçtiğini göstermektedir. Bu durum, medya okuryazarlığı ve dijital okuryazarlık alanlarının bütüncül bir şekilde değerlendirilmesini zaruri kılmaktadır. Bu bağlamda medya iletilerinin eleştirel bir şekilde değerlendirilmesini konu edinen medya okuryazarlığıyla dijital teknolojilerin kullanımı, çevrimiçi bilgiye erişim ve üretim süreçlerini kapsayan dijital okuryazarlığın iç içe geçtiğini belirtebilir; medya okuryazarlığıyla dijital okuryazarlığın birbiriyle ortak noktalarının olduğunu söyleyebiliriz. Ayrıca dijital okuryazarlığın, medya okuryazarlığını kapsayan daha üst bir yapıda olduğunu da belirtmemiz gerekir.

Bilgiye erişimin kolaylaşması ve çeşitlenmesiyle birlikte bilgi kirliliğinin önüne geçmek için medya ve dijital okuryazarlık ciddi bir imkân oluşturmakta; bu okuryazarlık türlerinin sunduğu fırsatlar dünyası, din eğitimi için zengin bir içerik oluşturmaktadır. Özellikle okul çağındaki bireylerin bu bilinçle yetişmesi için medya ve dijital okuryazarlığın eğitim sistemine entegre edilmesi önemlidir. Nitekim 2024 yılında güncellenen öğretim programlarında birçok okuryazarlık türüne ilaveten dijital okuryazarlığa yer verilmesi, önemli bir gelişme olarak değerlendirilebilir. Buna karşın dijital okuryazarlıkla bütüncül olarak ele alınmasını ileri sürdüğümüz medya okuryazarlığına öğretim programında yer verilmemesi, bir eksiklik olarak dikkat çekmektedir.

Sonuç olarak din eğitimi sürecinde medya ve dijital okuryazarlığın birlikte ve bütüncül bir yaklaşımla din eğitimine entegre edilmesinin; bireylerin dinî içerikleri eleştirel süzgeçten geçirebilen, çoklu kaynakları değerlendirebilen ve etik farkındalığa sahip bireyler olarak yetişmesini sağlayacağı söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: Din eğitimi, medya okuryazarlığı, dijital okuryazarlık, 21. yüzyıl becerileri

BİR EĞİTİM İDEALİ OLARAK İNSAN-I KÂMİL: TÜRKİYE YÜZYILI MAARİF MODELİ DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ ÖĞRETİM PROGRAMI ÜZERİNE BİR ANALİZ

Mehmet BAL
Necmettin Erbakan Üniversitesi
mehmetbal2@gmail.com

ÖZET

Bu çalışma, İslam düşüncesindeki "insan-ı kâmil" idealinin teşvik ettiği temel özellikler ile güncellenen Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi (4-8. Sınıf) Öğretim Programı'nın hedefleri arasındaki uyumu incelemeyi amaçlamaktadır. Öğretim Programının kazanımlarının insan-ı kâmil anlayışının gerektirdiği özelliklerle örtüşüp örtüşmediği ya da ne derecede örtüştüğü araştırmanın odağını oluşturmaktadır.

Araştırmada, nitel araştırma yöntemi ve durum çalışması deseni benimsenmiştir. Veriler, literatür taraması, Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi (4-8. Sınıf) Öğretim Programı'nın doküman incelemesi yoluyla toplanmıştır. Toplanan veriler içerik analizi yöntemiyle analiz edilmiş; bu kapsamda insan-ı kâmil anlayışının gerektirdiği vasıflar; Kendini Bilme, Marifetullah (Allah'ı tanıma), Bilgi ve Hikmet, Ahlak (kalbin tezkiyesi ve tasfiyesi) ve İbadet (riyazet ve mücahede) olmak üzere beş ana tema altında kavramsallaştırılmıştır.

Araştırma bulguları, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi (4-8. Sınıf) Öğretim Programı'nın öğrenme çıktılarının insan-ı kâmil temalarıyla önemli ölçüde uyumlu olduğunu göstermiştir. Programın tamamı incelendiğinde, en çok vurgulanan temanın %31 ile Bilgi ve Hikmet olduğu, bunu %22 ile Marifetullah ve %21 ile Ahlak temalarının takip ettiği görülmüştür. Bu durum, programın bilişsel ve manevi boyutları birleştirmeyi hedeflediğini ortaya koymaktadır. Bununla birlikte, İbadet temasının %18, Kendini Bilme temasının ise %9 gibi daha düşük oranlarda kalması dikkat çekicidir.

Elde edilen verilere göre, öğretim programı, insan-ı kâmil idealine ulaşmada önemli bir zemin sunmaktadır. Ancak "Kendini Bilme" boyutunun ve ibadetlerin sadece formel değil, manevi ve dönüştürücü yönlerinin daha fazla vurgulanmasına ihtiyaç duymaktadır. Bu doğrultuda, programa nefs muhasebesi gibi öz değerlendirme pratiklerinin eklenmesi, ibadetlerin manevi ve ahlaki boyutlarının zenginleştirilmesi, 7. sınıf müfredatının insan-ı kâmil temaları açısından güçlendirilmesi ve öğretmenlere yönelik hizmet içi eğitimlerin düzenlenmesi önerilmektedir. Bu sayede programın, öğrencilerin bütüncül gelişimine daha etkin bir şekilde katkı sunarak insan-ı kâmil yetiştirme hedefine daha güçlü bir şekilde hizmet edeceği düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Din Eğitimi, Fıtrat, İnsanı Kâmil, Kendini Gerçekleştirme, Marifetullah

OKUL ÖNCESİ DÖNEMDE AHLAK GELİŞİMİNDE AİLENİN ROLÜ

Pakize YETİMOVA
Diyanet İşleri Başkanlığı
pakizeyetimova@ogr.iu.edu.tr

ÖZET

Okul öncesi dönem, bireyin karakter ve ahlaki altyapısının şekillenmeye başladığı kritik bir gelişim evresidir. Bu dönemde çocuk, temel değer yargılarını, doğru-yanlış ayrımını ve sosyal davranış örüntülerini büyük ölçüde ailesinden öğrenir. Özellikle modern toplumlarda medya, teknoloji ve çevresel faktörlerin çocuk üzerindeki etkisi artarken, ailenin yönlendirici rolü daha da belirleyici hâle gelmiştir. Bu süreçte ailenin rolü ve kullandığı stratejiler tam olarak kavranamamak ile hayatının ilerleyen kısmını büyük ölçüde inşa edecek olan temelin bu dönemde ailede atıldığı gözlenmektedir. Ancak Türkiye'de okul öncesi dönemde ahlaki gelişimin aile temelli boyutu, çoğu zaman pedagojik değil, geleneksel kodlar ve ailenin hazırbulunuşluğu üzerinden şekillenmekte ve sistemli bir yaklaşımdan yoksun kalmaktadır. Ebeveynlerin bilinçsiz tutumları, tutarsız disiplin yaklaşımları veya yetersiz iletişimi yani bir nevi el yordamıyla şekillenen ahlaki gelişimde ailenin sergilediği davranış örüntüleri çocuğun kendinden beklediği davranışa yani karakterine dönüşmektedir. Bu durum, erken çocukluk döneminde kazandırılmak istenen değerlerin istikrarlı biçimde gelişmesini zorlaştırmaktadır. Dolayısıyla ailelerin bu konudaki farkındalık düzeyini artırma ve onlara rehberlik etmenin önemi ortaya çıkmaktadır.

Bu çalışmanın amacı, okul öncesi dönemde çocuğun ahlaki gelişiminde ailenin rolünü din eğitimi perspektifiyle analiz etmek, ailenin üstlendiği rolü çeşitli temel bileşenler üzerinden kavramsal olarak incelemek ve bu süreçte karşılaşılan temel sorunlara dikkat çekmektir. Ailenin ahlak eğitimindeki işlevi, yalnızca örnek davranış sunmakla sınırlı kalmayıp, aynı zamanda çocukla kurduğu etkileşim, değer dili, disiplin anlayışı, tutarlı davranış sergileme ve dini tutumlar yoluyla şekillenmektedir. Bu bağlamda çalışmanın önemi, okul öncesi değer eğitimi tartışmalarında ailenin etkisini teorik ve pratik boyutlarıyla ele almasıdır. Elde edilecek bulgular, ebeveynlerin çocuklarının ahlaki gelişimlerini nasıl destekleyebileceklerine dair somut bir bakış açısı sunarak, aile eğitim programlarına ve ebeveyn rehberliğine yönelik bir kaynak teşkil etmesi açısından önem taşımaktadır. Nitel bir yöntem çerçevesinde yapılandırılan araştırma, literatür taraması ve doküman incelemesi ile desteklenmiş ayrıca din eğitimi alanındaki kuramsal yaklaşımlar temel alınmıştır. Çocuğun ahlaki gelişimini etkileyen ailevi tutumlar; davranış modeli sunma, dini değer aktarımı, duygusal güven ilişkisi ve ebeveyn tutarlılığı bağlamında değerlendirilmiştir. Aile ortamının çocukta empati, adalet, sorumluluk, merhamet, sadakat, güven gibi temel ahlaki kavramların gelişiminde kritik bir rol oynadığı beklenen sonuçlar arasındadır. Ayrıca dinî değerlerin, aile içinde açık ve tutarlı bir şekilde aktarıldığında çocuğun ahlaki yapısına

olumlu katkı sunduğu, ebeveynin sergilediği davranışın çocuğun kendinden beklediği davranışa dönüştüğü vurgulanacaktır. Bu bağlamda, ailelere yönelik din eğitimi temelli rehberlik çalışmalarının artırılması önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Okul Öncesi, Ahlak Gelişimi, Aile, Ebeveyn Tutumları, Din Eğitimi, Değerler

FEN LİSESİ ÖĞRENCİLERİNİN AHLAKİ TUTUM İLE AKADEMİK BAŞARI İLİŞKİSİ HAKKINDAKİ GÖRÜŞLERİ

Dr. Leyla KOZAN
Dicle Üniversitesi
leylakozan84@gmail.com
Prof. Dr. Davut IŞIKDOĞAN
Dicle Üniversitesi

ÖZET

Öğrencilerin mesleki hayatına yön verecek sınav ve eğitimler çoğunlukla ergenlik dönemlerinde gerçekleşmektedir. Bu dönem, bireyin önemli gelişim ve değişimleri yaşadığı ve yetişkinlikte sahip olacağı nitelikleri kazanmaya başladığı dönemdir. Eğitim-öğretim sürecinde uygulanan merkezi sınavlar, öğrencilerin ve ailelerin geleceğe yönelik mesleki beklentileri akademik başarının ön plana çıkmasına sebep olmuştur. Bu durum beraberinde çeşitli problemleri de getirdiği için son dönemlerde eğitimciler ve aileler tarafından sık sık tartışma konusu olarak gündeme gelmektedir. Öğrencilerin sınav odaklı eğitilmeleri, birbiriyle yarış halinde olmaları ve bu yarış psikolojisi öğrencilerin ruh dünyalarında hırs, kaygı, stres şeklinde tahribatlara sebep olabilmektedir. Çalışmamız ahlaki gelişimin dikkate alındığı bir eğitim-öğretim süreci ile bu olumsuzlukların önüne geçilmesinin ve öğrencilerin sahip olduğu duygusal, fiziksel ve bilişsel potansiyelin daha doğru değerlendirilmesinin mümkün olabileceği düşüncesine dayanmaktadır. Bu amaçla fen lisesi öğrencilerinin ahlaki tutum ile akademik başarı ilişkisi hakkındaki görüşleri konu edilmiştir. Bu bağlamda araştırmamızın problemini de temelde Öğrencilerin sahip oldukları ahlaki tutum ile akademik başarıları arasında nasıl bir ilişki vardır? Sorusu oluşturmaktadır.

Milli eğitimin genel amaçlarına uygun beden, zihin, ahlak ve duygu bakımından gelişmiş kişilikler yetiştirmek için akademik eğitim ve ahlak eğitiminin, birbirinden bağımsız olarak değil birlikte ele alınması gerekmektedir. Ahlak eğitimi ile öğrenciye kazandırılması amaçlanan niteliklerin öğrencinin akademik başarısı ile de olumlu yönde bir ilişkisi söz konusudur. Çalışmamız bu ilişkiyi çalışkanlık, azimli olmak, iradeli olmak, sabırlı olmak, tevekkül etmek, ilim/öğrenme isteğine sahip olmak ve doğru rol modelleri ile özdeşim kurmak gibi ahlaki nitelikler üzerinden ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Çalışmamızda, nitel araştırma yöntemi, nitel araştırma deseni olarak da olgubilim/fenomenolojik desen kullanılmıştır. Veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış görüşme formu hazırlanmıştır. Veri analiz sürecinde hem betimsel hem içerik analizi kullanılarak analiz çeşitlemesi yapılmıştır. Veriler, katılımcılarla yapılan sözlü görüşmeler ile elde edildiği için analiz sürecinde ayrıca söylem analizi de yapılmıştır. Araştırmanın evrenini Türkiye' deki Fen Lisesi Öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklem grubunu ise

Diyarbakır ilindeki liselere giriş sınavlarında en yüksek puana sahip üç ayrı okulda öğrenim görmekte olan öğrenciler arasından gönüllük esasına bağlı olarak rastgele seçilmiş 55 öğrenci oluşturmaktadır.

Araştırmamızın sonucunda ahlaki nitelikler ile akademik başarı arasında olumlu bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Öğrencilerin akademik başarı ile en çok olumlu ilişki kurdukları ahlaki niteliklerin ise en çok dürüstlük, çevreyle olumlu ilişkiler kurmak, çalışkanlık, azim, sorumluluk, saygı, sabır, istikrar ve tutarlılık olduğu bulgulanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Anahtar Kelimeler: Ahlaki tutum, Akademik Başarı, Fen Lisesi Öğrencisi

İMAM MÂTURİDİ'NİN AHLAK ANLAYIŞININ DİN EĞİTİMİ PERSPEKTİFİNDEN DEĞERLENDİRİLMESİ

Ahmet YANAR
Dokuz Eylül Üniversitesi
ahmet1995ynr@gmail.com

ÖZET

İslam düşünce tarihinde, yalnızca bir teolog olarak değil, aklın ve vahyin ilişkisini titizlikle tartışan bir alim olarak da öne çıkan İmam Mâtürîdî, İslam düşüncesi içerisinde özgün yorumlarıyla düşünsel gelişime katkı sunmuştur. Onun düşüncesinde akıl ile vahiy arasındaki denge, soyut bir teolojik tartışmadan çok daha fazlasıdır; ahlaki yönelimlerimizi, değer inşasını ve hatta bireyin kendi iç dünyasındaki dönüşüm sürecini etkileyen temel bir ilkedir. Ne var ki, modern din eğitimi uygulamalarına baktığımızda, ahlaki değerlerin yalnızca ritüellerle, ezberlenmiş formüllerle veya yüzeysel anlatılarla aktarılmaya çalışıldığı görülmektedir. Bu yaklaşım, bireyin derin bir içsel muhasebe geliştirmesi, vicdanını eğitmesi ve sorumluluk bilincini içselleştirmesi için yetersiz kalmaktadır. Dahası, eğitim programlarının çoğunda hem teorik temellendirmelerin eksikliği hem de gerçek yaşamla bağ kuran uygulamaların azlığı, ahlaki eğitimi bir bilgi aktarımında öteye taşıyamamaktadır. Günümüzde karşılaştığımız etik sorunlar; bireysel değerlerin inşasında yaşanan kırılmalar, ahlaki yozlaşma, okullarda öğretilen değerlerin davranışa dönüşememesi, klasik kaynaklara yeniden fakat bu kez farklı bir gözle dönme ihtiyacını açıkça göstermektedir. İşte tam bu noktada Mâtürîdî'nin ahlak anlayışını din eğitimi perspektifinden ele almak, yalnızca akademik bir merak değil, aynı zamanda acil bir pedagojik gereklilik halini almaktadır. Bu bildiri, Mâtürîdî'nin metinlerine, özellikle de Te'vîlâtü'l-Kur'ân ve Kitâbü't-Tevhîd'e, nitel araştırma yöntemlerinden belge analizi yaklaşımıyla eğilmekte ve onun ahlaka dair görüşlerini hem teorik hem de pratik bir çerçevede çözümlemektedir. Bulgular, Mâtürîdî'nin akla verdiği merkezi rolün bireyin ahlaki sorumluluk bilincini güçlendirdiğini, insanı edilgen bir varlık olmaktan çıkarıp bilinçli seçimleriyle değer üreten bir özneye dönüştürdüğünü ortaya koymaktadır. Bu hususta ahlaki öznenin eğitimi kavramı da önem kazanmaktadır. Üstelik yalnızca akıl değil; adalet, hikmet ve özgür irade gibi kavramlar da onun ahlak anlayışında hem kişisel erdemleri hem de toplumsal uyumu besleyen vazgeçilmez unsurlar olarak belirginleşmektedir. Mâtürîdî'nin bu çerçevesi, günümüz din eğitimi programlarında ahlaki değerlerin yalnızca aktarılan değil, aynı zamanda yaşanan bir gerçeklik haline gelmesine katkı sağlayacak güçlü bir temel sunmaktadır. Sonuçta, bu çalışma yalnızca bireyin karakterini şekillendirmekle kalmayacak, aynı zamanda daha geniş bir hedefe toplumsal iyilik idealine yönelen bir ahlaki eğitim anlayışının kapısını aralayabilir. Belki de Mâtürîdî'nin yüzyıllar öncesinden yükselen sesi, bugün yeniden duyulmaya ve eğitimin en canlı damarlarından biri olmaya adaydır.

Anahtar Kelimeler: İmam Mâtürîdî, ahlak anlayışı, din eğitimi, değerler eğitimi, ahlak eğitimi

İLAHİYAT FAKÜLTELERİNDEKİ DEMOKRATİK İKLİMİN ÖĞRENCİ GÖRÜŞLERİ ÇERÇEVESİNDE İNCELENMESİ

Züleyha BAYSAL BEDİR
Harran Üniversitesi
sahrabaysal@gmail.com
Dr. Öğr. Üyesi M. Fatih KAYAN
Harran Üniversitesi

ÖZET

Bu çalışmada ilahiyat fakültelerindeki demokratik iklimin değerlendirilmesi amacıyla, Türkiye'de bulunan ilahiyat fakültelerinde eğitim gören ve mezun olan öğrencilerin söz konusu iklime ilişkin algıları incelenmiştir. Araştırmanın çalışma grubunu Türkiye'de farklı ilahiyat fakültelerinde bulunan 45 ilahiyat fakültesi öğrencisi ve mezunları oluşturmaktadır. Araştırmanın katılımcılarından 7'si erkek, 38'i, kadındır. Araştırma, nitel araştırma desenlerinden durum çalışması yöntemiyle desenlenmiştir. Araştırma kapsamında veri toplamak amacıyla yedi sorudan oluşan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Gönüllülük esasına bağlı olarak isteyen öğrenci soruları cevaplamıştır. Hazırlanan form bazı öğrencilere Google Form şeklinde ulaştırılmıştır (26). Ayrıca bazı katılımcılarla yüze görüşmeler (11) ve telefonla görüşmeler (8) yapılmıştır. Yüz yüze görüşmelerde sorular katılımcılara okunmuş, gerektiğinde açıklanmış ve verilen cevaplar objektif bir şekilde not edilmiştir. Telefon aracılığıyla yapılan görüşmelerde öncelikle katılımcılardan ses kaydı yapılmasına yönelik gerekli izin alınmış ve daha sonra sorular sorularak alınan cevaplar kaydedilmiştir. Elde edilen nitel veriler, içerik analizi yöntemiyle çözümlenmiştir. Araştırmanın bulguları, ilahiyat fakültelerinde demokratik iklimin varlığının öğrenciler tarafından farklı şekillerde algılandığını göstermektedir. Katılımcıların büyük çoğunluğu fikirlerini özgürce ifade etmekte çekindiklerini, bazı zamanlarda sınıf arkadaşları ve öğretim elemanları tarafından tepkilere maruz kaldıklarını belirtmişlerdir. Ayrıca araştırma verileri, karar alma süreçlerinde öğrenci katılımının düşük düzeyde olduğunu göstermektedir. Katılımcıların önemli bir bölümü bazı öğretim elemanlarının otoriter tavırlar sergilediğine, cinsiyete dayalı pozitif ayrımcılık yaptıklarına ve iletişim kurma noktasında kendilerini yeterince özgür hissetmediklerine değinmişlerdir. Buna karşılık demokratik tutum sergileyen öğretim elemanları ile kurulan iletişimin, öğrencilerin eleştirel düşünce gelişimi açısından olumlu yönde etkiye sahip olduğu da bulgular arasındadır. Bulgular dikkate alındığında çalışma, ilahiyat fakültelerindeki demokratik iklimin geliştirilmesi gerektiğini göstermektedir. Fikir özgürlüğünün, eleştirel düşünce gelişiminin, fırsat eşitliği ve adaletin teşvik edildiği bir eğitim ortamının oluşturulması demokratik eğitimin hedefleri doğrultusunda son derece önemlidir.

(Bu çalışma birinci yazarın "İlahiyat Fakültelerindeki Demokratik İklimin Öğrenci Görüşleri Çerçevesinde İncelenmesi" isimli yüksek lisans tezinden türetilmiştir.)

Anahtar Kelimeler: Eğitim, Demokratik Eğitim, Fırsat Eşitliği, Adalet, Demokratik İklim

YAPAY ZEKÂYI ETİK VE SORUMLU KULLANMAK: 2025 EDUCAUSE HORİZON RAPORU'NUN YÜKSEK DİN ÖĞRETİMİ BAĞLAMINDA İNCELENMESİ

Dr. Öğt. Üyesi İlhan TETİK
Giresun Üniversitesi
ilhant78@gmail.com

ÖZET

Bir yüksek öğretim teknolojisi derneği olan Educause dünyada bilgi teknolojileri uzmanlarını bir araya getiren, başta ABD olmak üzere uluslararası yüksek öğretim kurumları ile iş birliği halinde çalışan, kâr amacı gütmeyen bir kuruluştur. 1998 yılında kurulan Educause, dünyanın birçok ülkesinde üye kuruluşlarda çalışan 100.000'den fazla kişiden oluşan bir topluluktur. Horizon projesi veya Horizon raporu 2002 yılında Educause tarafından öğretim, öğrenme, bilgi teknolojileri, bilgi güvenliği gibi alanlarda yüksek öğretimin geleceğini etkileyen teknolojileri ve eğilimleri ortaya koymaya çalışan bir girişimdir. Horizon raporu yüksek öğretim profesyonellerinin olası gelecekleri hayal etmeleri ve günümüzdeki etkilerini değerlendirerek, yükseköğretimde söz sahibi olanların karar alma süreçlerini şekillendirmektedir. Educause Horizon Raporu davetli olarak seçilen uluslararası uzman gurubundan oluşan panelistlerin iş birliğiyle hazırlanır. Delphi yöntemi kullanılarak panelistlerin temel eğilimler, teknolojiler ve uygulamaları değerlendirmeleri sonrasında gelecek senaryoları oluşturmaları neticesinde rapor oluşturulmaktadır. Rapor üniversiteler, eğitim teknolojisiyle ilgilenen şirketler, akademisyenler ve politikacılar tarafından dikkate alınmaktadır. Raporun bu yılki konusu yapay zekadır. Raporda teknolojinin öğrencinin bilişini değiştirmesi ve gelişen öğretim teknolojileri arasında anlamlı bir ilişkiden söz edilmektedir. Öğrencilerin dikkat süreleri kısalmakta, teknolojiye yoğun şekilde maruz kaldıkları için bilişsel öğrenme süreleri değişmektedir. Geleneksel ve uzun soluklu, pasif sunum yöntemleri daha etkisiz hale gelmektedir. Üniversitelerin esnek öğrenme, beceri odaklı müfredat geliştirmeleri ve ilgili sektörlerle yakın iş birliği yapmaları kısacası iş dünyasındaki dönüşüme ayak uydurarak buna hazır mezunlar yetiştirmeleri raporda geçen konulardandır.

Yüksek öğretimde yapay zekâ kullanmaya direnenler olduğu gibi yoğun kullanan akademisyenler de bulunmaktadır. Benzer durum yüksek din öğretimi için de geçerlidir. Raporda yapay zekâyı kullanmak; etik, sorumluluk, veri güvenliği, veri gizliliği, hesap verilebilirlik, şeffaflık açısından değerlendirilmektedir. Öğretim teknolojileri hem akademisyenler hem de öğrenciler açısından ahlâkî sorumlulukları da beraberinde getirmektedir. Raporda yapay zekâ kullanmaya direnen akademisyenler için kurumsal bazda eğitimlerin verilmesi önerilirken öğretim üyelerinin üzerindeki iş yükünün de dikkate alınmasının gerekliliği vurgulanmaktadır. Yapay zekâ kullanımında üniversite öğrencileri için gerekli veri güvenliği önlemleri alınarak daha kolay ve ulaşılabilir hale getirilmesi raporda dikkat

çeken bir konudur. Dijital alanda etik; çevrimiçi saygı, nefret söyleminden kaçınma, içerik üretirken sorumluluk alma olarak da anlaşılmaktadır. Dijital etik, öz denetim, irade ve sorumluluk anlamında dijital iyi olma hali raporda geçen kavramlardır. Bu kavramlar yüksek din öğretimini doğrudan ilgilendiren kavramlar arasında yer almaktadır. Çalışmamızda rapor doküman analizi yöntemiyle incelenerek din öğretimi açısından betimsel olarak analiz edilmiştir. Sonuç olarak yapay zekayı yüksek öğretimde kullanmanın gerekli olduğu fakat bunun yanında etik açıdan gerekli önlemleri almanın önemi vurgulanmaktadır. Raporun sonuç kısmında 2035'te yüksek öğretimle ilgili senaryolar yer almaktadır. Çalışmamızda bu senaryoların yüksek din öğretiminin geleceği açısından analizi yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Yapay Zekâ, Yüksek Din Öğretimi, Etik, Sorumluluk, Eğitim Raporu

BaTI TRAKYA MÜSLÜMAN TÜRK GENÇLERİ BAĞLAMINDA KİMLİK-DİN EĞİTİMİ İLİŞKİSİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

Sezin AZİZOGLOU
sezinformasyon@gmail.com
Marmara Üniversitesi
Doç. Dr. Emine KESKİNER
Marmara Üniversitesi

ÖZET

Her toplum gelecek nesillere kendi kimliğini kazandırmak ister. Bu o toplumun bekası için elzemdir. Kimliğin korunması meselesinin Azınlık durumundaki toplumlar için daha da güçleştiği bilinmektedir. Dinin, kimliğin oluşumunda güçlü bir etkiye sahip olduğu günümüzde de kabul edilen bir olgudur. Her ne kadar kimlik oluşumunda zaman zaman sadece milliyetçilik ya da ulusal özdeşlik duygusundan bahsedilse de din ve milliyetçilik,birbirine alternatif iki referans değil birbirini bütünleyici unsurlardır. Nitekim bu bildiriye araştırma konusu olan Batı Trakya gençleri Müslüman Türk olarak anılmaktadır.

Gençlerin kimlik kazanım durumlarını araştırırken, dini, manevi, ahlaki olarak içinde bulundukları dönemi ve çözmeye çalıştığı sorunlar kadar, yaşadıkları toplumun tarih ve kültürünü de dikkate almak gerekmektedir. Gençlerin hem bireysel gelişimleri hem eğitim durumları hem de yaşadıkları toplumun özellikleri dindarlıklarını ve kimliklerini doğrudan etkilemektedir. Gençlerin inanç dünyalarını inşa etmeleri ve ailelerinin kimliklerini sürdürmeleri noktasında din eğitiminin etkisi açıktır. Bu sebeple özellikle Azınlık durumundaki toplumlarda din eğitimine daha çok ihtiyaç duyulmaktadır.

Bu bildiride Yunanistan Batı Trakya'lı gençlerin kimliklerinin oluşumunda aldıkları din eğitiminin rolü konu edilmiştir. Bu bağlamda söz konusu gençlerin din eğitimini nereden aldıkları, bu eğitiminin niteliği, katıldıkları sosyal çevrelerdeki tavır ve davranışları gibionların kimlik kazanımını etkileyen hem bireysel hem de sosyal faktörler incelenmiştir.

Batı Trakya'da gençler nispeten kapalı toplum yapısı içerisindeki ailelerinden ayrılıp üniversite hayatına geçiş sürecinde kültürel açıdan farklı ortamlara girmektedirler. Bu gençlerin bir kısmı Yunanistan'da bir kısmı da Türkiye'de yüksek öğrenime devam etmektedir. Bulundukları ortama bağlı olarak gençlerin dine bakışlarının, dini pratikleri yerine getirmelerinin ve sosyal hayattaki davranışlarının farklılaştığı görülmektedir. Dolayısıyla kimlikleri de bir dönüşüme uğramaktadır. Bu bildiride söz konusu dönüşümün nasıllığı üzerinden din eğitimi kimlik ilişkisinin ortaya konması amaçlanmaktadır. Bu amacı gerçekleştirebilmek için çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden görüşme tekniği kullanılmıştır. Araştırma kapsamında 20'si Yunanistan'da 20'si Türkiye'de yüksek öğrenimini yapmakta olan/tamamlamış 40 gençle 2023-2024 yıllarında yarı yapılandırılmış mülakat formlarıyla görüşme yapılmıştır. Katılımcılara din eğitimini aldıkları yer, aldıkları din eğitiminin nasıllığı, günlük yaşamlarında dinin yeri, sosyal hayatta yaşadıkları kültürel sorunlar

ve çözüm arayışlarına yönelik sorular yöneltilmiştir. Araştırma sonucunda farklı bir yaşam tarzının, farklı bir dini hayatın hakim olduğu ortamlara giren Batı Trakya gençlerinin aldıkları din eğitimine rağmen kimliklerini korumada zorlandıkları tespit edilmiştir. Bu durum Batı Trakya'daki din eğitiminin iyileştirilmesi gerektiğini göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Yunanistan Batı Trakya, Müslüman Türk Gençleri, Kimlik, Din Eğitimi

ÖĞRENCİ, ÖĞRETMEN VE YÖNETİCİ GÖRÜŞLERİNE GÖRE ANADOLU İMAM-HATİP LİSELERİNDE AKRAN ZORBALIĞININ DURUMU

Esra ÖZMEŞE
Milli Eğitim Bakanlığı
ozmeseesra@gmail.com
Prof. Dr. Süleyman AKYÜREK
Erciyes Üniversitesi

ÖZET

Okul ortamı çocukların aileden sonraki en önemli sosyal alanıdır. Sosyalleşme alanı olan okullarda bazı sorunlar da ortaya çıkabilmektir. Akran zorbalığı bu sorunlardan bir tanesidir. Akran zorbalığı öğrencilerin sosyal, psikolojik ve akademik hayatlarını olumsuz etkileyecek önemli bir faktördür. Okullarda yaşanan akran zorbalığı ile ilgili yurt dışında ve Türkiye'de yapılmış çalışmalar, akran zorbalığı gösteren ve akran zorbalığına maruz kalan öğrencilerin varlığını ortaya koymaktadır. Bütün öğrencilerin okul ortamında her türlü olumsuzluktan bertaraf edilmiş şekilde eğitim-öğretim görme hakkı vardır ve bu konuda gerekli tüm önlemlerin alınması için çalışmalar yapılmalıdır. Ülkemizdeki eğitim-öğretim kurumlarından olan Anadolu İmam-Hatip Liseleri, din eğitiminin yoğun olarak yer aldığı kurumlardır. Diğer okul türlerinden farklı olarak barışçıl bir din olarak İslam'ı yoğun biçimde müfredatına konu edinen Anadolu-İmam Hatip Liselerinde akran zorbalığının durumunu ortaya koymak için, tebliğimizin problem cümlesi "Anadolu İmam-Hatip Liselerinde akran zorbalığının durumu nedir?" olarak belirlenmiştir. Bu araştırmanın amacı; din eğitiminin yoğun olarak yer aldığı Anadolu İmam-Hatip Liselerinde akran zorbalığının ne durumda olduğunu, din eğitimi ile akran zorbalığının ilişki durumunun neliğini; öğrenci, öğretmen ve yönetici görüşlerine göre ortaya koymaktır. Bu araştırmanın Anadolu İmam Hatip liselerinde akran zorbalığının durumunu yönetici, öğretmen ve öğrenci görüşleri açısından ele alması nedeniyle ilgili önlemler ile program ya da modeller geliştirilmesine, akran zorbalığını önlemek adına tedbirler ve çözümü adına çalışmalar yapılmasına katkı sağlaması, akran zorbalığına ilişkin farkındalık geliştirmesine, Anadolu İmam-Hatip lisesi yönetici ve öğretmenlerinin özellikle din eğitimi çerçevesinde akran zorbalığına yönelik önlem alma çalışması geliştirmesine; okullardaki akran zorbalığı hadiselerine karşı duyarlı bakış açısı geliştirmesine katkı sağlaması beklenmektedir. Araştırma modeli olarak; nitel araştırma yaklaşımı çerçevesinde durum çalışması deseni kullanılmıştır. Örneklem seçme yöntemi, "amaçlı örneklem seçme" yollarından "maksimum çeşitlilik örnekleme" olarak belirlenmiştir. Araştırma; 2020-2021 eğitim öğretim yılında Kayseri ili Kocasinan, Talas, Melikgazi ilçelerinde yer alan 7 Anadolu İmam-Hatip lisesinden 12'si öğrenci, 14'ü öğretmen, 5'i yönetici olan 31 katılımcı ile gönüllülük esasına dayalı olarak yapılmıştır. Veri toplama aracı olarak görüşme tekniği kullanılmıştır. Bu amaçla katılımcılarla yarı yapılandırılmış formlar ile yapılan görüşmelerden elde edilen bulgulardan yararlanılmıştır. Bulgular, betimsel analiz yöntemiyle analiz edilmiş ve elde edilen veriler literatür ışığında yorumlan-

mıştır. Geçerlik ve güvenirliği sağlamak için görüşmeler katılımcının onay vermesiyle ses kaydı ile kaydedilmiştir. Görüşme deşifrelerinin son hali katılımcıya gönderilerek katılımcı teyidi alınmıştır. Katılımcı seçimlerinde her okulda yer alan öğrenci, öğretmen ve yönetici gruplarının 3'ünden de katılımcılar alınarak tek grup ile değil 3 farklı gruptan toplanan veriler ile çalışılan olgunun farklı boyutlardan değerlendirilmesine ve anlamlandırılmasına katkı sağlanmıştır. Araştırmanın verilerinin toplanması, analizi ve yorumlanması gibi tüm süreçlerinde alanın uzmanı kişilerden değerlendirmeler alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Din Eğitimi, Akran Zorbalığı, Akran Çatışması, Anadolu İmam-Hatip Lisesi, İHL Meslek Dersleri

ERKEN ÇOCUKLUK DÖNEMİ DİN EĞİTİMİ YAKLAŞIMLARINDA DÜŞÜNME BECERİLERİ: GODLY PLAY, STAPLEFORD, TARBİYAH, GİFT TO THE CHİLD ÖRNEĞİ

Zeynep Fidan DAL
İstanbul Üniversitesi
zfidandal@gmail.com

ÖZET

Erken çocukluk dönemi, bireyin zihinsel, duygusal ve ahlaki gelişiminin temelinin atıldığı kritik bir evredir. Bu dönemde verilen din eğitimi ise yalnızca bilgi aktarmaktan ibaret olmayıp, çocukların düşünsel becerilerini destekleyen bir yapıda tasarlandığında daha derinlikli bir anlam kazanır. Günümüzde çocukluk dönemi din eğitimine yönelik geliştirilen çeşitli yaklaşımlar, çocuğun özne olarak kabul edilmesini, soru sormasını, anlam inşasını ve ahlaki muhakemesini öncelemelidir. Erken çocukluk döneminde nasıl bir din eğitimi sorusuna cevap oluşturmaya yönelik ülkemizde ve dünyada yürütülen pedagojik temelli çalışmalar olduğunu bilmekteyiz. Bununla beraber bu çabaların ülkemizde son dönemlerde arttığı, dünya da ise daha uzun süre önce geliştirilen, eksik noktaları için alternatifleri üretilen, kısa denilmeyecek bir süredir uygulanan yaklaşımlar olduğu bilinmektedir.

Bu çalışmada dünyada çocukluk döneminde uygulanan din eğitimi yaklaşımlarından Godly Play, Stapleford, Tarbiyah ve Gift To The Child örneklerini incelemek ve her birinin çocukların düşünsel gelişimine nasıl katkı sunduğunu analiz etmek amaçlanmaktadır. Çalışma, çocukluk dönemi din eğitimi yaklaşımlarının çocukların düşünsel süreçlerini nasıl aktif tuttuğunu anlamak açısından önemli görülmektedir. Düşünme becerilerinin yaklaşımlarda nasıl konumlandırıldığına dair tespitler erken çocukluk dönemi din eğitimi için geliştirilecek yeni yaklaşımlar için örneklik oluşturması bakımından da kıymetli bulunmaktadır. "Godly Play, Stapleford, Tarbiyah ve Gift To The Child yaklaşımlarında düşünme becerilerinin yeri nedir?" araştırma sorusu çalışmanın ana problemini oluşturmaktadır. Bu araştırma sorusu ekseninde planlanan çalışma nitel bir çalışma olup, doküman analizi yöntemiyle yürütülecektir. Her dört yaklaşımın temel kaynakları, öğretim materyalleri, kuramsal metinleri ve uygulama örnekleri incelenerek, düşünme becerilerinin yaklaşımlarda nasıl konumlandırıldığı belirlenecektir. Literatür incelendiğinde erken çocukluk dönemi düşünme becerilerinin çeşitlilik gösterdiği görülmekle beraber temelde problem çözme, eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme ve yansıtıcı düşünme olarak dört kategoride ele alındığı görülmüştür. Analiz sürecinde düşünme becerileri; problem çözme, eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme ve yansıtıcı düşünme olmak üzere bu dört kategori çerçevesinde değerlendirilecektir. Yaklaşımlar kendi pedagojik bağlamları içinde ele alınacak, herhangi bir karşılaştırma yapılmayacaktır. Çalışma sonunda uluslararası düzeyde uygulanan bu dört yaklaşımın, düşünsel süreçleri nasıl konumlandırdığına dair bütüncül bir çerçeve elde

edilmesi beklenmektedir. Bu yaklaşımların çocukların düşünsel süreçlerini aktif tutmaya dair çabalarının tespitinin geliştirilecek erken çocukluk dönemi din eğitimi modelleri için ışık tutması çalışmanın beklenen sonuçlarındandır.

Anahtar Kelimeler: Erken çocukluk, din eğitimi, düşünme becerileri, pedagojik yaklaşımlar

DİN EĞİTİMİ BİLİMCİLERİN MEB AKADEMİSİ HAKKINDAKİ GÖRÜŞLERİ

Doç. Dr. Münir ECER
Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi
m.ecer@yyu.edu.tr
Dr. Öğr. Üyesi Yakup UZUNPOLAT
Atatürk Üniversitesi
Prof. Dr. Eyup ŞİMŞEK
Atatürk Üniversitesi

ÖZET

Öğretmenlerin mesleki gelişimini desteklemek amacıyla Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) tarafından 2024 yılında Milli Eğitim Akademisi kurulmuştur. Milli Eğitim Akademisi, lisans eğitimini tamamlamış olan öğretmen adaylarının henüz mesleğe başlamadan önce mesleki yeterliliklerini ve pedagojik donanımlarını artırmak için oluşturulmuş bir eğitim programıdır. Milli Eğitim Akademi'sinin kuruluş amacı; istihdam edilmelerinden önce öğretmenlerin mesleki gelişimlerini desteklemek, bu çerçevede eğitim kalitesini yükseltmek ve modern eğitim tekniklerini öğretmen adaylarına kazandırmaktır. Bu akademi, aday öğretmenlerin teorik bilgilerini takviye edip uygulamaya dökerek öğretmenlik mesleği için belirlenen çerçeveye uygun olarak en iyi şekilde hazırlanmalarını sağlamaya çalışmaktadır. Bu yönüyle akademi, öğretmen adaylarının lisans döneminde almış oldukları pedagojik formasyon eğitimine alternatif bir eğitim programı ile yola çıkarak her bir branş için istihdam edilecek öğretmenlerde MEB'in öğretmen yetiştirme anlayışına uygun bir kalite yakalamaya çalışmaktadır. Bu çalışmanın temel amacı, din eğitimi bilimcilerin MEB akademisinde öğrenim görecek olan Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ile İmam-Hatip lisesi meslek dersleri öğretmen adaylarına verilecek eğitime yönelik görüşleri, beklentileri ve önerilerini tespit etmektir. Çalışma nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması desenine uygun olarak tasarlanmıştır. Araştırmanın çalışma grubu maksimum ve ölçüt örnekleme yöntemlerinden hareketle belirlenmiştir. Maksimum örnekleme bağlamında Türkiye Cumhuriyeti'nin yedi coğrafi bölgesinden en az birer üniversite seçilerek din eğitimi bilimi alanındaki bir öğretim üyesi ile görüşülmüştür. Ölçüt örnekleme bağlamında ise katılımcıların pedagojik formasyon derslerini yürüten din eğitimi bilimcileri olmasına dikkat edilmiştir. Araştırmada veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Veriler içerik analizi yöntemiyle analiz edilerek kod ve temalara ulaşılmış; temalar ekseninde yorum geliştirilmiştir. Araştırmada din eğitimi bilimcilerin Milli Eğitim Akademisi'ne yönelik görüşleri, akademiden beklentileri ve akademiye yönelik önerileri alana kazandırılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Din Eğitimi, Formasyon Dersleri, Milli Eğitim Bakanlığı, Milli Eğitim Akademisi, Öğretmen Yetiştirme

MEB Mİ? DİYANET Mİ? İLAHİYAT ÖĞRENCİLERİNİN MESLEK SEÇİMİ ÜZERİNE NİTEL BİR ARAŞTIRMA

Arş. Gör. Şadiye Sümeyye BİLGE
Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi
sadiye.bilge@ahievran.edu.tr

ÖZET

Gençler ülkenin geleceği, yarınları ve geliştirici gücünü oluşturmaktadır. Onların geleceğini etkileyen, hayatlarında aldıkları en önemli kararlardan birisi de meslek seçimidir. Meslek seçimi, kişinin kendisine uygun olduğunu düşündüğü mesleğin artı ve eksilerini göz önünde bulundurarak kendi istek ve ihtiyaçları doğrultusunda yönelmesi şeklinde ifade edilmektedir. Üstelik kişi hayatının büyük bir bölümünü o mesleğe hazırlanarak ve o mesleği icra ederek geçirecektir. Bireyin aldığı bu karar hem yaşamını hem de hayatıyla ilgili alacağı diğer kararlarda etkili olacaktır. Bu bağlamda İlahiyat/İslami İlimler Fakülteleri, din öğretiminde Milli Eğitim Bakanlığı ve Diyanet İşleri Başkanlığı'nın ihtiyaç duyduğu personeli yetiştiren tek kurum statüsündedir. Bu durumda çalışma yükseköğretimde öğrenim gören öğrencilerin meslek seçiminde etkili olan nedenleri tespit etmeyi amaçlamaktadır. Araştırma tarama modeline göre tasarlanmış, çalışma grubunu ise Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi son sınıf öğrencilerinden basit tesadüfi örnekleme yöntemi ile seçilen 18 öğrenci oluşturmuştur. Çalışmada nitel veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Ardından elde edilen veriler içerik analizi yöntemi ile çözümlenmiştir. Araştırma sonucunda katılımcıların İlahiyat fakültesini severek ve isteyerek tercih ettikleri belirlenmiştir. Katılımcılardan çoğunun mezun olduktan sonra öğretmenlik mesleğini seçeceği, din hizmetlerine yönelik mesleklerin ikinci planda kaldığı görülmüştür. Ayrıca Öğretmenlik Uygulaması ve Hitabet ve Mesleki Uygulama dersi stajlarının meslek seçimlerinde etkili olduğu bulgusuna da ulaşılmıştır. Sonuç olarak çalışma ile öğrencilerin mezun olduktan sonra yapacakları mesleklere yönelik tanıtım ve staj uygulamalarının meslek seçimlerinde etkili olduğu düşünülmektedir. Tüm bunların yanında İlahiyat fakültesi öğrencilerinin temel istihdam alanlarını oluşturan öğretmenlik ve din hizmetleri alanı altında çeşitli meslek gruplarının her birinin yeterliklerine sahip olmasını beklemek ise isabetli ve doğru bir yaklaşım olmayacaktır.

Anahtar Kelimeler: Din Eğitimi, İlahiyat Fakültesi, Yüksek Din Öğretimi, Meslek Seçimi

FARKLILAŞTIRILMIŞ EĞİTİM BAĞLAMINDA EPİSTEMİK ŞİDDETE KARŞI GENÇLERİN DESTEKLENMESİNDE DİNİN ROLÜ

Dr. Emine DEMİRCİ
Milli Eğitim Bakanlığı
eminekucukalp@hotmail.com

ÖZET

Aşkın bir varlık ve hakikat anlayışının yitirilmesine bağlı olarak bütünlük nosyonunun kaybedildiği modern düşünceyle birlikte bilgi anlayışında da ciddi bir daralma ve parçalanma meydana gelmiştir. Artık matematiksel-fiziksel yasaların güdümündeki mekanik bir karaktere sahip olan bir evrende, insan, aşkın varlık alanıyla buluşmasını mümkün kılan ruhunu yitirmiş, bilinç veya zekâdan ibaret bir varlık olarak görülmeye başlanmıştır. Böyle bir insan anlayışının tahkim edilmesi, insanın epistemik ufkunu daraltarak, insanı hümanistik bir düşünce güzergâhıyla sınırlandırmıştır. Hakikatin insanın sahip olduğu epistemik güçler dolayımıyla insan idrakine indirgendiği böylesi bir bilme eylemi içerisinde, varlık, Tanrı, hakikat, anlam ve değer de dahil olmak üzere her şey, insanın epistemik temsil pratiklerine indirgenmiştir. Söz konusu indirgeme ise, düşünce konusu kılınan her şeyin epistemik temsillere indirgenemez radikal farklılıklarını dışlayan bir epistemik bir şiddetin ortaya çıkmasına sebep olmuştur.

Böyle bir epistemik pratik içerisinde bilgi ve hakikatin doğruluk değeri, bir yandan insanın rasyonel yetilerine diğer yandan ise bilimselci bir dünya görüşüyle birlikte zuhura gelen natüralist yasa ve nedenlere bağlı kılınmıştır. Bu durum hakikat, değer ve anlam gibi sorulara kendi epistemik imkânlarının sınırlılığı nedeniyle yanıt verme gücü olmayan insanı "varlığın anlam ve hakikati nedir?" gibi sorulardan mahrum bırakmıştır. Dolayısıyla varoluşu anlamlandırmaya ve kendini bilmeye yönelik soruları cevaplayarak ruhsal olarak anlam ve tatmin isteyen bir varlık olan insan, söz konusu tatminden büsbütün mahrum bir varoluşa dûçar olmuştur. Gerek mahremiyetin gerekse de bu dünyadaki aslî ontolojik statünün kazanılmasını mümkün kılan dünya görüşünün değer kaybetmesine yol açan bilimselci, natüralist ve hümanist eğitim politikaları gençlerimizi dine karşı önyargılı bir bakış açısına sevk etmiştir. Nitekim insanın sahip olduğu güçleri hangi istikamette kullanacağına dair bir bilinç kazandıran dinden uzaklaşma nedeniyle bugün gençlerimiz, hem nihilistik varoluşun hem de insan üremesini engellemek amacına katkı veren ve insanın temel davranış türleri olan tabi haz ve isteklerini yanlış kanalize ederek dünyanın insansızlaştırılması projesine katkı sağlayan "LGBT" olarak isimlendirilen davranış biçiminin tehdidi altındadır.

Bu bildirinin amacı Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli'ndeki farklılaştırma eğitimi bağlamında yukarıda ifade edilen problemlere karşı gençleri desteklemek noktasında dinin rolünü tartışmaktır. Bu bağlamda ilim, hikmet ve marifet birlikteliğinin sağlanması bakımından, İslam düşüncesinde olduğu şekliyle bilmek, insanı hakikatle hakikatli bir

ilişki imkânına taşıyan, onu nihilistik bir varoluş ufkunda yolunu kaybetmekten kurtaran, teoriyle pratiğin içiçe geçtiği bir "OLMA" faaliyeti olarak tanımlanacaktır. İnsanın hakikatle hakiki bir rabıta kurabilmesi için, Allah'ın, değer ve anlamın, Allah'la bilinmesini ve bir bütün olarak varlığın Allah'la olan ontolojik rabıtasını dikkate alan bir düşünme pratiğinin ön görüldüğü böyle bir ilim mantığı içerisindeki insan da, İsmet Özel'in ifadesiyle hakkı verilmiş bir anlamla bütünleşecektir.

Anahtar Kelimeler: Epistemik Şİddet, İlim, Marifet, Hikmet, Din

DİN EĞİTİMİ METİNLERİ ÜZERİNDE YAPAY ZEKA TESPİT PROGRAMLARININ GÜVENİRLİĞİ

Dr. Zahide YILMAZ
zzhdylmz@gmail.com

ÖZET

Üretken yapay zekanın geliştirilmesi ve halka arz edilmesi sadece teknik bir yenilik değildir; aynı zamanda toplumun birçok kesiminde köklü değişiklikler yapma potansiyeliyle bir devrim niteliğindedir. Ancak yapay zekanın taşıdığı potansiyele rağmen akademik araştırmalarda kötüye kullanımı konusunda bazı endişeler de mevcuttur. Doğal dil işleme (NLP) sistemini kullanan üretken yapay zeka araçlarının metin oluşturmadaki işlevselliği gerek öğrencilerin gerekse akademik camianın, olumlu olumsuz doğurabileceği sonuçları düşünmeden, yazma görevlerini tamamlamak için ilgili teknolojilere yönelmesine neden olmuştur. Söz konusu eğilim sahtekârlık vakalarını tespit etmede yüksek doğruluk vaat eden yapay zeka metin tespit cihazlarına aşırı güvenme problemini ortaya çıkarmıştır. Bu araştırmanın amacı üretken yapay zeka tespit programlarının araştırmacıyı itham edebilecek kadar güvenilir olup olmadığını ortaya çıkarmaktır. Yapay zeka dedektörleri vasıtasıyla üretken yapay zeka metinlerini insan metinlerinden net olarak ayırt etmek mümkün müdür? Bahsi geçen problemin çözülebilmesi için ilk olarak Türkçe dilinde hizmet veren yapay zeka tespit programları listelenecektir. Daha sonra üretken yapay zeka programlarının halka arz edilmesinden evvel din eğitimi alanında yayımlanmış metin örnekleri seçilecektir. Belirlenen metinler yapay zeka tespit programlarına yüklenerek ilgili programların yapay zeka metni ya da insan üretimi olarak damgaladığı yüzdeler her birinden ayrı ayrı alınacaktır. Ardından metin üretimi için kullanılan üretken yapay zeka platformları belirlenecektir. Din eğitimi alanında seçilmiş özel bir konu hakkında bu platformlardan metin üretmesi istenecektir. Elde edilen metinler yapay zeka tespit programlarına yüklenerek platformun yapay zeka metni ya da insan üretimi şeklinde belirlediği yüzdeler alınacaktır. Nihayetinde elde edilen sonuçlar karşılaştırılarak yapay zeka tespit programlarının, mevcut metnin insan ya da makine tarafından üretildiğinin belirlenmesinde ne kadar güvenilir olduğu ortaya çıkarılmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Din Eğitimi, Üretken Yapay Zeka, Yapay Zeka Tespit Programı, Bilimsel Güvenirlik, Akademik Dürüstlük

KÜRESEL VATANDAŞLIK EĞİTİMİ ÇERÇEVESİNDE ORTAÖĞRETİM DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ DERSİ

Zehra DURSUN
Milli Eğitim Bakanlığı
zhra.drsn25@outlook.com
Prof. Dr. Eyup ŞİMŞEK
Atatürk Üniversitesi

ÖZET

Belirli bir ulusa ait olma anlamına gelen vatandaş kelimesi, küresel nitelemesi ile birleşerek "küresel vatandaş" şeklinde yeni bir form kazanmıştır. Kendi ulusunun/ülkesinin dışında yeni bir dünyayla tanışan küresel vatandaş; tanıştığı dünyayı anlayan, insanlar arasındaki farklılıklara değer veren ve herhangi bir ulusun problemlerine çözüm üretebilendir. Dünyanın hızlı dönüşümü, sadece ulusal değil aynı zamanda uluslararası anlamda çağı okuyabilen "küresel vatandaşa" olan ihtiyaca çağrı yapmaktadır. Öğrenme ve öğretme faaliyetlerinin bu çağrıya cevap verir nitelikte değişmesi gerekmektedir. Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli (TYMM) ortak metnindeki öğretim programlarının temel yaklaşımında, bilginin kişiye sorumluluk yüklediği belirtilmekte ve sorumluluğun; kişinin kendisine, çevresine, topluma, insanlığa ve tüm kâinata yönelik olduğuna dikkat çekilmektedir. Bu ifade "küresel vatandaş"a ve "küresel vatandaşlık eğitimi"ne bir işaret olarak değerlendirilebilir. Dolayısıyla öğretim programların da küresel vatandaşı tanımlayan çıktıların olup olmadığını ve küresel vatandaşlık eğitiminde derslerin nasıl bir role sahip olduğunu araştırmak gerekli görünmektedir. Çalışmada, 2024 ortaöğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi (DKAB) dersi öğretim programındaki öğrenme çıktıları, Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu'nun (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization/UNESCO) küresel vatandaşlık eğitimi (global citizenship education) örneğindeki bilişsel, sosyo-duygusal ve davranışsal öğrenme çıktılarına göre ele alınacaktır. Ayrıca çalışmada teorinin pratiğe nasıl yansıdığını anlayabilmek için lise DKAB dersi öğretmenlerinin, DKAB derslerinde küresel vatandaşlık eğitimine yönelik görüşlerine yer verilecektir. Araştırmanın amacı, ortaöğretim DKAB dersi öğretim programındaki küresel vatandaşa ilişkin öğrenme çıktılarını tespit ederek, küresel vatandaşlık eğitiminde DKAB dersinin rolünü incelemektir. Literatürde DKAB dersi öğretim programlarını küresel vatandaşlık eğitimi kapsamında ele alan çalışmalar vardır. Ancak 2024 yılında yenilenen ortaöğretim DKAB dersi öğretim programının öğrenme çıktılarını küresel vatandaşlık eğitimi ve öğretmen görüşleri çerçevesinde ele alan herhangi bir araştırma ile karşılaşılmamıştır. Çalışmanın literatürdeki boşluğu doldurarak yapılacak olan araştırmalara rehberlik etmesi beklenmektedir. Nitel araştırma yöntemlerinden durum desenine göre yapılması hedeflenen çalışmanın veri toplama aracı yarı yapılandırılmış görüşme formu, analiz çeşidi içerik analizi, çalışma grubu ise Erzurum ilinde lise seviyesinde görev yapan DKAB öğretmenleri olacaktır. Sonuçta, sınıf seviyesi ve ünitelere göre öğrenme çıktılarından hangisinin/han-

gilerinin küresel vatandaşı ifade ettiği, küresel vatandaşlık eğitiminin DKAB dersindeki imkânı, gerekliliği ve önemi anlaşılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Din Eğitimi, Küresel Vatandaşlık Eğitimi, Ortaöğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi, Öğrenme Çıktıları, Öğretmen Görüşleri

YARATICI DRAMA İLE İLKOKUL 4. SINIFLARDA AHLAK ÜNİTESİ ÖĞRETİMİ

Dilek KAR
Milli Eğitim Bakanlığı
dilekkarakademi@gmail.com

ÖZET

Ahlak eğitimi, bireylerin toplum içinde sağlıklı ve sorumluluk sahibi ilişkiler kurabilmeleri, doğru kararlar alabilmeleri ve değer temelli davranışlar geliştirebilmeleri açısından son derece büyük bir öneme sahiptir. Günümüzde aile, medya ve sosyal çevrenin çocuklar üzerindeki etkisi hızla değişmekte ve bu durum, ahlaki değerlerin kazanımını daha karmaşık ve zorlaştıran bir hale getirmektedir. Özellikle ilkokul dönemindeki çocukların kişilik ve karakter gelişiminde, öğretim programları aracılığıyla verilecek değer eğitiminin etkisi oldukça büyüktür. Ancak geleneksel öğretim yöntemleri, öğrencilerin ilgisini çekmekte ve öğrenme sürecine aktif katılım sağlamada yetersiz kalmakta; bu durum, eğitimde daha etkili, yenilikçi ve öğrenci merkezli yöntemlerin kullanılmasını zorunlu kılmaktadır. Türkiye'nin eğitim vizyonu olan Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli'nin temel ilkeleri doğrultusunda; bireyin içsel dünyasını, değerlerini ve sorumluluklarını ön plana çıkaran yaratıcı drama yöntemi, ilkokul öğrencilerinin ahlak eğitiminde etkili, kalıcı ve sürdürülebilir bir yaklaşım olarak öne çıkmaktadır.

Bu bildirinin temel amacı, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi kapsamında yer alan ahlak ünitesinin öğretiminde yaratıcı drama yönteminin uygulanmasını ve bu yöntemin öğrenciler üzerindeki etkilerini kapsamlı şekilde incelemektir. Çalışmada sevgi, saygı, sorumluluk, adalet, yardımlaşma ve hoşgörü gibi temel ahlaki değerlerin çocuklar tarafından daha iyi kavranması ve kalıcı biçimde içselleştirilmesi hedeflenmiştir. Yaratıcı drama yöntemi, öğrencilerin öğrenme motivasyonunu artırmakla kalmayıp, aynı zamanda empati kurma, eleştirel düşünme, iletişim, sosyal beceriler ve duygusal zekâ gelişimini de önemli ölçüde desteklemektedir.

Araştırmada, 4. sınıf öğrencilerine yönelik canlandırma, rol oynama, doğaçlama ve grup çalışmaları gibi yaratıcı drama teknikleri etkin şekilde uygulanmıştır. Öğrencilerin aktif katılımı sağlanarak, deneyim yoluyla öğrenme süreci teşvik edilmiş ve pekiştirilmiştir. Çalışma sürecinde öğrencilerin ahlaki kavramlara ilişkin algı, tutum ve davranışlarında olumlu ve anlamlı değişimler sistematik olarak izlenmiş; ayrıca sosyal sorumluluk bilinci, iş birliği, problem çözme becerileri ve grup dayanışmasında kayda değer gelişmeler gözlemlenmiştir. Günümüzün hızla dijitalleşen ve bireyselleşen dünyasında, yaratıcı drama yöntemi sosyal-duygusal gelişimin desteklenmesi açısından ayrı bir önem taşımakta ve çocukların kendilerini ifade etme, özgüven kazanma süreçlerine katkı sağlamaktadır. Bu süreç, öğrencilerin kendilerini keşfetmelerine ve duygusal farkındalıklarını artırmalarına da yardımcı olmaktadır.

Sonuç olarak, yaratıcı drama yöntemi ilkokul düzeyinde değerler eğitimi için etkili, uygulanabilir ve sürdürülebilir bir öğretim aracı olarak ortaya çıkmıştır. Ayrıca, Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli kapsamında bu yöntemin eğitim programlarına entegre edilmesinin teşvik edilmesi önemle vurgulanmaktadır. Bu yaklaşım, eğitimcilere rehberlik ederken, ahlak eğitimine yeni, etkili ve bütünsel bir bakış açısı kazandırmayı hedeflemektedir.

Anahtar Kelimeler: Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi, Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli, Değerler Eğitimi, Ahlak Eğitimi, Yaratıcı Drama

EPİSTEMİK OTORİTENİN VEYA KANAAT ÖNDERİNİN DEĞİŞİMİ: ALİM, ÖĞRETMEN, FENOMEN VE ROBOt

Arş. Gör. Yusuf Asım SÖYLEMEZ
Sakarya Üniversitesi
yusufasimsoylemez@gmail.com

ÖZET

meşruiyet kaynağı olarak görülmüştü. Hakikatin kaynağı ve belirleyicisiydi. Din adamı da meşruiyetini dinden almaktaydı. Tanrı adına konuşan karizmatik bir lider çok sayıda insanı etrafına kolaylıkla toplayabilmekteydi. Modern döneme gelinceye kadar eğitim denilince ise akla din eğitimi gelmekteydi. Modern dönemde değişen paradigmada dinin yerini bilim, din adamının yerini öğretmen, ibadet mekanının yerini okul ve meşruiyetin kaynağını pozitivist paradigmada üretilmiş bilgi aldı. Geleneksel medya olarak nitelendirilebilecek gazete, radyo ve televizyon bu sosyo-kültürel sistemi kimi zaman geliştirdi kimi zaman muhafaza etti. Web teknolojileri ve beraberinde gelen yeni medya bir devrim niteliğindeydi. Web 2.0 ile beraber bireyler interaktif bir şekilde bilgi evreninde yer alabilmeye başladı. İlerleyen sosyal medya platformları ile birlikte kişiler artık içeriği hızla yayma ve içerik üretme imkanı elde ettiler. Artık internette hızla yayılan bir bilgi bombardımanı vardı. Üretilen bilgi denetlenen bilgiden kat kat fazlaydı. Oluşan enflasyon geçmişte bilginin güç olarak telakki edildiği paradigmayı tamamen yıkmıştı. Neyi nasıl biliriz sorularının cevabını veren Epistemolojide yaşanan bu değişim kim- neyi biliyor sorularının cevaplarını da değiştirmişti Artık herkes her şeyi biliyor dolayısıyla hiç kimse hiçbir şeyi bilmiyordu. Post-truth, post modern, post- güven veya tabiri caizse şüphe çağı yaşanıyordu. Bu çağda en çok beğeniyi alan doğru söylemeye en yakın görülüyordu. Sosyal medyada fenomen olan kişi veya hesap hakikatin temsilcisi konumuna gelebiliyor veya her konuda yorum yapma mercii görülebiliyordu. Dahası yorum yapmadığında eleştiriliyor, yadırganıyordu. Önceki yıllarda gazete köşe yazısı okuyan bireyler artık olaylar karşısında fenomen hesabın açıklamalarını araştırıyordu. Günümüzde ise aynı kulvarda yeni bir değişim yaşanıyor. Chatgpt, deepseek veya grok vb. yapay zeka robotları insanlarla etkileşimini artırmış vaziyette. Sıkça soru sorulan ve promtlar vasıtasıyla düşünme biçimi yönlendirilen yapay zeka robotu hem etkileyen hem yönlendiren konumda bilgi ve bakış açısı sunuyor. Espitemik otorite konumunu da algıyı yönlendirebilecek kanaat önderi konumunu da öğretmeni ve fenomeni tahtından edecek biçimde ele geçiriyor. Bu çalışmada epistemik otoritenin ve kanaat önderinin değişim serüveni literatür ışığında incelenerek mevcut durum değerlendiriliyor ve geleceğe yönelik öngörüler sunuluyor. Kültürü şekillendiren mekanizmalarda yaşanan değişimle bağlantılı olarak eğitimin aktörleri ve etki güçleri irdeleniyor. Dinin, Din Eğitiminin ve din eğitimcisinin gelenekten tevarüs eden otoriteyi ne kadar elinde bulundurduğu ve hangi mekanizmalarla rollerini paylaştığı tartışılıyor.

Anahtar Kelimeler: Epistemik Otorite, Kanaat Önderi, Din Adamı, Din Eğitimcisi, Yapay Zeka Araçları

DİN ÖĞRETİMİNDE SOSYAL DUYGUSAL BECERİLER

Feyza KARAAHMETOĞLU
Sakarya Üniversitesi
Elif IÇÖZ ARSLAN
Milli Eğitim Bakanlığı
Prof. Dr. Hasan MEYDAN
Sakarya Üniversitesi
feyzavahapoglu@gmail.com

ÖZET

Beceri temelli eğitimin dünya çapında yaygınlaşması her ülkenin kendi kültürüne ve eğitimsel geçmişine dayalı olarak ulusal beceri çerçevelerinin oluşturulmasını gerekli kılmıştır. Bu anlamda ulusal beceri çerçevemizin kapsamlı bir çıktısı olarak görülebilen ve ülkemizde bu konuda atılan adımların en kapsamlısı ve günceli, 2024 yılında yürürlüğe giren Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli (TYMM) Öğretim Programı'dır. Bu program da diğer tüm programlar gibi eğitim sürecimizin yapılandırılmasında belirleyici olduğu için programın yapısını ve bileşenlerini incelemek din ve değer eğitimi alanına etkisini anlamak açısından önemlidir. Diğer taraftan çoğunlukla bilişsel, duyuşsal ve sosyal beceriler şeklinde başlıklar halinde kategorize edilen bu becerilerin kendi içinde hangi becerileri içerdiği de çeşitli sınıflamalara göre değişmektedir. Bu çalışma TYMM 2024 Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi (DKAB) dersinde hangi sosyal duygusal becerilerin yer aldığını sorgulamaya yönelik olarak planlanmıştır. Sosyal duygusal beceriler, bireylerin kendisiyle ve diğerleriyle sağlıklı iletişim kurmasına, duygularını ve sosyal ilişkilerini yönetebilmesine olanak sağlayan yapılandırılmış davranışlar olarak tanımlanmaktadır (TYMM, 2024). DKAB dersi öğrencilerin dini bilgiyle donatılmalarından öteye bu bilgi ile bağlantılı bir kişilik gelişimi ve toplumsal ilişki biçimi geliştirmeyi amaçlar. Bu bakımdan kişinin kendini ve duygularını daha iyi anlamlandırmasına yönelik öz düzenleme, öz farkındalık, öz yansıtma gibi beceriler ve toplumla sürdürülebilir ve sağlıklı iletişim kurmaya yönelik empati, sosyal farkındalık, iş birliği gibi beceriler DKAB dersinin toplumsal sorumluluk, kültürel kimlik ve hoşgörüye yönelik özel amaçlarıyla örtüşmektedir. Bu amaçlara ulaşabilmek için programda disiplinler üstü bir bileşen olan sosyal duygusal becerilerden destek almak kaçınılmazdır. Bu nedenle sosyal duygusal öğrenme becerilerinin öğretim programlarında ve ders kitaplarında yer alma durumunun belirlenmesi bir ihtiyaç olarak değerlendirilmiştir. Çalışmanın amacı 2024 DKAB Öğretim programında hangi sosyal duygusal becerilere yer verildiğini ve bu becerilerin 2024 DKAB 9. Sınıf ders kitaplarına ne kadar yansıtıldığını anlamaya çalışmaktır. Bu amaçla nitel araştırma desenlerinden durum çalışmasıyla tasarlanan çalışmada veri toplama tekniklerinden doküman analizi, veri analiz tekniklerinden ise içerik analizi kullanılmıştır. Elde edilen bulgulara göre ise öğretim programında sosyal duygusal beceriler olarak iş birliği, iletişim, sosyal farkındalık, kendine uyarlama (öz yansıtma), sorumlu karar verme, kendini/öz düzenleme becerilerinin kullanıldığı ve bu

becerilerin ders kitabına farklı oranlarda yansıtıldığı tespit edilmiştir. En çok kullanılan beceri iletişim becerisi olurken en az kullanılan ise iş birliği becerisidir. Bunun yanı sıra 2024 9. Sınıf DKAB ders kitabında yer alan etkinliklerin içerisinde barındırdığı becerilerle, ifade edilen beceriler arasında uyumsuzluk olduğu bulgulanmıştır. Etkinliklerin, ifade edilen becerilerden daha fazlasını barındırdığı saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: TYMM, Sosyal-duygusal beceriler, DKAB

REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK BÖLÜMÜ ÖĞRETMEN ADAYLARININ ÇOCUKLARDA KARŞILAŞTIKLARI SORUNLU DAVRANIŞLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ: NEVÜ ÖRNEĞİ

Doç. Dr. Emine Zehra TURAN
Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi
zturan@nevsehir.edu.tr
Sema KARAŞAHİN
Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi

ÖZET

Çocukluk dönemi, bireyin karakter yapısının, ahlaki değerlerinin ve sosyal uyum becerilerinin şekillendiği kritik ve çok önemli bir dönemdir. Bu dönemde ortaya çıkacak bazı davranış problemleri, sadece bireyin değil aynı zamanda toplumun da geleceğini derinden etkilemektedir.

Bu bağlamda öğretmenler ve öğretmen adayları, çocukların davranışlarını gözlemleme, anlama ve yönlendirme açısından büyük sorumluluk taşırlar. Öğretmen adaylarının sorunlu davranışlara yalnızca pedagojik açıdan değil, aynı zamanda ahlaki bir perspektifle yaklaşmaları, eğitimin niteliğini yükseltecektir. Ahlaki değerlendirme, davranışların "doğru" ya da "yanlış" oluşunu yalnızca kurallara göre değil, niyet, sonuç ve toplumsal etki açısından da ele alır.

Sorunlu davranışların çözümü yalnızca disiplin temelli değil, ahlaki temelli de ele alınmalıdır. Öğretmen adaylarının çocukların davranışlarına ahlaki bir bakış açısıyla yaklaşmaları, uzun vadede çocukların karakter gelişimine olumlu katkılar sağlar. Bu doğrultuda öğretmen adaylarına yönelik ahlaki farkındalık ve etik eğitim programlarının yaygınlaştırılması önem arz etmektedir.

Bu çalışmanın amacı, çocuklarda var olan sorunlu davranışların ahlaki açıdan öğretmen adayları tarafından değerlendirilmesi ve çözüm önerilerinin ortaya çıkartılmasıdır. Okullara rehberlik ve psikolojik danışman olarak atanacak olan öğretmen adaylarının sorunlu davranışları öğrenciyken tespit edebilmeleri de büyük önem arz etmektedir. Öğretmen adayları okullarda uygulama (staj) derslerinde karşılaştıkları davranış sorunlarını gözlemekte ve çözüm arayışına girmektedirler.

Çalışma Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Eğitim Fakültesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık bölümünde eğitim gören 3. ve 4. sınıf öğretmen adayları ile birlikte yürütülmüştür.

Çalışmada yöntem olarak nitel araştırma yönteminden faydalanılmış ve durum çalışması deseni tercih edilmiştir. Kolay ulaşılabilir örnekleme yöntemiyle toplamda 40 tane öğretmen adayıyla çalışma yapılmıştır. Veriler açık uçlu yarı yapılandırılmış görüşme formu ile toplanmıştır.

Öğretmen adaylarına toplamda 5 tane soru sorulmuştur. Ardından elde edilen veriler içerik analiz yöntemiyle yorumlanmıştır.

Görüşme formunda şu sorulara cevap aranmıştır:

1) Bir çocukta sorunlu bir davranışı nasıl fark edersiniz?

2) Sorunlu olan davranışın kimden kaynaklandığını nasıl anlarsınız?

3) Sorunlu davranışın aile kaynaklı olduğunu nasıl analrsınız?

4) Bir çocuk ailesini rol model aldığında karşılaştığınız sorunlar neler olabilir_?

5) Sorunlu davranışın nasıl çözersiniz? Öneriniz nedir?

Öğretmen adaylarının sorunların aile, okul ve eğitim kaynaklı olduğunu dile getirmişlerdir. Sorunlu davranışın çocuğun kendisine ve çevresine zararları olarak 2 grupta ele almışlardır.

Çözüm önerisi olarak da dile getirdikleri: sorunun kaynağına inmek, çocukla etkili iletişim kurmak, empati duygusunu geliştirmek, psikolojik destek vermek, ailesi ile görüşmek, bilgilendirmeler yapmak, daha farklı uzman görüşleri almak.. gibidir. Sorunlu davranışların ortadan kaldırılması için ahlaki farkıdanlık kazandırılması gerekmektedir. Nitekim Eğitim Fakültelerinde 3. sınıfta var olan Etik ve Ahlak dersinin değerlendirilmesi ve programda içeriğin de verilerden hareketle gözden geçirilmesi gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler: davranış, sorun, öğretmen adayı, çözüm, ahlak

TÜRKİYE YÜZYILI MAARİF MODELİ YETKİN VE ERDEMLİ İ NSAN PROFİLİ OLARAK BİLGELİĞİN SINIF ORTAMINDA ÖĞRETİLEBİLİRLİĞİNE DAİR DEĞERLENDİRME

Dr. Öğr. Üyesi Ali BİRİNCİ
Gümüşhane Üniversitesi
alibir61@hotmail.com

ÖZET

Türkiye Yüzyılı Maarif Modelinin nihai hedefi, yetkin ve erdemli insanlar yetiştirmektir. Yetkinlik, belli bir alanda gerekli olan bilgi ve becerilere sahip olmayı ifade ederken erdem, ruhsal olgunluğu başka bir ifadeyle ahlaken övülen meziyetleri kapsamaktadır. Dolayısıyla yetkinlik ve erdem, bilgi ve becerinin ahlaki ve estetik olgunlukla birleşmesini ifade eden tamamlayıcı kavramlardır. Bu bağlamda bilgelik, yalnızca bilişsel yeterlilik değil; ahlaki muhakeme, entelektüel duyarlılık ve duygusal dengeyi kapsayan çok katmanlı bir kavram olarak öne çıkmaktadır. Bilgelik, modelin öne çıkardığı epistemolojik bütünlük ilkesiyle yakından ilişkilidir; çünkü bireyin bilgiyi sadece edinmesi değil, anlamlı şekilde kullanabilmesi ve değerle ilişkilendirebilmesi beklenmektedir. Modelde tanımlanan "yetkin ve erdemli insan" profili, yalnızca akademik bilgiye değil; aynı zamanda ahlaki muhakeme, karakter gelişimi ve anlamlı yaşam inşasına yönelik özellikleri de içermektedir. Bu bağlamda tarih boyunca hem felsefi hem de pedagojik olarak tartışılmış bir kavram olan "bilgelik", modelin temel hedeflerinden biri olarak değerlendirilmelidir. Ancak bilgelik, geleneksel eğitim programlarında açıkça tanımlanması ve öğretilmesi zor olan, soyut ve çok katmanlı bir nitelik taşımaktadır. Bu durum, bilgelik eğitiminin sınıf ortamında ne ölçüde mümkün ve etkili olabileceğine dair araştırmaları gerekli kılmaktadır. Günümüzde, bilgeliğin günlük yaşamda nasıl uygulanabileceği ve bu yetinin nasıl öğrenilip geliştirilebileceği konusunda giderek daha fazla araştırma yapılmaktadır.

Bu çalışmanın amacı, Türkiye Yüzyılı Maarif Modelinde yer alan öğrenci profilinden hareketle bilgelik kavramının sınıf ortamında nasıl öğretilebileceğini tartışmaktır. Modelin öne çıkardığı "ontolojik bütünlük", "epistemolojik bütünlük", "zamansal bütünlük" ve "aksiyolojik olgunluk" ilkeleri, insanın çok yönlü gelişimini merkeze alan bir eğitim anlayışını ifade etmektedir. Bu ilkeler doğrultusunda bilgelik, hem bireyin öz benliğini tanıma sürecini hem de sosyal ve ahlaki sorumluluklarını denge içinde yönetebilmesini gerekli kılmaktadır. Bu kapsamda nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesine dayalı olarak hazırlan bildirinin veri kaynağını Millî Eğitim Bakanlığı'nın Maarif Modeli metinleri ve bilgelik kuramları ile ilgili literatür oluşturmaktadır.

Çalışmada beklenen sonuç, bilgelik öğretiminin yalnızca bilişsel değil, aynı zamanda değer temelli ve karakter inşa edici bir yönü olduğunu göstermektir. Bu bağlamda bilgelik, sınıf ortamında felsefi sorgulama, hikâye anlatımı, empati geliştiren drama, disiplinler arası uygulamalar ve ahlaki ikilemler üzerinden işlenebilir. Bildiri, bilgelik eğitiminin, Türkiye

Yüzyılı Maarif Modelinin hedeflediği erdemli ve bütüncül insan profilinin gerçekleştirilmesine katkı sunacağını öngörmektedir.

Anahtar Kelimeler: Karakter Eğitimi, Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli, Bilgelik, Erdemli İnsan, Sınıf Ortamı

EDEBİ-PEDAGOJİK BİR ARAÇ OLARAK DİN ÖĞRETİMİNDE HAYVAN MASALLARI

Doç. Dr. Yasemin GÜLEÇ
Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi
yasemingulec8@gmail.com

ÖZET

Din eğitiminde anlatısal din eğitimi yaklaşımlarının ortak amacı, anlatısal bir tutuma dayanarak dini kimlik oluşumunu desteklemektir. Dini gelenekteki anlatıların ve özel olarak bir masal türü olarak fablların eğitsel özelliklerini din eğitiminin hedefleri ile ilişkilendirmek için din ve edebiyat alanının her ikisine de uygun bir teorik yaklaşım ortaya koymak gereklidir. Paul Ricoeur'un hermenotik teorisi hem edebi ve hem de dini çalışmaları kapsamaktadır. Gelenekle olan ilişkide Ricoeur, 'katılım' ve 'uzaklaşma' kavramlarını kullanır. "Katılım", nesnel olarak öğrenmede, anlatılar yolu ile epistemolojik açıdan dini bilginin yapılandırılmasına tekabül eder. "Uzaklaşma" ise öznel olarak öğrenmede, bu bilgilerin bireyin tecrübe süzgecinden geçirildikten sonra, kişinin deneyimi sonucunda oluşan (geleneğin yeniden yorumu) öğrenmeye tekabül etmektedir. Din eğitimi müfredatlarında "bilgi, ahlaki değer ve manevi amaçlar" olarak üç amaçtan bahsedilmektedir. Din derslerinde öğrencilerin dini-deneyimsel bilgi edinmesine katkı sağlamak, din eğitiminin manevi amaçları arasındadır. Deneyimsel bilgi, bir şeyi tecrübe etmenin nasıl bir şey olduğunu, bir olayı gözlemlemenin neye benzediğini, bir duyguyu yaşamanın ne hissettirdiği vs. bilgisidir. Bu genel girişten hareketle, bu araştırmada şu soruya yanıt aranmıştır; dini anlatıların hayvan masalları vasıtasıyla öğretimi, dini deneyimsel bilginin oluşmasına katkı sağlayarak, din eğitiminin dini-manevi amaçlarını gerçekleştirmede etkili olabilir mi?

Amaç ve Önem

Bu çalışma, edebiyat tabanlı öğretime dayanarak, dini anlatıların hayvan masalları yoluyla öğretiminin önemini ortaya çıkarmayı amaçlanmaktadır.

Yöntem

Bu nitel araştırma, doküman analizi yöntemini kullanmaktadır. Çalışmada basılı ve elektronik kaynaklar analiz edilmiştir. Ayrıca yazar saha uygulamaları ve gözlemleri ile konuyu desteklemektedir. Çalışmada, doküman analizinde yansıtıcı bir yaklaşım kullanılmıştır.

Uygulama

Mistik edebiyat ile dini-maneviyat kavramı arasındaki yakın irtibattan hareketle, İslami tasavvuf geleneğinde, bazı mutasavvıflar, hayvan masalları yoluyla dini tasavvufi öğütler vermeye çalışmışlardır. Bu çalışmada ek I' de görselleri verilen, öğretmen adayları

ile yaptığımız uygulamalı Hz. İbrahim kıssası fabl çalışmasında, Mevlana'nın Mesnevisi'nde, dini ve tasavvufi kavramları somutlaştırmak amacıyla hayvan metaforlarını kullanmasından ilham alınmıştır.

Beklenen Sonuçlar

Deneyimsel bilginin oluşmasında hayal gücün kritik öneme sahiptir. Dinlerde konuların hakikatine ilişkin anlayış yalnızca gerçekler alanında değil hayal gücünde de gerçekleşir. Böyle bir gerçeği ifade edebilmek için yaratıcı bir dile ihtiyaç vardır. Bu yaratıcı dili ifade etmede, edebiyat temeli öğrenme etkili bir yaklaşım olabilir. Din öğretiminde fablları kullanmak, deneyimsel bilgiye götürebilen alegorik ve metaforik dili içinde barındırır. Çocuklar, fabllarda metaforik olarak paylaşılan ahlaki ve dini değerleri kolaylıkla keşfederek, kalıcı öğrenmeler oluşturabilirler ve davranış değişimi geliştirebilirler. Ayrıca fabllardaki hayvan metaforları, fablları eğlenceli bir eğitim aracı haline getirmektedir.

Anahtar Kelimeler: Anlatı teolojisi, din öğretimi, deneyimsel öğrenme, edebiyat temelli öğrenme, hayvan masalları

DİN ÖĞRETİMİNDE ARGÜMANTASYON: KURAMSAL ÇERÇEVE VE BİR UYGULAMA ÖRNEĞİ

Elif IÇÖZ ARSLAN
Milli Eğitim Bakanlığı
arslanelif@hotmail.com.tr
Feyza KARAAHMETOĞLU
Sakarya Üniversitesi
Prof. Dr. Hasan MEYDAN
Sakarya Üniversitesi

ÖZET

21. Yüzyıl geçmiş dönemlere göre bilmenin, düşünmenin, eylemenin ve öğrenmenin çok ötesinde bir dönem. Hızla değişen ve karmaşık bir çağ olarak tanımlanan bu süreç eğitim sistemleri üzerinde de köklü dönüşümler gerektirmektedir. Geleneksel öğretim anlayışları, günümüzün çok boyutlu ve öngörülemeyen problemlerine çözüm üretmekte yetersiz kalmaktadır. Bu durum, öğrencilerin yalnızca bilgiye ulaşan değil, aynı zamanda onu sorgulayan, dönüştüren ve çok yönlü düşünebilen bireyler olarak yetiştirilmesini zorunlu kılmaktadır. Bu bağlamda "21. yüzyıl becerileri" kavramı, eğitim sistemlerinin yeniden yapılandırılmasında referans noktası hâline gelmiştir. Özellikle eleştirel düşünme, problem çözme, karar verme ve argümantasyon gibi becerilerin bireylere kazandırılması, günümüzün toplumsal gerçekliklerine uyum sağlayabilecek bireyler yetiştirme hedefiyle ilişkilendirilmektedir. Bu bağlamda Türkiye'nin eğitim politikaları da küresel gelişmeleri gözetirken, yerli ve milli değerlerle uyumlu bir paradigma dönüşümüne yönelmiş; bu dönüşüm "Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli" ile somutlaşmıştır. TYMM'i, çağın gerektirdiği üst düzey düşünme becerilerinin (eleştirel düşünme, karar verme ve problem çözme) kazandırılması sürecini, din eğitimi dahil tüm disiplinlerin ortak sorumluluğu olarak görmektedir (MEB,2024). Bireylerin 21. Yüzyıl üst düzey düşünme becerilerini kazanabilmesi açısından eğitim bilimlerinde etkili bulunan "argümantasyon temelli öğrenme" yaklaşımı alan yazında özellikle fen bilimlerinde 2000 li yılların başında, sosyal bilimlerde ise son yıllarda işlevselidir (Erduran, S., Simon, S., & Osborne, J. 2004).) "Argüman bir iddiayı desteklemek için yapılan tartışma sonucunda ortaya çıkan ürünü ifade ederken, Argümantasyon bu ürünün ortaya çıkma sürecini ifade etmektedir" (Kuhn & Udell, 2003). Bu süreç, öğrencilerin yalnızca bilgi edinmesini değil; bilgiyi analiz etme, değerlendirme ve savunma becerilerini de geliştirmesini sağlamaktadır. Günümüzde gençler, özellikle dini konularda akıl yürütmeye dayalı çok yönlü düşünme süreçlerine ihtiyaç duymaktadır. Bu çalışmanın amacı, argümantasyon temelli öğrenme yaklaşımının din öğretiminde nasıl kullanılabileceğini kuramsal çerçevede tartışmak ve bu doğrultuda özgün bir etkinlik örneği sunmaktır. Etkinlik, TYMM'inin akletme, değer inşası ve düşünme becerileri odaklarıyla uyumlu şekilde, öğrencilerin dini konular üzerinde akıl yürütme, kanıtlama ve karşıt görüşleri değerlendirme geliştirmeyi hedeflemektedir. Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden

biri olarak doküman analizi tekniği kullanılmıştır. Alan yazın taraması yapılarak argümantasyonun din öğretimindeki yeri kuramsal olarak temellendirilmiş, ardından 10. Sınıf DKAB dersi, 4. Ünite Din, Çevre ve Teknoloji , 4.1. İnsan, Çevre ve Ahlak konusu, insan, çevre ve ahlak arasındaki ilişkiyi yorumlayabilme öğrenme çıktısı, a) İnsan, çevre ve ahlak arasındaki ilişkiyi inceler. b) Çevreye karşı ahlaki sorumluluklarını bağlamından koparmadan kendi yaşantısı için anlamlı hâle getirir. c) İnsan ve çevre arasındaki ilişkiyi nesnel bir biçimde ifade eder süreç bileşenleri doğrultusunda özgün bir etkinlik tasarlanmıştır. Araştırmanın sonucunda, argümantasyon temelli öğrenme yaklaşımının din öğretimi açısından bilişsel ve duyuşsal kazanımları destekleme potansiyeli pedagojik açıdan değerlendirilecektir. Geliştirilen etkinliğin, öğretmenlerin derslerinde eleştirel ve çok yönlü düşünmeyi teşvik eden uygulamaları artırmasına katkı sağlayacağı öngörülmektedir.

Anahtar Kelimeler: TYMM, Din Öğretimi, Argümantasyon, Etkinlik

ÖRGÜN VE YAYGIN DİN EĞİTİMİ BAĞLAMINDA ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN DİNİ YÖNELİMLERİNİN İNCELENMESİ

Dr. Ayşe Vural YILMAZ
Milli Eğitim Bakanlığı
aysevuralyilmaz@gmail.com

ÖZET

Bu çalışmada üniversite öğrencilerinin dini / felsefi yönelimleri din eğitimi açısından incelenmektedir. Çalışmanın amacı, üniversite öğrencilerinin teizm, agnostisizm, deizm ve ateizm başta olmak üzere çeşitli dini / felsefi yönelimlerinin oluşumunda örgün ve yaygın din eğitiminin rolünü belirlemeye çalışmaktır. Ülkemizde dinin algılanmasında ve yaşanmasında çeşitli değişimlerin olduğu araştırma şirketlerinin son dönemlerde yaptıkları çalışmalara yansımaktadır. Bu araştırmaların akademik çalışmalarla teyit edilmesi, konuyla ilgili objektif araştırma sayılarının artması bu sonuçların daha sağlıklı bir zeminde ele alınmasına ve anlaşılmasına katkı sağlayacaktır. Nitel bir desene sahip olan bu çalışmada veriler, sözlü mülakat yoluyla toplanmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu Ondokuz Mayıs Üniversitesi'nde çeşitli fakültelerde öğrenimine devam eden öğrenciler oluşturmaktadır. Çalışmaya, gönüllü otuz öğrenci katılmıştır. Elde edilen veriler betimsel analiz tekniğiyle çözümlenmiş, anlayıcı geleneğe bağlı olarak yorumlanmıştır. Ulaşılan bulgulara göre üniversite öğrencilerinin büyük bir kısmının Tanrı inancına sahip olduğu, daha az sayıda öğrencinin Tanrının varlığına inanmadığı ve yalnızca bir öğrencinin Tanrı'nın varlığının ya da yokluğunun bilinemeyeceği görüşünü savunduğu tespit edilmiştir. Tanrı inancına sahip olan öğrenciler arasında düzenli ibadet davranışının düşük olduğu, genellikle zor durumda kaldıklarında ya da yardıma ihtiyaç duyduklarında ibadet ettikleri tespit edilmiştir. Ayrıca, yoga ve meditasyon gibi transandantal ritüellerin Tanrı inancına sahip olan öğrenciler arasında kabul gördüğü ve namazla eşdeğer tutulduğu tespit edilmiştir. Üniversite öğrencileri arasında ibadetlerin ahlakı olumlu etkilediği görüşü çoğunlukta olmakla birlikte, ibadet-ahlak arasında bir ilişki olmadığı, hatta ahlaklı olmanın dindar olmaktan daha önemli olduğu görüşünün de azımsanmayacak kadar yaygın olduğu tespit edilmiştir. Dini yönelimde etkili rol oynayan kurumların en başında ailenin geldiği, bununla birlikte, Yaz Kur'an Kurslarının, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi derslerinin, KYK'larda Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından manevi danışmanlık kapsamında açılan dini atölyelerin katılımcıların dini yönelimlerinin belirginleşmesinde olumlu rol oynadığı, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinin, katılımcılar nezdinde saygınlığının düşük olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Din Eğitimi, Örgün Din Eğitimi, Yaygın Din Eğitimi, Dini Yönelim

DİN EĞİTİMİ ALANINDA LİSANSÜSTÜ ÖĞRENCİLERİN AKADEMİK DANIŞMANLIK HAKKINDAKİ DÜŞÜNCELERİ

Doç. Dr. Recep UÇAR
İnönü Üniversitesi
recep.ucar@inonu.edu.tr

ÖZET

Lisansüstü eğitim, din eğitimi gibi disiplinlerarası ve toplumsal hassasiyetler içeren bir alanda, bilimsel bilgi üretimi, uzmanlaşma ve akademik kariyer gelişimi açısından kritik bir rol oynar. Bu süreç, bireylerin mesleki ve entelektüel gelişimlerine katkı sağlamanın ötesinde, toplumsal ihtiyaçlara yanıt verebilecek nitelikli insan gücünün yetiştirilmesinde stratejik bir öneme sahiptir. Akademik danışmanlık, lisansüstü eğitimin temel bileşenlerinden biri olarak, öğrencilerin ders seçimi, tez konusu belirleme, araştırma yöntemleri, yayın süreçleri ve kariyer planlaması gibi alanlarda rehberlik sunar. Ancak, danışmanlık süreçlerinin etkinliği, danışmanların yeterlilikleri, yaklaşımları ve öğrencilerin algı ve beklentilerine bağlıdır. Din eğitimi alanında lisansüstü öğrencilerin, alanın özgün doğası nedeniyle farklı algı, beklenti ve sorunlara sahip olduğu düşünülmektedir.Bu çalışma, din eğitimi alanında lisansüstü öğrencilerin akademik danışmanlık süreçlerine ilişkin algılarını, beklentilerini ve karşılaştıkları sorunları nitel araştırma yaklaşımıyla incelemeyi amaçlamaktadır. Veri toplama süreci, literatür taraması, doküman analizi ve odak grup görüşmeleriyle gerçekleştirilmiştir. Literatür taraması, "din eğitimi lisansüstü akademik danışmanlık algıları", "beklentileri" ve "sorunları" gibi anahtar kelimelerle DergiPark ve YÖK Ulusal Tez Merkezi'nde yapılmış; mevcut çalışmaların eğilimleri ve eksiklikleri belirlenmiştir. Doküman analizi, yayınlanmış makale ve tezlerin içerik analiziyle değerlendirilmesini sağlamıştır. Odak grup görüşmeleri, yarı yapılandırılmış görüşme formuyla yürütülerek öğrencilerin öznel deneyimleri derinlemesine sorgulanmıştır. Durum çalışması desenine dayalı bu araştırma, konunun çok boyutlu yapısını doğal bağlamında incelemeye olanak tanımıştır.Beklenen bulgular, öğrencilerin danışmanlık süreçlerinden beklentilerinin yalnızca akademik başarıyla sınırlı olmadığını, mesleki ve kişisel gelişimlerini de kapsadığını göstermektedir. Danışman-öğrenci iletişiminde yaşanan sorunlar, rehberlik eksiklikleri, danışmanların zaman yönetimindeki zorlukları ve yeterlilik algıları, memnuniyeti etkileyen temel faktörlerdir. Literatürde, din eğitimi alanına özgü danışmanlık süreçlerini ele alan çalışmaların sınırlılığı, bu çalışmanın önemini artırmaktadır. Çalışma, danışmanların mesleki gelişim programlarına katılımı, öğrenci odaklı danışmanlık modellerinin benimsenmesi, iletişim sorunlarına yönelik stratejiler ve süreçlerin yapılandırılması gibi öneriler sunmayı hedefler. Bu öneriler, din eğitimi alanında lisansüstü öğrencilerin akademik başarılarını ve kariyer gelişimlerini destekleyecek etkili danışmanlık modellerine katkı sağlayacaktır. Ayrıca, danışman-öğrenci ilişkisinin niteliğinin öğrencilerin motivasyonu ve

tez süreçlerindeki başarısı üzerindeki etkisi vurgulanarak alana özgün bir katkı sunulması amaçlanmaktadır. Din eğitimi gibi hassas bir alanda danışmanlık süreçlerinin geliştirilmesi, öğrencilerin bireysel gelişimlerine ve alanın ilerlemesine önemli katkılar sağlayacaktır.

Anahtar Kelimeler: Din Eğitimi, Lisansüstü Eğitim, Akademik Danışmanlık, Öğrenci Algıları, Beklentiler, Sorunlar

EBEVEYN KAYBI YAŞAMIŞ ÇOCUKLARDA MANEVİ DESTEK VE DİN EĞİTİMİ GEREKSİNİMİ

Doç. Dr. Mustafa BAŞKONAK
Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi
mbaskonak@kmu.edu.tr
Firuze Sultan KARATAŞ
Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi

ÖZET

Çocuk, bakıma ve korunmaya muhtaç bir varlık olarak dünyaya gelmektedir. Anne ve baba, çocuğun hem yaşamsal ihtiyaçlarının karşılanmasında hem de manevi doyumunun sağlanmasında temel destek kaynaklarıdır. Ebeveynlerinden aldığı bu destek sayesinde çocuk, yaşamın pek çok alanında kendini daha huzurlu ve güvende hissetmektedir. Ancak, ebeveyn kaybı yaşayan bir çocuk için bu güven ve huzur duyguları ciddi şekilde zedelenmektedir. Ebeveyn kaybı, her çocukta farklı duygusal tepkilere yol açmakta; bu tepkiler çocuğun yaşı, cinsiyeti ve gelişim düzeyi gibi bireysel faktörlere göre değişkenlik göstermektedir. Genel olarak çocuklar bu süreçte şok ve inkâr, arama ve öfke, hüzün ve onarım çabaları, uyum ve ileriye yönelme şeklinde sıralanan yas evrelerinden geçmektedir. Bu beklenmedik ve sarsıcı durum; çocuğun fiziksel, ruhsal ve duygusal yapısında çeşitli değişimlere neden olmakta ve yaşamla yeniden uyum kurmasını güçleştirmektedir. Ebeveyn kaybı, çocuğun kişilik gelişimi ve yaşam algısı üzerinde derin etkiler bırakabilen bir deneyimdir. Bu nedenle, çocuğa bu süreçte eşlik edecek kişi veya kişilerin; çocuğun yaş, gelişim düzeyi ve bireysel özelliklerini dikkate alarak duyarlı ve bilinçli bir yaklaşım sergilemeleri büyük önem taşımaktadır. Bunun yanı sıra, çocuğa sunulan manevi eğitimin bireyselleştirilmiş bir yaklaşımla planlanması, yaşam kalitesinin artırılması ve gelecekteki uyum becerilerinin desteklenmesi açısından son derece değerlidir. Bu bağlamda bildirinin amacı; ebeveyn kaybı yaşamış çocukların yas sürecinde din eğitimi ve manevi desteğin etkisini ortaya koymak ve bu desteğin mahiyeti ile uygulanma biçimini incelemektir. Araştırmada disiplinler arası bir bakış açısıyla konuya ilişkin gerçekleştirilen mevcut çalışmalar doküman analizi yöntemiyle değerlendirilecektir. Elde edilen bulgulardan hareketle anne, baba ya da her iki ebeveynini kaybetmiş çocukların günlük yaşamlarında ve eğitim süreçlerinde dikkat edilmesi gereken hususlara ilişkin öneriler geliştirilmesi hedeflenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Din Eğitimi, Ebeveyn Kaybı, Manevi Destek, Yas Evresi, Çocuk.

ANADOLU İMAM HATİP LİSESİ ÖĞRETMENLERİNİN ÖRGÜTSEL KİMLİK ALGI DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ

Dr. Halil ÖZDEMİR
Milli Eğitim Bakanlığı
halilozdemir452@gmail.com

ÖZET

Bu araştırmanın amacı Anadolu İmam Hatip liselerinde çalışan öğretmenlerin örgütsel kimlik algı düzeylerini tespit etmektir. Araştırmanın evrenini ise 2019-2020 eğitim-öğretim yılında Türkiye'deki örgün Anadolu İmam Hatip Liseleri'nde görev yapan 49462 kadrolu ve sözleşmeli öğretmenler oluşturmaktadır. Ancak evrendeki öğretmen sayısı, araştırmacının ulaşamayacağı büyüklükte olmasından dolayı evrenden örneklem alma yoluna gidilmiştir. Bu kapsamda Türkiye İstatistik Kurumunun Türkiye Bölgeler Sınıflamasında Düzey 1 olarak belirlediği 12 coğrafi bölgeden 23 il seçilerek 1506 Anadolu İmam Hatip Lisesinde görev yapan öğretmenlerin görüşlerine başvurulmuştur. Araştırmanın modeli, nicel araştırma yöntemlerinden betimsel tarama modelinde tasarlanmıştır. Araştırma kapsamında Anadolu imam hatip liselerinde çalışan öğretmenlerden veri elde edilmesi için Arslan (2017) tarafından geliştirilen "İmam Hatip Okulları Örgütsel Kimlik Algısı Ölçeği (İHOKA)" veri toplama aracı olarak kullanılmıştır. Araştırmanın bulgularına bakıldığında öğretmenlerin örgütsel kimlik algısı boyutlarından amaç ve değer paylaşımı boyutu puan ortalaması ($\bar{X}$=22.8); imaj boyutu puan ortalaması ($\bar{X}$=28.1); iletişim boyutu puan ortalaması ($\bar{X}$=24.2); özdeşleşme boyutu puan ortalaması ($\bar{X}$=26.5) ve genel olarak örgütsel kimlik algısı puan ortalaması ($\bar{X}$=101.7) olarak tespit edilmiştir. Bu bulgular dikkate alındığında Anadolu İmam Hatip Liselerinde görev yapan öğretmenlerin örgütsel kimlik algı düzeyinin genel ortalama puanın üzerinde olduğu görülmektedir. Ayrıca öğretmenlerin örgütsel kimlik algılarının alt boyutları (amaç ve değer paylaşımı, imaj, iletişim, özdeşleşme) göz önüne alındığında görece olumlu görüşlere sahip oldukları belirlenmiştir. Bu sonuçlar öğretmenlerin görevlerini etkin bir şekilde yerine getirmelerinde örgütsel kimlik algılarının örgütsel davranışlar sergilemelerinde önemli bir faktör olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda örgütsel kimlik algısı yüksek olan öğretmenlerin, okulun amaç ve değerlerini daha çok benimseyecekleri ve okulun hedefleri doğrultunda daha fazla gayret gösterebilecekleri söylenebilir. Bu nedenle kurumların uygun ve başarılı bir kimliğe sahip olması büyük önem taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler: Anadolu İmam Hatip Lisesi, Örgütsel Kimlik, Öğretmenler

ENGELLİ KARDEŞİ OLMAK: BLACK FİLMİ ÖRNEĞİNDE BİR DEĞERLENDİRME

Doç. Dr. Mustafa BAŞKONAK
Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi
Hatice COŞKON
Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi
mbaskonak@kmu.edu.tr

ÖZET

Aynı ailede doğmuş olsalar da her çocuk yaşam serüvenine eşit koşullarda başlamamaktadır. Bazı bireyler doğuştan ya da sonradan ortaya çıkan nedenlerle özel gereksinimli hâle gelirken, bu durum yalnızca ebeveynleri değil ailenin diğer fertleri olan sağlıklı kardeşleri de derinden etkilemektedir. Ebeveynin farkında olarak ya da olmayarak özel gereksinimli çocuklarına daha fazla zaman ayırması sağlıklı çocukların bu durum karşısında ihmal edildiklerini hissetmelerine; kıskançlık, öfke, suçluluk ve yetersizlik gibi karmaşık duygularla baş etmek zorunda kalmalarına neden olabilmektedir. Bununla birlikte bazı kardeşlerin sürece empatik yaklaşarak fedakârlık ve sorumluluk duygularıyla karşılayabildikleri de görülmektedir. Bu bildiride, özel gereksinimli bir bireyin kardeşi olmanın manevî ve duygusal boyutları, bir sinema filminden istifade edilerek analiz edilecektir. Amerikalı yazar ve aktivist Helen Keller'in hayat hikayesinin anlatıldığı ve yönetmenliğini Sanjay Leela Bhansali'nin yaptığı 2005 yapımı Black filminde başrol oyuncusu Michelle McNally'in kız kardeşi Sara McNally karakteri merkeze alınmıştır. Filmde görme ve işitme engelli Michelle'nin kardeşi Sara'nın ailesi tarafından geri planda bırakılma duygusu, Sara'nın görünür olma çabası ve kardeşine yönelik içsel çatışmaları; hali hazırda özel gereksinimli bireylerin kardeşlerinde sıkça karşılaşılan duygusal durumlara ışık tutmaktadır. Araştırmanın amacı, özel gereksinimli bireylerin kardeşlerinin psikososyal ve manevî açıdan yaşadığı olumlu ve olumsuz deneyimlerin analiz edilmesi; bu deneyimlerin aile dinamikleri ve çevresel etkenlerle nasıl şekillendiğinin ortaya konulmasıdır. Ayrıca, ailelerin, din eğitimcilerinin ve manevî danışmanların, engelli bireylerin kardeşlerine nasıl destek olabileceklerine ilişkin öneriler sunmak da araştırmanın hedefleri arasındadır. Araştırma, doküman analizi yöntemiyle gerçekleştirilecek olup; nitel veriler ışığında duygusal iniş çıkışlarla dolu karmaşık bir sürecin merkezinde yer alan özel gereksinimli bireylerin kardeşlerine yönelik destekleyici yaklaşımların önemi ortaya konulmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Din Eğitimi, Manevî Destek, Engellilik, Engelli Kardeşi, Sinema.

GENÇLİK VE SPOR BAKANLIĞI PROJELERİNİN MİLLİ VE MANEVİ DEĞERLERE ETKİSİ: DAMLA GÖNÜLLÜLÜK HAREKETİ ÖRNEĞİ

Doç. Dr. Mustafa BAŞKONAK
Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi
Mehmet AYDIN
Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi
mbaskonak@kmu.edu.tr

ÖZET

Gençlerin bireysel, toplumsal ve ahlaki gelişimlerini desteklemek amacıyla devlet kurumları ve sivil inisiyatifler tarafından yürütülen faaliyetler, yalnızca akademik ve fiziksel kazanımları değil aynı zamanda gençlerin millî ve manevî değerlerle donatılmalarını da hedeflemektedir. Gençlik ve Spor Bakanlığı, gençlere yönelik çeşitli eğitim, spor, kültür ve gönüllülük temelli projeleri hayata geçirmektedir. Bu projeler arasında yer alan "Damla Gönüllülük Hareketi", gençlerin hem sosyal sorumluluk bilinci geliştirmelerine hem de millî ve manevî değerlerle iç içe faaliyetlerde bulunmalarına imkân sunan örnek bir uygulamadır. 2013 yılında "10 Gönüllü Gün, 1000 Gönüllü Genç" sloganıyla başlatılan ve 2014'ten itibaren "Damla Projesi" adıyla sürdürülen bu gönüllülük hareketi, kısa sürede kurumsallaşarak 2016 yılında Uluslararası Damla Gönüllüleri Derneğinin kurulmasıyla daha geniş bir etki alanına ulaşmıştır. Proje, 10'ar günlük dönemler hâlinde 18–29 yaş arası Türk ve farklı uluslardan gönüllü gençlerin katılımıyla yürütülmekte olup, 2025 yılı itibarıyla 201. dönemine ulaşmıştır. Proje kapsamında gerçekleştirilen faaliyetler arasında yaşlı bakım merkezleri, çocuk evleri, engelli merkezleri, mülteci kampları, şehitlikler gibi sosyal hizmet alanlarına yapılan ziyaretlerin yanı sıra çevre temizliği, fidan dikimi ve kültürel mekân gezileri gibi etkinlikler yer almaktadır. Bu süreçte gençler sosyo-kültürel becerileri kazanmanın yanında toplumla bütünleşerek millî ve manevî değerlerini pekiştirme imkânı bulmaktadır. Bu bildiride genelde Gençlik ve Spor Bakanlığı'nın özelde ise Damla Gönüllülük Hareketi örneği üzerinden gençliğe yönelik faaliyetlerin içerik ve etkileri ele alınacak; gönüllülük temelli sosyal projelerin gençlerin millî ve manevî gelişimlerine katkısı tartışılacaktır. Araştırma doküman analizi yöntemiyle gerçekleştirilecek olup; nitel veriler ışığında bu tür projelerin gençlik politikaları üzerindeki etkisi incelenecek, ilgili değerler aracılığıyla önerilerde bulunulacaktır. Bu bildiride genelde Gençlik ve Spor Bakanlığı'nın özelde ise Damla Gönüllülük Hareketi örneği üzerinden gençliğe yönelik faaliyetlerin içeriği ve etkileri ele alınacaktır. Gönüllülük temelli sosyal projelerin gençlerin millî ve manevî gelişimlerine katkısı tartışılacak; nitel veri temelli doküman analizi yöntemiyle bu tür projelerin gençlik politikaları üzerindeki yansımaları incelenecektir. Elde edilen bulgular doğrultusunda, ilgili değerler ekseninde çeşitli önerilerde bulunulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Din Eğitimi, Değerler Eğitimi, Damla Projesi, Millî ve Manevî Değerler, Gençlik.

HAFIZ İHO'LARDA GÖREV YAPAN ÖĞRETİCİLERİN MESLEKİ YETERLİLİKLERİNİN HAFIZ ADAYLARININ GELİŞİMİNE ETKİSİ

Doç. Dr. Mustafa BAŞKONAK
Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi
İbrahim NEŞELİ
Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi
mbaskonak@kmu.edu.tr

ÖZET

Kur'an öğretimi, İslamî geleneğin temel yapı taşlarından biri olarak asırlardır süregelen köklü bir eğitim sürecidir. Özellikle hafızlık eğitimi, Kur'an öğretimi içerisinde özel bir yer tutmakta ve dikkatle planlanması gereken pedagojik bir alan olarak öne çıkmaktadır. Hafız İmam Hatip Ortaokullarında sürdürülen eğitim-öğretim faaliyetlerinde öğreticilerin mesleki yeterlilik düzeyleri, hafızlık yapan öğrencilerin bilişsel, duyuşsal ve ahlaki gelişimlerini doğrudan etkilemektedir. Bu sebeple bir öğreticinin alan bilgisinin yanında pedagojik mesleki yeterliliğe de sahip olması büyük öneme sahiptir. Ergenlik döneminin getirdiği psikososyal değişimlerle karşı karşıya bulunan ve kurslarda yatılı kalan bazı hafız adayları sınırlı dış çevre etkileşimi nedeniyle çeşitli bireysel ve sosyal zorluklar yaşayabilmektedir. Karşılaşılan bu durum, öğreticinin hem öğretme becerisiyle hem de rehberlik yapabilme ve öğrencinin duygu dünyasına hitap edebilmesiyle doğrudan ilişkilidir. Akademik derslerin ve hafızlık eğitiminin birlikte sürdürüldüğü, iki yönlü eğitim süreci olan "Okul-Kur'an Kursu İş Birliğine Dayalı Örgün Eğitimle Birlikte Hafızlık Projesi" planlama, zaman yönetimi ve motivasyon sürekliliğini gerektiren bir yapıya sahiptir. Hafızlık öğretiminin doğası gereği disiplinli bir çalışma süreci barındırması, öğrencilerle birebir ilgilenebilecek, onları hem akademik hem de manevi olarak destekleyebilecek nitelikli öğreticilerin varlığını zorunlu kılmaktadır. Bu sebeple hafızlık eğitiminde görev alacak öğreticilerin pedagojik formasyon eğitimi almış olması, eğitim sürecinin niteliğini doğrudan etkilemektedir. Bu bildiri, "Hafız İmam Hatip Ortaokullarında (İHO) görev yapan öğreticilerin mesleki yeterlilikleri, yalnızca öğrencilerin öğretim başarısını değil, aynı zamanda karakter gelişimi, motivasyon ve manevi olgunlaşmalarını da etkiler mi?" temel problemi çerçevesinde, nitel bir araştırma yaklaşımıyla ele alınacaktır. Araştırma, Karaman Hafız İHO örneği özelinde yapılan gözlemlere dayalı olarak şekillenecek; alanyazında konuya dair yapılan çalışmalar doküman analizi yöntemiyle incelenecektir. Araştırmada belirlenen anahtar kavramlar bağlamında hafızlık eğitimi veren öğreticilerin sahip olması gereken alan bilgisi ve pedagojik yeterliliklerin önemi tartışılacaktır. Elde edilen bulgular doğrultusunda hafızlık eğitiminde öğretici niteliğine yönelik çeşitli önerilerde bulunulması amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Din Eğitimi, Hafızlık Eğitimi, Kur'an Kursu, Öğretici, Pedagojik Formasyon.

TRANSHÜMANİZM VE DİN EĞİTİMİ: İMAM HATİP LİSESİ ÖĞRENCİLERİNİN GÖRÜŞLERİNE DAYALI BİR DEĞERLENDİRME

Saliha Nur EKREM
Milli Eğitim Bakanlığı
s.nurekrem@gmail.com

ÖZET

21. yüzyıl, teknolojik gelişmelerin insan hayatının tüm yönlerini dönüştürdüğü bir dönemdir. Özellikle yapay zekâ, genetik mühendisliği, nanoteknoloji ve sibernetik gibi alanlardaki ilerlemeler, insanın fiziksel ve zihinsel sınırlarını aşma hedefini gündeme taşımaktadır. Bu gelişmelerin sonucunda ortaya çıkan transhümanizm ideolojisi, insanın biyolojik yapısının ötesine geçmesini savunmakta ve insanın daha üstün bir varlık formuna evrilebileceğini öne sürmektedir. Ayrıca transhümanist düşünce, sadece teknolojik bir arayış değil aynı zamanda din, ahlâk, insan ve evren anlayışını da yeniden şekillendiren bir dünya görüşüdür denilebilir. Özellikle dijital kültürün etkisi altındaki gençlerin bu ideolojiyle nasıl etkileşim kurduğu, din eğitimi açısından cevaplanması gereken önemli bir sorunsaldır.

Bu çalışmanın amacı, transhümanist düşüncenin İmam Hatip Lisesi öğrencilerinin din, insan, evren ve Yaratıcı tasavvurları üzerindeki etkisini ortaya koymak ve öğrencilerin bu düşünceye yönelik tutumlarını kelâmî perspektifle değerlendirmektir. Böylece, din eğitiminin çağdaş dijital ideolojilere karşı genç bireylerde eleştirel bilinç, düşünsel direnç ve manevi farkındalık geliştirme gücüne sahip olup olmadığı tartışmaya açılacaktır.

Araştırma, nitel araştırma yöntemine uygun olarak ele alınmıştır. 15–18 yaş aralığındaki İmam Hatip Lisesi öğrencileriyle odak grup görüşmeleri yapılmış elde edilen veriler içerik analizi yöntemiyle çözümlenmiştir. Öğrencilerin görüşleri, İslam düşünce geleneği ve klasik kelâm kaynaklarından istifade edilerek değerlendirilmiştir.

Çalışmanın sonucunda, öğrencilerin transhümanist düşünceye karşı dinî değerler ekseninde eleştirel bir bakış geliştirdikleri, teknolojiyi hayatın merkezine yerleştirmekten uzak durdukları ve metafizik kavramlara bağlılık gösterdikleri gözlemlenmesi beklenmektedir. Ayrıca, kelâm ilminin dijital çağın meydan okumalarına karşı genç bireylere düşünsel rehberlik sunabileceği vurgulanacaktır.

* Bu bildiri, 2025 yılı Haziran ayında Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı'nda kabul edilen yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Transhümanizm, Din Eğitimi, Kelâm, Gençlik, Dijital Kültür

PRATİK TEOLOJİ IŞIĞINDA DİN EĞİTİMİNİN TEORİK TEMELLERİNİ YENİDEN DÜŞÜNMEK

Dr. Öğr. Üyesi Zarife Şeyma ALTIN
İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
zseyma@istanbul.edu.tr
Nur ÖZÇELİK
İstanbul Üniversitesi

ÖZET

Türkiye'de din eğitimi disiplini çoğunlukla okullarda verilen örgün din derslerine odaklanmakta, bilimsel temellendirmesi ise büyük ölçüde eğitim bilimlerinin kavramsal çerçevesiyle açıklanmaya çalışılmaktadır. Bu yaklaşım, dinin bireysel ve toplumsal hayattaki çok yönlü etkisini pedagojik kategorilere indirgeme riskini taşımaktadır. Eğitim süreci elbette bilişsel, duyuşsal ve psikomotor boyutları içeren çok katmanlı bir yapıya sahiptir; ancak din eğitimi, pedagojik bir aktarım süreci olmanın ötesinde, inançların ardında yatan teolojik anlam çerçevesiyle doğrudan ilişkili olduğu için teolojik bir boyut taşır. Okullardaki din öğretiminin yanı sıra yaygın din eğitimi uygulamaları, cami hizmetleri, manevi destek faaliyetleri gibi alanlarda yürütülen çalışmalar teolojik bir yönelim gerektirir. Hangi Tanrı anlayışı, hangi ibadet biçimi, hangi Kur'an veya hadis yorumuyla din eğitimi verilmektedir/verilmelidir? Bu sorular pedagojik değil, teolojik sorulardır ve bunlara yanıt arayacak temel disiplin "din eğitimi"dir.

Batı'da, özellikle Almanya'da, pratik teoloji disiplini bu çok boyutluluğu teorik zemine oturtmuş, dini hizmetlerin teolojik içeriğini sistematik olarak değerlendiren bir çerçeve geliştirmiş, din eğitimini de bu çerçeve içine yerleştirmiştir. Üniversite akademik yapılanmasında ise bu alan çoğunlukla teolojinin bir alt dalı olarak konumlandırılmıştır. Pratik teolojinin kapsamı Türkiye için de ilham vericidir, ancak bu kavramın Türkiye bağlamında nasıl karşılanacağı tartışmalıdır; zira pratik teoloji disiplini, Reformasyon sonrası Hristiyan düşüncesi bağlamında gelişmiştir. Bu disiplin, psikoloji, sosyoloji ve eğitim bilimi gibi modern sosyal bilimlerle daha yakın ilişki kurarak, dinin bireylere ve topluma ulaştırılma süreçlerine dair geleneksel yaklaşımlardan daha kapsayıcı bir tutum benimseyen teolojik yaklaşımı temsil eder. Pratik teolojinin amacı, dini inançların birey ve toplum hayatındaki somut karşılıklarını anlamak, değerlendirmek ve dönüştürmektir. Nitel araştırma yöntemleri, vaka analizleri ve sahaya dayalı çalışmalar gibi uygulamalı yaklaşımlar pratik teolojinin metodolojisinde önemli bir yer tutar. Bugün bu alan; pastoral bakım, din eğitimi, vaaz, ibadet, manevi danışmanlık, cemaat liderliği ve dinî kurumların toplumsal rolleri gibi birçok sahada etkin biçimde uygulanmaktadır. Kapsamı itibariyle bu yaklaşımın Türkiye bağlamında nasıl bir karşılık bulabileceği tartışılmaya değer bir alan olarak görünmektedir.

Amaç ve Önem

Bu çalışmanın amacı, pratik teoloji kavramını tanıtarak Türk akademisinde tartışılmasını sağlamak, böylelikle Türkiye'de din eğitiminin kuramsal çerçevesini zenginleştirmek ve bilimsel altyapısına katkı sağlamaktır.

Yöntem

Bu çalışma, nitel bir araştırma olup doküman incelemesi yöntemiyle yürütülecektir. Özellikle Almanya merkezli pratik teoloji literatürü incelenerek bu kavramın tarihsel gelişimi, kuramsal temelleri ve faaliyet alanları analiz edilecektir. Ayrıca Türkiye'deki din eğitimi tanımları ve uygulama alanlarıyla karşılaştırmalı bir değerlendirme yapılacaktır.

Beklenen Sonuçlar

Bu çalışmanın sonucunda, pratik teolojinin Türkiye'deki din eğitimi anlayışını zenginleştirecek kavramsal araçlar sunduğu, pedagojik kategorileri dışlamadan, bağımsız ve teolojik temelli bir disiplin olarak konumlandırılması gerektiği öne sürülecektir.

Anahtar Kelimeler: Pratik Teoloji, Din Eğitimi, Yaygın Din Eğitimi, Türkiye'de Din Eğitimi

4-6 YAŞ GRUBU KUR'AN KURSU ÖĞRETİM PROGRAMINA DİNÎ ÇOCUK ŞARKILARININ EĞİTSEL KATKISI ÜZERİNE BİR İNCELEME

Doç. Dr. Mustafa BAŞKONAK
Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi
Fatmanur KOÇ
Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi
mbaskonak@kmu.edu.tr

ÖZET

Erken çocukluk dönemi, bireyin bilişsel, duyuşsal ve sosyal gelişiminin en yoğun şekilde yaşandığı, aynı zamanda kişilik ve değer temellerinin atıldığı kritik bir evredir. Bu dönemde verilen din eğitimi, çocukta dinî farkındalığın gelişimine katkı sunarken, manevi bilincin oluşmasına ve temel değerlerin benimsenmesini de kolaylaştırmaktadır. Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından yürütülen 4-6 yaş Kur'an kursları, bu yaş grubuna yönelik din eğitiminin sistematik ve yapılandırılmış bir çerçevede verilmesini amaçlandığı yaygın din eğitimi kurumlarıdır. Bu tebliğde "çocukların bilişsel, sosyo-duygusal, dil, motor ve öz bakım becerileri yönünden gelişimlerini dikkate alan; öğrenen merkezli yöntem ve teknikleri kullanmayı öngören; bireysel farklılıkları göz önünde bulunduran, işlevsel, esnek ve çerçeve öğretim programı anlayışı benimsendiği" 4-6 Yaş Kur'an Kursu Öğretim Programında yer alan "Dini Bilgiler, Değerler Eğitimi, Tamamlayıcı ve Kazanımlar, Beslenme ve Temizlik" alanlarının işlenmesi sürecinde istifade edilen dinî içerikli çocuk şarkılarının eğitim sürecine olan katkılarının değerlendirilmesi amaçlanmaktadır. Erken yaş gruplarında müzik ve ritim temelli öğrenmenin çocukların dikkat sürelerini artırdığı, kavramları daha kolay anlamlandırmalarına yardımcı olduğu ve öğrenmeyi kalıcı hâle getirdiği düşünülmektedir. Bu bağlamda, dinî çocuk şarkılarının çocukların hem dil gelişimine hem de dinî kavramları anlama ve içselleştirme süreçlerine olumlu etkiler sağlayabileceği öngörülmektedir. Aynı zamanda grup hâlinde söylenen dinî çocuk şarkılarının okul öncesi dönemde yer alan çocukların sosyal etkileşim becerilerini geliştirdiği ve birlikte hareket etme, paylaşma ve aidiyet gibi duyguları pekiştirdiği bilinmektedir. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi ve sınıf içi gözlem teknikleri kullanılacaktır. Elde edilecek bulgular ışığında, dinî çocuk şarkılarının 4-6 yaş Kur'an kurslarında eğitimi devam eden çocukların sosyal, duygusal ve manevi gelişimlerine nasıl katkı sunduğu değerlendirilecektir. Araştırma sonucunda, erken yaş gruplarında din eğitiminin niteliğini artırmaya yönelik önerilerde bulunulması hedeflenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Din Eğitimi, Müzik Temelli Öğrenme, Öğretim Programı, Dinî Kavram, Dinî Çocuk Şarkısı.

MEHMET EMİN ERİŞİRGİL'E GÖRE DİN EĞİTİMİ VE ÖĞRETİMİNİN TEMEL PROBLEMLERİ VE ÇÖZÜM YOLLARI

Dr. Öğr. Üyesi Samet YAĞCI
İzmir Katip Çelebi Üniversitesi
samet.yagci@ikc.edu.tr

ÖZET

Tanzimat'ın ilanıyla birlikte resmiyet kazanan modernleşme çabaları, II. Meşrutiyet döneminde de devam etmiş, özellikle Balkan savaşların kaybedilmesiyle birlikte devletin insan yetiştirme düzeni yeniden tartışılmaya başlanmıştır. Bu dönemde devleti saran problemler sadece devlet adamlarının değil herkesin ilgilendiği bir mesele haline gelmiştir. Bu problemlerin en önemli kaynaklarından biri olarak tespit edilen "eğitim", aynı zamanda felaketlerden kurtuluşun da yolu olarak görülmüştür. Bu konuda çeşitli mecra ve yayın organlarında fikirlerini ortaya koyan isimlerden biri de felsefeci, eğitimci ve siyaset adamı kimlikleriyle öne çıkan Mehmet Emin Erişirgil olmuştur.

Erişirgil gerek akademik birikimi ve fikirleri gerekse üslendiği görevler ile Osmanlı'dan Cumhuriyet'e geçiş sürecinde önemli konumlarda yer alarak eğitim süreçlerine etkide bulunmuştur. Bu açıdan özellikle felsefe alanı olmak üzere çeşitli araştırmalara konu edilen Erişirgil'in din eğitimi ve öğretimine ilişkin görüşleri müstakil olarak herhangi bir çalışmada ele alınmamıştır. Bu çalışmada Mehmet Emin Erişirgil'in din eğitimi ve öğretiminin temel problemleri ve çözüm yollarına ilişkin fikirlerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Doküman analizi yönteminin kullanıldığı araştırmada Erişirgil'in görüşleri, Milli Talim ve Terbiye Cemiyeti Mecmuasında yayımlanan "Dini Terbiye, Dini Tedrisat" isimli makalesi çerçevesinde betimsel analize tabi tutulmuş ve elde edilen bulgular değerlendirilmiştir.

Makalede okullardaki din öğretiminde izlenen yanlış yöntemlerin gençler arasında ciddi bir bunalıma yol açtığına dikkat çekilmiştir. Ayrıca dini terbiyenin amacının yeterince kavranamaması nedeniyle uygulamada çeşitli hatalar yapıldığı ifade edilmiştir. Bunun yanında, öğretmen yetiştirme süreçlerindeki eksiklikler, öğretmenler arasında ortak bir amaç birliğinin sağlanamaması ve din ile ilim ilişkisine dair yanlış anlayışlar, din eğitimi ve öğretimi alanındaki başlıca sorunlar arasında gösterilmiştir. Erişirgil'e göre bu sorunların çözümü, din eğitiminde tasavvufi metodun benimsenmesiyle mümkündür. Bu bağlamda, din eğitiminde iman telkinine ağırlık verilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Ayrıca eğitimde genel bir ahengin sağlanması, farklı disiplinlerin öğrencilerin zihinlerinde tutarlı, uyumlu ve birbiriyle çatışmayan bir dünya görüşü oluşturacak biçimde bütünleştirilmesi, böylece ruhların ortak bir amaca yönlendirilmesi gerektiği belirtilmiştir.

Erişirgil'in Osmanlı'dan Cumhuriyet'e geçiş sürecinde din eğitimi ve öğretimine dair ortaya koyduğu problemlerin, şekil değiştirse de örgün din eğitiminde hâlen devam ettiğini söylemek mümkündür. Ancak Erişirgil tarafından sunulan çözümlerin örgün eğitimde uygulanması tartışmaya açıktır. Bu bağlamda yaygın din eğitimi, örgün din eğiti-

minden farklı olarak sahip olduğu amaç birliği, eğitimde ahenk, hayatla iç içelik, hayat boyu öğrenme, toplumsal aidiyet sağlama, esneklik ve dinin inanç, ibadet ve ahlak boyutlarını kapsayıcı yaklaşımıyla din eğitimi için doğal bir zemin oluşturduğu gerçeğinden hareketle yaygın din eğitiminin -örgün din eğitimine bir alternatif olarak değil- örgün din eğitiminin mevcut sorunlarına katkı sunma potansiyeli açısından önemsenip değerlendirilmesi ve örgün-yaygın din eğitiminin birlikte (hibrit) çalışabileceği ortamların geliştirilip yaygınlaştırılması gerektiği sonucuna varılabilir.

Anahtar Kelimeler: Eğitim, Öğretim, Din Eğitimi, Din Öğretimi, Mehmet Emin Erişirgil

DİN EĞİTİMİ ALANINDA YAPAY ZEKÂYA İLİŞKİN ÇALIŞMALARIN İNCELENMESİ: EĞİLİMLER VE YÖNELİMLER

Şeyma ŞENGÜL
Atatürk Üniversitesi
seyma.sengul1@ogr.atauni.edu.tr
Prof. Dr. Eyup ŞİMŞEK
Atatürk Üniversitesi

ÖZET

Bilim ve teknolojideki gelişmelerin bir sonucu olarak yapay zekâ (YZ), sağlık, sanayi, askeri, ulaşım gibi alanlar ile birlikte eğitim alanına da yenilikler sunmaktadır. Eğitimde YZ teknolojilerinin kullanımının yaygınlaşması, bu alanın bilimsel olarak incelenmesine yönelik ilgi ve ihtiyacı beraberinde getirmektedir. Artan ilgiyle birlikte gereksinimlerin de dikkate alınması sonucu eğitimde YZ konulu bilimsel çalışmalar çeşitlenmektedir. Bu araştırma, din eğitimi alanında YZ ile ilgili yapılan çalışmaları konu edinmektedir. YZ'nin din eğitimi alanındaki araştırmalara konu edilmesi, güncel gelişmeler hakkında fikir sahibi olunabilmesi ve geleceğe yönelik stratejiler geliştirilebilmesi bakımından gereklidir. Dönüştürücü etkisi dikkate alındığında YZ'nin potansiyel avantajları kadar olası sorunları (örneğin; önyargı, şeffaflık, güvenilirlik, bağımlılık, ahlaki ve etik sorunlar… gibi) barındırması, din eğitimi alanındaki sorgulamaların önemine işaret etmektedir. Teknolojiyi yücelten veya reddeden bir anlayış yerine eleştirel düşünmeye sevk eden ve bilinç geliştiren bir yaklaşımla YZ'nin din eğitiminin hedeflerine uyumlu hâle getirilmesine katkıda bulunacak çalışmalar yürütülmelidir. Yapılan çalışmaların mevcut durumunun, ortaya çıkan eğilimlerin, literatürdeki boşlukların ve gelecekteki araştırmalar için potansiyel alanların incelenmesine ihtiyaç duyulmaktadır. Bu araştırmanın amacı, din eğitimi alanında YZ ile ilgili ulusal ve uluslararası çalışmaları inceleyerek genel bir çerçeve ortaya koymaktır. Bu amaç doğrultusunda din eğitiminde YZ'ye ilişkin çalışmaların bibliyografik ve metodolojik özellikleri incelenecek, yapılan çalışmalarda ele alınan konular, eğilimler ve yönelimler tespit edilecektir. Araştırmanın, din eğitimi literatüründeki YZ çalışmalarının mevcut birikimini sunacak ilk derlemelerden biri olması ve gelecek çalışmalara yol göstermesi bakımından önemli olduğu düşünülmektedir. Araştırma, nitel çalışmaların ele alınıp mevcut durumun resmedilmesine imkân tanıyan meta-sentez yöntemine göre tasarlanacaktır. Meta-sentez yönteminde takip edilebilecek işlem adımları çerçevesinde, uygun anahtar kelimelerle literatür taranacak, dahil edilecek veya hariç tutulacak çalışmalar için ölçütler belirlenecektir. Seçilen çalışmalar çözümlenerek temalar oluşturulacaktır. Sentezleme işleminin ardından araştırma raporlandırılacaktır. Araştırmanın, yapılacak çalışmalarda kolaylık sunması bakımından araştırmacılara ve YZ'nin din eğitimine entegrasyonu sürecine katkı sağlaması beklenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Din Eğitimi, Yapay Zekâ, Meta-Sentez

RUHSAL TRAVMA YAŞAYAN BİREYLERİN REHABİLİTASYONUNDA DİN EĞİTİMİNİN ROLÜ

Doç. Dr. Emel ASOĞLU
Harran Üniversitesi
Doç. Dr. Ömer ÖZDEMİR
Harran Üniversitesi
omer_ozdemir01@hotmail.com

ÖZET

Hayatın olağan akışı içinde insanlar, mutluluk verici deneyimlerin yanı sıra travmatik olaylarla da karşılaşabilmektedir. Günlük yaşamın rutini dışında, beklenmedik şekilde gelişen ve bireyde yoğun korku ile çaresizlik duygularına yol açan olayların ardından ortaya çıkan etkiler, literatürde "ruhsal travma" olarak tanımlanmaktadır. Ruhsal travmalar; savaş, tecavüz, trafik kazası, şiddet olayları ve doğal afetler gibi durumlar sonrasında gelişebilmektedir. Travma sonrası süreçte, bireylerde depresyon, akut stres bozukluğu, travma sonrası stres bozukluğu, anksiyete, uyku ve yeme bozuklukları, bedensel ağrılar, alkol-madde kullanımı, fobiler, korku, öfke, suçluluk, utanç vb. gibi çeşitli psikolojik sorunlar gözlemlenebilmektedir. Bu tür ruhsal rahatsızlıkların tedavisinde, farmakoterapi (ilaç tedavisi) ile birlikte çeşitli psikoterapi ve hipnoterapi yöntemlerinden yararlanılmaktadır. Söz konusu süreçte bireyin başa çıkma kaynaklarından biri olarak dinî inanç, maneviyat ve değerlerin önemi öne çıkmaktadır. Dinî inanç, maneviyat ve değerler bu süreçte bireyin yaşadığı travmatik olayı anlamlandırılmasına yardımcı olur, kaybolan kontrol hissinin yeniden kazanılmasına destek verir. Aynı zamanda manevi destek sağlayarak bireyin hem iç huzuruna hem de hayatı anlamlandırmasına destek olarak genel iyilik hâli üzerinde olumlu etki oluşturur.

Bu bağlamda, çalışmanın amacı; ruhsal travma yaşayan bireylerin rehabilitasyon sürecinde din eğitiminin rolünü ortaya koymak ve din eğitimi ile psikolojik iyi oluş arasındaki ilişkiyi incelemektir. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden fenomenoloji deseni kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu Şanlıurfa ili ve ilçeleri dahilinde ikamet eden ve ruhsal travma yaşamış 13 yetişkin birey oluşturmaktadır. Veri toplama aracı olarak katılımcılara 4 adet yarı yapılandırılmış mülakat sorusu sorulmuş, veri analizinde ise MAXQDA programından yararlanılmıştır.

Araştırma bulgularına göre, katılımcıların yarısından fazlası (n=7; %53,8) ruhsal travmanın en fazla kaygı duygusuna yol açtığını ifade etmiştir. Katılımcıların önemli bir bölümü (n=6; %46,1) travma sonrasında dinî inanç ve maneviyatlarında artış yaşadıklarını belirtmiştir. Ayrıca, katılımcıların büyük çoğunluğu (n=11; %84,6) bu süreçte diğer başa çıkma yöntemlerinin yanı sıra dinî başa çıkma yollarını da kullandıklarını belirtmiştir. Bununla birlikte katılımcıların büyük bir kısmı (n=11; %84,6) bu süreçte dinî başa çıkma yöntemlerinden dua etme yöntemine başvurduklarını, katılımcıların yarısından fazlası ise (n=7; %53,8) ruhsal travma sonrası rehabilitasyon sürecinde aldıkları din eğitiminin

olayları anlamlandırmaya yardımcı olarak teselli verdiğini ifade etmiştir. Çalışmada din eğitimi ile edinilen bilgilerin, ruhsal travma sonrası rehabilitasyon sürecine olumlu yönde destek sağladığı sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Din Eğitimi, Ruhsal Travma, Ruhsal Travma Yaşayan Bireyler, Rehabilitasyon

ORTAOKULLARDA SEÇMELİ DİN DERSLERİNİN ÖĞRENCİLERİN DİNÎ YAŞANTILARINA ETKİSİNE DAİR ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİ

Vildan ÇİFTÇİ KOCAOĞLU
Harran Üniversitesi
Doç. Dr. Ömer ÖZDEMİR
Harran Üniversitesi
omer_ozdemir01@hotmail.com

ÖZET

Ortaokullarda 4. sınıftan itibaren müfredata dâhil edilen seçmeli din dersleri (Kur'an-ı Kerim, Peygamberimizin Hayatı, Temel Dinî Bilgiler), İslam dininin temel inanç, ibadet ve ahlak ilkelerini öğrencilere teorik düzeyde öğretmeyi ve bu bilgileri günlük yaşamlarında uygulayabilmelerini sağlamayı amaçlamaktadır. Bu derslerin genel hedefi; Kur'ân-ı Kerîm'i rehber edinen, Hz. Peygamber'i örnek alan ve ahlaki değerlere bağlı bireyler yetiştirmektir. Bu çalışmanın amacı, ortaokullarda okutulan seçmeli din derslerinin öğrencilerin dinî yaşantıları üzerindeki etkisini öğretmen görüşleri aracılığıyla incelemektir. Bu kapsamda, öğrencilerin dinî değerlere yönelik algıları, ibadetlere olan ilgilerindeki değişim ve günlük yaşamlarına yansıyan ahlaki tutumlar, bu derslerin etkisi bağlamında değerlendirilmiştir. Araştırmada, nitel araştırma yöntemlerinden fenomenoloji deseni kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu, Şanlıurfa ili Eyyübiye, Haliliye ve Karaköprü ilçelerinde, Millî Eğitim Bakanlığına bağlı ortaokullarda seçmeli din derslerine giren 7 kadın 4 erkek olmak üzere, 11 Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmeni oluşturmaktadır. Katılımcılara 4 adet yarı yapılandırılmış mülakat sorusu sorulmuştur. Verilerin analizinde ise MAXQDA programı kullanılmıştır. Araştırma bulgularına göre, katılımcıların tamamı, derslerde kullanılan öğretim yöntem ve tekniklerinin çeşitlendirilmesinin öğrencilerin dinî bilgi edinme süreçlerine olumlu katkı sağladığını belirtmiştir. Katılımcıların iki tanesi hariç tamamı, bu derslerin öğrencilerin dinî yaşantısı üzerinde olumlu etkiler oluşturduğunu dile getirmiştir. Katılımcıların yarısından fazlası (n=9; %82) seçmeli din derslerinin öğrencilerin aile ve sosyal çevre ile olan etkileşimlerine olumlu yansıdığını ifade ederken; katılımcıların iki tanesi bu derslerin öğrencilerin okul dışı sosyal iletişimlerinde belirgin bir etkisinin gözlemlenmediğini belirtmiştir. Katılımcılardan iki tanesi bu derslerin her eğitim öğretim yılında aynı şekilde açılmadığını; bu durumunda öğrencilerde öğrenme sürekliliğini ve öğretmenler açısından kazanımları işlemeyi zorlaştırdığını ifade ederek, idarî planlamadaki aksaklıkların bu derslerin öğrenciler üzerindeki etkisini sınırlayabildiğini belirtmiştir. Sonuç olarak, seçmeli din derslerinin etkili bir biçimde planlandığında öğrencilerin dinî gelişimine anlamlı katkılar sunduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Din Eğitimi, Seçmeli Din Dersleri, Dinî Tutum, Ortaokul Öğrencileri, Öğretmen Görüşleri

HOLLANDA'DAKİ MÜSLÜMAN TÜRK GENÇLERİNİN FARKLI İNANÇ MENSUPLARINA YÖNELİK TUTUMLARI VE DİN EĞİTİMİNİN BU TUTUMLAR ÜZERİNDEKİ ROLÜ: FENOMENOLOJİK BİR ARAŞTIRMA

Dr. Osman YILMAZ
Diyanet İşleri Başkanlığı
Dilek Gürbüz YİĞİT
İnönü Üniversitesi
dilekgrbz4@gmail.com

ÖZET

Günümüzde küreselleşme, dijitalleşme ve göç hareketleri gibi sebeplerle Avrupa'daki birçok toplum çokkültürlü ve çokdinli bir yapıya bürünmüştür. Bu çoğul yapıda bireyler, farklı inançlar ve yaşam tarzlarıyla iç içe bir hayat sürmektedir. Bu yapının belirgin örneklerinden biri olan Hollanda, farklı etnik ve dini kimliklerin bir arada varlık gösterdiği çoğulcu bir toplum yapısı sergilemektedir. Müslümanlar, bu yapının önemli bir parçasını oluşturmakta; özellikle genç kuşaklar kendi dini kimliklerini korumaya çalışırken aynı zamanda farklı inanç gruplarına mensup bireylerle sürekli etkileşim içinde bulunmaktadır. Böyle bir ortamda dini hoşgörü, empati, toplumsal uyum, bir arada yaşama kültürü gibi evrensel değerlerin önemi gündeme gelmektedir. Gençlerin farklı inançlara yönelik tutumunun oluşmasında ise din eğitimi önemli bir konumdadır. Ancak Avrupa'daki Müslüman Türk gençlerinin farklı inanç gruplarına yönelik tutumlarını din eğitimi perspektifiyle ele alan saha temelli çalışmaların sınırlı olduğu görülmüştür. Bu durum, söz konusu gençlerin farklı inançlara yönelik tutumlarını ve bu tutumların şekillenmesinde din eğitiminin rolünü araştırmayı gerekli kılmaktadır.

Çalışmanın amacı, Hollanda'da yaşayan Müslüman Türk gençlerinin farklı inanç gruplarına yönelik tutumlarını anlamak ve bu tutumların oluşmasında din eğitiminin rolünü derinlemesine incelemektir. Bu çerçevede, "Gençler farklı inanç mensuplarına karşı nasıl tutumlar geliştirmektedir ve din eğitiminin bu tutumlar üzerindeki rolü nedir?" sorusu araştırmanın temel problemi olarak belirlenmiştir. Araştırma kapsamında gençlerin görüşlerine başvurularak, onların diğer inanç mensuplarına yönelik tutumları, bu tutumları etkileyen temel faktörler ve din eğitiminin bu süreçteki rolü ayrıntılı biçimde incelenecektir.

Araştırmada, nitel araştırma yöntemi desenlerinden fenomenolojik desen benimsenmiştir. Din eğitimi yoluyla şekillenen bireysel yaşantıların ve tutumların katılımcıların bakış açısıyla ayrıntılı biçimde ortaya konmasına imkân sağladığı için bu desen tercih edilmiştir. Veriler Hollanda'da yaşayan Müslüman Türk gençleriyle yapılacak yarı yapılandırılmış görüşmeler yoluyla toplanacak ve içerik analizi yöntemi ile analiz edilecektir. Görüşmelerde, gençlerin farklı inançlara dair duygu ve düşünceleri, günlük yaşamlarında karşılaştıkları inanç temelli etkileşimler ve din eğitiminin bu deneyimlere nasıl yön verdiği incelenecektir.

Araştırmanın sonucunda, farklı din mensuplarıyla bir arada yaşama kültürünün

gelişmesinde din eğitiminin etkisine dair özgün ve saha temelli veriler sunulması beklenmektedir. Gençlerin farklı dinlere yönelik tutumlarının; ailede verilen din eğitimi, cami/kurs ortamlarında edinilen İslam temelli dinî eğitim ve bazı okullarda tarafsız bir yaklaşımla sunulan genel din dersleri doğrultusunda şekillendiğine yönelik sonuçlar öngörülmektedir. Ayrıca, din eğitiminin hoşgörü, empati ve bir arada yaşama kültürü gibi değerlere katkı sağlayan yönlerini ortaya koymak amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Din Eğitimi, Çoğulcu Din Eğitimi, Çokkültürlülük ve Din Eğitimi, Hollanda'da Çokkültürlülük, Dinlerarası Tutumlar

HİLAFET MAKAMININ EĞİTİM MİSYONU: HULEFA-İ RAŞİDİN'DEN OSMANLI DEVLETİ'NE HALİFELERDE EĞİTİM GELENEĞİ

Dr. Öğr. Üyesi Nesrin KESKİN
Yalova Üniversitesi
nesrin.keskin@yalova.edu.tr

ÖZET

Bu çalışma, İslam dünyasında, Hilafetin başladığı Hulefa-i Raşidin döneminden (632-661) halifeliğin Osmanlı Devleti'ne geçtiği 1517 yılına kadar olan süreçte Halifelerin din eğitimine verdikleri önemi, eğitime dair misyonlarını ve icraatlarını ortaya koymayı amaçlamıştır. Tarihsel araştırma yönteminin kullanıldığı çalışmada, İslam'ın erken döneminde Müslümanların dini ve siyasi varlığını sürdürme çabalarının başladığı; fetih hareketlerinin hız kazandığı yıllarda halifelerin eğitime verdikleri önem üzerinde durulmuştur. Zira o dönem halifelerin önceliği sosyal ve siyasi istikrarı sağlamak; devletin teşkilatlanması ve iç güvenliğin temini olmuştur. Ancak bununla beraber halifeler eğitimi yalnızca bireysel bir sorumluluk alanı olarak görmemiş; ümmetin uzun vadeli inşa sürecinde önemli bir unsur olarak kabul etmiştir. Onlar bu doğrultuda eğitim kurumlarının oluşumuna, ilim adamlarının desteklenmesine ve bilginin yaygınlaştırılması için tercümanlık faaliyetlerinin arttırılmasına yönelik çalışmalar yapmıştır. Çalışmamız, (632-1517 yılları arasında Halifelik makamının icra edildiği dönemler olan Hulefa-i Raşidin (632-661), Emeviler (661-750), Abbasiler (750-1258), Endülüs Emevileri (929-1031) ve Fatimiler (909-1171) olmak üzere beş farklı dönem ile sınırlandırılmıştır. Bu anlamda söz konusu dönemlerde 77 halife, Hilafet makamında yer almıştır. Bu halifeler arasında öne çıkan isimler olan Emevi Hanedanlığından Muaviye bin Ebu Süfyan (661-680), Ömer b. Abulaziz (717-720); Abbasi Hanedanlığından Memun (813-833), Müstansır Billah (1226-1242); Fatimiler'den el-Muiz Li-Dinillah (953-975) ve Endülüs Emevilerinden II. Hakem (961-976), vb. halifeler ve çalışmaları ön planda tutulmuş; genel anlamda halifelerin eğitim misyonları, eğitime dair yapılan önemli çalışmaları ve günümüz İslam eğitim anlayışına bıraktıkları mirasları üzerinde durulmuştur. Ayrıca o dönem kurulan küttaplar, camiler, medreseler, mektepler ile tercüme faaliyetlerinin yapıldığı kurumların İslam eğitimine katkısı üzerinde durulmuştur. Araştırma, bu bağlamda halifelerin eğitime olan bakış açılarını ve ümmet üzerindeki etkilerini sorgulamış; hilafetin sadece siyasi değil aynı zamanda ilmi ve kültürel bir makam olarak değerlendirilmesi gerektiği fikrinden hareket etmiştir. Halifeler ve eğitim konusunda çeşitli münferit çalışmalar bulunmaktadır. Ancak bizim çalışmamızı önemli kılan halifeliğin ilk yılından Osmanlı dönemine kadar olan zaman diliminde din eğitimi çalışmalarını bir bütün olarak ele alıp, hilafet makamının genel anlamda eğitime bakış açısını ortaya koymak olmuştur. Araştırmanın sonuçları arasında halifelerin eğitim faaliyetlerine verdikleri önemin, sadece dini bilgi ile sınırlı kalmayıp dil, bilim ve kültür

alanlarında da ortaya koydukları hizmetin, mezhep farklılıklarının (Sünni/Şii) olduğu bir dönemde eğitim geleneğine vermiş oldukları yönün ortaya çıkarılması olmuştur.

Anahtar Kelimeler: Din Eğitimi, Halifelik, Emeviler, Abbasiler, Fatimiler

AKADEMİSYENLERE GÖRE OKUL ÖNCESİ ÖRGÜN EĞİTİM KURUMLARINDA DİN VE AHLAK EĞİTİMİ

Doç. Dr. Hatice FAKİOĞLU BAĞCI
İstanbul Medeniyet Üniversitesi
haticefakioglu34@gmail.com
Ayşe YETİŞİR
Özel İnci Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi
Bayan ALBAKER
Okul Öncesi Öğretmenliği Awael Uluslararası Okulu
Rümeysa Meryem AYSUNDU
Milli Eğitim Bakanlığı
Çiğdem FİDANOĞLU
Milli Eğitim Bakanlığı

ÖZET

Çalışmanın temel sorusu: "Uzmanlık/çalışma alanı okul öncesi eğitimi olan akademisyenlere göre okul öncesi örgün eğitim kurumlarında din ve ahlak eğitimine yer verilmelidir midir?" Çalışmanın amacı, okul öncesi eğitimi alanında uzman olan akademisyenlerin okul öncesi örgün eğitim kurumlarında din ve ahlak eğitimine ilişkin görüşlerini ortaya çıkarmaktır. Okul öncesi dönemde örgün eğitimde din ve ahlak eğitimi olmalı mı sorusu, pedagojik, toplumsal ve politik boyutlar içeren cevabı zor bir sorudur. Bu çalışmada, okul öncesi dönemde din ve ahlak eğitimine yer verilip verilmemesine ilişkin bu alanda uzman olan akademisyenlerin görüşleri değerlendirilmektedir. Söz konusu değerlendirme, çocukların dini ve ahlaki gelişimine en uygun yaklaşımın belirlenmesine, eğitim politikalarının ve programlarının bu konuda daha bilinçli bir şekilde hazırlanmasına yardımcı olmaktadır. Çalışmanın sonuçlarının, okul öncesi örgün eğitimle ilgilenen kişilere, kurumlara ve politikacılara rehberlik etmesi beklenmektedir.

Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması deseni kullanılmıştır. Çalışma görüşme (mülakat) tekniği ile yürütülmüştür. Uzmanlık alanı okul öncesi eğitimi olan akademisyenlere kartopu örneklemesi yoluyla ulaşılmıştır. Hazırlanan 13 tane açık uçlu soru 20 akademisyene yöneltilmiştir. Veriler, yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak toplanmıştır. Toplanan veriler içerik analizi ile yorumlanmıştır.

Çalışmanın sonuçlarına göre uzmanlık alanı okul öncesi eğitimi olan akademisyenlerin çoğunluğu okul öncesi örgün eğitim kurumlarında din eğitimine yer verilmemesi gerektiği yönünde görüş bildirmiştir. Akademisyenlerin yarısından fazlası bu dönemde verilecek din eğitiminin çocuğun gelişimine uygun olmayabileceği kanaatindedir. Akademisyenlerin yarısından fazlası eğer bu dönemde bir din eğitimi verilecekse bunun değerleri içeren bir şekilde verilebileceğini belirtmiştir. Akademisyenlerin yarısı ise eğer

bu dönemde bir din eğitimi verilecekse bunun okul öncesi öğretmenleri tarafından verilebileceği yönünde görüş beyan etmiştir.

Akademisyenlerin yarısı okul öncesi örgün eğitim kurumlarında ahlak eğitimine de yer verilmemesi gerektiğini belirtmiştir. Bu katılımcılar gerekçe olarak ahlak eğitiminin, genel eğitimin içerisinde zaten var olduğu, ahlakın yaparak yaşayarak kazanıldığı, öğretmenin rol model olması gerektiği gibi hususları zikretmişlerdir. Akademisyenlerin büyük bir çoğunluğu ahlak eğitiminin müfredat içerisinde örtük olarak verilmesi gerektiğinin altını çizmiştir. Akademisyenlerin yarısı ise eğer bu dönemde bir ahlak eğitimi verilecekse bunun okul öncesi öğretmenleri tarafından verilebileceği yönünde görüş bildirmiştir.

Çalışmadan elde edilen sonuçlara dayanılarak okul öncesi dönemde örgün eğitim kurumlarında din ve ahlak eğitimine yer verilecekse bu alanda uzman olan akademisyenlerin görüşlerinin dikkate alınması önerilmektedir. Son olarak okul öncesi örgün eğitim kurumlarında din ve ahlak eğitimine ilişkin akademisyen görüşlerini içeren benzer çalışmaların diğer illerde de yapılması tavsiye edilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Din ve ahlak eğitimi, okul öncesi örgün eğitim, akademisyen görüşü

MEB "DİN AHLAK DEĞER ALANI ÖĞRETMEN SEMİNERLERİ" KAPSAMINDA YAPILAN "GÜNCEL DİNİ MESELELERE TEMEL YAKLAŞIMLAR" MODÜLÜNÜN DEĞERLENDİRİLMESİ

Ümmet ÜNÜVAR
Çukurova Üniversitesi
ummetunuvar571@gmail.com

ÖZET

DKAB öğretmenlerinin yeterlilikleri, nitelikleri ve gelişimleri din eğitimi için problem teşkil eden konulardan biridir. Bu çerçevede MEB bünyesinde bulunan Din Öğretimi Genel Müdürlüğü, DKAB öğretmenlerinin mesleki gelişimine yönelik seminerler gerçekleştirmektedir. İllerden eğitim görevlisi seçilerek 3 haftalık bir eğitime tabi tutulan DKAB öğretmenleri; 4 modülde "güncel dini meseleler, 21. yüzyılda öğretmen olmak, materyal tasarım, öğretim yöntem teknikleri" üzerine Aksaray, İstanbul ve Ankara illerinde 90 saatlik eğitici eğitimi almışlardır. Daha sonra planlama yapılarak Türkiye'deki yaklaşık 40 ilde DKAB öğretmenlerine seminerler verilmeye başlanmıştır. Bildirinin temel problemi, Adana ilinde gerçekleştirilen seminerlerde güncel dini meseleler modülünde yapılan eğitimlerin sonucunda öğrencilerin güncel dini meselelere yönelik sorunlarının çözümünde öğretmenlerin ne kadar etkili olabileceğinin tartışılmasıdır.

Amaç ve Önem

Türkiye'de DKAB öğretmenlerinin yeterlilikleri ve nitelikleri ile ilgili araştırmalar gün geçtikçe artmaktadır. DKAB öğretmenlerinin niteliği, zorunlu din eğitimi verildiği düşünüldüğünde öğrencilerin aldıkları din eğitiminin kalitesini belirleyecektir. Bu çerçevede DKAB öğretmenlerinin gelişimi üzerine yapılan her çalışma önem arz etmektedir. Her yaşta öğrencinin pedagojik ihtiyaçları karşılanarak dini ve felsefi sorularının cevaplanması gerekmektedir. Bu ihtiyaç DKAB öğretmenlerine yönelik güncel dini meselelerin tartışılmasını ve çözüm önerileri sunulmasını iktiza etmektedir. Çalışmanın amacı, alınan seminerin öğrencilerin güncel dini meselelere yönelik sorunlarını çözmede ne oranda etkili olduğunun belirlenmesidir.

Yöntem

Nitel araştırma desenlerinden katılımcı eylem araştırması yöntemi tercih edilmiştir. Bu türde organizasyon veya program içerisinde çalışan doğal katılımcıların bir araya gelerek değişim ve gelişimi gerçekleştirmek için önerilerde bulunduğu ve araştırma tasarladığı Piggot- Irvine modeli kullanılmıştır. Bu model mevcut durumu analiz etme, geliştirilen sistemi uygulama, değişimleri gözden geçirme, rapor ve öneriler, yeni bir sistem geliştirme, gelişimi sağlamaya yönelik devam eden eylemler planlama, eyleme geçirme, yansıtma yapma biçiminde olan ve sarmal bir yapının döngüler meydana getirdiği bir

araştırmadır (Saban & Ersoy, 2019, s.42-44). Bu doğrultuda araştırmada mevcut durumun analiz edilmesinden raporlaştırma sürecine kadar objektif ve tutarlı olmak, bilimsel ölçüt, kural ve ilkelere uymak gibi unsurlara dikkat edilmektedir.

Beklenen Sonuçlar

DKAB öğretmenlerinin aldığı eğitimlerin niteliği, örgün ve yaygın eğitimde vereceği öğretim ve eğitimlerin niteliğini belirleyecek ve MEB'in bünyesinde tüm ülkenin din eğitimi kimliğini etkileyecektir. Güncel dini meselelere temel yaklaşımlar modülünde; kursiyerlerin psikolojik, sosyolojik, felsefi, mantıki, pedagojik ve bilimsel yaklaşımlar ile inanç, ahlak, ibadet vb. konularda gerekli bilgi, tutum ve becerileri kazanmaları amaçlanmaktadır. Eğitimin amacı, içeriği, kullanılabilirliği, beklentilerine cevap verebilmesi, uygunluğu; eğitimcilerin konu hakimiyeti, dinleyicilere fırsat verilmesi, sunum şekli, kullandığı araç gereçler açısından uygunluğu gibi seminerin niteliği ile ilgili değerlendirmeler yer alacaktır. Sonuç olarak DKAB öğretmen yeterlilikleri ve DÖGM'in eğitici eğitimi fırsatları çerçevesinde MEB'in seminer niteliklerinin artması beklenmektedir.

Anahtar Kelimeler: DKAB Öğretmen Yeterlilikleri, DÖGM Eğitici Eğitimi, MEB Seminer Nitelikleri

TÜRKİYE'DE İŞİTME VE GÖRME ENGELLİ BİREYLERİN VE AİLELERİNİN DİN EĞİTİMİ'NDEN BEKLENTİLERİ (İSTANBUL ÖRNEĞİ)

Prof. Dr. Banu GÜRER
Marmara Üniversitesi
banu.gurer@marmara.edu.tr

ÖZET

Bireysel ve sosyal etkenlere bağlı zorlukları kapsayan engelliliğin anlamlandırılmasında ve süreçle başa çıkmada başvurulan kaynaklar arasında dinin önemli bir yeri bulunduğunu söylemek mümkündür. Zira insanın anlam ihtiyacına yönelik verdiği cevaplar ile din, kişinin yaşadığı durumla baş edebilmesi için gerekli manevi güç ihtiyacını karşılayan bir kaynak haline gelebilmektedir. Dinin bu işlevini hayat geçiren temel unsurlardan biri din eğitimidir.

Din eğitiminin engellilikle ilişkisi iki açıdan düşünülebilir: Birincisi, din eğitiminin dini başa çıkma bağlamında engelli bireylerin ve ailelerine destek veren bir unsur olarak değerlendirilmesidir. Engelliliğin din tarafından nasıl anlamlandırıldığı, bu anlamlandırma neticesinde engelli bireylerin ve ailelerinin engelliliğin getirdiği zorluklara karşı verdikleri mücadelenin, gösterdikleri gayret ve sabrın din açısından ne anlama geldiği gibi hususların aktarılması, din eğitiminin manevi destek bağlamında önemli bir işlevidir.

Engellilik ve din eğitimi ilişkisinin ikinci boyutunu ise, engelli bireylerin dinin getirdiği yükümlülüklerini, yerine getirebilmelerine yönelik temel dini bilgileri edinmeleri oluşturmaktadır. Bu süreç, engelli bireylere yönelik din eğitimi faaliyetlerinin özellikle eğitmen, müfredat ve materyal açısından ayrıca düzenlenmesini gerekli kılmaktadır. Konuya engelli bireylerin aileleri perspektifinden bakıldığında, çocuklarının din eğitimi imkanlarına ulaşmaları hususunda bilgi ve destek almaları bir problem alanı olarak ortaya çıkmaktadır. Zira engelli bireylerin din eğitimi imkanlarına ulaşabilmelerinde çoğu zaman ailelerin desteği gerekmekte, bu desteğin verilebilmesinde ise ailelerin söz konusu imkanlar hakkında bilgi sahibi olmaları ve ulaşabilecek durumda bulunmaları önemli rol oynamaktadır. Ayrıca engelli bireyin din eğitiminden aldığı destek ve buna bağlı olarak gerçekleşen iyi olma hali, aileler için de rahatlatıcı, destekleyici bir unsur olabilmektedir. Dolaysıyla engellilere yönelik din eğitimi faaliyetlerinin niteliği, engelli bireylerin aileleri için de önemli bir mesele haline gelmektedir.

Engelli bireylerin din eğitimi alabilecekleri kurumların arasında yaygın din eğitimi kurumlarının önemli bir yeri vardır. Türkiye'de yaygın din eğitimi alanında en etkin kurumların başında ise Diyanet İşleri Başkanlığı yer almaktadır. Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından engelli bireylere yönelik eğitimler, İhtiyaç Odaklı Kur'an Kursları Öğretim Programları çerçevesinde çeşitli grupları dikkate alan genel bir öğretim programı kapsamında verilmektedir. Bu kapsamda, özellikle işitme ve görme engelli bireyler için açılan Kur'an kursları, söz konusu gruplara yönelik önemli bir din eğitimi imkânı sunmaktadır. Ancak bu hizmetlerin etkili ve amacına uygun biçimde yürütülebilmesi, uygulama sürecinde

karşılaşılan güçlüklerin ve taleplerin belirlenmesi ve bu sorunlara yönelik çözüm önerilerinin geliştirilmesiyle mümkündür.

Çalışma, bahsedilen problemleri işitme ve görme engelli bireyler ile ailelerinin Kur'an kurslarından beklentileri ekseninde incelemeyi hedeflemektedir. Araştırma, İstanbul'da tarafımızca yürütülen iki nitel çalışmanın bulgularının yanı sıra alanda gerçekleştirilen benzer araştırmalardan elde edilen verilerin betimsel analizine dayanmaktadır. Analiz sonuçlarına bağlı olarak, mevcut sorunlara yönelik somut çözüm önerileri sunulması amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Din Eğitimi, Yaygın Din Eğitimi, Engellilik, İşitme Engeli Bireyler, Görme Engelli Bireyler

BİR EĞİTİM KURUMU OLARAK PROJE İMAM HATİP LİSELERİNİN TARİHSEL SERENCAMI[1*]

Doç. Dr. Şeref GÖKÜŞ
Akdeniz Üniversitesi
Mukadder AYTEN
Akdeniz Üniversitesi
serefgokus@akdeniz.edu.tr

ÖZET

2014 yılında Türk eğitim sistemine 6528 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile katılan proje okul uygulaması, eğitimde niteliği arttırmak amacıyla faaliyete geçirilmiştir. Bahsi geçen uygulamaya ait ilk resmî yönetmelik 1 Eylül 2016 tarihinde "Millî Eğitim Bakanlığı Özel Program ve Proje Uygulayan Eğitim Kurumları" ismiyle yayımlanmış, ardından 2018, 2023 ve 2025 yıllarında konuyla alakalı farklı yönetmelikler hazırlanmıştır. İlgili yönetmeliklere göre proje statüsü kazanmak isteyen kurumların fiziksel, sosyal ve kültürel açılardan bütüncül bir yaklaşımla öğretim yapması, ulusal ve uluslararası düzeyde faaliyetler düzenlenmesi gibi özel şartları sağlaması beklenmiştir. Anadolu imam-hatip liseleri de proje okul uygulamasına diğer liselerle beraber 2014 senesinde dahil olmuştur. Günümüzde her geçen yıl sayıları artmaya devam eden proje imam-hatip liseleri temel İslam bilimleri derslerinin yanı sıra fen ve sosyal bilimler başta olmak üzere kültürden sanata, teknolojiden spora kadar çeşitli alanlardaki program türlerinde öğretim yapması, belirli ölçüde fiziki imkanlar barındırması, özel sınavlarla bünyesine öğrenci kabul etmesi ve mezunlarının üniversiteye yüksek puanlarla yerleşmesi bakımından diğer imam-hatip liselerinde farklı bir konuma sahiptir. Bu bağlamda araştırmanın amacı proje imam-hatip liselerinin tarihsel süreçteki gelişimini ve bugünkü durumunu incelemektir. İlgili amaç doğrultusunda nitel araştırma yöntemleri arasında yer alan doküman incelemesi yöntemi kullanılmış, alanyazında yer alan çalışmalar ile mevzuatta bulunan yönetmelik gibi çeşitli resmî belgeler titizlikle analiz edilmiştir. Çalışma neticesinde proje imam-hatip liselerinin, yalnızca din ve kültür derslerinin öğretiminin yapıldığı kurumlar olmadığı; güncel olarak dokuz farklı türde (fen ve sosyal bilimler, dil, musiki, görsel sanatlar, spor, hafızlık, teknoloji, çocuk gelişim) programın uygulandığı; 21. yüzyılda hedeflenen yeterliliklerle eğitilen ve dil, musiki, spor, teknoloji, sanat vb. konularda güncel koşulların gerektirdiği her alanda söz sahibi nitelikli bireyler yetiştiren eğitim merkezleri oldukları sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Din Eğitimi, Proje Okul Uygulaması, Program Çeşitliliği, İmam-Hatip Lisesi

[1] *Bu bildiri, Doç. Dr. Şeref GÖKÜŞ danışmanlığında Mukadder Ayten tarafından hazırlanan " Proje İmam-Hatip Lisesi Son Sınıf Öğrencilerinin Üniversite Tercihleri ile Meslek Seçimlerini Etkileyen Faktörler Üzerine Bir Araştırma" adlı yüksek lisans teznden yararlanılarak oluşturulmuştur.

DİNİ ÇOCUK YAYINLARINDA GÖRSEL ÇELİŞKİ: TESETTÜRÜN TEMSİLİ ÜZERİNE BİR İNCELEME

Dr. Öğr. Üyesi Mustafa İsmail BAĞDATLI
İstanbul Üniversitesi
mismail.bagdatli@istanbul.edu.tr

ÖZET

Din eğitimi, "kişiye kendi iradesiyle dini davranış kazandırma, geliştirme ve değiştirme süreci" olarak tanımlandığında, bu tanımda yer alan dini davranış kapsamına girenlerden biri Kur'an-ı Kerim'de açıkça emredilen tesettürdür. Eğitimin temel ilkelerinden biri olan bütünlük çerçevesinde, eğitim sürecine dâhil olan tüm unsurların bireyde kazandırılması hedeflenen dini davranışları destekleyici nitelikte olması beklenir. Çocuk kitapları da bu kapsamda yer alan eğitici materyallerdir.

Bu çalışma, çocuğun dini gelişiminde etkili eğitici materyallerden olan, dini içerikli çocuk yayınlarında yer alan görsellerde yansıtılan tesettür algısını göstergebilimsel yöntemle incelemeyi amaçlamaktadır. Tebliğin kapsamını aşmamak için, piyasada hâlen satışı devam eden ve çocuklara doğrudan dini bilgi ve davranış kazandırma amacı güden üç farklı eser örneklem olarak seçilmiştir. Bu eserlerden biri Allah'ın isimlerini öğretmeyi hedeflemekte, diğeri hadisleri tanıtarak yaşanabilirliğini vurgulamakta, üçüncüsü ise çocuk ilmihali formatında dini nasihatler sunmaktadır. İlk ikisi okul öncesi, diğeri ise ilkokul seviyesi için hazırlanmış eserlerdir.

Çalışmada, eserlerin yayınevi, yazar ve çizer bilgileri gizli tutulmuş; bunun yerine görsellerin taşıdığı mesajlar ve dini görsel temsil biçimleri analiz edilmiştir. Yapılan inceleme sonucunda görülmüştür ki, metin içerikleri genel olarak nitelikli ve doğru dini bilgi sunarken, görsellerde yer alan tesettür temsilleri, çocuklarda yanlış ya da olumsuz dini algıların oluşmasına neden olabilecek unsurlar barındırmaktadır. Bu durum, metnin dindarlaştırıcı etkisine karşıt bir biçimde, özellikle tesettür bağlamında bireyleri dindarlıktan uzaklaştırıcı başka bir görsel söylemin varlığına işaret etmektedir.

Doktora düzeyindeki öğrencilerle yürütülen derslerde de tespit edilen bu çelişkili yapı, bilinçsizce yapılmış bir ihmal olabileceği gibi, bilinçli bir yönlendirme gayreti olarak da değerlendirilebilir. Bu tebliğ, tesettüre ilişkin olumsuz algı inşasının bazı yayınlarda görseller yoluyla nasıl kurgulandığını ortaya koyarak, alandaki uzmanların dikkatini bu görsel problem alanı üzerine çekmeyi ve konuya dair toplumsal/akademik farkındalık oluşturmayı hedeflemektedir.

Anahtar Kelimeler: Dini çocuk yayınları, dini çocuk kitapları, din eğitimi, tesettür eğitimi, görsel temsil.

ÖĞRENCİLERİN AHLAKİ OLGUNLUK DÜZEYLERİ İLE DKAB DERSİNE YÖNELİK TUTUMLARININ ANNE-BABA ÖĞRENİM DÜZEYLERİ AÇISINDAN İNCELENMESİ (RİZE İLİ ÖRNEĞİ)

Güllü Manolya BAYRAKTAR
Milli Eğitim Bakanlığı
gmanolyabayraktar@gmail.com

ÖZET

Araştırmanın konusu, anne-baba öğrenim düzeylerine göre lise öğrencilerinin ahlaki olgunluk düzeyleri ile Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersine yönelik tutumlarının incelenmesidir. Araştırma, ahlak, tutum, dini tutum ve ahlak eğitim bağlamında da incelenmiştir.

Bu bağlamda araştırmanın amacı, lise öğrencilerinin;

-Ahlaki olgunluk düzeylerini ve DKAB dersine yönelik tutumlarını, öğrencilerin anne-baba öğrenim düzeyleri açısından incelemek,

-Öğrencilerin ahlaki olgunluk düzeyleri ile DKAB dersine yönelik tutumları arasındaki ilişkinin ne düzeyde ve hangi yönde anlamlı bir ilişkiye sahip olduğunu analiz etmek ve yorumlamak,

-DKAB dersinin ahlaki olgunluk düzeyini yordama gücünü tespit etmek,

-Yapılan tüm analizlerin sonucunu, din eğitimi, psikoloji ve din psikolojisi alanları çerçevesinde değerlendirmektir.

Araştırmada, ilişkisel araştırma modeline ve tarama modeline başvurulmuştur. Araştırma, Rize il merkezinde faaliyet gösteren liselerden seçkisiz atama yöntemiyle seçilen 768 lise öğrencisine uygulamıştır. Örneklem belirlenirken amaçlı örnekleme yöntemlerinden maksimum çeşitlilik örneklemi kullanılmıştır. Araştırma Rize il merkezi 2017-2018 eğitim-öğretim yılındaki MEB' na bağlı altı lisede öğrenim görmekte olan 9. 10. 11. ve 12. Sınıf öğrencilerini kapsamaktadır. Araştırmada veri toplama aracı olarak "Kişisel Bilgi Formu", "Ahlaki Olgunluk Ölçeği" ve "Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Tutum Ölçeği" kullanılmıştır. Araştırmada tek yönlü varyans (ANOVA) analizi, Welch F testi ve Tamhane's T2 testi uygulanmış, Pearson momentler çarpımı korelasyon katsayısı hesaplanmış, basit doğrusal regresyon analizi yapılmıştır. Araştırma örnekleminden toplanan veriler, SPSS paket programıyla analiz edilmiştir.

Araştırmada elde edilen bulgulara göre, öğrencilerin ahlaki olgunluk düzeyleri anne-baba öğrenim düzeylerine göre anlamlı bir farklılık göstermemiştir. Öğrencilerin DKAB dersine yönelik tutumları ise anne-baba öğrenim düzeylerine göre önemli ölçüde anlamlı bir farklılık göstermiştir. Anne-baba öğrenim düzeylerine göre öğrencilerin DKAB dersine yönelik tutumlarının negatif yönde farklılaştığı tespit edilmiştir. Öğrencilerin ahlaki olgunluk düzeyleri ile DKAB dersine yönelik tutum düzeyleri arasında orta düzeyde (.365)

pozitif yönde anlamlı bir ilişki vardır. DKAB dersine yönelik tutumun ahlaki olgunluğun anlamlı bir yordayıcısı olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Anne-Baba Öğrenim Düzeyi, Ahlaki Olgunluk, Tutum, DKAB tutum.

KÜTAHYA'DAKİ SİVİL TOPLUM KURULUŞLARININ DİN EĞİTİMİ FAALİYETLERİ ÜZERİNE GENEL BİR DEĞERLENDİRME

Zümranur SANVER
Dumlupınar Üniversitesi
zumranur89@gmail.com
Doç. Dr. Kasım KOCAMAN
Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi

ÖZET

Sivil toplum kuruluşları (STK), toplumsal dayanışmayı güçlendiren, demokratikleşme süreçlerine katkı sağlayan ve devlet ile toplum arasında köprü görevi üstlenen yapılardır. STK'lar, bireylerin ortak amaçlar doğrultusunda kendi iradeleriyle bir araya gelerek oluşturdukları özgün ve gönüllü yapılanmalardır. Günümüz dünyasında toplumsal dönüşümün en etkili aktörlerinden biri hâline gelen bu kuruluşlar, toplumun sesi ve vicdanı niteliği taşımanın yanında, demokratik kültürün yerleşmesi, toplumsal dayanışmanın güçlenmesi ve katılım bilincinin yaygınlaşması açısından da hayati bir rol üstlenmektedir. Bu yönleriyle STK'lar, hem toplumsal ihtiyaçlara cevap üreten hem de vatandaşların kamusal süreçlere aktif şekilde dahil olmasına zemin hazırlayan önemli guruplardır. Türkiye genelinde sayıları 180 bini aşan STK'lar; eğitim, sosyal hizmetler, kültürel çalışmalar ve dini faaliyetler gibi pek çok alanda hizmet sunarak devletin ulaşamadığı toplumsal ihtiyaçlara yanıt vermektedir. Özellikle 28 Şubat süreci ile Avrupa Birliği'ne uyum çalışmaları, STK'ların hem görünürlüğünü hem de toplumsal işlevselliğini artırmış, böylece vatandaşların kamu yararına yönelik konularda daha bilinçli ve aktif hale gelmesine katkı sağlamıştır. Kütahya ili özelinde yapılan incelemeler, 2007 yılında 355 olan STK sayısının 2024 yılı itibarıyla 1192'ye yükseldiğini göstermekte olup bu artış bölgedeki sivil bilinç ve katılım düzeyinin yükseldiğine işaret etmektedir. Kütahya'da faaliyet gösteren STK'ların önemli bir kısmını dernekler oluşturmakta ve özellikle din hizmetleri ile eğitim alanlarında yoğunlaşan çalışmalar yürütmektedirler; düzenledikleri seminerler, kurslar ve yaygın eğitim etkinlikleri aracılığıyla halkla doğrudan etkileşim kurarak toplumsal yapının güçlendirilmesine katkıda bulunmaktadırlar. Bu çalışmada yöntem olarak nitel araştırma yaklaşımı benimsenmiş ve doküman analizi tekniği kullanılmış; Kütahya İl Sivil Toplumla İlişkiler Müdürlüğü'nden temin edilen güncel veriler ve kayıtlar incelenerek din eğitimi alanında faaliyet gösteren STK'ların sayısı, kapsamı ve çalışma alanları belirlenmiştir. Araştırma 2024–2025 yıllarıyla sınırlandırılmış olup elde edilen bulguların bölgenin sosyo-kültürel dinamiklerinin anlaşılmasına katkı sağlaması ve ileride din eğitimi alanında yapılacak akademik çalışmalara zemin oluşturması beklenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Din Eğitimi, sivil din eğitimi, sivil toplum kurumları, yaygın din eğitimi

KUR'AN KURSU ÖĞRETİCİLERİNİN HİZMET İÇİ EĞİTİMLERİNİN AMAÇLARI BAKIMINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Fatma Nur SEVEN
Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi
f.akan9982@gmail.com

ÖZET

Ülkemizde Kur›an öğretimi genellikle Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından yürütülmektedir. Diyanet İşleri Başkanlığı bu öğretim faaliyetleri ile toplumun neredeyse her kesiminin ihtiyacını karşılamak amacı ile programlar uygulamaktadır. Bu programlar arasında kadınlara ve çocuklara yönelik olarak uygulanan programlar özellikle dikkat çekmektedir. Bu tebliğde Diyanet İşleri Başkanlığı bünyesinde görev yapmakta olan Kur›an kursu öğreticilerine verilmekte olan hizmet içi eğitimin amaçlarının gerçekleşme durumu ele alınmıştır. Bu bağlamda tebliğin amacı, Kur›an kursu öğreticilerinin hizmet içi eğitimlerinin amaçları bakımından değerlendirilmesi olarak belirlenmiştir. Günümüz gelişen ve değişen şartlarına uygun olarak mesleği gereği kendini geliştirmesi gereken öğretici bu ihtiyacını bulunduğu kurum tarafından hazırlanan hizmet içi eğitim faaliyetiyle karşılamaktadır. Hizmet içi eğitim, hizmet öncesi alınan eğitimin hizmet süresi içerisindeki yenileşme ve gelişmeleri takip etme, hedef kitlenin ilgi ve ihtiyaçlarını yönetebilme yetkinliği kazandırmayı hedeflemektedir. Diyanet İşleri Başkanlığının yapmış olduğu hizmet içi eğitim programları da bu amaç çerçevesinde ele alınabilir. Çalışmamızda Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından belirlenen amaçlar doğrultusunda öğreticilerin aldığı hizmet içi eğitimin etkililiği ve performans ilişkisine yer verilmiştir. Hizmet içi eğitim programlarının üç temel boyutu vardır. Bunlar; hizmet içi eğitime tabi tutulanlar, hizmet içi eğitim programları ve hizmet içi eğitim uygulamalarıdır. Kur›an kursu öğreticileri bu boyutlandırmanın merkezinde yer almaktadır. Bu çalışma hizmet içi eğitimin tüm boyutlarını bütünsel olarak ele alan bir çalışma olması nedeniyle betimsel desenli bir yöntemle hazırlanmıştır.

Yapılan çalışmada, Diyanet İşleri Başkanlığının uygulamakta olduğu hizmet içi eğitimin program ve içerik bakımından yeterli olduğu, ancak uygulama ve değerlendirme bakımından eksiklerinin olduğu görülmüştür. Ayrıca Kur'an kursu öğreticileri hizmet içi eğitimi almaya istekli olduklarını belirtmelerine karşın, idari ve eğitsel uygulamaların zaman ve uygulama alanları bakımından yetersizlikleri olduğu için beklentilerinin tam olarak karşılamadığı hakkında fikir beyan etmişlerdir.

Anahtar Kelimeler: Kur'an Kursu Öğreticisi, Hizmet İçi Eğitim, Din Eğitimi

DİN EĞİTİMİNDE MEKÂN SINIRLARINI AŞMAK: MOBİL/GEZİCİ KUR'AN KURSU ÖRNEĞİ

Doç. Dr. Mustafa BAŞKONAK
Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi
mbaskonak@kmu.edu.tr
Osman IŞLEK
Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi

ÖZET

Kur'an-ı Kerim'in doğru anlaşılması ve hayatın merkezine yerleştirilmesi çoğu İslam toplumunda öncelikli bir hedef olmuştur. Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından yürütülen yaygın din eğitimi faaliyetleri, özellikle Kur'an kursları aracılığıyla sistematik bir yapıya kavuşmuştur. Farklı yaş ve eğitim düzeylerinde yer alan bireylere hitap eden bu kurslarda sadece Kur'an öğretimi değil aynı zamanda bireylerin dinî bilinç kazanmaları ve toplumsal değerlere bağlı bireyler olarak yetişmeleri de amaçlanmaktadır. Ancak coğrafi konum ve sosyo-ekonomik gibi sebepler bazı bireylerin din eğitimi ve hizmetlerinden yeterince faydalanamamasına yol açmaktadır. Mobil/Gezici Kur'an Kursu, din eğitimi ve hizmetlerine erişim konusunda zorluklarla karşılaşan bireylere destek olabilmek için Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından 2025 yılı Temmuz ayında hayata geçirilen projelerden birisidir. Proje ile Kur'an eğitimini mekânsal sınırların ötesine taşıyarak kanunun kendisine tanıdığı eğitim hakkından yeterince istifade edemeyen çocuklara ulaşmanın; çocukların Kur'an-ı Kerim'in doğru ve güzel bir şekilde okumalarının yanında dinî bilgi düzeylerini artırarak kimlik inşasına katkı sunmalarının amaçlandığı düşünülmektedir. Farklı kurumlar tarafından çocukların sosyal becerileri, özgüvenleri ve üretkenliklerini artırmak ve takım çalışması, sorumluluk bilinci ve problem çözme yeteneklerini geliştirmek gibi hedeflerle mobil/gezici eğitim araçlarının dolaşımda olduğu bilinmektedir. Çağın gereksinimlerine göre Kur'an eğitiminin daha kapsayıcı ve eşitlikçi bir yapıya dönüştürme hedefi taşıyan Mobil/Gezici Kur'an Kursunun dinî ve ahlâkî değerlerin çocuklar aracılığıyla toplumun her kesimine ulaştırılmasında hizmet etmesi muhtemeldir. Diyanet İşleri Başkanlığının bu hizmet yaklaşımı, yaygın din eğitiminin sosyal işlevini güçlendirebilecek olmasının yanında toplumsal bütünlüğe de katkı sağlayabilecektir. Bu bildirinin amacı, Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından uygulamaya konulan Mobil/Gezici Kur'an Kursu Projesi'ni yaygın din eğitimi perspektifinden incelemektir. Çalışmada, projenin eğitimde fırsat eşitliği, erişilebilirlik ve sosyo-kültürel kapsayıcılık ilkeleri çerçevesindeki işlevselliği analiz edilecektir. Araştırma, nitel araştırma yöntemlerden doküman analizi ile yürütülecek olup elde edilen veriler Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından sürdürülen diğer Kur'an kursu uygulamalarıyla karşılaştırmalı olarak değerlendirilecektir. Analiz sonucunda ulaşılan bulgular, ilgili paydaşlara ve gelecekteki akademik çalışmalara katkı sağlayacak önerilerle desteklenecektir.

Anahtar Kelimeler: Din Eğitimi, Diyanet İşleri Başkanlığı, Yaygın Din Eğitimi, Kur'an Öğretimi, Mobil/Gezici Kur'an Kursu.

ÖZEL EĞİTİM OKULLARINDA GÖREV ALACAK DKAB ÖĞRETMENLERİNİN YETİŞTİRİLMESİNE YÖNELİK YETERLİK BELİRLEME ÇALIŞMASI

Dr. Tolgahan Ferman POLAT
Milli Eğitim Bakanlığı
tolgahanferman_polat18@erdogan.edu.tr

ÖZET

Eğitim, bireyin çok yönlü gelişimini hedefleyen, toplumun kültürel, sosyal ve ekonomik ilerlemesine doğrudan katkı sağlayan bir süreçtir. Bu sürecin en önemli unsurlarından biri olan mesleki eğitim, bireylerin belirli bir alanda yetkinlik kazanmalarını ve söz konusu yeterlikleri mesleki yaşama aktarabilmelerini amaçlamaktadır. Din eğitimi ise bireylerin manevi gelişimini desteklemenin yanı sıra, toplumsal bütünlüğün ve kültürel sürekliliğin sağlanmasında önemli bir role sahiptir. Bu bağlamda, din/ilahiyat alanında eğitim veren kurumların niteliksel olarak güçlendirilmesi ve bu kurumlardan mezun olan öğretmenlerin yeterlik düzeylerinin belirlenmesi, eğitim sisteminin kalitesi açısından büyük önem taşımaktadır. Türkiye'de din eğitimi, yükseköğretim sistemi içinde yer alan ilahiyat fakülteleri aracılığıyla yürütülmektedir. İlahiyat fakülteleri, bir yandan din eğitimi alanında bilimsel çalışmalar gerçekleştirmekte; öte yandan Milli Eğitim Bakanlığı ve Diyanet İşleri Başkanlığı'nın gereksinim duyduğu nitelikli insan kaynağını yetiştirmektedir. Ancak, ilahiyat fakültelerinin program yapısı, öğretim kadrosu, öğrenci profili ve akademik gelişim süreçlerine ilişkin sorunların yeterince incelenmediği ve bu alanlarda sınırlı sayıda araştırma yapıldığı görülmektedir. Bu durum, bilhassa özel eğitim okullarında görev alacak Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi (DKAB) öğretmenlerinin mesleki yeterliklerinin belirlenmesini daha da önemli hale getirmektedir. Bu çalışma, özel eğitim okullarında görev yapacak DKAB öğretmenlerinin sahip olması gereken eğitim yeterliklerini belirlemeyi amaçlamaktadır. Araştırmanın kapsamı, "genel kültür" ve "alan bilgisi" yeterlikleri dışarıda bırakılarak, doğrudan eğitim-öğretim süreçlerine ilişkin yeterliklerle sınırlandırılmıştır. Yeterlik kavramı, bir bireyin belirli bir görevi etkili ve verimli bir biçimde yerine getirebilmesi için gerekli bilgi, beceri, tutum ve değerler bütününü ifade etmektedir. Yeterliklerin belirlenmesi süreci; meslekle ilgili literatürün incelenmesi, görev tanımlarının oluşturulması, iş analizlerinin yapılması, uzman görüşlerinden yararlanılması ve alanda çalışanların deneyimlerinin değerlendirilmesi gibi aşamalardan oluşmaktadır. Çalışma, nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi tekniği kullanılarak yürütülmüştür. Bu kapsamda, Milli Eğitim Bakanlığı Öğretmen Yetiştirme ve Geliştirme Genel Müdürlüğü veri tabanında yer alan "Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmeni Özel Alan

Yeterlikleri" dokümanı incelenmiştir. Doküman incelemesi sonucunda, özel eğitim gereksinimi duyan öğrencilerle çalışacak DKAB öğretmenlerinin sahip olması gereken başlıca yeterlik alanları belirlenmiştir. Buna göre, özel eğitim oklunda görev yapacak bir DKAB öğretmeninin: özel eğitime gereksinim duyan öğrencilerin özel öğrenme alanındaki düzeyini,

hızını ve türünü belirlemek için ailelerle, özel eğitim uzmanı ve ilgili uzmanlarla işbirliği yapma; özel eğitime gereksinim duyan öğrencilerin öğrenim sürecindeki gelişimlerini sağlamaya yönelik planlama yapma; etkinlikleri, öğretim yöntemlerini ve kullandığı teknikleri, özel eğitime gereksinimi olan öğrencilere göre uyarlama; özel eğitime gereksinim duyan öğrencilere yönelik görsel materyallerle desteklenmiş zengin öğretim ortamları oluşturma vb. yeterliklere sahip olması gerekmektedir. Bu bağlamda çalışma, özel eğitim okullarında görev yapacak DKAB öğretmenlerinin mesleki yeterliklerini belirleyerek, öğretmen yetiştirme programlarının geliştirilmesine ve özel eğitim politikalarının güçlendirilmesine katkı sağlamayı amaçlamaktadır. Elde edilen bulgular, DKAB öğretmeni yetiştirme süreçlerinin daha etkili bir şekilde yapılandırılmasına, görevdeki öğretmenlerin hizmet içi eğitim ihtiyaçlarının doğru biçimde belirlenmesine ve pedagojik formasyonun güçlendirilmesine önemli bir temel sunmaktadır. Böylece çalışma, hem uygulamaya hem de eğitim politikasına rehberlik eden yol gösterici bir nitelik kazanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Din Eğitimi, Özel Eğitim, DKAB Öğretmeni, Özel Alan Yeterlikleri, Öğretmen Yetiştirme

TÜRKİYE'DE DİN GÖREVLİSİ YETİŞTİRİLMESİNDE YENİ BİR MODEL: DİYANET AKADEMİSİ ÜZERİNE BİR İNCELEME

Dr. Öğr. Üyesi İdris ERTÜRK
Ordu Üniversitesi
idriserturk@hotmail.com

ÖZET

Bu çalışma, Diyanet Akademisi'nin din görevlisi yetiştirme sürecine getirdiği yenilikleri ve uygulamadaki etkilerini bütüncül bir yaklaşımla ele alarak hem hizmet öncesi hem de hizmet içi eğitim programlarının geliştirilmesine katkı sağlamayı hedeflemektedir.

Din görevliliği, toplumun değişen ihtiyaç ve beklentilerine doğrudan temas eden, sorumluluğu yüksek bir meslektir. Bu nedenle, din hizmetlerinde görev alacak bireylerin hem mesleğin gerektirdiği bilgi, beceri ve formasyona hem de toplumsal değişimlere uyum sağlayabilecek donanıma sahip olmaları gerekir.

Türkiye'de din hizmetlerini verme yetkisi yasal olarak Diyanet İşleri Başkanlığı'na (DİB) aittir. DİB hizmetlerini; kanunen belirlenmiş yeterlikleri haiz personeli istihdam ederek yürütmektedir. Kurumun insan kaynağı daha ziyade İmam-Hatip Liseleri veya İlahiyat Fakültelerinde yetişmektedir. İmam- Hatip Liseleri ve İlahiyat Fakülteleri, din görevlilerinin yetişmesinde önemli roller üstlenmekle birlikte, mevcut araştırmalar bu kurumların sağladığı hizmet öncesi eğitimin meslekî açıdan eksikleri olduğunu ortaya koymaktadır. DİB'in kanunların verdiği yetki ve imkânlarla uzun yıllardır sürdürdüğü hizmet içi eğitim programları ise nitelik açısından değerli katkılar sağlasa da görev yerlerinden ayrılma, hizmetlerde aksama ve yüksek maliyet gibi nedenlerle hedeflenen verim beklenildiği ölçüde sağlanamamıştır. Bu durum, hizmet öncesi ve hizmet içi eğitim süreçlerini bütüncül bir bakış açısıyla ele alan yeni bir modele ihtiyaç hissettirmiştir. Bu ihtiyaçtan hareketle, 24 Mart 2022 tarihinde DİB bünyesinde Diyanet Akademisi (DİYA) kurulmuştur. Akademi, aday din görevlilerinin temel meslekî eğitimlerini ve görevdeki personelin sürekli gelişimini kurumsal bir çerçevede yürütmeyi hedeflemektedir.

Bu çalışmada, literatür taraması ve doküman analizi yöntemleriyle Diyanet Akademisi'nin kuruluş amacı, teşkilat yapısı, eğitim programları ile güçlü ve zayıf yönleri incelenmiştir. Bulgular, Akademi'nin din hizmetlerinin niteliğini artırmada önemli bir potansiyel taşıdığını; ancak etkinliğin artırılması için bazı yapısal ve işlevsel düzenlemelere ihtiyaç duyulduğunu göstermektedir. Çalışma, din görevlisi yetiştirme alanında politika ve program geliştirme süreçlerine katkı sağlamayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Din Eğitimi, Meslekî Eğitim, Diyanet Akademisi, Personel Eğitimi, Din Görevlisi

DİN ÖĞRETİMİNDE TERS-YÜZ SINIF MODELİ: BİR UYGULAMA ÖRNEĞİ

Dr. Kazim SELEK
Milli Eğitim Bakanlığı
kazimselek@gmail.com

ÖZET

Geleneksel din öğretimi uygulamaları, genellikle öğretmen merkezli, bilgi aktarıcılığına dayalı ve öğrenci katılımını sınırlayan yöntemlerle sürdürülmektedir. Bu durum, özellikle dijital çağın öğrencilerinde görülen dikkat süresinin kısalması, aktif öğrenme beklentisi ve teknolojik araçlara yönelimin artması gibi değişkenler dikkate alındığında yetersiz kalmaktadır. Son yıllarda eğitimde yenilikçi pedagojik yaklaşımlardan biri olarak öne çıkan Ters-Yüz Sınıf (Flipped Classroom) modeli, eleştirel düşünme becerisini geliştirme ve anlamlı öğrenme konusunda alternatif çözümler sunma potansiyeline sahiptir. Ancak bu modelin din öğretimi alanında uygulanabilirliği, etkililiği ve pedagojik yansımaları yeterince araştırılmamıştır.

Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli (TYMM), öğrencilerin zihinsel, duygusal ve değer temelli gelişimini bütüncül şekilde hedeflemekte; öğrenmede derinleşmeyi ve etkin katılımı esas almaktadır. Bu hedefe ulaşmada geleneksel yöntemlerin sınırlılığı, Ters-Yüz Sınıf Modeli gibi alternatif pedagojik yaklaşımları din öğretiminde kullanma ihtiyacını doğurmaktadır.

Amaç ve Önem

Çalışma, din öğretiminde alternatif ve çağdaş öğretim yaklaşımlarının uygulanabilirliğini ortaya koyarak öğretim tasarımı, dijital içerik üretimi ve öğrenme süreçlerinin yeniden yapılandırılması konularında alana yeni açılımlar kazandırmayı hedeflemektedir.

DKAB.9.1.2 öğrenme çıktısı doğrultusunda, Ters-Yüz Sınıf Modeli ile yapılandırılmış bir öğretim örneği sunmak; öğrencilerin akıl yürütme, eleştirel düşünme, kavramsal analiz ve değer farkındalığı becerilerini geliştirecek bir öğretim yaklaşımı ortaya koymaktır.

Bu çalışma ile TYMM'nin öngördüğü değer ve eğilimlerin öğrenme sürecinde görünür hale getirilmesi, DKAB öğretmenleri için uygulanabilir ve çağdaş pedagojik temele dayanan örnek ders yapıları sunulması amaçlanmaktadır.

Yöntem

Bu çalışma uygulamaya dönük kuramsal bir model önerisi niteliğindedir. Araştırmada nitel araştırma yöntemi benimsenerek doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. TYMM 2024 DKAB programı incelenmiş, DKAB.9.1.2 öğrenme çıktısı temel alınmıştır. Ters-Yüz Sınıf Modeli bağlamında 3 aşamalı öğretim planı oluşturulmuştur:

Ders Öncesi: Öğrencilerin evde izleyecekleri öğretmen tarafından hazırlanan kısa video (vahiy-akıl ilişkisi, peygamberlik ihtiyacı vb.)

Ders İçi: Kavramsal tartışma, senaryo çözümleme ve akıl yürütme etkinlikleriyle yapılandırılmış grup çalışmaları.

Değerlendirme: Akıl yürütmeye dayalı bireysel yansıtma formları ve kavram haritası çizimi.

Etkinliklerin planlamasında TYMM beceri, eğilim ve değer bileşenleri dikkate alınmıştır. Değerlendirme araçları olarak öz değerlendirme formu, tartışma rubriği, kavram haritası analiz formu önerilmiştir.

Beklenen Sonuçlar

Ters-Yüz Sınıf Modeli'nin öğrencilerin aktif katılımını artıracağı,

Öğrencilerin TYMM kapsamında değer ve eğilim boyutlarında aktif tutum geliştirmesi,

Öğrenci-öğretmen etkileşiminin daha nitelikli hale geleceği,

Ayrıca modelin din eğitimi alanında uygulanabilirliğine yönelik pratik öneriler sunulması hedeflenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Din Eğitimi, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi, Ters-Yüz Sınıf Modeli, Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli

DEĞER ÖĞRETİMİNDE NÖRO-LİNGUİSTİK PROGRAMLAMA (NLP) YAKLAŞIMININ KULLANIMI VE ETKİLİLİĞİ

Elife YILDIZ
Milli Eğitim Bakanlığı
elife152441@gmail.com

ÖZET

Günümüzde bireylerin değer yönelimlerinde gözlemlenen zayıflama, eğitim kurumlarının değer öğretimi bağlamında daha etkili yöntemler geliştirmesi gerekliliğini ortaya koymaktadır. bu bağlamda geleneksel değer eğitimi yaklaşımları, öğrencilerde kalıcı ve içselleştirilmiş davranış değişiklikleri oluşturmakta sınırlı kalabilmektedir. Bu durum, değer öğretiminde alternatif ve çağdaş yöntemlerin araştırılmasını zorunlu kılmaktadır.

Bu çalışmanın temel problemi, değer öğretiminde öğrencilerin ilgisini çekecek, onların düşünsel ve duygusal dünyasına hitap edecek, daha etkili bir öğretim modeline duyulan ihtiyaçtır. Bu kapsamda araştırmanın amacı, Nöro-Linguistik Programlama (NLP) tekniklerinin değer öğretiminde nasıl kullanılabileceğini ortaya koymak ve bu yaklaşımın değerlerin benimsenmesine katkısını incelemektir.

Araştırma, hem değer öğretimi alanında yeni bir bakış açısı sunması hem de öğretmenlerin ve velilerin pedagojik yaklaşımlarını zenginleştirmesi açısından önem taşımaktadır. NLP, bireyin inançlarını ,düşünce yapısını, davranışlarını ve iletişim biçimini etkileyen bir model olarak, özellikle içsel motivasyonun artırılması, öz-farkındalığın geliştirilmesi ve olumlu değer algısının kazandırılarak davranış kalıplarının yeniden şekillendirilmesi süreçlerinde güçlü bir araç sunmaktadır. Bu bağlamda çalışma, eğitim bilimleri ile davranış bilimleri arasında köprü kuran disiplinler arası bir perspektif geliştirmektedir.

Araştırmada nitel araştırma yöntemi benimsenmiş, konuya ilişkin literatür taraması yapılmış ve NLP'nin değer öğretimine nasıl entegre edilebileceğine dair teorik bir çerçeve oluşturulmuştur. Ayrıca, öğretmen görüşlerine ve örnek sınıf uygulamalarına dayalı içerik analizi yapılmıştır.

Araştırma sonuçlarına göre, NLP tekniklerinin (temsil sistemleri, dil kalıpları, inanç değişimi, modelleme vb.) değerlerin öğrenciye aktarılmasında dikkat çekici bir etki yarattığı gözlemlenmiştir. NLP tekniklerinin kullanıldığı öğretim ortamlarında öğrencilerin değerlere karşı daha yüksek düzeyde farkındalık geliştirdiği, empati becerilerinin arttığı ve değerleri davranışa dönüştürme oranlarının yükseldiği belirlenmiştir. Bu sonuçlar, değer öğretiminde NLP'nin yapılandırılmış biçimde kullanılmasının öğretim sürecine anlamlı katkılar sağlayabileceğini göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Değer Öğretimi, NLP, Eğitimde İletişim, Bilişsel Davranış Değişimi, Eğitim Psikolojisi

AVRUPA'DA YAYGIN DİN EĞİTİM UYGULAMALARI BAĞLAMINDA IGMG TECRÜBESİ

Sultan BALKAYA
Igmg Ev. Almanya
sultanbalkaya05@gmail.com
Dr. Abdulhalim İNAM
Igmg Ev. Almanya
Ramazan BAŞLIK
Igmg Ev. Almanya

ÖZET

Göçmen toplulukların yaşadığı Avrupa ülkelerinde din eğitimi hem bireysel kimlik inşasında hem de toplumsal aidiyetin güçlendirilmesinde merkezi bir rol oynamaktadır. Bu çerçevede İslam Toplumu Millî Görüş (IGMG) Teşkilatı, 1970'li yıllardan itibaren Avrupa'da yaşayan Türk ve Müslüman topluluklara yönelik yaygın din eğitimi faaliyetlerini kurumsal bir yapı içerisinde sürdüren en önemli sivil aktörlerden biri hâline gelmiştir. Bu bildiride, IGMG'nin Almanya başta olmak üzere Avrupa genelinde yürüttüğü yaygın din eğitimi faaliyetleri; organizasyonel yapı, eğitici yetiştirme sistemi, müfredat içeriği, pedagojik yaklaşımlar ve dijitalleşme süreçleri bağlamında ele alınmaktadır. Avrupa'nın çeşitli ülkelerinde yürütülen bu dini eğitim faaliyetleri aynı zamanda beş senede bir gerçekleştirilen 'Eğitim Şurası' ile alanın uygulayıcıları ve uzmanları tarafından geniş kapsamlı değerlendirilmektedir. Her bir eğitim çalışmasının kendi öğretim programı ve ders materyali de burada üretilmekte ve şura değerlendirmelerine göre geliştirilmektedir. Teşkilat bünyesinde hem çocuklar hem de yetişkinler için yürütülen haftasonu ve hafta içi temel dini eğitim kursları, yaz okulları, çevrim içi dersler, aile seminerleri ve öğretici eğitim programları incelenerek, bu çalışmaların dinî ve kültürel kimliğin korunmasındaki etkisi değerlendirilmektedir. Çalışmada nitel araştırma yöntemi benimsenmiş; kurum içi dokümanlar, raporlar ve sahaya dair gözlemler analiz edilmiştir. Elde edilen bulgular, IGMG'nin Avrupa'daki ikinci ve üçüncü kuşak Müslüman gençlerin dinî bilgi, aidiyet ve değer gelişiminde önemli bir rol oynadığını göstermektedir. Ayrıca teşkilatın, içinde bulunduğu sosyo-politik bağlamı dikkate alarak pedagojik dilini geliştirdiği, yerel toplumla ilişkilerini dinî eğitim yoluyla güçlendirdiği tespit edilmiştir. Sonuç olarak, IGMG'nin yaygın din eğitimi modeli, diaspora Müslümanları arasında dinî kimliğin yeniden üretimi, ana dilin korunması, eğiticilerin mesleki donanımı ve kurumsal sürdürülebilirlik açısından önemli bir örnek teşkil ettiği görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Din Eğitimi, IGMG, yaygın eğitim, Avrupa'da İslam din eğitimi

KLASİK NASİHAT DİLİNDEN DİJİTAL DİLE: SOSYAL MEDYADA GENÇLERİN KULLANDIĞI DİL İLE RESMÎ DİN EĞİTİMİ ARASINDAKİ UÇURUMUN KÖPRÜLENMESİ

Aigerim BAKYTOVA
Ankara Üniversitesi
bakytkyzyy@mail.ru
Meryem SEVİM
Ankara Üniversitesi

ÖZET

Dijitalleşmenin hızlı ve yaygın biçimde artmasıyla birlikte, gençlerin dinî bilgi edinme süreçleri ile dinî kimlik gelişimleri üzerinde sosyal medyanın belirleyici bir mecra haline geldiği görülmektedir. Sosyal medya, gençlerin dinî değerlerle etkileşim biçimlerini ve öğrenme süreçlerini dönüştürmekte; bu durum din eğitimi alanındaki kavramsal ve pedagojik yaklaşımların yeniden gözden geçirilmesini zorunlu kılmaktadır. Geleneksel din eğitimi kurumlarında egemen olan klasik nasihat dili ile gençlerin sosyal medyadaki dijital iletişim pratikleri arasında yapısal ve işlevsel bir kopukluk mevcuttur. Bu durum, dinî eğitimin etkinliğini olumsuz etkileyerek pedagojik yöntemlerin kapsamlı biçimde yeniden değerlendirilmesini gerektirmektedir.

Bu çalışma, gençlerin dinî bilgi edinme ve kimlik gelişim süreçlerinin etkinliğini artırmak, din eğitimi ile dijital iletişim pratikleri arasındaki boşluğu gidermek amacıyla, sosyal medya içerikleriyle birlikte resmî din eğitimi dilini temsil eden Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi (DKAB) ders kitaplarının söylem yapısını karşılaştırmalı olarak analiz etmeyi hedeflemektedir.

Araştırmada nitel yöntem benimsenmiş; veri toplama aracı olarak içerik analizi kullanılmıştır. Gençler tarafından yoğun olarak takip edilen sosyal medya platformlarında (YouTube, Instagram, TikTok) yer alan popüler dinî içerik üreticilerinin söylem biçimleri, etkileşim stratejileri ve kullandıkları dilsel-kültürel unsurlar (mizah, argo, mem kültürü vb.) incelenmiştir. Bununla birlikte, DKAB ders kitaplarında yer alan dinî anlatım biçimleri, dil ve üslup özellikleri de analiz edilerek resmî din eğitimi söylemi ile dijital dinî iletişim biçimleri arasındaki farklar değerlendirilmiştir. Analiz sürecinde sosyolinguistik, medya çalışmaları ve din eğitimi perspektifleri birlikte kullanılmış; otorite, meşruiyet, etkileşim ve temsil temaları çerçevesinde çözümlemeler yapılmıştır.

Sonuç olarak, çalışma, sosyal medya üzerinden şekillenen dijital dinî söylem ile DKAB ders kitaplarında temsil edilen geleneksel nasihat dilinin yapı, amaç ve etkileşim biçimleri arasındaki temel farklılıkları ortaya koymaktadır. Bu farklılıkların pedagojik ve etik sonuçları tartışılmış; din eğitimi kurumlarının dijital çağın iletişim dinamiklerine uyum sağlayabilmesi için yenilikçi, katılımcı ve dijital odaklı pedagojik stratejiler geliştirmesi

gerektiği vurgulanmıştır. Böyle bir yaklaşım doğrultusunda, gençlerin dinî bilgi edinme süreçlerinin ve kimlik gelişimlerinin hem kurumsal hem de dijital alanlarda daha sağlıklı bir zeminde desteklenebileceği öngörülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Din Eğitim, Nasihat Dili, Sosyal Medya, Gençlik ve Din

İLKOKULDA AKRAN ZORBALIĞINI ÖNLEMEDE DİN EĞİTİMİNİN ROLÜ

Arş. Gör. Merve SARITAŞ ERÇOBAN
Sivas Cumhuriyet Üniversitesi
merveercoban@cumhuriyet.edu.tr

ÖZET

Günümüzde ilkokul düzeyinde akran zorbalığı, öğrencilerin psikososyal gelişimini olumsuz etkileyen ciddi bir problem olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durum yalnızca mağdur öğrencilerin akademik başarısını değil, aynı zamanda özgüvenlerini, okul aidiyetlerini ve uzun vadede ruh sağlıklarını da tehdit etmektedir. Akran zorbalığıyla mücadelede rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin önemi vurgulanmakla birlikte, ilkokulda değerler eğitimi ve özellikle 4. Sınıf DKAB derslerinin bu alandaki katkısı yeterince tartışılmamıştır. Oysa din eğitimi, empati, merhamet, adalet, kul hakkı ve insan onuru gibi temel değerleri merkeze alarak bireyin başkalarıyla ilişkisini düzenleyici bir işleve sahiptir. Bu bağlamda din eğitimi, akran zorbalığının önlenmesine yönelik bütüncül yaklaşımların önemli bir bileşeni olabilir.

Bu bildiride, ilkokul öğrencileri arasında yaygınlaşan akran zorbalığı probleminin önlenmesinde din eğitiminin nasıl bir rol oynayabileceği ele alınmaktadır. Çalışmanın amacı, ilkokul öğretim programının ve 4. Sınıf DKAB dersinin içerik ve yöntem bakımından akran zorbalığını önlemeye yönelik nasıl geliştirilebileceğini tartışmak ve bu doğrultuda öğretmenlere, program geliştiricilere ve politika yapıcılara öneriler sunmaktır. Çalışma, bu yönüyle hem teorik bir çerçeve sunmayı hem de pratik uygulamalara zemin hazırlamayı hedeflemektedir.

Çalışmanın yöntemi nitel araştırma desenlerinden doküman analizi tekniğine dayanmaktadır. Mevcut din kültürü ve ahlak bilgisi öğretim programı ve MEB'in ilgili politika belgeleri incelenerek akran zorbalığıyla mücadelede öne çıkan değerler ve mesajlar analiz edilecektir. Ayrıca literatürde akran zorbalığıyla ilgili temel kavramlar ve çözüm önerileri de göz önünde bulundurulacaktır.

Elde edilen veriler doğrultusunda, ilkokul 1., 2., 3. sınıf derslerinin ve özel olarak 4. Sınıf DKAB dersinin içerik ve uygulama açısından yeniden yapılandırılması durumunda akran zorbalığının azaltılmasında etkili bir araç haline gelebileceği beklenmektedir. Bu kapsamda özellikle empati, affetme, adalet, farklılıklara saygı ve kul hakkı gibi kavramların daha etkin işlenmesi önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Din eğitimi, Değerler Eğitimi, Akran Zorbalığı, İlkokul

MEDRESELERİN GERİLEME NEDENLERİ BAĞLAMINDA İLAHİYAT FAKÜLTELERİNİN YAPISAL ANALİZİ

Arş. Gör. Ali PEHLİVAN
Ondokuz Mayıs Üniversitesi
ali.pehlivan@omu.edu.tr

ÖZET

Yükseköğretim kurumları bir toplumda en üst düzeyde eğitim veren, bilimsel araştırmalar yapan, nitelikli insan gücü yetiştiren ve toplumsal sorunlara çözüm arayarak kamu politikalarına yön veren kurumlardır. Bu bağlamda, yüksek din öğretimi veren İlahiyat Fakülteleri/İslami İlimler Fakülteleri de benzer bir misyona sahiptir. Zira bu kurumlar üstlendikleri misyonun gereği olarak istihdam alanında hizmet üretmenin yanında kurumun kendi içinde ihtiyaç duyduğu nitelikli personelin yetiştirilmesine de doğrudan katkı sunmaktadır. Bu açıdan bakıldığında yüksek seviyede eğitim veren kurumların gerek fiziki yapısı gerek öğretici ve öğrenci nitelikleri gerekse eğitim öğretim program ve araçları bakımından da istenen seviyede olması gerekmektedir.

Eğitim kurumlarının tarihsel gelişim süreçlerinin incelenmesi günümüz mevcut eğitim kurumlarının daha nitelikli hale gelmesi için fikir verici olmaktadır. Bu noktada Osmanlı'da Tanzimat sonrasında medreselerin yanında mekteplerin açılması ve medreselerin dini ilimlere hasredilerek yalnızca bu alanda varlıklarını devam ettirmesi günümüz Türkiye'sinde yüksek din öğretimi kurumlarının gelişimlerini, üstün ve zayıf yönlerini görmek bakımından bir kıyaslama yapmaya imkân sağlamaktadır. Zira Cumhuriyet öncesi dönemde, günümüzde yüksek din öğretimi kurumlarının üstlendiği dini eğitim öğretim işlevi, medreseler tarafından yerine getirilmekteydi. Medrese mezunları, Osmanlı'da ilmiye sınıfının ihtiyaçlarını karşılamakta, aynı zamanda toplumun dinî rehberliğini üstlenmekteydi. Ancak zaman içinde, çeşitli nedenlerle medreseler bu işlevlerini yerine getiremez hâle gelmiş ve sonuç olarak tarihsel süreç içerisinde yerlerini kaybetmişlerdir. Medreselerin bu sürece girmesinde; öğretim programlarının yetersizliği, öğretici kadronun niteliğindeki zayıflamalar ve öğrenci yapısındaki bozulmalar gibi çeşitli faktörlerin etkili olduğu literatürde sıkça vurgulanmaktadır. Benzer eleştiriler, günümüz Türkiyesindeki yüksek din öğretimi kurumlarına yönelik olarak da dile getirilmektedir. Bu yönüyle, tarihsel ve güncel yapılar arasında anlamlı benzerliklerin olup olmadığını ortaya koymak, önemli bir araştırma konusu olarak görülmektedir.

Bu çalışmanın amacı, son dönem Osmanlı medreseleri ile günümüz yüksek din öğretimi kurumlarını, öğretim programı, öğretici nitelikleri ve öğrenci yapısı bakımından karşılaştırmaktır. Yapılacak mukayese sonucunda tarihsel benzerliklerin tespit edilmesi, medreselerin gerilemesine yol açan unsurların günümüzde de tekrar etme potansiyeline sahip olduğunu göstermesi bakımından dikkat çekici sonuçlar doğurabilir.

Çalışma nitel araştırma yöntemiyle gerçekleştirilecek olup durum çalışması desenine bir örnektir. Çalışmanın örneklemini Osmanlı'nın son döneminde medreselerin gerileme nedenleri hakkında yazılan eserler ile Cumhuriyet döneminde yüksek din öğretimi üzerine yazılan literatür oluşturmaktadır. Veri toplama aracı olarak doküman incelemesi kullanılacak olup, toplanan verilerin betimsel bir analize tabi tutularak mevcut durumun genel çerçevesi hakkında bir sonuca varılması amaçlanmaktadır. Öğretim elemanlarının akademik performans verileri ise Akademik Veri Yönetim Sistemine kayıtlı üniversiteler ile sınırlandırılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Yüksek Din Öğretimi, Medrese, Eğitim-Öğretim, Din Eğitimi

OKUL ÖNCESİ DÖNEMDE DİN VE DEĞERLER EĞİTİMİ KAPSAMINDA MAHREMİYET EĞİTİMİ: VELİ GÖRÜŞLERİNE DAYALI NİTEL BİR ARAŞTIRMA

Hatice DEMİRDEN

Hitit Üniversitesi

Doç. Dr. İrfan SEVİNÇ

Hitit Üniversitesi

irfansevinc@gmail.com

ÖZET

Son yıllarda üzerinde çokça konuşulan ve her çağda önemini koruyan bir değer olan Mahremiyet, bireyin özel alanını koruması, kişisel sınırlarını belirlemesi ve bu sınırlara saygı gösterilmesi bağlamında, hem bireysel hem de toplumsal yaşantıda önemli bir değerdir. Manevî ve ahlakî bir kavram olarak mahremiyet, bireyin huzurlu, güvenli ve sağlıklı ilişkiler kurarak yaşamasının temelini oluşturur. Özellikle okul öncesi dönem, bireyin mahremiyet bilinciyle tanıştığı, kişisel sınırlarını öğrenmeye başladığı ve bu konuda temel değerlerin yerleştiği kritik bir evredir. Bu araştırma, mahremiyet eğitiminin din ve değerler eğitimi çerçevesinde nasıl şekillendiğini ve bu sürece velilerin nasıl baktığını incelemeyi amaçlamaktadır.

Araştırmada nitel araştırma yöntemi benimsenmiş; fenomenolojik desen ve betimsel tarama modeli esas alınmıştır. Çorum ili merkez ilçesinde bulunan MEB'e bağlı anaokulları ve Diyanet İşleri Başkanlığı'na bağlı 4-6 yaş Kur'an kurslarında çocukları bulunan 25 veli ile yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Amaçlı örneklem biçimi kullanılmış, görüşmeler içerik analizi yoluyla değerlendirilmiştir.

Elde edilen bulgular, mahremiyet eğitiminin temellerinin ailede atıldığını, velilerin bu eğitime büyük önem verdiklerini ancak çoğunluğunun kendilerini yeterli görmediğini ortaya koymuştur. Mahremiyet algısının bireyin çocukluk ve gençlik yıllarındaki deneyimlerle şekillendiği, bu nedenle anne-babaların çocuğa doğru rol model olmalarının büyük önem taşıdığı belirlenmiştir. Veliler, mahremiyet eğitiminin tuvalet eğitimi ve beden farkındalığı ile başladığını, çocuğun merak duygusunun bastırılmadan gelişim düzeyine uygun bir şekilde açıklanması gerektiğini vurgulamışlardır. Ayrıca, okul öncesi dönemde öğretmenlerin ve kurumların bu eğitimi desteklemesinin çocuğun sağlıklı sosyal ilişkiler kurmasına katkı sağladığı tespit edilmiştir.

Araştırma sonuçları, mahremiyet eğitiminin yalnızca beden mahremiyetiyle sınırlı kalmaması gerektiğini, duygusal ve dijital mahremiyetin de bu sürece dâhil edilmesi gerektiğini ortaya koymuştur. Çalışma, erken yaşta verilen mahremiyet eğitiminin, bireyin

toplumsal hayatta saygılı, bilinçli ve güvenli bir birey olarak yetişmesine katkı sağladığını vurgulamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Din Eğitimi, Değerler eğitimi, Mahremiyet, Mahremiyet eğitimi, Okul öncesi dönem

TÜRKİYE'DEKİ AKADEMİK LİTERATÜRDE KULLANILAN " DİNİ/MANEVİ DANIŞMANLIK VE REHBERLİK" KAVRAMLARI ÜZERİNE BİR ANALİZ: SORUNLAR VE ÖNERİLER"

Ümit KOÇAK
Erciyes Üniversitesi
Prof. Dr. Mehmet KORKMAZ
Erciyes Üniversitesi
m.umitkocak38@gmail.com

ÖZET

Büyük sanayi hareketleri, savaşlar, göçler ve farklı sosyolojik insan faaliyetleri, insan adına ihmal edilen hususların tekrar ele alınması ihtiyacını doğurmuştur. Yakın zamanda etkileri hızla artan iklim değişiklikleri, ekstrem doğa hareketleri, çeşitli afetler, deprem ve salgın hastalıklar, insanlığı doğrudan tehdit ederken, bu afetler sonrası yaşanan kayıpların oluşturduğu kriz ortamları ve yaşanan travmalar insan yaşamını olumsuz etkileyen durumlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu hızlı gelişim ve değişim karşısında insanı ayakta tutabilecek, onun sözü edilen krizlerle başa çıkabilmesini, içinde yaşadığı hayatı anlamlandırabilmesini sağlayacak destek faaliyetleri önem kazanmıştır.

Gerçekleştirilen bu faaliyetlerin özellikle, sanayi hareketleri sonrası, ekonomik ve siyasi gelişimini tamamlayan batılı bilim insanlarının kendi kültürel dinamikleri çerçevesinde şekillendiği görülmektedir. Batı kültürünün özellikle sosyal bilimler alanında ortaya koyduğu bu çalışmalar alanın teorik temelinin oluşmasına katkı sağlayıp sonraki çalışmalar açısından kaynaklık teşkil etse de beraberinde getirdiği metodolojik ve terminolojik baskınlık, Türkiye gibi farklı kültürel dinamiklere sahip ve bu alanda çalışmalarına daha geç başlayan ülkeler için kavramsal bir kargaşa oluşturabilmektedir.

Batı literatüründe alana temel oluşturan kavramlardan özellikle "Pastoral Care", "Pastoral Guidance", "Pastoral Counselling", "Spritual Care" ve "Spritual Guidance" kavramlarının Batı toplumlarının kendi kültürel dinamikleri içinde kullanım alanları farklılaşabilirken bizim kendi kültürel dinamiklerimiz ve literatürümüzde çok farklı anlamlara karşılık geldiği hatta bazen tam bir karşılıklarının olmadığı, akademik literatürde tam bir kafa karışıklığının olduğu görülmektedir.

Bu alanın ve uygulamalarının yeni olması ve yapılan akademik çalışmalara da yansımakta, söz konusu çalışmalarda çeşitli sorunlar bulunmaktadır. Bu çerçevede konuyla ilgili çalışmaların tarihi ve terminolojik gelişiminin, kuramsal ve kurumsal çerçevesi içinde betimleyici bir kavram analizinin yapılması faydalı olacaktır. Söz konusu kavramların köklerinin, gelişim süreçlerinin, ortak, farklı, benzer yönlerinin ortaya konulması önemlidir. Bu doğrultuda bu bildiride "Rehberlik", "Psikolojik Danışma", "Dini Rehberlik/Danışma", "Manevi Rehberlik/Danışma" kavramları belli kavramsal çerçeve ve şablonlar altında, analiz edilip, sunulacaktır. Çalışma betimsel analiz yöntemine göre gerçekleştirilecektir

ve literatür taramasına dayalıdır. Bu çalışma ile alanın teorik açıdan zenginleştirilmesi ve akademik çalışmalarda kullanılan alan literatürünün belirginleştirilmesi hedeflenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Pastoral, Spritual, Pastoral Guidance, Spritual Guidance

ADAY DİN GÖREVLİLERİ MESLEKİ EĞİTİM PROGRAMI'NIN (İMAM-HATİP) EĞİTİMDE PROGRAM GELİŞTİRME AÇISINDAN İNCELENMESİ

Dr. Ahmet YİĞİT
Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi
ahmetyigit@kmu.edu.tr

ÖZET

Bu araştırmanın amacı Aday Din Görevlileri Mesleki Eğitim Programı'nın (İmam-Hatip) eğitimde program geliştirme açısından incelenmesidir. Bu bağlamda bu öğretim programı, program geliştirme komisyonu, program geliştirme yaklaşımı, ihtiyaç analizi yaklaşımı, program geliştirme modeli, amaç/hedef/ kazanımlar, içerik, yöntem, araç-gereç, ölçme-değerlendirme, etkinlikler, zaman, eğitim felsefesi gibi değişkenler kapsamında değerlendirilmektir. Eğitimde program geliştirme belli aşamalardan oluşmaktadır. Bu aşamanın en son aşaması program değerlendirmedir. Program değerlendirmenin farklı yaklaşımları olmakla birlikte belli başlık ve boyutlarda da teorik anlamda değerlendirme yapmak mümkündür. İncelenmesi yapılan bu programın alan araştırmasıyla programa katılan aday din görevlileri tarafından değerlendirilmesi çalışılmışken teorik anlamda bir değerlendirilmesi yapılmamıştır.

Bu araştırma, konusu ve amacının çizdiği çerçeve bağlamında nitel araştırma yaklaşımı ile ele alınmaktadır. Bu araştırma 'bütüncül çoklu durum çalışması' biçiminde desenlenmiştir. Böylece bu araştırmada doküman analizi ile veriler toplanıp analiz edilmektedir. Ayrıca veriler yorumlanırken betimsel analiz de kullanılmaktadır. Veri kaynağı olarak Aday Din Görevlileri Mesleki Eğitim Programı (İmam-Hatip) ile eğitimde program geliştirmede üretilen bilimsel çalışmalardır.

Araştırmada söz konusu programın genel amacının (programın hedefi olarak belirtilmiş) din görevlisi yetiştirme (İmam-Hatip ve Müezzin-Kayyım) olduğu açıklanmıştır. Bu çerçevede özel amaçlar (programda genel amaçlar şeklinde geçmektedir) ortaya konmuştur. Bu özel amaçlar yapılan belirtke tablosunda dersler ve konular ile uyumlu olduğu bulunmuştur. Programda, program geliştirme komisyonundan bahsedilmemiştir. Programda ihtiyaç analizinin yapılıp yapılmadığı belirtilmemiştir. Programda hangi program geliştirme tasarımı yaklaşımının ve modelinin tercih edildiğine değinilmemiştir. Adayların aktif olmasına değinilerek öğrenen merkezli ve derslerin öne çıkarılarak konu merkezli tasarım yaklaşımlarının ikisinin birden tercih edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Programda uygulama esaslarında öğretim yöntemleri geçmekte ancak nasıl kullanılacağı konusu detaylandırılmamıştır. Programda araç-gereç ve materyaller her ders ve konuyla ilgili olacak şekilde yer almıştır. Ölçme ve değerlendirmenin nasıl yapılacağına değinilmiş ama hangi ölçme araçlarının ve hangi değerlendirme yönteminin kullanılacağı ayrıntılandırılmamıştır. Programın her ne kadar yaklaşımı açıklanmasa da konu merkezli olduğu sadece derslerin yer

almasından çıkarılabilir. Program geliştirilirken hangi eğitim felsefesinden yararlanıldığı da açıklanmamıştır. Programın tasarım yaklaşımında ulaşılan bulgulara göre Daimicilik ve Esasicilik eğitim felsefelerinden birlikte yararlanıldığı görülmüştür.Bütün bunlardan geliştirilen bu programın program geliştirme ilkelerine ve aşamalarına göre çoğunlukla uyulduğu sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Aday Din Görevlileri Mesleki Eğitim Programı (İmam-Hatip), Diyanet Akademisi, Eğitimde Program Geliştirme, Eğitimde Program Değerlendirme, Yaygın Din Eğitimi

FARKLI LAİKLİK YORUMLARININ DİN EĞİTİMİNE ETKİSİ: TÜRKİYE VE MEKSİKA ÖRNEKLERİ

Arş. Gör. Muhammet Fatih ADAK
Marmara Üniversitesi
m.fatihadak@gmail.com

ÖZET

Dinin devlet yapılarına etkisi ulus devletlerin ortaya çıkışından itibaren daha yüksek sesle tartışılan bir unsur olmuştur. Bu tartışmaların sonucunda ortaya çıkan laiklik, birçok ülke tarafından benimsenen ve anayasal ilke haline getirilen bir anlayış olmuştur. Laiklik anlayışı din, dini gruplar, dini pratikler ve dinin eğitimi gibi konularda devletin politikalarını belirleyici bir ilke konumu kazanmıştır.

Türkiye Cumhuriyeti ve Meksika (resmi adıyla Birleşik Meksika Devletleri) anayasalarında laikliğe merkezi bir konum atfetmişlerdir. Bu merkezi konum bu ülkelerin din eğitimi politikalarını da belirleyen temel bileşenlerdendir. Laiklik kavramında sağlanan ortaklık uygulama noktasında bir ortaklığı beraberinde getirmemiş, laiklik olarak kavramsallaşan anlayış ülkeden ülkeye kültürel, tarihsel ve toplumsal tecrübeler doğrultusunda farklılık göstermiştir. Devletlerin kendine özgü laiklik anlayışlarının oluşum sürecinde bu tecrübelerin göz ardı edilemeyecek bir etkisi vardır. Bu tecrübeler savaşlar, ulusal ve uluslararası müdahaleler, anlaşma ve sözleşmeler ile sosyoekonomik koşullar gibi unsurlar etrafında şekillenmiştir. Devletlerin bu gibi unsurlarla şekillendirdiği kendine has laiklik anlayışı, devletin din eğitimine dair tutumunu, ülkedeki din eğitiminin hukuki statüsü ve uygulamalarını, dinin kamusal görünürlüğünü de doğrudan etkilemektedir. Benimsenen laiklik anlayışına göre din eğitimi, bir örnekte kamu veya özel fark etmeksizin her okul türünde zorunlu iken diğer bir örnekte ancak özel kurumlar tarafından program dışında verilebilen bir unsur olabilmektedir.

Bu çalışma ile Türkiye ve Meksika'nın kendilerine özgü laiklik anlayışları çerçevesinde din eğitiminin hukuki statüsü ve uygulamalarının incelenmesi amaçlanmaktadır. Çalışma farklı laiklik anlayışlarının din eğitimi politikalarında nasıl sonuçları beraberinde getirdiğinin anlaşılması bakımından önemlidir.

Nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi ve karşılaştırmalı eğitim yaklaşımını benimseyen çalışma kapsamında iki ülkenin anayasaları başta olmak üzere eğitimin ve din eğitiminin sınırlarını çizen hukuki metinleri üzerinden karşılaştırmalı bir analiz yapılacak, bu hukuki metinlerin öngördüğü din eğitimi anlayışının sahadaki karşılığının izi, mevcut araştırmalar ve raporlar üzerinden sürülecektir.

Anahtar Kelimeler: Din Eğitimi, Laiklik, Meksika, Türkiye, Din Eğitimi Politikaları.

ERKEN ÇOCUKLUKTA DİNİ GELİŞİM VE OYUN: PEDAGOJİK YAKLAŞIM

Nursena DEMİRKOL
Dicle Üniversitesi
Prof. Dr. Davut IŞIKDOĞAN
Dicle Üniversitesi
nursenayokus@gmail.com

ÖZET

Erken çocukluk dönemi, bireylerin psikolojik, bilişsel, duygusal ve sosyal gelişiminin temelini oluşturur. Bu dönemde çocuklar, çevrelerini keşfederken oyun, öğrenmenin en önemli aracı haline gelir. Oyun, çocukların hem eğlenmesini hem de duygusal zekâlarını, problem çözme becerilerini ve sosyal ilişkilerini de geliştirmelerini sağlar. Aynı zamanda, erken çocukluk dönemi, çocukların dini kavramlarla tanışmaya başladığı ve temel dini inanç ve değerlerin şekillendiği bir dönemdir. Ancak dini gelişimin oyunla nasıl desteklenebileceği konusunda yeterli kaynak bulunmamaktadır. Bu çalışmada, erken çocuklukta oyun yoluyla dini gelişimin nasıl teşvik edilebileceği araştırılmaktadır. Dini gelişim, bilgiyi ezberlemekten ziyade değerlerin günlük yaşama entegre edilmesi sürecidir. Oyun, bu soyut kavramları somutlaştırmak için ideal bir yoldur. Örneğin, dini hikâyelerin drama yoluyla canlandırılması, sembolik oyunlar oynanması ve empati gibi değerlerin oyun sırasında deneyimlenmesi, çocukların dini gelişimini olumlu yönde etkileyebilir. Bu açıdan, oyun, çocukların hem dini değerleri öğrenmelerini hem de duygusal ve sosyal düzeyde anlamalarını da mümkün kılar. Bu araştırmada, oyun ve dini gelişim arasındaki ilişkiyi incelemek için literatür taraması ve teorik analiz yöntemleri kullanılacaktır. Oyun türlerinin dini gelişim üzerindeki etkisini açıklamak için psikolojik gelişim kuramları, dini pedagojik yaklaşımlar ve oyun temelli öğrenme teorileri incelenecektir. Ayrıca, erken çocukluk eğitimi alanında bu ilişkiyi desteklemeye yönelik pedagojik yaklaşımlar ve stratejiler ele alınacaktır. Eğitimcilerin oyun temelli öğretim yöntemlerini daha etkili kullanmaları için pratik öneriler sunulacaktır. Bu çalışmada, dini gelişim ile oyun arasındaki ilişkinin daha iyi anlaşılması hedeflenmekte, ayrıca oyun temelli din eğitiminin etkinliğine dair önemli bulgulara ulaşılması beklenmektedir. Oyun yoluyla dini değerlerin kazandırılmasının, çocukların dini kimlik gelişimine olumlu etkiler yaratması ve sosyal becerilerini güçlendirmesi öngörülmekte; aynı zamanda bu araştırma, eğitimcilere dini gelişimi desteklemek için yeni bir bakış açısı sunmayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Din Eğitimi, Erken Çocukluk, Oyun, Pedagojik Yaklaşım, Değerler Eğitimi.

VAAZ DİLİNİN ETKİLİLİĞİNDE NÖRO-LİNGUİSTİK PROGRAMLAMA (NLP) YAKLAŞIMININ ROLÜ

Doç. Dr. Ahmet DOĞAN
Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi
ahmet.dogan@osmaniye.edu.tr

ÖZET

Vaaz, dini bilgilerin aktarımı, bireylerin manevi gelişiminin desteklenmesi ve toplumsal değerlerin pekiştirilmesinde önemli bir iletişim aracıdır. Ancak günümüzde değişen iletişim alışkanlıkları, bilgiye erişim imkânlarının artması ve özellikle genç kuşağın dikkat sürelerinin kısalması, geleneksel vaaz yöntemlerinin etkililiğini azaltmaktadır. Dinleyiciyle güçlü bir bağ kuramayan, dikkat çekemeyen ve duygusal etkileşim oluşturamayan vaazlar, hedeflenen davranış değişikliklerini gerçekleştirmekte yetersiz kalmaktadır. Bu durum, vaaz dilinde çağdaş iletişim tekniklerinin kullanımını gerekli kılmaktadır.

Bu araştırmanın amacı, vaaz dilinin daha etkili, ikna edici ve dinleyici merkezli hale getirilmesinde Nöro-Linguistik Programlama (NLP) yaklaşımlarının nasıl kullanılabileceğini incelemektir. NLP, bireyin düşünme, dil kullanma ve davranış biçimleri arasındaki etkileşimi analiz ederek iletişim süreçlerini güçlendiren bir modeldir. Vaaz bağlamında, temsil sistemleri, meta model, Milton modeli, metafor kullanımı ve yeniden çerçeveleme gibi NLP teknikleri; dinleyiciyle empati kurma, ilgiyi canlı tutma ve mesajın zihinde kalıcılığını artırma açısından önemli imkânlar sunmaktadır.

Çalışma, nitel araştırma yöntemiyle yürütülmüştür. Öncelikle NLP literatürü ve geleneksel vaaz dili üzerine kaynaklar incelenmiş, ardından seçilen vaaz metinleri içerik analiziyle değerlendirilmiştir. Bu analiz sürecinde, vaazlarda kullanılan dil kalıpları NLP teknikleri açısından sınıflandırılmış ve potansiyel etkililikleri yorumlanmıştır.

Araştırma bulgularına göre, NLP tekniklerinin vaaz diline entegre edilmesi, dinleyiciyle daha güçlü bir duygusal bağ kurulmasını sağlamaktadır. Ayrıca dinleyicilerin vaaz içeriklerini daha iyi anlamalarına, hatırlamalarına ve bu içerikleri günlük yaşamlarında uygulamalarına katkı sunmaktadır. Özellikle duyusal kanalların aktif kullanımı, hikâyeleştirme, olumlu dil kalıpları ve hedef odaklı iletişim stratejileri vaazların etkililiğini belirgin şekilde artırmaktadır.

Sonuç olarak, NLP yaklaşımı, vaaz dilinin modern iletişim beklentilerine uyarlanmasında etkili bir araçtır. Din hizmetlerinde görevli vaizlerin, geleneksel dini söylemi NLP teknikleriyle desteklemesi; hem dini mesajların anlaşılabilirliğini hem de manevi rehberliğin gücünü artıracaktır.

Anahtar Kelimeler: Vaaz Dili, NLP, Din Hizmetleri, İkna, Sözlü İletişim, Temsil Sistemleri

KAYNAŞTIRMA ÖĞRENCİLERİNİN DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ DERSİNE YÖNELİK GÖRÜŞ VE GEREKSİNİMLERİNİN İNCELENMESİ

Gülsün Nur KOCAMAN
Milli Eğitim Bakanlığı
Doç. Dr. Muhammed Fatih TURANALP
Necmettin Erbakan Üniversitesi
glsnnrkcmn@gmail.com

ÖZET

Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi (DKAB) dersi yalnızca bilişsel değil, aynı zamanda sosyal-duygusal ve değer temelli kazanımları da içerdiğinden kaynaştırma öğrencilerinin bu dersteki gereksinimlerinin belirlenmesi etkili bir eğitim süreci için gereklidir. Bu doğrultuda çalışmanın temel problemi "Kaynaştırma öğrencilerinin DKAB dersine yönelik görüşleri, gereksinimleri ve beklentileri nelerdir?" şeklinde belirlenmiştir.

Çalışma DKAB dersinin kaynaştırma öğrencilerinin hem akademik hem manevi gelişimlerine katkı sağlayacak şekilde gerekli uyarlamalara dair saha temelli veriler sunmaktadır. Kaynaştırma öğrencilerinin etkili bir din eğitimi almalarına destek olmayı hedeflemektedir. Bu yönüyle araştırmanın, alana katkı sunması, din eğitimi uygulayıcılarına ve araştırmacılarına fikir vermesi beklenmektedir.

Bu çalışmamızda nitel araştırma desenlerinden durum çalışması modeli kullanılarak, ele aldığımız konunun ilgili durumu nasıl etkiledikleri ve ilgili durumdan nasıl etkilendikleri ortaya konulmaya çalışılmıştır. Verilerin toplanmasında nitel araştırma tekniklerinden görüşme yöntemi kullanılmaktadır. Çalışmanın grubunu Millî Eğitim Bakanlığına bağlı devlet okullarında öğrenim gören ortaokul düzeyinde 20 kaynaştırma öğrencisi ve Millî Eğitim Bakanlığına bağlı okullarda görev yapan 5 DKAB öğretmeni oluşturmaktadır.

Araştırma bulgularına göre, kaynaştırma öğrencilerinin DKAB dersine katılımda çeşitli güçlükler yaşadıkları ve bazı etkinliklerde zorlandıkları görülmüştür. Bu durum, eğitimin ve öğretimin bireysel ihtiyaçlara göre uyarlanmasının önemini düşündürmektedir. Bazı öğrencilerin içerik ve yöntemlerde değişikliklere ihtiyaç duyarken bazılarının ise yalnızca teşvik ve cesaretlendirmeye ihtiyaç duyabileceğini ima eden bulgulara ulaşılmıştır. Kaynaştırma öğrencilerinin sosyal etkinliklere katılımının sınırlı olması da yine teşvik ve cesaretlendirmeye ihtiyaç duyduklarına işaret etmektedir. Akran ilişkilerinde zaman zaman dışlanma ve olumsuz tutumların görüldüğü, bu durumda önleyici ve bilgilendirici çalışmaların yapılmasının gerekliliğine ve önemine dikkat çekilmiştir. Söz konusu öğrencilerin, ölçme-değerlendirme süreçleri ve akademik değerlendirmeleri öğrencilerin gereksinimleri açısından ele alındığında, öğrencilerin kendilerine uygun seviyede hazırlanmış ölçme araçları ile değerlendirilmeye ihtiyaçları olduğu sonucuna ulaşılmış ve sosyal-bilişsel gelişimleri, iletişim kurma, iş birliği yapabilme becerileri gibi alanlarda da değerlendirilmelerinin gerekliliği tespit edilmiştir. Öğretmenlerin yeterli iş birliği desteği

almalarına, süreç hakkında bilgilendirici sistematik çalışmalara ihtiyaçlarının olduğuna işaret eden bulgulara ulaşılmıştır.

Araştırmanın özel gereksinimli öğrenciler için daha kapsayıcı ve destekleyici bir din eğitimi ortamının oluşturulmasına katkı sunması beklenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Özel Eğitim, Kaynaştırma, Din Eğitimi

OKUL DIŞI DİN EĞİTİMİ DENEYİMLERİNİN DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞINA YÖNELİK TUTUMLARA ETKİSİ: ÜNİVERSİTE GENÇLİĞİ ÜZERİNE BİR ALAN ARAŞTIRMASI

Yılmaz ERTAŞ
İzmir Katip Çelebi Üniversitesi
yertas384@gmail.com

ÖZET

Bu çalışma, üniversite gençliğinin okul dışı din eğitimi deneyimlerinin Diyanet İşleri Başkanlığı'na (DİB) yönelik tutumları üzerindeki etkisini incelemeyi amaçlamaktadır. Türkiye'de din eğitimi, 1982 Anayasası'nın 24. maddesi çerçevesinde devletin gözetim ve denetiminde yürütülmekte olup, ilkokul 4. sınıftan itibaren Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi (DKAB) dersi adıyla zorunlu olarak okutulmaktadır. 2012 yılında uygulamaya konan 4+4+4 eğitim sistemiyle birlikte seçmeli din dersleri de müfredata dâhil edilmiştir. Ancak gençler, yalnızca okul ortamında değil; cami dersleri, Kur'an kursları, dini cemaat ve vakıf etkinlikleri, sosyal medya içerikleri, dini yayınlar, aile ortamı gibi çok çeşitli okul dışı kaynaklardan da din eğitimi almaktadır. Bu durum, dinî bilgiye ulaşma yollarını çeşitlendirdiği kadar, bireylerin dinî kurumlara yönelik algı ve tutumlarını da doğrudan etkilemektedir.

Araştırmanın örneklemini İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi'nde öğrenim gören ve tesadüfi örnekleme yöntemiyle seçilen 384 öğrenci oluşturmaktadır. Veriler, anket formu aracılığıyla toplanmış; katılımcıların demografik özellikleri, okul dışı din eğitimi alma durumları ve DİB'e yönelik tutum ölçeklerine verdikleri yanıtlar SPSS 25 paket programı kullanılarak analiz edilmiştir. Bulgulara göre, okul dışı din eğitimi alan öğrencilerin DİB'e yönelik tutum düzeylerinin anlamlı biçimde daha yüksek olduğu belirlenmiştir ($p < .05$). Özellikle Kur'an kursları ve cami dersleri gibi DİB'le doğrudan ilişkili kurumlarda eğitim alan bireylerin tutumları olumlu yöndeyken, dini kitap-yayınlar ve gayriresmî gruplardan eğitim alanlarda DİB'e yönelik tutumların daha eleştirel olduğu görülmüştür. Ayrıca, okul dışı din eğitimi almayan öğrencilerde de DİB'e karşı daha mesafeli bir duruş gözlemlenmiştir.

Araştırmanın bulguları, dinî bilginin edinildiği ortamların, bireylerin dinî kurumlara yönelik tutumlarının oluşmasında belirleyici bir rol oynadığını ortaya koymaktadır. Bu bağlamda, DİB'in gençlere yönelik okul dışı din hizmetlerini daha kapsayıcı, çok kanallı ve dijital dostu modellerle yeniden yapılandırması önerilmektedir. Aynı zamanda bu bulgular, din eğitimi politikalarının gençlerin beklentilerini ve farklılaşan dinî yönelimlerini dikkate alarak yeniden gözden geçirilmesi gerektiğini göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Anahtar Kelimeler: Din, Diyanet, Diyanet İşleri Başkanlığı, Üniversite, Gençlik

İLAHİYAT VE DKAB PROGRAMLARINDA ERKEN ÇOCUKLUK DÖNEMİ DİN EĞİTİMİ

Dr. Öğr. Üyesi Fatma Göçmen
Yozgat Bozok Üniversitesi
meferenes@gmail.com

ÖZET

Türkiye'de İlahiyat, İslami ilimler ve Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi (DKAB) öğretmenliği programlarında erken çocukluk döneminde din ve ahlak ve değerler eğitimine yönelik derslere olan ihtiyaç, yapılan araştırma sonuçlarına göre son yıllarda artan bir ilgiyle ele alınmaktadır. Bu ilginin temelinde, erken çocukluk döneminin bireyin dini ve ahlaki gelişiminde kritik bir rol oynadığına dair bilimsel bulgular ve sahadan gelen toplumsal talepler yer almaktadır. Ancak, bu yaş grubuna yönelik din eğitimi içeriklerinin üniversite düzeyindeki ders programlarında nasıl yer aldığı, ders içeriklerinin nasıl yapılandırıldığı ve öğretmen adaylarının bu derslere ilişkin algıları henüz sistematik olarak ortaya konmamıştır. Bu durum, alandaki önemli bir boşluğa işaret etmektedir.

Türkiye'de ilahiyat, İslami ilimler ve Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi (DKAB) öğretmenliği programlarında erken çocukluk dönemine yönelik din, ahlak ve değerler eğitimi içeriklerinin yeri ve niteliği, son yıllarda hem akademik hem toplumsal düzeyde artan bir ilgiyle ele alınmaktadır. Erken çocukluk dönemi, bireyin dini tutum ve davranışlarının, ahlaki değer yargılarının ve karakter gelişiminin temellerinin atıldığı kritik bir gelişim evresidir. Ancak üniversitelerin bu yaş grubuna yönelik ders içeriklerinde hem nicelik hem nitelik açısından önemli eksiklikler bulunduğu gözlemlenmektedir. Mezuniyet sonrasında Diyanet İşleri Başkanlığı bünyesinde 4-6 Yaş Kur'an Kursu Öğreticisi olarak istihdam edilecek bireylerde aranan mesleki yeterliklerin, lisans düzeyindeki üniversite eğitimi sürecinde kazandırılması hedeflenmektedir/beklenmektedir. Ancak mevcut müfredatta derslerin sayıca sınırlı olması, içeriklerin büyük oranda bilişsel hedeflere odaklanması ve duyuşsal, değer temelli kazanımların geri planda kalması, bu alandaki temel sorunları oluşturmaktadır.

Bu çalışmanın amacı, Türkiye'deki ilahiyat, İslami ilimler ve DKAB öğretmenliği programlarında erken çocukluk döneminde din, ahlak ve değerler eğitimine yönelik derslerin ne ölçüde yer aldığını ya da almadığını, içeriğini ve uygulama biçimlerini literatür temelli olarak incelemek; bu derslerin pedagojik açıdan gerekçelendirilmesini sağlamak ve gelecekteki akademik çalışmalara yön verebilecek bir çerçeve sunmaktır. Erken yaşta din eğitiminin gerekliliğine ilişkin tarihsel, kuramsal ve pedagojik yaklaşımlar dikkate alınarak yapılan bu inceleme, alana dair bütüncül bir değerlendirme sunmayı amaçlamaktadır.

Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. İlgili akademik yayınlar, lisans program içerikleri, ders katalogları ve müfredat belgeleri incelenerek okul öncesi din eğitimiyle ilişkili derslerin içerik yapısı ve çeşitliliği analiz edilmiştir.

Bu çalışma sonucunda, Türkiye'de bazı üniversitelerde lisansüstü eğitim kapsamında sınırlı sayıda olmakla birlikte erken çocukluk din eğitimiyle ilgili derslerin yer aldığı; ancak bu derslerin çoğunlukla lisansüstü eğitimle sınırlı olduğu ve pedagojik açıdan yeterince yapılandırılmadığı görülmektedir. Gelecekte üniversite programlarında bu yaş grubuna özgü içeriklerin artırılması, öğretmen yetiştirme süreçlerinde çocuk gelişimi temelli din eğitimi derslerine daha fazla yer verilmesi beklenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Din Eğitimi, Erken Çocukluk Dönemi Din Eğitimi, DKAB, İlahiyat, Öğretim Programı

ULÜ'L-AZM PEYGAMBERLERLE İLGİLİ KISSALARIN DEĞERLER EĞİTİMİNE KONU EDİLMESİ

Tuba Oğuz AKYÜZ
Hitit Üniversitesi
Doç. Dr. İrfan SEVİNÇ
Hitit Üniversitesi
irfansevinc@gmail.com

ÖZET

İnsanlık tarihinin en yüksek ahlaki ilkelerini temsil eden ve insanlık tarihine yön veren şahsiyetler olarak ulü'l-azm peygamberler, gerek bireysel gerekse toplumsal düzeyde kıssalarıyla önemli erdemleri vurgulamaktadır. Bu peygamberlerin hayatları, sadece dini bir öğreti olarak değil, aynı zamanda evrensel değerlerin bireylerin gelişiminde nasıl bir rol oynayabileceğine dair derinlemesine bir anlam taşımaktadır. Ulü'l-azm peygamberler; sabır, azim, kararlılık ve tevhid inancı gibi temel değerleri temsil etmeleri açısından İslam düşüncesinin ve insanlık tarihinin en önemli ahlaki örneklerini sunarlar. Onların kıssaları yalnızca tarihsel olayları aktarmakla kalmaz; aynı zamanda ahlaki, manevi ve toplumsal değerlerin aktarımında da güçlü anlatılar sunar.

Bu bildiri, Kur'an-ı Kerim'de yer alan ve İslam düşüncesinde "ulü'l-azm" olarak anılan beş büyük peygamberin (Hz. Nuh, Hz. İbrahim, Hz. Musa, Hz. İsa ve Hz. Muhammed) kıssalarını, değerler eğitimi perspektifinden incelemeyi amaçlamaktadır. Bu kıssalar, yalnızca dini ve tarihsel anlatılar olmanın ötesinde, bireylerin karakter gelişimini destekleyen sabır, adalet, sorumluluk, azim ve merhamet gibi temel insani değerlerin aktarımında güçlü pedagojik içerikler sunmaktadır.

Kuramsal olarak tasarlanan bu çalışmada, yöntem olarak doküman inceleme ve içerik analizi kullanılmıştır. Veriler, literatür taraması ve doküman analizi ile toplanmış, Metinlerdeki ana temalar, içerik analizi yöntemiyle değerlendirilerek, bu temaların değerler eğitimiyle olan ilişkileri ortaya konulmaktadır.

İslam düşüncesinde din eğitimi, yalnızca bilgi aktarmayı değil, ahlaki ve toplumsal değerlerin içselleştirilmesini de amaçlar. Ulü'l-azm peygamberlerin kıssaları bu sürece güçlü katkılar sunar. Özellikle sabır (Hz. Nuh, Hz. Eyüp), adalet (Hz. Musa), merhamet (Hz. İsa), tevhid ve sorumluluk (Hz. İbrahim ve Hz. Muhammed) gibi değerler, öğrencilerin bireysel ve toplumsal gelişiminde etkili olabilir.

Millî Eğitim Bakanlığı'nın 2017 yılında müfredata dahil ettiği 10 kök değer (adalet, saygı, sevgi, sorumluluk, dostluk, sabır, vatanseverlik, yardımseverlik, dürüstlük, hoşgörü), bu çalışmanın değerler eğitimi kapsamında ele aldığı kavramlarla örtüşmektedir. Ulü'l-azm peygamberlerin kıssaları, bu kök değerlerin öğretimi için güçlü ve somut örnekler sunar.

Çalışmada ulaşılan bulgular, ulü'l-azm peygamber kıssalarının evrensel değerlerin kazandırılmasında etkili bir araç olduğunu ortaya koymuştur. Bu kıssalar, sabır, adalet, sorumluluk, doğruluk ve yardımseverlik gibi temel değerlerin öğrenciler tarafından içselleştirilmesine katkı sunmakta; teorik bilgiyi, yaşantıya dayalı öğrenme ile bütünleştirebilecek nitelikte bir içerik sunmaktadır. Tematik analizler, bu anlatıların ahlaki gelişimi destekleyici bir yapı taşıdığını göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Din Eğitimi, Değerler, Ulü'l-azm Peygamberler, Kıssalar.

İÇERİK ÜRETİCİLERİNİN GÖZÜNDEN INSTAGRAMDA DİN EĞİTİMİNİN İMKÂNI ÜZERİNE BİR DURUM ÇALIŞMASI

Hatice ALİBAŞ
haticebahcaci.hb@gmail.com

ÖZET

Bireylerin günlük yaşantısının büyük bir kısmında yer verdiği sosyal medya kullanımı farklı amaç ve şekillerde kullanılmaya devam etmektedir. Sosyal medya platformları günümüzde ayrı bir sektör olarak ortaya çıkmakta ve yeni meslek kalıplarını beraberinde getirmektedir. Çeşitli alanlarda paylaşımlar yaparak takipçi kitlesine hitap eden içerik üreticileri de bu yeni oluşumun bir parçasıdır. Hızla büyümekte olan sosyal medya platformları ve sayıları hızla artan içerik üreticileri farklı sosyal medya kanalları üzerinden takipçilere ulaşmaktadır. Sık kullanılan sosyal medya platformlarından biri olan instagram, etki alanı en geniş olan uygulamalardan biridir. Her alanda paylaşımın yapıldığı bu tür platformlarda din ve din eğitimine dair içeriklerin üretilmesi de kaçınılmaz bir durumdur. Paylaşılan din eğitimi içeriklerinin hangi niyetle üretildiği, üretilme amacına hizmet edip etmediği ve içerik üreticisine gelen dönütlerin ne şekilde olduğu değerlendirilmiştir. Ulaşılan verilerden hareketle din eğitimi içeriklerinin sosyal medyada yer almasının yansımalarının neler olduğu değerlendirilmiştir. Araştırma kapsamında instagram üzerinden din eğitimine dair içerik üretimi yapan 10 kişi ile görüşme yapılmıştır. Görüşme yapılacak içerik üreticileri seçilirken meslek grupları, paylaşım içerikleri ve takipçi sayıları dikkate alınmıştır. Elde edilen verilerin değerlendirilmesinde katılımcıların fikirlerini anlama ve yorumlamaya yönelik bir yaklaşım olan "nitel yaklaşım" ve rastgele amaçlı örnekleme yöntemiyle yorumlanmıştır. Din eğitimine dair paylaşımlar yapan içerik üreticilerinin paylaşım yapma sürecine nasıl başladıkları, hangi amaca hizmet ettikleri, hedefleri ve beklentilerine dair durum değerlendirmesi yapılmıştır. Bu değerlendirme sonuçlarına göre instagramda üretilen din eğitimi içeriklerinin nasıl daha nitelikli hale gelebileceği üzerinde tavsiye ve önerilere yer verilmiştir. Araştırma sonucunda instagram ve din eğitimi arasında bir bağlantı oluşturulabileceği, kurum ve kuruluşların desteğiyle daha nitelikli ve doğru içerik üretimlerinin yapılabileceğine yönelik tespitler yapılmıştır. Dini içerik üreticilerinin bir araya gelmesi ve akademisyenlerin görüşleriyle harmanlanan din eğitimi içeriklerinin üretilmesi instagram üzerinden yapılan paylaşımların somutlaştırılması ve karşılık bulması açısından verimliliğinin artırılabileceği yönündedir.

Anahtar Kelimeler: İçerik Üreticisi, Instagram, Sosyal Medya, Din Eğitimi, Eğitim

AİLEDE DİN EĞİTİMİ

Dr. Zeynep Elif UĞURLU
Milli Eğitim Bakanlığı
z.e.u_52@hotmail.com

ÖZET

Çocuğun biyolojik, psikolojik, sosyal ve kültürel değerler açısından en çok etkilendiği ortam aile ortamıdır. Aile, çocukların yalnızca fiziksel olarak büyüdüğü bir ortam değil, aynı zamanda ruhsal olarak da geliştiği vazgeçilmez bir eğitim kurumudur. Ancak günümüz aile yapısını değerlendirdiğimizde, bir yandan aile kurumunun temelini oluşturan evlilik çeşitli nedenlerle ertelenmekte veya önemsizleştirilmekte, diğer yandan artan boşanma oranlarıyla mevcut aile yapısı ciddi şekilde zedelenmektedir. Aile hayatındaki tüm bu olumsuz gelişmeler, başta çocuklar olmak üzere tüm aile bireylerini etkilemektedir. Çocuğun din eğitimini aldığı ilk yerin de aile oluşu çocuğun doğuştan sahip olduğu din duygusunun ne kadar gelişeceği, nasıl biçimleneceği ve sonraki yılları ne derece etkileyeceği aile içi dinamiklerin niteliğine bağlıdır. Bu nedenle aile; yalnızca çocuğun biyolojik, psikolojik ve sosyal ihtiyaçlarını karşılamakla sorumlu olmayıp, aynı zamanda onun dini ve ahlaki ihtiyaçlarını da karşılamakla yükümlüdür. Bu çalışmada çocuğa din eğitiminin verilmesinde ailenin fonksiyonu ve bu süreçte dikkat edilmesi gereken ilkeler üzerinde durulmuş veçocuğa dini eğitimin verilmesinde son derece önemli bir konuma sahip olan ve toplumun en küçük temel birimi olan ailenin rolünü ve ailede din eğitiminin temel ilkelerini ortaya koymak amaçlanmıştır. Çalışmada doküman incelemesi yöntemi kullanılmış ve çalışmanın problem cümlesini, "Çocukluk döneminde aile verilen din eğitiminin önemini nedir?" sorusu oluşturmuştur. Bu problem cümlesi çerçevesinde; Ailenin tanımı ve temel fonksiyonları, din eğitimi açısından ailenin yeri ve rolü, ailede din eğitiminin temel ilkeleri alt problemlerine yanıtlar aranmıştır. Çalışmada, çocuğa din eğitimi verilirken; gelişim dönemlerinin bilinmesi, ailede sevgi ve güven ortamı oluşturmak, çocuğa rol model olmak, din eğitiminde zaman ve mekân faktörünü kullanmak, dengeli bir disiplin oluşturmak, hikâye ve masallardan yararlanmak, din eğitiminde inanç, ibadet ve ahlak eğitimini birlikte ele almak, çocuğun din eğitimine engel oluşturabilecek risk faktörlerini tanımak ilkelerinin kritik öneme sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Din Eğitimi, Aile, Ailede Din Eğitimi, Ailenin Fonksiyonu, Din Eğitiminin İlkeleri

ORTAOKUL DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ ÖĞRETMENLERİNİN ÇOCUKLARLA FELSEFE ETKİNLİKLERİNE YÖNELİK DENEYİMLERİNİN İNCELENMESİ

Alime YILMAZ
Yalova Üniversitesi
alimeyilmaz75@gmail.com

ÖZET

Bu araştırma, ortaokul 6. sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmenlerinin Çocuklarla Felsefe yaklaşımına dayalı etkinliklere yönelik deneyimlerini incelemeyi amaçlamaktadır. Çocuklarla Felsefe yöntemi; öğrencilerin eleştirel, yaratıcı, işbirlikçi ve özenli düşünme becerilerini geliştirmeyi hedefleyen, sorgulamaya dayalı bir öğrenme modelidir. Araştırma, nitel araştırma yöntemlerinden fenomenolojik desenle yürütülmüştür. Kocaeli ilinde görev yapan ve bu yönteme ilişkin deneyim veya ilgi sahibi 20 DKAB öğretmeni, amaçlı örnekleme yöntemiyle belirlenmiş ve yarı yapılandırılmış görüşmeler yoluyla veriler toplanmıştır. Elde edilen veriler içerik analizi tekniğiyle çözümlenmiştir. Bulgular, öğretmenlerin yöntemi genellikle öğrenci merkezli, katılımcı ve değer odaklı bir yaklaşım olarak gördüklerini göstermektedir. Ancak uygulama sürecinde felsefi bilgi eksikliği, zaman kısıtı, materyal yetersizliği ve sınıf yönetimi gibi güçlükler yaşadıklarını ortaya koymaktadır. Katılımcılar, yöntemin öğrencilerin eleştirel düşünme, empati kurma, farklı bakış açılarına saygı duyma, dini ve ahlaki kavramları derinlemesine anlamlandırma becerilerini geliştirdiğini ifade etmiştir. Ayrıca yöntemin, öğrencilerin derse aktif katılımını artırdığı, iletişim ve tartışma kültürünü güçlendirdiği belirtilmiştir. Araştırma, DKAB derslerinde Çocuklarla Felsefe yönteminin uygulanabilirliğine dair önemli kanıtlar sunmaktadır. Öğretmenlerin bu yaklaşımı etkili biçimde kullanabilmeleri için felsefi bilgi, yöntemsel beceri ve materyal desteğine ihtiyaç duyduklarını göstermektedir. Sonuçlar, hizmet içi eğitim programlarında yönteme yönelik uygulamalı içeriklerin yer alması, öğretim programlarının sorgulamaya dayalı etkinlikleri destekleyecek biçimde düzenlenmesi ve öğrenme ortamlarının bu yaklaşıma uygun şekilde tasarlanması gerektiğini ortaya koymaktadır.Bu çalışma, DKAB alanında öğretmen deneyimlerine odaklanan sınırlı sayıdaki nitel araştırmalardan biri olarak, değerler eğitimi ve çağdaş din öğretiminde öğrenci merkezli, sorgulamaya dayalı pedagojilerin geliştirilmesine katkı sunmaktadır. Bulgular, din eğitiminde bilişsel olduğu kadar duyuşsal ve sosyal becerileri de destekleyen bütüncül yaklaşımların önemini vurgulamakta ve gelecekte yapılacak uygulama temelli araştırmalar için yol gösterici nitelik taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler: Çocuklarla Felsefe, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi, Öğretmen, Eğitim, Deneyim

TÜRKİYE YÜZYILI MAARİF MODELİ ORTAÖĞRETİM DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMININ DİN OKURYAZARLIĞI AÇISINDAN İNCELENMESİ

Dr. Gurbet KIZILTAN
Milli Eğitim Bakanlığı
gurbetk@gmail.com

ÖZET

21. Yüzyıl, bilgi ve iletişim teknolojilerindeki gelişmelerin neticesinde iş ve eğitim başta olmak üzere çeşitli alanlarda farklı din ve kültürlerin yoğun bir şekilde etkileşimde bulunduğu dolaysıyla küresel değerlerin öne çıktığı bir çağdır. Ayrıca yaşadığımız çağ; savaş, ekonomik kriz, daha iyi eğitim olanakları vb. gerekçelerle göçlerin arttığı, ülkemiz başta olmak üzere pek çok ülkenin son yıllarda demografik açıdan hızla değiştiği ve öğrenci profillerinde farklılıkların öne çıktığı, toplumun hemen hemen her kesiminde bu farklılıklardan kaynaklanan çatışmaların yaşandığı bir çağdır. Çağın sorunlarını çözmek, bireylere; ihtiyaç duydukları, çağın gerektirdiği bilgi ve becerileri kazandırmak amacıyla eğitim sistemlerinde hızlı ve köklü değişikliklere gidildiği görülmektedir. Bu bağlamda, ülkemizde Eylül 2024 yılı itibariyle uygulamaya konulan Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli (TYMM) Ortaöğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi (DKAB) Öğretim Programı, bütünsel ve kapsayıcı bir yaklaşım çerçevesinde 21. yüzyılın temel becerilerini bireylere kazandırmayı hedeflemektedir. TYMM'nin önemle vurguladığı beceri temelli eğitim anlayışının gerektirdiği bilgi ve becerileri, din eğitiminde din okuryazarlığı ile öğrencilere kazandırmak mümkün görünmektedir. Din okuryazarlığı özellikle din-hayat ilişkisini doğru temellendirme, inanç ile yaşam arasındaki ilişkiyi fark edebilme ve dini bilgiyi pratik hayata yansıtabilme, farklı dinleri tanıyabilme ve dini/mezhepsel/kültürel çoğulculuğu anlayış ve hoşgörü ile karşılayabilme gibi son derece önemli becerileri kapsamaktadır. Bu çalışmada, TYMM DKAB Dersi Ortaöğretim Programı'nın din okuryazarlığı becerilerini geliştirmeye katkısı, nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi yöntemiyle incelenmiştir. Çalışmanın kapsamı 9. Sınıf dkab dersi öğretim programı ile sınırlandırılmıştır. Yapılan incelemede, TYMM Öğretim Programları Ortak Metin'inde ve TYMM DKAB Dersi Ortaöğretim Programı'nda din okuryazarlığı kavramına, ilgili bütünleşik becerilerine ve süreç bileşenlerine doğrudan yer verilmediği; bilgi, görsel, dijital, kültür ve vatandaşlık okuryazarlığı gibi okuryazarlık türlerinde din okuryazarlığı becerileri ile örtüşen becerilere dolaylı veya örtük bir şekilde yer verildiği; ancak bu okuryazarlık türlerinin, din okuryazarlığı becerilerinin tamamını karşılamadığı tespit edilmiştir. Ayrıca din okuryazarlığı başta olmak üzere farklı okuryazarlık türleri ile işlevselleştirilebilecek öğrenme çıktılarının genellikle bir okuryazarlık türü ile sınırlandırıldığı; bazı çıktıların ise hiçbir okuryazarlık türü ile ilişkilendirilmediği görülmektedir. Bütünsel bir yaklaşım benimseyen yeni öğretim programının hedeflerine daha etkin bir şekilde ulaşılabilmesi açısından din okuryazarlığı ve bütünleşik becerilerinin kapsamlı ve sistematik bir şekilde programda

yer almasının uygun olacağı düşünülmektedir. Öğretim programının içerik teması göz önünde bulundurularak; ibadet, inanç, mezhep, kıssa ve ahlak okuryazarlığı ile öğrenme çıktılarının işlevselleştirilmesi önerilmektedir. Din okuryazarlığı ve ilişkili okuryazarlık türlerinin, çoğulcu ve kapsayıcı din eğitim anlayışının öğrencilere kazandırmayı hedeflediği bilgi ve becerileri kazandırmada daha etkili olacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Din okuryazarlığı, din eğitimi, Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli, DKAB Dersi Öğretim Programı

YOUTUBE'DAKİ DİNİ İÇERİKLERİN DİN EĞİTİMİ PERSPEKTİFİNDEN ANALİZİ: DİAMOND TEMA ÖRNEĞİ

Doç. Dr. Ayşe İnan KILIÇ
Sinop Üniversitesi
ayseinank@hotmail.com

ÖZET

Dijitalleşme süreci, din eğitiminin mekânsal ve zamansal sınırlarını aşarak dinî bilgiye erişimi önemli ölçüde kolaylaştırmaktadır. Bu gelişme, öğrenme ortamlarında çeşitlilik ve çoğulculuğun artmasına zemin hazırlamakta; özellikle YouTube gibi dijital platformlar, görsel-işitsel araçların etkin kullanımını sağlayarak din eğitiminde etkileşimli ve çok boyutlu öğrenme süreçlerinin gelişmesine katkı sunmaktadır. YouTube, geniş kullanıcı kitlesi ve içerik çeşitliliği ile dinî bilgilerin hızlı ve yaygın biçimde paylaşılabildiği en önemli platformlardan biri olarak dikkat çekmektedir. Bu durum, özellikle Z kuşağı gibi genç izleyiciler açısından din eğitiminin ulaşılabilirliğini artırmakta ve onların bilgi edinme süreçlerinde dijital medyanın rolünü güçlendirmektedir.

Ancak, dijital platformlarda hızla yayılan bilgi kirliliği, pedagojik denetimin sınırlılığı ve yüzeysel içerik üretimi gibi riskler de bulunmaktadır. Bu durum, din eğitimi içeriklerinin doğruluğu ve güvenilirliği konusunda soru işaretleri doğurmakta, dolayısıyla dijital ortamlarda sunulan dinî bilgilerin eleştirel bir bakış açısıyla değerlendirilmesini zorunlu kılmaktadır. Pedagojik açıdan denetim eksikliği, yanlış bilgilendirmeler ve dini içeriklerde yüzeysel yaklaşım gibi sorunların ortaya çıkmasına neden olabilir. Bu nedenle, dijital platformlarda sunulan din eğitimi materyallerinin kalitesi ve etkililiği üzerine yapılacak araştırmalar büyük önem taşımaktadır.

Bu çalışma kapsamında, YouTube platformunda faaliyet gösteren Diamond Tema kanalı örneklem olarak seçilmiştir. Amaçlı örneklem yöntemiyle belirlenen kanalın, doğrudan dinle ilgili başlıkları ve temaları içeren en çok izlenen, beğenilen ve yorum alan üç videosu nitel içerik analizi yöntemiyle incelenmiştir. Analiz sürecinde, videolarda kullanılan dini referansların isimleri, anlatım biçimi ve üslup özellikleri ile videoların altında yapılan kullanıcı yorumları detaylı olarak ele alınmıştır. Bu analiz, dijital ortamda sunulan din eğitimi içeriklerinin yapısını ve izleyici etkileşimini anlamaya yönelik önemli veriler sağlamaktadır. Sonuç olarak, dijitalleşmenin din eğitimi alanındaki etkileri ve bu alanda geliştirilebilecek pedagojik yaklaşımlar hakkında yeni perspektifler sunulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Dini İçerik, Din Eğitimi, Diamond Tema, YouTube

İMAM HATİP OKULLARINDA KURUM KÜLTÜRÜNÜ ETKİLEYEN OLUMLU VE OLUMSUZ DEĞİŞKENLERE İLİŞKİN ÖĞRETMEN VE YÖNETİCİ GÖRÜŞLERİNİN İNCELENMESİ

Dr. Mehmet YILMAZ
Milli Eğitim Bakanlığı
mehmetyilmaz-37@hotmail.com

ÖZET

Kültür, bir toplumu oluşturan insanların bütün yaşamını kuşatmaktadır. Dolaysıyla kültürün düşünsel/zihinsel boyutunda değişme olmadan girişilen kültür değiştirme çabaları amacına ulaşmayacaktır (Şişman, 2007). Toplumsal ve toplumdan etkilenen bireysel beklentiler kurumların işleyişinde önemli bir yere sahiptir. Bir eğitim kurumu olarak imam hatip okullarında niteliğin geliştirilmesi için yöneticilerin ve öğretmenlerin bakış açılarının ve kurum kültürünün bilinmesine ihtiyaç duyulmaktadır. Bu yüzden imam hatip okullarında niteliğin geliştirilmesi için yöneticilerin ve öğretmenlerin bakış açılarının ve kurum kültürünün bilinmesi önem arz etmektedir. Bu kurumların anlaşılmasında ve geliştirilmesinde yöneticilerin ve öğretmenlerin bakış açılarının önemli bir rol oynayacağı düşünülmektedir. Bunun için: "Kastamonu ilindeki imam hatip okullarında görev yapan yönetici ve öğretmenlerin bakış açılarının" incelenmesi, araştırmanın temel problemini oluşturmaktadır.

Amaç ve Önem

İmam hatip okullarında niteliğin artırılması ve amacına ulaşabilmesi için yöneticilerin ve öğretmenlerin en temel görevlerinden biri, okulları olumlu kültüre sahip kurumlar haline dönüştürmeye çalışmalarıdır. Okul yöneticileri ve öğretmenlerinin okul kültürünü olumlu değerlendirmeleri; onları okulun amaçlarına bağlaması, bu yolda bir zorunluluk olarak değil, birer eğitim gönüllüsü olarak iş görmeleri açılardan büyük önem taşımaktadır. Buradan yola çıkarak öğretmenlerin ve okul yöneticilerinin beklentilerini, okula bakış açılarını, okulu algılayış biçimlerini ve kurum kültürüyle ilişkili değişkenleri tanımak bu araştırmanın temel amacını oluşturmaktadır. İmam hatip okullarındaki yönetici ve öğretmenlerin kurum kültürüne bakışlarının tespit edilmesinin hem bu okulların gelişimleri için katkı sağlayacağı, hem de kurum kültürü alanında yapılan çalışmalar için farklı bir kaynak oluşturacağı düşünülmektedir.

Yöntem

Çalışmamız, araştırmaya konu olan bir durumu olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımı olan tarama modeline göre yapılmıştır (Karasar, 2006). Çalışmanın veri toplama aracı, uzman görüşleri alınarak hazırlanan kurum kültürüyle ilgili değişkenlerden oluşan bilişsel haritalama seti olarak oluşturulmuştur. Ayrıca imam hatip okullarında görev yapan öğretmen ve yöneticilerin cinsiyet, okul türü, medeni durum, yaş, öğrenim durumu, branş, devlet memurluğu(kadro) durumu, mesleki kıdem,

okulda çalışma memnuniyeti, okuldaki görev durumu, okuldaki görev süresi, okulu tercih nedenini içeren kişisel bilgi formu yer almaktadır. Hazırlanan değişken seti, Kastamonu İlindeki imam hatip okullarında görev yapan öğretmen ve yöneticilere Google Form ile ulaştırılmış ve cevapları alınmıştır.

Beklenen Sonuçlar

İmam hatip okullarında görev yapan öğretmen ve yöneticilerin, bireysel ve kurumsal olarak 51 değişkene ilişkin olumlu ve olumsuz görüşlerini yansıtması beklenilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Din Eğitimi, Kültür, Kurum Kültürü, İmam Hatip Okulları, Kültürel Değerler.

TYMM ÇERÇEVESİNDE DÖNÜŞTÜRÜCÜ ÖĞRETMEN PROFİLİ OLARAK İHL MESLEK DERSLERİ ÖĞRETMENİ (AR-GE VE EĞİTİM PROJESİ) İLK İZLENİMLER

Dr. Öğr. Üyesi Vahdeddin ŞİMŞEK
Kırıkkale Üniversitesi,
wahsim2012@gmail.com
Prof. Dr. Cemal TOSUN
Ankara Üniversitesi
Prof. Dr. Yıldız KIZILABDULLAH
Ankara Üniversitesi
Doç. Dr. Fatma ÇAPCIOĞLU
Ankara Üniversitesi
Dr. Lokman YILDIRIM
Milli Eğitim Bakanlığı

ÖZET

İmam Hatip Liseleri (İHL) meslek dersleri öğretmenlerinin mesleki ve kişisel gelişimlerini desteklemek, teori ile pratik arasındaki uyumu pekiştirmek ve eğitimin kalitesini artırmak için etkili bir iş birliği modeline ihtiyaç duyulmaktadır. Mevcut durumda, öğretmenlerin karşılaştığı pedagojik ve alana özgü zorluklar ile akademisyenlerin ürettiği teorik bilgiler tamam anlamıyla uyumlu görünmemektedir. Bu durum, akademisyen ve öğretmenlerin bilgilerini paylaşabilecekleri, birbirlerinden öğrenebilecekleri yenilikçi öğrenme ortamlarına duyulan ihtiyacı ortaya koymaktadır. Bu tebliğde, birlikte öğrenme mottosuyla ülkemizdeki tüm din eğitimi akademisyenleri ile tüm İHL meslek dersleri öğretmenlerini bir araya getirme amacıyla başlayan, 4 Şubat 2025 de ilk tanıtım toplantısını, Nisan ve Mayıs 2025 tarihlerinde İstanbul- Anadolu, Ankara ve İstanbul –Avrupa da ikinci aşama toplantılarını gerçekleştiren projeye dair geri bildirimler ve ilk çıktılar din eğitimi akademisyenleri ile paylaşılacaktır.

Söz konusu proje, hem ulaşmak istediği hedef kitlenin genişliği, hem de uygulama usulü bakımından Türkiye'deki öğretmen eğitimlerine farklı bir açılım sağlama amacındadır. İkinci aşamada Türkiye'nin 16 bölgesinde ulaşılması hedeflenen öğretmen sayısı toplam 832, araştırmacı olarak projeye katkı sunması beklenen din eğitimi akademisyen sayısı toplam 250 dir. Ülkemiz tarihinde akademisyenlerin hem araştırmacı olarak alandan bilgi topladığı, hem de öğretmenlerin eğitimine dair katkı sunduğu bu çapta bir proje bilindiği kadarıyla bulunmamaktadır.

Ayrıca proje kapsamında elde edilen notlar yanında, katılan öğretmenlerden hem MEB, hem de proje yürütücüleri projede takip edilen usule dair öğretmen görüş ve önerilerini içeren geribildirimler almışlardır. Bu kapsamda geribildirim sağlayan 76

öğretmenin projeye ve uygulanan usule dair görüşleri ve önerileri içerik analizine tabi tutulmuştur. Bu geribildirimler bir yönü ile MEB Din öğretimi Genel müdürlüğüne ilerde yürütecekleri proje ve etkinliklerin niteliğini artırmaya yönelik fikir sunarken; bir yönü ile öğretmen eğitimlerinde ısrarla üzerinde durulan birlikte öğrenme ortamlarının ne denli önemli olduğunu vurgulama şansı vermekte, öğretmen eğitimlerini iyileştirmeye dair neler yapılabileceğine dair yol göstermektedir. Proje, öğretmenlerin ve akademisyenlerin karşılıklı öğrenme sürecine katkı sağlaması, din eğitimindeki güncel sorunlara çözüm önerilerinin geliştirilmesi ve öğretmenlerin mesleki yeterliliklerinin artırılmasına sunduğu katkı bağlamında önem arz etmektedir.

Araştırma, nitel araştırma yöntemlerinden biri olan durum çalışması deseni ile yürütülmüştür. Proje kapsamında üç bölgede düzenlenen etkinliklerde, toplam 4 ana başlıkta elde edilen veriler yine aynı başlıklar çerçevesinde raporlaştırılacaktır. Bu başlıklar altında öğretmen ve akademisyenlerin gündeme getirdikleri sorun ve öneriler sunulacaktır. Süreci denemyimleyen 76 İHL meslek dersleri öğretmeninden elde edilen veriler, içerik analizi yöntemi ile kategorize edilecek, sorun ve öneriler şeklinde değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Din eğitimi, İmam Hatip Liseleri, Öğretmen Gelişimi, Birlikte Öğrenme, Teori-Pratik Uyumu, İş birliği

RÂGIB EL-İSFAHÂNÎ'NİN YARATILIŞ TEORİSİ BAĞLAMINDA EĞİTİMİN İMKÂNI

Doç. Dr. Muhammed Muhdi GÜNDÜZ
Siirt Üniversitesi
mehdi.g82@gmail.com

ÖZET

Bu bildiride Ragıb el-İsfahânî'nin yaratılış düşüncesi bağlamında insan eğitiminin imkânı ele alınacaktır. Düşünürümüze göre Allah'ın yaratması iki türlüdür. İlki yoktan var etme anlamına gelen ibda iken diğeri ise var olan bir şeyden yarattığı hulktur. Allah'ın yoktan var ettiği anlamındaki ibda olarak yaratılanlar mükemmel olarak yaratıldıkları için kendilerinde bir değişim olmazken, var olan bir şeyden yaratılan hulk olarak yaratılanlar ise eksik olarak yaratıldığı için kendileri değişime konu olurlar. İlkine melekleri örnek olarak veren İsfahani ikincisi için insanları örnek vermektedir. Dolayısıyla insan yaratılış gereği hulk sınıfından olduğundan dolayı hatadan beri olamayacağını belirtilmektedir. İsfahâni, insanların yaratılışını ise iki şekilde ele almaktadır. Ona göre Allah Hz. Adem'i çamurdan yaratırken onun evlatlarını ise kendisinden ve eşinden yaratmıştır. Düşünürümüz, Adem'in yaratılışını yedi dönemde gerçekleştiğini bu süreçlerin: topraktan yaratılış, çamurdan yaratılış, kokuşmuş kara çamur, yapışkan çamur, kurumuş çamur, pişirilmiş balçık ve Allah'ın insana kendi ruhundan üflemesi olduğunu ileri sürmektedir. Ayrıca İsfahânî'ye göre Yüce Allah'ın ruhu kendisine nispet etmesi, insanın değerini vurgulamak içindir. Düşünürümüz, Âdem'in çocuklarının yaratılışının aynı şekilde yedi aşamada gerçekleştiğini ileri sürmektedir. Bu düşüncesini Kur'an'ın Mü'minun Suresi (23/12-14) ayetleriyle temellendirmektedir. Söz konusu ayetler insanın yaratılışının çamur özünden başladığı, ardından erkek sperminin yumurtayı döllemesiyle oluşan nutfenin, korunaklı bir yer olan ana rahmine yerleştirildiği sonra bu nutfenin, rahim duvarına asılı bir konuma gelerek alakaya dönüştüğü, ardından hücrelerin bölünmesiyle küçük bir et parçası olan mudğa halini aldığı, daha sonra, bu mudğa da kemiklerin yaratıldığı ve bu kemiklerin etle sarıldığı nihayetinde ise insan, tüm bu aşamalardan sonra bambaşka bir yaratılış ile mükemmel bir varlık haline getirildiği ifade edilmektedir. Düşünürümüze göre bu son aşama, insanın kendisine bahşedilen akıl, düşünme yetisi ve konuşma kabiliyeti gibi üstün özelliklere sahip olduğuna işaret etmektedir. Zira ona göre insan diğer canlılardan farklı olarak irade sahibi, soyut düşünebilen ve bilgi üretebilen bir varlık olarak yaratılmıştır. Ona göre Allah çamurdan yarattığı Hz. Adem'in eğitimini kendisi üstlenirken çocuklarının eğitimini ise anne baba gibi maddi ve melekler gibi manevi vasıtalarla gerçekleştirmektedir. Buna göre insan yaratılışı itibariyle eğitime açık bir varlık halini almaktadır. Ayrıca düşünürümüz, insan akıl sahibi bir varlık olduğundan dolayı Allah tarafından yeryüzüne halife kılındığını belirtmektedir. Ona göre insanın yeryüzünde halife olması genel olarak ubudiyet yani Allah'a kul olma, iyiliği yayma ve yeryüzünü imar etme olmak üzere üç sorumluluğu içer-

mektedir. İşte bütün bu sorumluluklarını yerine getirebilme potansiyeline sahip olması insana tekâmül edebilme imkânı sağlamaktadır. Bu tekamüle sahip olma kendisini eğitime açık bir varlık haline getirmektedir.

Anahtar Kelimeler: Din Eğitimi, Râgıb el-İsfahânî, Yaratılış, İnsan, Eğitim

SEÇMELİ DİN DERSLERİNDE ÖĞRETİM YÖNTEMLERİNİN KULLANIMI VE KARŞILAŞILAN SORUNLAR: BALIKESİR İLİNDE ÖĞRETMEN DENEYİMLERİNE DAYALI BİR ÇALIŞMA[*1]

Beyza Nur GÖRMÜŞ

Balıkesir Üniversitesi

beyzanurgormus@gmail.com

Doç. Dr. Ahmet Ali ÇANAKÇI

Balıkesir Üniversitesi

ÖZET

Türkiye'de 4+4+4 eğitim sistemiyle beraber ortaokul ve liselerde seçmeli din dersleri okutulmaya başlanmıştır. Kur'an-ı Kerim, Peygamberimizin Hayatı ve Temel Dini Bilgiler başlıkları altında sunulan din, ahlak ve değerler alanındaki bu dersler, öğrencilerin dini bilgi, değer ve tutum geliştirmelerine katkı sağlamayı amaçlamaktadır. Ancak uygulama sürecinde çeşitli yapısal ve pedagojik sorunların ortaya çıktığı görülmektedir. Bu derslerin etkili biçimde yürütülmesinde öğretmenin derse yaklaşımı, yöntem bilgisi ve sınıf içi uygulamaları belirleyici bir rol oynamaktadır. Öğretmenin sınıf içindeki yöntem tercihi, hem öğrencinin derse ilgisini hem de öğrenme düzeyini doğrudan etkilemektedir. Bu bağlamda, öğretmenlerin hangi öğretim yöntemlerini neden tercih ettikleri, uygulamada karşılaştıkları zorluklar ve alternatif yöntemlere dair tutumlarının incelenmesi önem arz etmektedir.

Bu bağlamda araştırmanın amacı, Balıkesir ilinde görev yapan öğretmenlerin seçmeli din derslerini işlerken kullandıkları öğretim yöntemlerine ilişkin görüşlerini ortaya koymak ve bu yöntemlerin etkililiğine dair deneyimlerini analiz etmektir. Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması deseninden yararlanılmış, veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Görüşmeler alınan etik kurul ve kurum izni sonucunda Balıkesir ilinin Altıeylül, Bigadiç, Burhaniye, Dursunbey ve Edremit ilçelerinde görev yapan ve seçmeli din derslerini yürüten 41 öğretmen ile gerçekleştirilmiştir. Elde edilen veriler içerik analiz tekniğiyle çözümlenmiştir.

Araştırma bulgularına göre öğretmenlerin büyük çoğunluğu derslerinde hâlen geleneksel yöntemleri (düz anlatım, soru-cevap, metin okuma) tercih etmektedir. Bunun temel nedenleri arasında ders kitaplarının sınırlılığı, materyal eksikliği ve kalabalık sınıf ortamları yer almaktadır. Öğrencilerin derse aktif katılımını sağlamakta zorlanıldığı, özellikle dikkat süresi kısa olan öğrencilerde ilginin çabuk kaybolduğu belirlenmiştir. Öğret-

[1] "Bu çalışma, birinci yazarın "Öğretmenlerin Seçmeli Din Derslerinin Uygulama Süreci Hakkındaki Görüşleri: Balıkesir Örneği" başlıklı yüksek lisans tezi kapsamında Balıkesir Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri (BAP) Koordinatörlüğü tarafından 2023/174 nolu Proje ile desteklenmiştir."

menler, drama, tartışma, rol oynama, grup çalışması gibi öğrenci merkezli yöntemlerin derslere entegre edilmesi gerektiğini ifade etmiş; bu konuda hizmet içi eğitime ihtiyaç duyduklarını vurgulamışlardır. Araştırma sonucunda, geleneksel öğretim yöntemlerinin yanında modern öğretim yöntemlerinin çeşitlendirilmesi ve öğretmenlerin yöntemsel bilgi ve becerilerinin artırılması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Seçmeli Din Dersleri, Öğretim Yöntemleri, Din Eğitimi, Öğretmen, Sorunlar.

İSLAM EĞİTİM GELENEĞİNDE ÇOCUK VE DİSİPLİN

Doç. Dr. Ayhan ÖZ
Marmara Üniversitesi
ayhanoz37@gmail.com

ÖZET

Disiplin, eğitim sürecinin önemli bir parçasıdır. Bu sebeple insanı eğitmek ve onu yönlendirmek isteyen her inanç sistemi, her düşünce geleneği ve her eğitim yaklaşımı kendince bir disiplin anlayışı da ortaya koymuştur. Bu anlamda bakıldığında İslam'ın ve onun tesis ettiği ilkeler müvacehesinde şekillenen düşünce geleneğinin/geleneklerinin de birer eğitim ve disiplin anlayışı olduğunu söyleyebiliriz. Bu bildirinin amacı Kur'an ve sünnet-i seniyyeyi merkeze alarak çocuğun eğitiminde nasıl bir disiplin yaklaşımı ortaya koyulduğunu; bu yaklaşımın özellikle Hz. Peygamber'in yaşadığı döneme nasıl yansıdığını; tarihi süreçte bu anlayışın ne yönde evrildiğini ortaya koymaktır. Süreç içinde klasik eserlere ve eğitim süreçlerine yansıdığını gördüğümüz fiziki cezalandırmaya kadar varan katı disiplin anlayışının nasıl bir arka plana sahip olduğu; hangi etkenlerin bu uygulamayı meşru ve yaygın bir araç haline getirdiği bu bildiride cevap aranan temel sorular arasında yer alacaktır. İslam'ın hızla yayılması sonucunda birçok farklı kültürle tanışılmasının; yine sonraki süreçte yürütülen tercüme faaliyetlerinin Müslümanların disiplin anlayışına muhtemel etkisi de irdelenecektir. Bu bağlamda üzerinde durulacak konulardan biri de çocuk kavramı olacaktır. Zira çocuğun tanımlanma şekli; ona yüklenen anlam ve misyon çocukla kurulan ilişkinin tüm boyutları gibi onun eğitimini ve disiplin sürecini de doğrudan ilgilendirmektedir. Çocuğa dair çizilecek sağlıklı bir çerçeve onun eğitiminde ve disiplininde neye ne kadar müracaat edileceği; neden uzak durulması gerektiği konusunda da bize fikir verilecektir. Çalışmada kaynak tarama yönteminden yararlanılacak; bu çerçevede Kur'an-ı Kerim ve hadis külliyatı ile klasik eserlerden istifade edilecektir. Araştırmanın, çocuğa ve ona uygulanan disiplin yaklaşımına dair yerleşik hale gelmiş yanlış kalıpları ortaya çıkarması beklenmektedir. Buna ilaveten Batı merkezli eğitim yaklaşımlarının etkisinde şekillenen günümüz disiplin anlayışının eksik yönlerini dikkat alan; kendi tarihî-kültürel birikiminden ve insanlığın ortak tecrübesinden istifade eden bir anlayışla disiplin süreçlerine dair öneriler sunulması umulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: İslam Eğitim Geleneği, Eğitim, Çocuk, Disiplin, Ceza

İLAHİYAT FAKÜLTELERİNDEKİ İSLAM AHLAK ESASLARI VE FELSEFESİ DERSİNİN EĞİTİMDE PROGRAM GELİŞTİRME AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Rabia AY
Kütahya Dumlupınar Üniversitesi
Rabia96sultan45@gmail.com
Doç. Dr. Kasım KOCAMAN
Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi

ÖZET

Türkiye'de ilahiyat fakültelerinde farklı akademik disiplinlerde oldukça geniş öğrenme alanlarında pek çok ders eğitim-öğretim sürecinde yer almaktadır. Felsefe ve din bilimleri alanında öğretimi gerçekleştirilen derslerden biri de "İslam Ahlak Esasları ve Felsefesi" dersidir. İslam, ahlak ve felsefe olmak üzere üç önemli temel alanın birleşiminden oluşan bu dersin günümüz ilahiyat fakültelerindeki mevcut durumunun tespit ve tahlil edilip genel yapısının ortaya konulması çalışmanın ana hedefidir. Bu bağlamda ilahiyat fakültelerinin öğretim programlarında dersin hedefleri, içeriği, eğitim durumları, ölçme-değerlendirme süreçleri incelenmiş fakülteler arası karşılaştırmalar yapılmıştır. Bunun yanında dersin hangi dönemlerde okutulduğu, ders saatleri, AKTS'leri, faydalanılan kaynaklar, diğer disiplinlerle ilişkisi gibi konular da çalışma kapsamında değerlendirilmiştir. Nitel araştırma yöntemlerinden doküman tarama tekniğinin kullandığı araştırmada, Türkiye'deki 10 ilahiyat fakültesinin öğretim programları incelenmiş İslam Ahlak Esasları ve Felsefesi ders programının verilerine ulaşılmıştır. Araştırma neticesinde elde edilen veriler içerik analizine tabi tutularak anlamlı sonuçlar çıkarılmaya çalışılmıştır. Yapılan analizlerde İslam Ahlak Esasları ve Felsefesi dersinde İslam ahlak anlayışını merkeze alınarak dini öğretilerden çıkarılan İslam ahlak esaslarının felsefî bir zeminde işlenmesinin hedeflendiği anlaşılmaktadır. Ancak ulaşılan veriler ışığın dersin konularının daha çok ahlak felsefesi ve bazı fakültelerde İslam ahlak düşünürleri şeklinde olduğu anlaşılmaktadır. Dersin hedef ve kazanımlarının üst bilişsel ve eleştirel düşünceyi geliştirmekten uzak olduğu, daha ziyade bilişsel hedeflerin bilgi ve kavrama düzeyindeki hedefleri kapsadığı görülmektedir. Ders işleme sürecinde daha çok anlatım, soru-cevap, tartışma gibi yöntem ve tekniklerin kullanıldığı öğrenciyi merkeze alan, çoklu öğrenmeyi sağlayan, etkileşimli bir iletişim süreci içeren öğretme-öğrenme anlayışına sahip olunamadığı anlaşılmaktadır. Dersin teorik ve bir o kadar da tarihî bir bağlamda işlendiği, güncel bir perspektifle işlenmediği de varsayılabilir. Nitekim ahlaki bilgilerin doğru değerlendirilmesi, hayata geçirilmesi felsefenin etik ilkeleri olarak yer almaktadır. Felsefi düşünce sistemi teorik bir alanı teşkil etmesi sebebiyle öğrencilerin zihin gelişimini desteklemekte ancak pratikte bunun yansıması pek görülmemektedir. Felsefi eğitimin sahada gözlenmesi ise Ahlaki (etik) ilkelerin öğretilmesi ile sağlanmaktadır. Bu bağlamda ilahiyat fakültelerinde verilen eğitim ile öğrencilerin ihtiyaçlarına cevap verilmesi, sorgulayan ve güncel problemlere

çözüm üretebilen nesiller yetiştirilmesi beklenir. Aynı zamanda İslam Ahlak Esasları ve Felsefe Dersi de öğrencilere analitik düşünme, sorgulama, toplumun güncel sorunlarına çözüm üretebilme gibi amaçlara sahiptir. Genel olarak araştırmada İslam Ahlak Esasları ve Felsefesi dersinin değerlendirilmesi yapılmış, özellikle dersin kazanımları ve çıktıları üzerinden verilen eğitimin olumlu - olumsuz yönleri belirlenmiş olup ilahiyat fakültelerinde İslam ahlak felsefe eğitiminin günümüzdeki durumunu daha iyi anlamak açısından faydalı bir temel oluşturulmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: İlahiyat Fakülteler, İslam Ahlak Esasları, İslam Felsefesi, İslam Ahlak Felsefesi Öğretimi

DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMLARININ TOULMİN ARGÜMANTASYON MODELİ IŞIĞINDA İNCELENMESİ

Dr. Öğr. Üyesi Ayşe DEMİREL UÇAN
Marmara Üniversitesi
aysedemirel2@gmail.com

ÖZET

Öğrencilerin etkili bir şekilde argüman geliştirme becerisinin programlar genelinde önemi kabul edilmekle birlikte, bu becerinin din eğitimi alanında ne anlama geldiği etraflıca araştırılmamıştır. Din eğitiminin temel hedeflerinden biri öğrencilerin farklı dinsel iddiaları incelemesi, değerlendirmesi ve kendi görüşlerini oluşturması olsa da, bu muhakeme becerisini geliştirmek için sistematik bir teorik modelin eksikliği söz konusudur. Bu durum, argümantasyon kullanımını teşvik eden pedagojik etkinliklerin etkisiz kalmasına ve istenen öğrenme çıktılarına ulaşılamamasına yol açmaktadır. Bu çalışma, söz konusu probleme bir çözüm olarak, yapılandırılmış ve akıl yürütmeyi merkeze alan 2024 Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ilköğretim ve ortaöğretim programlarını incelemektedir. Çalışma bu programlarda argümantasyonun ne sıklıkta ve hangi pedagojik amaçlarla kullanıldığı, nasıl kavramsallaştırıldığı ve bu yaklaşımın üst düzey düşünme becerileri ile ilişkisini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu programların incelenmesiyle din eğitiminde argümantasyonun yapılandırılmasına yönelik alanyazına önemli bir katkı sunmak amaçlanmaktadır. Nitel doküman analizi yönteminin benimsendiği araştırmada, programlar; argümantasyonla ilişkili terimlerin sıklığı, argümantasyonun amacı ve Toulmin'in Argümantasyon Modeli (TAP) aracılığıyla argümantasyonun kavramsallaştırılması bakımından incelenmiştir. Araştırmanın temel bulguları, din öğretimi programlarında, temelini Kur'an ve Sünnet'in oluşturduğu, alan-odaklı ve otoriteye dayalı bir akıl yürütme modelinin sistematik olarak benimsendiğini göstermektedir. Programların Toulmin modeline dair en belirgin sınırlılıkları, öncelikle, öğrencilere dinamik bir tartışma ortamında kendi karşı argümanlarını (rebuttal) geliştirme becerisi kazandırmak yerine, belirli iddialara karşı hazır cevapları öğretmeye odaklanarak eleştirel diyalog yeteneğini sınırlamasıdır. Buna ek olarak, iddiaların kesinlik derecesini belirten qualifier (niteleyici) ilkesine yer verilmemesi, öğrencileri kesin ve ikili (doğru/yanlış) bir akıl yürütme tarzına yönlendirmekte ve argümanlardaki nüansı ortadan kaldırmaktadır. Son olarak, veriyi (data) iddiaya (claim) bağlayan ve bir bağlantı görevi üstlenen warrant (gerekçe), öğrenciler tarafından geliştirilen veya tartışılabilecek bir unsur olmaktan çok, sorgulanamaz ve yalnızca uygulanması gereken sabit bir kural olarak sunulmaktadır. Bu durum, programlarda argümantasyonun, açık bir keşif süreci yerine, belirli sonuçları doğrulayan bir yöntem olarak yapılandırıldığını göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: din eğitimi, DKAB programlar, argümantasyon, Toulmin Argümantasyon Modeli, üst düzey düşünme

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN AİLE VE DEĞER ALGISI: ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ

Dr. Öğr. Üyesi Elif SOBİ
Ondokuz Mayıs Üniversitesi
Prof. Dr. İbrahim TURAN
Ondokuz Mayıs Üniversitesi
elif_bayors@hotmail.com

ÖZET

Aile, bireyin kişilik gelişiminden toplumsal uyumuna kadar birçok boyutta belirleyici rol oynayan temel sosyal kurumdur. Toplumların kültürel sürekliliğinde ve değer aktarımında aile yapısının taşıdığı işlev, özellikle genç kuşakların sosyal ve ahlaki tutumlarının şekillenmesinde kritik öneme sahiptir. Türkiye'de 2025 yılının Cumhurbaşkanlığı tarafından "Aile Yılı" ilan edilmesi, aile kurumunun güçlendirilmesi ve değerlerin korunması konusundaki toplumsal farkındalığın artırılması açısından önemli bir adım olmuştur. Bu bağlamda, üniversite çağındaki gençlerin aileye ve toplumsal değerlere bakışı, hem mevcut toplumsal dinamikleri anlamak hem de geleceğe yönelik öngörüler geliştirmek açısından güncel bir araştırma alanı olarak öne çıkmaktadır.

Bu çalışmanın amacı, Ondokuz Mayıs Üniversitesi'nde öğrenim gören öğrencilerin aile ve değer algılarını belirlemek, söz konusu algıların çeşitli demografik değişkenler açısından farklılaşıp farklılaşmadığını incelemektir. Araştırmada yaş, cinsiyet, fakülte, mezun olunan lise türü ve dindarlık düzeyi bağımsız değişken olarak ele alınacaktır. Çalışma, nicel araştırma yöntemine dayalı olarak tasarlanmış olup, veriler anket tekniği ile toplanmıştır. Anket formu, katılımcıların sosyo-demografik özelliklerini belirlemeye yönelik sorular ile aileye ve temel toplumsal değerlere ilişkin algılarını ölçmeyi amaçlayan maddelerinden oluşmaktadır.

Araştırmanın evrenini, 2024-2025 akademik yılı bahar döneminde Ondokuz Mayıs Üniversitesi'nde öğrenim gören önlisans ve lisans öğrencileri oluşturmaktadır. Örneklem, farklı fakültelerden tabakalı örnekleme yöntemiyle seçilen 304 öğrenciden oluşmaktadır. Verilerin analizinde frekans dağılımının yanı sıra bağımsız değişkenlerden dindarlık durumuyla aile ve değerlere yönelik algıları arasındaki ilişkiyi ölçmek üzere Ki-Kare analizine yer verilmiştir. Bu sayede, öğrencilerin aile ve değer algılarının bağımsız değişkenlere göre anlamlı farklılık gösterip göstermediği değerlendirilmiştir.

Araştırmanın sonuçlarının, gençlerin aileye bakış açıları ve değer algılarının, özellikle "Aile Yılı" ilanının yarattığı toplumsal atmosfer bağlamında, mevcut değişim sürecinde nasıl konumlandığını ortaya koyması beklenmektedir. Elde edilecek bulguların, hem akademik literatüre katkı sunması hem de eğitimciler, politika yapıcılar ve sivil toplum kuruluşları için gençlere yönelik aile ve değerler eksenli programların geliştirilmesinde

fikir verici olması beklenmektedir. Bu çalışma ayrıca, üniversite gençliğinin toplumsal değerler karşısındaki konumunu anlamaya yönelik ileride yapılacak farklı araştırmalara da ışık tutması öngörülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Aile, Değerler, Üniversite Öğrencileri, Dindarlık, Aile Yılı

KUR'AN KURSLARI ÜZERİNE YAPILAN LİSANSÜSTÜ TEZLERİN BİBLİYOMETRİK ANALİZİ (2010-2025)

Esra SOYLU

Balıkesir Üniversitesi

esrasoylu.03@gmail.com

Doç. Dr. Ahmet Ali ÇANAKÇI

Balıkesir Üniversitesi

ÖZET

Bu çalışmada, Kur'an Kursları üzerine yapılan lisansüstü tezler bibliyometrik bir yaklaşımla incelenmiştir. Bu bağlamda araştırmada 2010-2025 yılları arasında Türkiye'de yapılan 132 lisansüstü tezin biçimsel özelliklerine göre; tür, yıl, yazarın cinsiyeti, tezin dili, üniversite, enstitü, anabilim dalı, bilim dalı, danışman sayısı içerik analizine göre; yöntem, örneklem seçimi, katılımcı türü ve katılımcı sayıları konunun çeşitli değişkenler çerçevesinde incelenmesi ve bu değişkenler doğrultusunda kapsamlı bir analizinin gerçekleştirilmesi amaçlanmıştır. Araştırmada literatür taraması ve doküman analizi yöntemlerinden yararlanılmıştır. Kur'an kursları ile ilgili yapılmış lisansüstü tezleri tespit etmek amacıyla, 2025 yılı Temmuz ayında Yükseköğretim Kurulu (YÖK) Ulusal Tez Merkezi veri tabanında sistematik bir doküman taraması gerçekleştirilmiştir. Tarama sürecinde, ilgili arama motoruna "Kur'an Kursu", "K. Kursu", "Kur'an kursu", "Kur'an Kursları" ve "Yaz Kur'an Kursları" şeklinde anahtar kelimeler girilerek kapsamlı bir içerik analizi yapılmıştır. Taramalar sonucunda, veri tabanında bu temada kayıtlı toplam 133 tez bulunduğu tespit edilmiş, bu tezlerden sadece erişime açık olan 132'sine elektronik ortam yoluyla ulaşılabilmiş; 1 tezin, veri tabanı üzerinden yayınlanma izni bulunmadığından çalışma kapsamı dışında bırakılmıştır. Bir başka deyişle 119'u yüksek lisans, 14'ü doktora tezi olmak üzere toplamda 133 lisansüstü çalışma belirlenmiş, bunlardan erişim izni bulunan 118 yüksek lisans ve 14 doktora tezi olmak üzere toplam 132 tez çalışma kapsamında incelenmiş ve çeşitli değişkenler doğrultusunda analiz edilmiştir. Araştırma bulgularına göre, incelenen lisansüstü tezlerde yazarın cinsiyeti açısından kadın yazarlar; tez dili bakımından Türkçe; üniversite değişkeni bağlamında Ankara Üniversitesi öne çıkmaktadır. Ayrıca, tezlerde kullanılan yöntem-teknikler arasında literatür taraması, mülakat ve anket uygulaması ön plandadır. Enstitü değişkeni kapsamında Sosyal Bilimler Enstitüsü, anabilim dalı olarak Felsefe ve Din Bilimleri, bilim dalı bağlamında ise Din Eğitimi alanı dikkat çekmektedir. Tezlerde danışman sayısı değişkeni açısından tüm tezlerin tek danışmanlı olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca, yıllara göre yapılan tez sayılarında dalgalanma gözlemlenirken, özellikle 2024 yılında Kur'an kurslarına yönelik lisansüstü tez sayısında dikkat çekici bir artış yaşandığı görülmüştür. Bu artışın özellikle 4-6 yaş grubu Kur'an kurslarına odaklanan çalışmalarla ilgili olduğu belirlenmiştir. Bu durumun, din eğitimi alanında erken çocukluk

dönemine yönelik akademik ilgiyi arttırdığını, tez konu yönelimlerini ve güncel toplumsal ihtiyaçların tez konularına yansıdığını göstermesi bakımından önemli olduğu söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: Din Eğitimi, Kur'an Kursları, Lisansüstü Tezler, Felsefe ve Din Bilimleri, Bibliyometrik Analiz

TÜRKİYE'DE İLAHİYAT FAKÜLTELERİNİN AKADEMİK VE TOPLUMSAL ROLÜNÜN YENİDEN İNŞASINA YÖNELİK BİR TARTIŞMA

Dr. Arife Gümüş SARI
Marmara Üniversitesi
gumusarife@gmail.com

ÖZET

İlahiyat Fakülteleri(İF), tarihsel olarak akademik bilgi üretimi, din hizmetleri ve din eğitimi alanlarına nitelikli insan kaynağı sağlamada merkezi bir rol oynamıştır. Ancak yakın dönemde Diyanet İşleri Başkanlığı(DİB) tarafından Diyanet Akademisi'nin kurulması ve Millî Eğitim Bakanlığı'nın(MEB) öğretmen yetiştirme süreçlerini Milli Eğitim Akademisi çerçevesinde kendi bünyesinde yeniden yapılandırmasıyla birlikte, bu iki kurum din hizmetleri ve öğretmenlik gibi meslek alanlarında kendi yeterlilik standartlarını belirlemeye başlamıştır. Bu gelişmeler, İF'lerin uygulama temelli eğitimdeki etkisini önemli ölçüde sınırlamış gözükmektedir. Bu bildiri, İF'lerde son yıllarda yaşanan kurumsal dönüşümleri ve bu dönüşümlerin İF'lerin işlevleri üzerindeki etkilerini ele almakta, özellikle DİB ile MEB'in son yıllarda kurduğu bağımsız akademik ve mesleki yeterlilik yapılarının İF'ler üzerindeki etkilerini tartışmaktadır. Bildiride, bu yapısal dönüşümün İF'lerin akademik özerkliği, sahayla bütünlüğü ve toplumsal fonksiyonları üzerindeki etkileri analiz edilecektir. Ayrıca din hizmetleri alanının parçalanması ve uzmanlık otoritesinin yer değiştirmesinin İF'lerin akademik üretkenliği, mesleki donanım sağlama rolü ve toplumsal meşruiyeti üzerindeki etkileri tartışılacaktır. Nitel araştırma yaklaşımlarından doküman analizi yöntemi kullanılarak oluşturulan araştırmanın veri kaynağını, İF'lere ilişkin yasal düzenlemeler, politika belgeleri, kurumsal raporlar, resmî duyurular ve ilgili akademik literatür oluşturmaktadır.

Çalışma neticesinde, Türkiye'de yüksek din öğretiminin tarihsel gelişiminin akademik ilahiyatın sahadan kopuk ve metin merkezli bir formda şekillenmesine neden olmasının, bu yapıyı uzun süre hem devletin laiklik politikalarıyla hem de akademinin kendi iç konforuyla uyumlu bir şekilde sürdürülebildiği görülmüştür. Ancak günümüzde gerek sahadaki din hizmeti ihtiyaçları gerekse dinin dönüşen toplumsal formları, bu modelin artık sürdürülebilir olmadığını göstermektedir. Alan yazının da işaret ettiği bu temel sorun alanlarının mevcut uygulama ile birlikte daha da derinleşeceği anlaşılmıştır. Uygulama eğitiminin üniversite dışına taşınmasının teorik bilgi ile sahadaki mesleki gereklilikler arasında bir kopukluk yaratma riski taşıdığı, İF'leri sadece teorik-düşünsel düzeyde bilgi üreten yapılar haline getirme potansiyeline sahip olduğu ayrıca, mezunların kamuda karşılaştığı yeterlik sorgulamaları ve mesleki uyum problemlerinin, bu yapısal ayrışmanın sahadaki yansımalarına işaret ettiği anlaşılmıştır. Öte yandan mesleki yeterlilikleri kazanmaya yönelik fakülte dışında eğitim almaya zorlanan öğrenciler için de zaman ve ekonomi açısından birtakım kayıplar oluşabileceği, bu durumun da öğrencilerde fakülte eğitimine ilişkin anlam ve motivasyon kaybına neden olabileceği görülmüştür. İlahiyat eğitiminin akademik niteliğinden ödün vermeden, uygulama alanlarıyla bütünleşmiş yeni

bir kurumsal yapı oluşturulması, bu tarihsel kopuşun dönüştürülmesi açısından kritik önemi haizdir. Bildirinin, Fakülte, DİB ve MEB arasında daha bütüncül ve iş birliğine dayalı bir yapının imkânı ve ilahiyat eğitiminin hem akademik hem de toplumsal işlevlerinin güçlendirilmesine ilişkin bir tartışma zemini sunması açısından önemli bir katkı sunacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: İlahiyat Fakültesi, Diyanet Akademisi, Milli Eğitim Akademisi, Kurumsal Dönüşüm

‘DİNİ BİLGİ TANIMLAMA ÖLÇEĞİ’ GELİŞTİRME ÇALIŞMASI

Doç. Dr. Fatih İPEK
Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi
fatih.ipek@asbu.edu.tr
Prof. Dr. Asım YAPICI
Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi

ÖZET

Bilginin dini, seküler, bilimsel, manevi vb. şekillerde ayrılmasının insanın bütüncül yapısına ve onun evreni bütüncül olarak kavrayışına zarar verdiği; bilgi türleri arasında ayrım yapılmasının hakikatin alanlara göre değişebileceği algısına sebep olma riski taşıdığı görüşü yadsınamaz haklılık payı içerse de pratik bazı zorunluluklar bilginin tasnifini gerekli kılmaktadır. Bu durumda bilgi türleriyle ilgili tasniflerin ontolojik bir ayrımdan ziyade zorunlu işlevsel tasnifler olduğu söyleyebilir. Bu doğrultuda dini bilgi: “Din ile ilgili ilgisi diğer alanlardan (bilim, teknik, sanat vb.) daha güçlü olan bilgi” şeklinde tanımlanabilir. Dini bilginin ne olduğuna (doğasına, kesinliğine, kaynağına vb.) ilişkin anlayışların etkisi hayatın bütün alanlarında bütün kademelerinde kendini göstermektedir. Bireyin dünya görüşünün şekillenmesinde, dindarlık biçimi tercihinde hatta eğitim anlayışında onun dini bilgi tanımlamasının etkisi açık ya da örtük bir biçimde görülebilmektedir.

Bu araştırma, “yükseköğrenim gören lisans ve lisansüstü öğrencilerinin dini bilgiyi nasıl tanımladığını; nasıl bir dini bilgi anlayışına sahip olduğunu ölçebilecek bir ölçek geliştirmeyi amaçlamaktadır. Bu çalışmada “dini bilgi” ifadesindeki “din” nitelemesi İslam dinine, “sağlıklı dini bilgi anlayışı” ifadesindeki “sağlıklı” nitelemesi ise litaratürdeki “üretilerken, kullanılırken ve paylaşılırken bireye ve topluma zarar vermeyen bilgi” tanımına matuftur. Araştırma karma araştırma yaklaşımı desnelerinden “keşfedici sıralı desen” takip edilmiştir. Öncelikle nitel boyutta dini bilgi kavramına yönelik araştırma verilerden hareketle madde yazımı geçekleştirilmiştir. Yazılan maddeler değerlendirildikten sonra nicel boyut sürecine geçilmiş; nicel veriler toplanarak madde analizleri yapılmıştır. Soyut düşünme becerisindeki gelişme ergenlik dönemiyle birlikte belirginleşmeye başladığı için bu çalışmada dini bilgi tanımlama ölçeğinin ilk gençlik döneminden başlayarak gençlik ve yetişkinlik dönemindeki bireylerin algıları üzerinden geliştirilmesinin daha uygun olacağı varsayılmıştır. Dini bilginin ne olduğu ve nasıl edinildiği ile ilgili kabullerin eğitim süreçlerinden bilhassa din öğretimi süreçlerinden etkilenen boyutları da hesaba katıldığında ölçeğin geliştirilmesinde lisans ve lisansüstü öğrenim gören/görmüş bireylerden seçilmesi tercih edilmiştir. Ölçek maddelerinin oluşturulması süreci öncesinde kelam, felsefe, psikoloji/eğitim psikolojisi alanlarını kapsayan çok yönlü doküman incelemesi yapılmıştır. Bilhassa din bilimleri ve öğrenme psikolojisi literatüründen hareket ederek dini bilgi anlayışını ölçebilecek maddeler oluşturulmuştur. Ardından ölçek maddeleriyle ilgili felsefe, kelam, din psikolojisi, din sosyolojisi ve din eğitimi alanında uzman olan on akademisyenden alınan görüşler doğrultusunda gerekli düzenlemeler yapılmıştır. Oluşturulan taslak ölçek

960 katılıcıya uygulanmıştır. Yapı geçerliğini test etmek amacıyla yapılan açımlayıcı faktör analizi sonucu ortaya çıkan dini bilginin kaynağı, kesinliği, doğası, edinilmesi ve paylaşılması şeklindeki faktörlü yapı, doğrulayıcı faktör analizi ile test edilmiştir. Ölçek iç tutarlılık ve madde toplana bilirlik kontrollerinden sonra ölçeğe son hali verilmiştir. Geliştirilen ölçeğin bireylerin dini bilgi anlayışını; dini bilgiyi elde etmede ve kullanmada zorlandıkları noktaları tespit etme aracı olarak kullanılabileceği ümit edilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Din Eğitimi, Dini Bilgi, Dini Bilgi Anlayışı, Dini Bilginin Kaynağı, Dini Bilginin Kesinliği, Dini Bilginin Doğası

ORTA DOĞU'DA İSLAM EĞİTİMİ MÜFREDATINDA YAPISAL DÖNÜŞÜM: İMPACT-SE'NİN SUUDİ ARABİSTAN DERS KİTAPLARINI ANALİZİ ÜZERİNE DEĞERLENDİRMELER

Dr. Öğr. Üyesi Yusuf AYDIN
Muş Alparslan Üniversitesi
y.aydin@alparslan.edu.tr

ÖZET

Din eğitimi, bireylerin inanç ve ahlaki değerleri bağlamında toplumsal uyumunu sağlayan temel unsurlardan biridir. Herhangi bir eğitim müfredatında kullanılan söylem, öğrencilere bilgileri aktarmakla kalmaz aynı zamanda onların farklı inanç ve kültürlere karşı tutum ve davranışlarını da belirleyebilir. Bu nedenle ülkeler müfredatlarında kullanılan söylemleri hassasiyetle seçmek durumundadır. Diğerlerini ötekileştiren, sürekli mücadele edilmesi ve savaşılması gereken gruplar oluşturarak düşmanca bir içeriğe sahip din eğitimi müfredatı, toplumsal kutuplaşmaya neden olabilir. Bu durum sadece o ülkeyi değil küresel anlamda da sorunlar doğurabilir. Yaşanan şiddet ve radikal eylemler dahi din eğitimi müfredatlarının radikal söylemlerine dayandırılabilir. ABD'deki 11 Eylül saldırıları sonrasında ABD yönetimi başta Suudi Arabistan olmak üzere birçok Müslüman ülkeyi ikaz etmiştir. Çoğunluğu Müslüman olan ülkelerde din eğitimi ders kitaplarındaki söylemlerin radikal İslam'ı doğurduğunu iddia ederek müfredatı değiştirmelerini talep etmiştir. Bu doğrultuda raporlar hazırlanmış, ders kitaplarındaki ötekileştirici ifadeler vurgulanıştır. Günümüzde UNESCO ile iş birliği yapan İMPACT-se (Institute for Monitoring Peace and Cultural Tolerance in School Education) adlı bağımsız bir sivil kurum birçok ülkenin ders kitaplarını inceleyerek raporlar hazırlamaktadır. Bu çalışma İMPACT-se'nin Suudi Arabistan İslam eğitimi ders kitapları için hazırladığı rapor ekseninde yoğunlaşmıştır. Suudi Arabistan'ın Orta Doğu'da politik, dini ve kültürel dinamikleri açısından stratejik öneme sahip olması; İMPACT-se'nin ülkeler hakkında hazırladığı en güncel rapor olması bu çalışmayı yapmamıza neden olan temel saiktir. Çalışmada Suudi Arabistan din eğitimi kitaplarındaki dini söylemin yapısal dönüşümü raporlar ekseninde incelenmiştir. Bu bağlamda İMPACT-se'nin 2023-2024 akademik yılına ait Suudi Arabistan müfredatında yer alan ders kitapları üzerinde yaptığı içerik analizleri esas alınmıştır. Çalışmada nitel araştırma yaklaşımı benimsenmiş, raporda yer alan bulgular doküman analizi yöntemiyle yorumlanmış ve diğer ülke müfredatları ile karşılaştırma yapılmıştır. Radikal söylemin azalması, cihat kavramının dönüştürülmesi, barış ve hoşgörü söylemlerinin artması, kitaplarda kullanılan haritaların ve siyasi içeriklerin dönüştürülmesi raporda vurgulanan ve memnuniyetle karşılan en temel bulgulardır. Yaşanan bu dönüşüm, sadece ders kitaplarına değil politik ve sosyal hayata da yansımıştır. Bu dönüşüm Orta Doğu'daki diğer eğitim politikalarına ve uygulamalarına da yansımaktadır. Birleşik Arap Emirlikleri, Fas, Mısır, Ürdün gibi ülkeler de müfredatlarında ve ders kitaplarında yapısal değişiklere gitmiştir.

Çalışmanın Batı gözüyle Müslüman ülkelerin ders kitaplarının nasıl değerlendirildiğini ortaya koyarak literatüre katkı sunacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Din Eğitimi, Suudi Arabistan, Müfredat Reformu

DİN EĞİTİMİ ALANINDA DEĞERLER EĞİTİMİNİ KONU ALAN YÜKSEK LİSANS VE DOKTORA TEZLERİNİN BİBLİYOMETRİK ANALİZİ (2020-2025)

Özlem ÇALIK

Balıkesir Üniversitesi

Doç. Dr. Ahmet Ali ÇANAKÇI

Balıkesir Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

ozlemcalik76@gmail.com

ÖZET

Değerler eğitimi, günümüzde eğitimin temel bileşenlerinden biri olarak öne çıkmaktadır. Bu konu; sosyoloji, psikoloji, felsefe, eğitim bilimleri, iletişim bilimleri ve din eğitimi gibi pek çok disiplinde ele alınmaktadır. Din eğitimi, içerdiği konular ve amaçlar doğrultusunda değerler eğitimine sık sık başvuran bir disiplindir. Son yıllarda bu alanda önemli akademik çalışmalar gerçekleştirilmiştir. Bu bağlamda araştırmada, din eğitimi alanında hazırlanmış olan değerler eğitimi konulu lisansüstü tezler farklı değişkenler açısından incelenmiştir. Çalışmanın amacı, 2020- 2025 yılları arasında bu konuda hazırlanan lisansüstü tezlerini içerik incelemesi yoluyla farklı değişkenler açısından analiz etmek ve çalışmalarla ilgili güncel durumu ortaya koymaktır. Araştırma verileri, YÖK Ulusal Tez Merkezi'nden elde edilmiştir. Araştırma kapsamında 79 lisansüstü çalışma çeşitli değişkenlere göre incelenmiştir. Bunların 74'ü yüksek lisans 5'i ise doktora tezidir. Bu doğrultuda çalışmada literatür taraması ve doküman analizi yöntemleri kullanılmıştır. Verilerin analizinde ise tezlerdeki temaları ortaya çıkarmak için içerik analizi tekniği tercih edilmiştir. Araştırmadan elde edilen verilere göre; en çok çalışmanın 2024 yılında yapıldığı tespit edilmiştir. Yazarların cinsiyet dağılımı incelendiğinde, kadın araştırmacıların sayıca fazla olduğu belirlenmiştir. Çalışmalar danışmanlık türü incelendiğinde, çalışmaların çoğunun "tek danışman" ile yürütüldüğü görülmektedir Çalışmaların dili ağırlıklı olarak Türkçedir. Bu konu ile ilgili yapılan tez çalışmalarında "Marmara Üniversitesi" ön plana çıkmaktadır. Enstitü değişkeni olarak "sosyal bilimler enstitüsü", anabilim dalı olarak "felsefe ve din bilimleri", bilim dalı olarak "din eğitimi" ön plandadır. Araştırmalarda ağırlıklı olarak "doküman analizi" ve "içerik inceleme" yöntemleri tercih edilmiştir. Konu alanı bakımından en fazla çalışma "yaygın din eğitimi" alanında gerçekleştirilmiştir. Çalışmalarda özellikle "4-6 yaş grubu çocuklara yönelik değerler eğitimi" üzerine yoğunlaşılmıştır. Çalışmalarda özellikle hikâye kitabı, çocuk dergisi, çizgi film analizleri ve eğitimde yenilikçi öğretim yaklaşımlarının uygulanabilirliği gibi konular ön plana çıkmaktadır. Araştırma sonuçlarına göre, din eğitimi alanında değerler eğitimi konulu çalışmaların sayısının son yıllarda önemli ölçüde arttığı görülmektedir. Bazı araştırmalar alanın teorik çerçevesine katkı sunarken diğerleri uygulamaya yönelik yöntemler ortaya koymaktadır. Araştırma sonucunda

bu çalışmanın, ilgili alandaki boşluğun belirlenmesine, literatürün zenginleştirilmesine, toplumsal değerlerin sürdürülebilmesi ve aktarılmasına katkı sağlaması beklenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Din Eğitimi, Değerler Eğitimi, Yüksek lisans Tezi, Doktora Tezi.

DİN EĞİTİMİNDE DÖNÜŞTÜRÜCÜ KAVRAMLAR: EŞİK KAVRAMLAR TEORİSİ VE KAVRAMSAL NETLİK MODELİ ENTEGRASYONU

Dr. Elif ÇAKIR
elifcakir0689@gmail.com

ÖZET

Din eğitimi, yalnızca bilgi aktarımını değil aynı zamanda bireyin kimlik, değer ve erdem dünyasında köklü dönüşümler yaşamasını hedefleyen çok katmanlı bir öğrenme alanıdır. Bu bağlamda kavram öğretimi, din eğitiminin en kritik bileşenlerinden biridir. Özellikle soyut, değer yüklü ve çok boyutlu kavramların öğretiminde karşılaşılan zorluklar, kavramsal dönüşümü merkeze alan yeni pedagojik yaklaşımları gerekli kılmaktadır. Bu çalışma, din eğitiminde kavram öğretimini bilgi aktarımından anlam dönüşümüne taşıyabilecek bir model olarak Eşik Kavramlar Teorisi (Meyer & Land, 2003) ile Kavramsal Netlik Modeli (Selçuk, 2022)'nin entegrasyonuna dayalı kuramsal bir çerçeve önermektedir. Eşik Kavramlar Teorisi (EKT), öğrenenin anlam dünyasında geri döndürülemez zihinsel dönüşümler oluşturan kavramlara odaklanır. Teori, soyut ve "sorunlu bilgi" niteliği taşıyan kavramların öğretiminde ortaya çıkan kavramsal zorluk, yabancılık veya âtıllık gibi güçlükleri analiz eder. Bu kapsamda tevhid, adalet, iman, rahmet ve kutsal kavramları, din eğitiminde eşik kavram niteliği taşıdığı düşünülen örnekler olarak ele alınmıştır. Kavramsal Netlik Modeli (KNM) ise, kavramsal bulanıklığı gidermeyi ve kavramın hem metinsel hem kişisel hem yaşamsal hem de pedagojik bağlamını netleştirmeyi hedefler. Model, kavram öğretimini beş aşamalı bir süreç üzerinden yapılandırır: Mevcut durum üzerinde düşünme, metin–bağlam ilişkisini keşfetme, kişisel gelişim üzerine düşünme, ortak iyiye katkı ve etkili pedagojiyi geliştirme. Böylece öğrenen, kavramla yalnızca bilişsel değil, duyuşsal ve eylemsel düzeyde de ilişki kurar, kavramların ontolojik, epistemolojik, normatif, bağlamsal ve pedagojik boyutlarını sistematik biçimde ele almış olur. Bu iki yaklaşımın bütünleştirilmesiyle önerilen EKT–KNM Entegratif Dönüştürücü Öğrenme Çerçevesi ise, din eğitiminde bilgi aktarımını aşan bir anlam öğretimi modeli olarak yeni bir pedagojik perspektif sunmaktadır. Çerçeve, kavramın seçimi, kapsamın netleştirilmesi, eşik alan farkındalığı, bağlamsallaştırma ve refleksiyon aşamalarından oluşmaktadır. Bu aşamalar, EKT'nin kavramın dönüştürücü niteliğine, öğrenme sürecindeki zorluk ve bütünleştiricilik boyutlarına işaret ederken aynı zamanda KNM'nin kavramı özsel, kişisel, yaşamsal ve eğitimsel açıdan netleştirme amacına karşılık gelmektedir. Böylece iki kuramsal yaklaşım, uygulamaya dönük bütüncül bir kavramsal öğretim modeli içinde bir araya gelmekte, din eğitiminde derinlemesine anlam inşasını destekleyen özgün bir çerçeve ortaya çıkmaktadır. Önerilen bu çerçevenin müfredat tasarımına, öğretmen eğitimine ve değerler eğitimi uygulamalarına katkı sağlayacağı öngörülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Din Eğitimi, Eşik Kavramlar Teorisi, Kavramsal Netlik Modeli, Kavram Öğretimi, Dönüştürücü Öğrenme, Anlam İnşası

DİN EĞİTİMİNDE ÖĞRETMEN MERKEZLİLİĞİNDEN DİYALOG MERKEZLİLİĞİNE: ÇOCUKLARLA FELSEFE MODELİ BAĞLAMINDA BİR İNCELEME

Cengiz ALKAN
Yalova Üniversitesi
cengizalkan@hotmail.com

ÖZET

Günümüzde iletişim teknolojilerinin hızlı gelişimi, eğitim modellerinin de öğrenci merkezli bir yaklaşıma yönelmesini beraberinde getirmiştir. Bu dönüşüm öğrencilerin bilgiye pasif alıcılar olarak değil, bilgiyi sorgulayan, yapılandıran ve anlamlandıran bireyler olarak yetiştirilmesini zorunlu kılmaktadır. "Çocuklarla Felsefe" (Philosophy for Children) programı, klasik öğretim yöntemlerinden farklı olarak öğrenciyi merkeze almakta; özgür ve güvenli bir sınıf ortamında sorgulayıcı düşünme, iş birliği ve yaratıcı fikirler geliştirme becerilerini teşvik etmektedir. Bu nedenle çağdaş eğitim programcıları tarafından dünya genelinde ders programlarına dâhil edilmektedir.

Din eğitimi, bireyin hem kişisel hem de toplumsal yaşamında anlam ve değer üretmesine katkı sunar. Din dersleri, öğrencilerin dinin bireysel yaşam felsefesindeki yerini kavramalarına, sosyal ilişkilerini anlamlandırmalarına ve değer temelli tutumlar geliştirmelerine imkân tanımaktadır. Çocuklarla felsefe programı, dini değerlerin derinlemesine anlaşılması ve içselleştirilmesi sürecinde önemli bir pedagojik araç olarak değerlendirilmektedir. Bu yaklaşım, öğrencilerin dini metinler ve kavramlarla aktif, eleştirel ve kişisel bir ilişki kurmasını; öğretmenin ise bilgi aktarıcıdan ziyade diyaloğu kolaylaştıran bir rehber rolünü benimsemesini sağlamaktadır. Bu bağlamda, din derslerinde öğretmen merkezli anlayışın yetersizlikleri ve alternatif yöntem arayışları araştırma probleminin temelini oluşturmaktadır.

Bununla birlikte çocuklarla felsefe modelinin din derslerine entegre edilebilmesi için öğretmenin güçlü bir alan bilgisine ve yönteme hâkim bir pedagojik donanıma sahip olması gerekmektedir. Öğretmenin metodolojik bilgisi ve düşünce yapısı, dersin işlenişinde diyaloğun niteliğini, öğrencilerin akademik gelişimlerini ve sosyal becerilerini doğrudan etkilemektedir. Bu çalışmanın amacı, "Çocuklarla Felsefe" modelinin din eğitimine uygulanabilirliğini incelemek; öğretmen merkezli yaklaşımdan diyalog merkezli, öğrenci katılımını önceleyen pedagojik bir yapıya geçişin imkânlarını ortaya koymaktır. Çalışma, din eğitiminde demokratik, çoğulcu ve anlam temelli bir öğrenme ortamı oluşturma potansiyelini değerlendirmesi bakımından önem taşımaktadır.

Çalışma, nitel araştırma yöntemlerinden literatür taraması desenine dayanmaktadır. Konuya ilişkin yerli ve yabancı akademik çalışmalar incelenmiş, çocuklarla felsefe uygulamalarının teorik temelleri, uygulama ilkeleri ve pedagojik etkileri değerlendirilmiştir. Ayrıca, din eğitimi bağlamında modelin uygulanabilirliğine ilişkin bulgular, karşılaştırmalı

bir yaklaşımla analiz edilmiştir. Bu yönüyle çalışma hem din eğitimi alanında hem de genel eğitim uygulamalarında önemli bir boşluğu doldurmayı hedeflemektedir.

Sonuç olarak, çocuklarla felsefe modeli, din eğitiminde hem pedagojik hem de etik açıdan güçlü bir dönüşüm potansiyeli taşımaktadır. Bu yaklaşım, öğrenci merkezli öğrenmeyi destekleyerek din eğitiminin demokratikleşmesine, çoğulculaşmasına ve anlam temelli bir yapıya kavuşmasına katkı sağlamaktadır. Böylelikle öğrenciler, yalnızca bilgi edinen bireyler olmaktan çıkarak düşünen, sorgulayan ve anlam üreten öznelere dönüşmektedirler.

Anahtar Kelimeler: Din Eğitimi, Çocuklarla Felsefe, Diyalog Temelli Din Eğitimi, Öğretmen Rolünün Dönüşümü, Eleştirel düşünme

CAMİ DENEYİMLERİNİN ANLAMLANDIRILMASINA YAPILANDIRICI (RE-CONSTRUCTİVE) BİR ARAŞTIRMA YAKLAŞIMI: DİN EĞİTİMİ BAĞLAMINDA KURAMSAL BİR TASLAK

Arş. Gör. Süheda KOÇ ÇELİK
Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi
suheda.koccelik@ibu.edu.tr

ÖZET

Bu çalışma, camiyi yalnızca bir ibadet mekânı değil, aynı zamanda bireylerin dinî öğrenme ve sosyalizasyon süreçlerinin şekillendiği temel bir yaygın din eğitimi ortamı olarak ele almaktadır. Türkiye'de cami cemaati temelli araştırmalar çoğunlukla söylem, vaaz içerikleri veya katılım oranları üzerinden yürütülmektedir. Ancak cami deneyimleri bağlamında dinî öğrenmenin nasıl gerçekleştiği, pratikler, etkileşimler ve örtük bilgi üzerinden nasıl yapılandırıldığı yeterince incelenmemiştir. Bu eksiklik, cami ortamında gerçekleşen öğrenme süreçlerini detaylı bir şekilde anlamayı güçleştirmektedir.

Bu bağlamda çalışma, eğitim pratiklerinin incelenmesiyle ortaya çıkan Almanya menşeli nitel–rekonstrüktif araştırma geleneğine dayanan Belgesel Yöntem'in (documentary method) cami deneyimlerinin araştırılmasına uygulanmasını önermektedir. Mannheim'ın bilgi sosyolojisi, Bourdieu'nün habitus yaklaşımı ve etnometodolojik analiz geleneğinden beslenen bu yöntem aracılığıyla, dinî öğrenmenin yalnızca katılımcıların ifade ettiği öznel anlamlarla sınırlı olmayıp, aynı zamanda pratiklerin "nasıl" gerçekleştirildiğine, ateorik/örtük bilgiye içkin yönelim çerçevelerine ve kolektif pratiklerin düzenliliklerine odaklanarak araştırılabileceği ileri sürülmektedir. Bu yönüyle belgesel yöntem, cami ortamındaki örtük din eğitimi süreçlerini görünür kılmak için özgün bir analitik imkân sunmaktadır.

Çalışma, cami deneyimlerinin bu yöntemle araştırılmasına yönelik kuramsal bir taslak geliştirmektedir. Taslak farklı yaş, katılım düzeyi ve sosyo-ekonomik özelliklere sahip katılımcılarla yapılacak anlatıya dayalı yarı yapılandırılmış görüşmeler, mümkün olduğunda katılımcı gözlem ve cami içi pratiklerin video analizi gibi veri toplama tekniklerini içermektedir. Verilerin zincirleme analiz yoluyla karşılaştırmalı biçimde çözümlenmesi, cami cemaati içinde dinî öğrenme süreçlerini, yönelim çerçevelerini ve kolektif habitus örüntülerini ortaya çıkarabilecek tipolojilerin geliştirilmesini mümkün kılacaktır.

Bu çalışma ampirik verilere dayanmayan kuramsal bir taslak olmakla birlikte, din eğitimi alanında cami deneyimlerini pratik temelli bir perspektiften inceleyen özgün bir yöntemsel açılım sunmaktadır. Böylece dinî öğrenme ve sosyalizasyonun söylem düzeyinin ötesine geçerek pratikler, etkileşim biçimleri ve örtük öğrenmeler üzerinden nasıl gerçekleştiğine dair daha kapsamlı bir analiz zemini oluşturmayı amaçlamaktadır.

Sonuç olarak çalışma, din eğitimi alanında cami deneyimlerini pratik temelli bir perspektiften ele alan özgün bir yöntemsel çerçeve sunmakta ve dinî öğrenme ile sosyalizasyonun söylem düzeyinin ötesinde pratikler ve anlatılar üzerinden nasıl anlaşılabileceğine

ilişkin bir analiz imkânı ortaya koymaktadır. Ayrıca yapılandırıcı araştırma geleneğinin din eğitimi alanının farklı alt alanlarına uyarlanabilirliğine dair düşünsel bir zemin oluşturarak yeni araştırma tasarımlarına yönelik bir çerçeve sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Yapılandırmacı araştırma yaklaşımı, Din Eğitimi, Cami deneyimi, Anlatı temelli araştırma, Nitel araştırma, Belgesel Yöntem

"BAŞINI AÇMA"DA ETKİLİ OLAN FAKTÖRLER: BAŞÖRTÜSÜ GİYMEYİ BIRAKAN 18-40 YAŞ ARASI KADINLAR ÜZERİNE DİN EĞİTİMİ BAĞLAMINDA BİR İNCELEME[1]*

Selma ÜNAL BULUT
Bursa Uludağ Üniversitesi
702221007@ogr.uludag.edu.tr
Doç. Dr. Turgay GÜNDÜZ
Bursa Uludağ Üniversitesi

ÖZET

Bu bildirinin konusu, başörtüsü giymeyi bırakmış 18-40 yaş arası kadınların din eğitimi durumlarının incelenmesidir. Başörtüsü giymeyi bırakma kararı, arkasında psikolojik, sosyolojik ve dinî birçok sebebi barındırmaktadır. Bununla birlikte bireylerin ailede ve çeşitli kurumlarda almış oldukları din eğitimleri ve sergilenen tutumlar başörtüsü giymeyi bırakma kararlarında etkili olmaktadır. Bu çalışmanın amacı, diğer sebeplerin yanında temelde din eğitiminin bu karar üzerindeki etkinliğini anlamaya çalışmaktır. Bu sebeple çalışmamız karma yöntem araştırmasına dayanarak hazırlanmıştır. Araştırmanın nitel boyutunda başörtüsü giymeyi bırakmış 18-40 yaş arası 13 kadınla yarı yapılandırılmış görüşme formu hazırlanarak derinlemesine görüşmeler yapılmış, nicel boyutunda hazırlanan anket soruları 230 kadın tarafından cevaplandırılmıştır. Toplanan nitel verilerin analizinde MAXQDA 22, nicel verilerin analizinde ise SPSS 29 paket programından yararlanılmıştır. Elde edilen veriler aile ve sosyal çevre, temsil düzeyi, özgürlük arayışı, başörtüsünün dindeki yerine dair anlayış, dinî inanıştaki değişiklikler, siyasi söylemlerin etkisi kategorilerinde incelenmiştir. Katılımcıların yaş, eğitim durumu, ekonomik durumu gibi faktörlerle de birlikte değerlendirilmiştir. Başörtüsünü bırakma sebepleri incelendiğinde, en önemli etkenin kişisel özgürlük arayışı olduğu belirlenmiştir. Katılımcılar, başörtüsünün kendilerini sosyal hayattan uzaklaştırdığını, belirli istek ve faaliyetlerine engel olduğunu ve genel olarak özgürlüklerini kısıtladığını ifade ederek, başörtüsünü bırakmayı bir özgürleşme aracı olarak görmüşlerdir. Bir diğer önemli etken ise aile baskısı ve aile içi iletişim eksikliği olarak ortaya çıkmaktadır. Katılımcılar, ailelerinde başörtüsü konusundaki baskıcı tutumların ve yetersiz iletişimin, ilerleyen süreçte bu kararı sorgulamalarına ve kimi durumlarda tepkisel biçimde başörtüsünü bırakmalarına yol açtığını belirtmişlerdir. Başörtüsünün dindeki yerini sorgulama da başörtüsünü bırakma kararını etkileyen bir diğer önemli faktördür. Katılımcılar, ailelerin ve din eğitimi veren kişilerin dinî tutum ve davranışlarındaki tutarsızlıkların, bu sorgulamayı tetiklediğini dile getirmişlerdir. Ayrıca bazı katılımcıların Kur'an ayetlerini tarihselci bir bakış açısıyla yorumlamaları, başörtüsünün dinî bağlamdaki konumunu yeniden değerlendirmelerine sebep olmuştur.

Anahtar Kelimeler: Din eğitim, başörtüsü, örtünme, tesettür, başını açma, başörtüsünü giymeyi bırakma.

[1] * Bu bildiri, 1. isim yazarın "Başörtüsü Giymeyi Bırakan 18-40 Yaş Arası Kadınların Din Eğitimi Durumlarının İncelenmesi: Karma Yöntem Araştırması" (Ekim 2025) başlıklı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

AİLE VE DİNİ REHBERLİK BÜROLARI: META-SENTEZ ÇALIŞMASI

Arş. Gör. Hilal BAYRAKDAR
Trabzon Üniversitesi
hilalbayrakdar@trabzon.edu.tr
Doç. Dr. Emine KESKİNER
Marmara Üniversitesi

ÖZET

Aile ve Dini Rehberlik Büroları (ADRB), Diyanet İşleri Başkanlığınca 2003 senesinde il müftülükleri bünyesinde hizmete açılmıştır (Aile ve Dini Rehberlik Büroları, 2018). Bu birim günümüze kadar sırasıyla; Aile Büroları (2003), Aile İrşat ve Rehberlik Bürosu (AİRB) (2007), Aile ve Dini Rehberlik Bürosu (ADRB) (2015) ve Aile ve Dinî Rehberlik Merkezi (ADRM) isimleriyle hizmet vermiştir (Aile ve Dini Rehberlik Büro veya Merkezleri Çalışma Yönergesi, 2019; Diyanet İşleri Başkanlığı Aile ve Dinî Rehberlik Büroları Çalışma Yönergesi, 2015). 2020 yılı verilerine göre ADRB'ler 81 il ve 349 ilçe müftülüğü bünyesinde 420 büro ve 10 merkez olarak faaliyet göstermektedirler (Kumaş, 2024, s. 54). Araştırmamızın temel amacı ADRB'ler hakkında yapılmış olan nitel çalışmaların incelenmesi ve bürolara gelen soruların neler olduğunun ve daha çok hangi konu başlıkları altında yoğunlaştığının meta-sentez yöntemiyle tespit edilmesidir. Bunun yanı sıra ADRB'lerde yapılan dinî danışmanlık ve manevi rehberlik hizmetinin geliştirilmesine yönelik önerilerde bulunulması da araştırmamızın hedefleri arasındadır. Çalışmamızda meta-sentez yöntemi kullanılacak olup, çalışmanın sınırlılıkları gereği belirli ölçütlerle bu araştırma kapsamında incelenecek olan kaynaklar belirlenmiştir. Çalışmalar; Yök Akademik, DergiPark ve İSAM İlahiyat Makaleleri Veri Tabanı platformları üzerinden eser başlıkları kısmında "Aile ve Dini Rehberlik" kavramının aratılması sonucu tespit edilmiş olması, nitel yöntemle yapılmış olması, bilimsel dergilerde yayımlanmış olan bir araştırma makalesi olması ve bu metot sonucunda ulaşılan makaleler içerisinde aynı yazara ait birkaç makale varsa, bunlardan en son yayınlanan olması ölçütleriyle sınırlandırılmıştır. Belirtilen tüm bu kriterlerden hareketle çalışmamızın örneklemi sekiz makaleden oluşmaktadır (Angın & Altaş, 2018; Aybey, 2018; Kaşdibi, 2023; Kılınçer, 2023; Koç, 2024; Kumaş, 2024; Mürsel & Onur, 2020; Yıldırım, 2022). Çalışmamız kapsamında yirmi yılı aşkın süredir hizmet veren ADRB'ler hakkında yapılan araştırmalar bütüncül bir bakışla incelenecek olup, birimde verilen hizmetlerin gelişmesi adına önerilerde bulunulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Aile ve Dini Rehberlik Büroları, ADRB, Aile, Rehberlik, Meta-Sentez

HAKİKAT KARŞISINDA SESSİZLİK: DİN EĞİTİMİ DİSİPLİNİNDE SÜKÛTUN KURAMSAL BOYUTLARI

Dr. Öğr. Üyesi Ahmet ÖZALP
Şırnak Üniversitesi
ozalpahmed@gmail.com

ÖZET

Bu bildiri sükûtu İslam düşüncesinin varlık, bilgi ve değer tasavvuru çerçevesinde ele alarak; onu din eğitimi disiplininin kuramsal zemininde asli bir konuma taşımayı amaçlamaktadır. Modern eğitim anlayışının hâkim söylemi insanı sürekli konuşmaya, derse aktif katılım adı altında öğrenciyi ifade üretmeye yönlendiren söz merkezli bir yapı arz etmektedir. Oysa İslam düşüncesinde sessizlik edilginlikten ziyade; hakikat karşısında varoluşsal bir konumlanış, bilginin doğuş ve yerleşme sürecinde korunması gereken bir eşik, insanın kendi asli istikametine yönelmesinde kurucu bir vasıta olarak görülmüştür. Dolayısıyla problem, sükûtun din eğitimi bağlamında çoğunlukla tali bir unsur olarak değerlendirilmesidir. Oysa klasik kaynaklarda o ontolojik, epistemolojik, ahlaki, iletişimsel ve hatta hukuki boyutlarıyla tahkim edici bir anlam taşımaktadır. Çalışmanın önemi din eğitimi alanında çoğu zaman teknik-pedagojik pratikler lehine ihmal edilen bu boyutun yeniden gündeme alınarak onun literatürdeki boşluğun giderilmesine katkıda bulunması ve disiplinin düşünsel ufkunun genişletilmesi imkanını sunmasından kaynaklanmaktadır. Maksat din eğitiminin perspektifiyle sükûtu bu çok katmanlı yapısıyla daha çok görünür kılmak ve disiplinin düşünsel arka planında onu tayin edici bir yere oturtmaktır. Çalışmada yöntem olarak zühd, edep ve fıkıh literatürünün yanı sıra İslam düşüncesinin temel kaynakları ile sınırlı ölçüde modern/post-modern düşünceden seçilmiş eleştirel ya da yorumlayıcı metinler birlikte değerlendirilmiştir. Bu bağlamda modern/post-modern kaynaklar yalnızca kavramsal çerçevenin belirli boyutlarını destekleyici ve açıklayıcı oldukları ölçüde kullanılmıştır. Metinde Hz. Peygamber'in nübüvvet öncesi Hira tecrübesi, Nifferî'nin rüyet-ifade gerilimine dair tespitleri, Mevlânâ'nın "Bişnev!" çağrısı, sûfî terminolojideki ibaresiz bilme tasavvuru, sessizlik türleri, sükutun ahlaki–hukuki tezahürleri vs. örneklemeler olarak yer almaktadır. Tüm bunlardan hareketle sükûtun din eğitimi düşüncesinde ikincil bir unsur olmaktan çıkarılarak; insanın kendini bilme fobisini aşmasını, bilginin derinleşmesini, değerlerin içselleşmesini ve varoluşsal farkındalığın oluşmasını sağlayan ana bir idrak biçimi olarak konumlandırılması hedeflenmektedir. Sessizlik bu anlamda konuşmanın karşıtı değil, ifadenin en yüksek formu ve terbiyesi olarak görülmekte; modern eğitime derin dinleme, tefekkür ve içsel disiplin gibi boyutlar ekleme potansiyeli taşımaktadır. Ortaya konan kuramsal çerçeve sükût pedagojisi olarak isimlendirilebilecek bir yaklaşımın teorik altyapısını sağlayabilecek niteliktedir. Bu sayede susma durumu hem kişisel bilinç oluşumunun hem de kolektif anlam dünyasının kurucu unsurlarından biri olarak din eğitimi disiplininde yeniden anlam kazanabilecektir.

Anahtar Kelimeler: Din Eğitimi, İslam Eğitim Düşüncesi, Sessizlik, Sükût, Sükût Pedagojisi

PROMPT TEOLOJİSİ: YAPAY ZEKÂ İLE DİN EĞİTİMİNDE SORU SORMA ŞEKLİNİN İNANCA ETKİSİ

Abdulkerim AKMAN
Necmettin Erbakan Üniversitesi
kerimakman42@gmail.com

ÖZET

Günümüzde dini bilgiye erişim giderek dijitalleşmektedir. Özellikle büyük dil modelleri (LLM) kullanan yapay zekâ sistemleri, bireylerin dini sorularına yanıt vermek için kullanılan önemli bir araç haline gelebilmektedir. Bu çalışma, yapay zekâ ile dinî bilgiye ulaşım sürecinde soru sorma biçiminin (prompt), alınan cevapları nasıl yönlendirdiğini ve bunun bireyin inanç algısı üzerindeki potansiyel etkileri üzerinde nasıl bir etkisi oluşturduğunu araştırmaktadır. Yapay zekâ sistemlerinin doğası gereği, verilen cevabın içeriği, kullanıcının soruyu nasıl yönelttiğine bağlı olabilmektedir. "Kadınların camiye gitmesi caiz midir?" veya "Kadınlar neden camiye gitmez?" gibi farklı yönelimli sorular, aynı konu hakkında yapay zekâ sistemleri tarafından farklı içerik sunulmasına neden olabilir. Bu durum, bilginin tarafsızlığı, doğruluğu ve pedagojik güvenilirliği gibi temel din eğitimi ilkelerini yeniden tartışmaya açabilir. Çalışmada, yapay zekâya çeşitli dinî sorular yöneltilerek, bu sorular arasındaki farklı cevap varyasyonları incelenmiştir. Ardından, bu cevapların yapay zekâ sistemlerine soruyu yönelten bireyler üzerindeki potansiyel etkileri, inanç yönlendirmeleri ve eğitimle ilgili riskleri incelenmiştir. Araştırmada nitel araştırma yöntemleri kullanılmıştır. Büyük dil modeli tabanlı yapay zekâya, din ve din eğitimi ile alakalı olarak 12 soru (prompt) sorulmuştur. Sorular, dogmatik, açık uçlu, eleştirel ve yönlendirici olmak üzere dört kategoriye ayrılmıştır. Tüm sorular aynı yapay zekâ modelinin aynı versiyonuna sorularak elde edilen yanıtlar, teolojik doğruluk, pedagojik uygunluk ve inanç üzerindeki etkiler kriterlerine göre karşılaştırılmıştır. Soruyu yöneltme şekli, yapay zekâ modelinin cevaplarının kapsamı ve tonunu önemli ölçüde etkilemesi beklenebilir. Yapay zekâ modeli tarafından tarafsız sorulara daha dengeli ve çok yönlü cevaplar üretilirken, yönlendirici sorulara ise daha sınırlı ve tek taraflı cevaplar üretilmesi mümkün olabilir. Din eğitimi alanında, bu durumun pedagojik güvenilirliği ve doğruluğu tehlikeye atabileceği düşünülebilir. Ayrıca etik ve doğru soru sorma becerilerinin öğretilmesi, yapay zekâ tarafından elde edilen dinî bilginin kalitesini artırabilir.

Anahtar Kelimeler: Din Eğitimi, Yapay Zekâ, Prompt Engineering, Dinî Bilgi, Dijital Pedagoji, Soru Biçim

BİR KÜLTÜREL SERMAYE ALANI OLARAK AİLEDE DİNİ SOSYALLEŞMENİN OKUL TEMELLİ DİN EĞİTİMİNE YANSIMALARI: TÜRKİYE YÜZYILI MAARİF MODELİ BAĞLAMINDA KURAMSAL BİR DEĞERLENDİRME

Esra AY
Milli Eğitim Bakanlığı
ay.esra@gmail.com

ÖZET

Din eğitimi, bireyin yaşamı boyunca dini bilgi, tutum ve pratikleri içselleştirme sürecini kapsayan çok boyutlu bir alandır. Bu çalışma, ailede edinilen dini sosyalleşmenin okul temelli din eğitimine yansımalarını Pierre Bourdieu'nun habitus ve kültürel sermaye kavramları çerçevesinde değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Bireyin dini pratiklerle etkileşime girdiği ilk sosyal çevre olan aile, dini aktarımın hem içeriğini hem de biçimini belirlemektedir. Aile ortamında kazanılan değer ve davranışlar çocukların resmi din eğitimi dersleri ile kurduğu ilişkiyi şekillendirmekte, bu ilişki kimi zaman bütünleşme kimi zaman ise çatışma biçimlerinde tezahür edebilmektedir. Dini sosyalleşmenin niteliğine bağlı olarak öğrencilerde görünen yaklaşma-kaçınma halleri ders müfredatı, derse yönelik motivasyon ve öğretmenlik uygulamaları konularında farklı tutumların sergilenmesine yol açmaktadır. Bu noktada, zorunlu din derslerinin pedagojik yaklaşımı, farklı habituslara sahip öğrencilerin sınıf ortamındaki etkileşiminin öğrenme sürecine dahil edilme imkanını yansıtmaktadır.

Çalışma, öncelikle Bourdieu'nun habitus ve kültürel sermaye kavramlarının eğitim alanında kullanımını inceleyecektir. Ardından, dini sosyalleşme aracılarından biri olan ailenin dini aktarımdaki önemi açıklanacak ve farklı sosyalleşme biçimlerinin veli ve öğrencilerin okul temelli din eğitimi deneyimlerine etkisi sınıflandırılacaktır. Araştırma, nitel araştırma yöntemlerinden biri olan doküman analizi yöntemini kullanmış; dini sosyalleşme üzerine yazılmış literatürün yanı sıra Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli'ni tanıtan metin ve raporlar ile Temel Eğitim Din Öğretimi Programı'nı incelenmiştir. Araştırmanın sınırlılıkları çerçevesinde incelenen programlar, temel eğitim düzeyinde uygulaması başlatılmış olan 5. ve 6. Sınıf programlarıdır. Çalışmanın önemi, program geliştirmede dini aktarım kanalları arasındaki ilişkilerin kritik rolüne değinmesi ve Maarif Modeli'nin okul dışı ile okul arasındaki dinamik ilişkiye verdiği cevapları değerlendirmesidir.

Sonuç olarak, Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli'nin esneklik ve bireysel farklılıklara saygı ilkelerini içeren farklılaştırılmış öğretim yaklaşımının aile kanalından gelen dini ve kültürel sermayeleri dengeleyici ve bütünleştirici potansiyele sahip olduğu düşünülmektedir. Son bölümde program içeriğinin etkili kullanımını sağlamaya ve uygulama esnasında yaşanacak zorlukları gidermeye yönelik görüş ve öneriler yer almaktadır.

Anahtar Kelimeler: Dini Sosyalleşme, Din Eğitimi, Kültürel Sermaye, Çoğulculuk, Maarif Modeli

FARKINDALIK ODAKLI BİLİŞSEL YAKLAŞIMLARIN KUR'AN TEMELLİ ANALİZİ VE DİN EĞİTİMİ UYGULAMALARI

Dr. Tuğba BOZKAYA
Diyanet İşleri Başkanlığı
tubagulerbozkaya@gmail.com

ÖZET

Bu çalışma, üçüncü dalga psikoterapi yaklaşımlarından Farkındalık Temelli Bilişsel Terapi (Mindfulness-Based Cognitive Therapy, MBCT) yönteminin din eğitimine uyarlanabilirliğini incelemektedir. Üçüncü dalga psikoterapi yaklaşımları, özellikle Farkındalık Temelli Bilişsel Terapi (Mindfulness-Based Cognitive Therapy, MBCT), bireylerin mevcut ana odaklanarak düşünce ve duygularını yargısız biçimde gözlemlemelerini hedeflemektedir. Ancak din eğitimi alanında bu yaklaşımın Kur'ân perspektifiyle sistematik bir şekilde bütünleştirildiği çalışmalar sınırlıdır. Oysa Kur'ân'da tefekkür, zikir, murakabe ve takva gibi kavramlar, modern farkındalık tanımlarına paralel manevi ve ahlaki boyutlar sunmaktadır. Bu boşluk, hem teorik hem de uygulamalı bir araştırma ihtiyacını doğurmaktadır.

Amaç ve Önem

Bu çalışmanın amacı, MBCT'nin temel ilkelerini Kur'ân'daki farkındalık temelli kavram ve kıssalarla ilişkilendirerek din eğitimine uyarlanabilirliğini ortaya koymaktır. Böylece hem dini metinlerin derinlikli anlaşılmasını sağlayacak hem de öğrencilerin zihinsel sağlık, duygusal denge ve bilinçli yaşama becerilerini geliştirecek özgün bir eğitim modeli sunmak hedeflenmektedir. Çalışma, modern psikoterapötik tekniklerle Kur'ân pedagojisini buluşturan disiplinlerarası bir yaklaşım önermesi bakımından önem taşımaktadır. Din eğitiminde bu entegrasyon, öğrencilerin hem dini metinleri daha derin idrak etmelerini hem de zihinsel sağlık ve duygusal denge becerilerini geliştirmelerini mümkün kılabilir. Kur'ân ayetleri eşliğinde yapılacak farkındalık pratikleri (nefes çalışmaları, iç gözlem, şükür odaklı tefekkür) bilişsel yeniden yapılandırma süreçlerini manevi bir bağlamda güçlendirebilir. Bu bağlamda çalışmanın amacı, modern terapötik tekniklerle Kur'ân pedagojisinin kesişim alanını ortaya koyarak din eğitimi müfredatına yeni bir metodolojik katkı sunmaktır.

Yöntem

Araştırmada nitel araştırma desenlerinden içerik analizi kullanılmıştır. Kur'ân-ı Kerîm'de farkındalık temelli yaklaşıma işaret eden ayetler ve kıssalar sistematik olarak taranmıştır. Analizde Âl-i İmrân 3/191, Şems 91/7–9, Ra'd 13/28 ve Kehf Sûresi'ndeki Musa–Hızır kıssası gibi örnekler üzerinden kavramsal eşleşmeler yapılmıştır.

Beklenen Sonuçlar

Araştırma sonucunda, Kur'ân'daki farkındalık ilkelerinin MBCT süreçleriyle uyumlu olduğu ve din eğitimi müfredatına entegrasyonunun hem manevi rehberlik hem de çağdaş

psikoeğitim açısından işlevsel bir model sunacağı öngörülmektedir. Bu modelin bireysel huzuru destekleyerek toplumsal barışa katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Farkındalık, Bilişsel Terapi, Kur'ân, Din Eğitimi, İçerik Analizi, Tefekkür, Zikir

BİR BİLİM DALI OLARAK DİN EĞİTİMİNİN KAYIP HALKASI: PRATİK BİLİM FELSEFESİ YAKLAŞIMI

Habibe Erva UÇAK
Ankara Üniversitesi
ervaucak55@gmail.com

ÖZET

Bilim felsefesi, bilimin ontolojisini, epistemolojisini ve metodolojisini inceleyen felsefenin alt bir disiplinidir. Bu alan, bilimin ne olduğuna, nasıl işlediğine ve hangi yöntemlerle bilgi ürettiğine dair kavramsal ve kuramsal tartışmalar yürütmektedir. Din eğitimi bilimi, kendine özgü kavramsal yapısı ve disiplinlerarası doğası ile akademik alanda farklı boyutlarda incelenmektedir. Ancak bu incelemeler çoğunlukla teorik zeminde kalmakta, bilim felsefesi üzerine yapılan tartışmalar sınırlı düzeyde yürütülmektedir. Özellikle din eğitimi bilimi açısından "pratik bilim felsefesi" odaklı çalışmaların eksikliği dikkat çekmektedir. Buradaki temel problem, din eğitimi biliminin, alanın pratik yönünü merkeze alan yeni bilim felsefesi arayışlarının yetersizliğidir. Bu çalışmanın amacı, din eğitimi bilimi özelinde pratik bilim felsefesi temelli yeni bir yaklaşım ihtiyacını ortaya koymaktır. Çalışmada ana akım bilim felsefesinin mevcut çerçevesi açıklanacak, ardından pratik bilim felsefesinin sunduğu imkânlar tartışılarak din eğitimi bilimi açısından uygulanabilirliği değerlendirilecektir.

Son yıllarda uluslararası bilim felsefesi literatüründe, giderek artan biçimde bilimin uygulama süreçlerini merkeze alan bir yaklaşım benimsenmektedir. Türkiye'deki bilim felsefesi araştırmaları ise bu yönelimi büyük ölçüde yakalayamamış, ağırlıklı olarak bilim tarihi ya da bilim felsefesi tarihine odaklanmıştır. Bu bağlamda, bilim insanlarının gündelik araştırma deneyimlerinin, karşılaştıkları problemlerin ve bunlara geliştirdikleri çözümlerin alanın kendi dinamikleri ve aktörleri tarafından belirlenen amaçlar doğrultusunda incelenmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Böylelikle, bilim felsefesi ile bilim pratiği arasındaki etkileşim, dikotomik yaklaşımlar arasındaki geleneksel ikilemin ötesinde değerlendirilebilir.

Çalışmada, nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi kullanılacaktır. Bu yöntem; dokümanlara ulaşma, özgünlüklerini doğrulama, içeriği anlama, çözümleme ve veriyi yorumlayarak bilgi üretme aşamalarından oluşacaktır. Belirlenen yöntem çerçevesinde literatür sistematik biçimde incelenecek ve elde edilen verilerden anlamlı bir kavramsal yapı oluşturulacaktır. Öncelikle ana akım bilim felsefesinin ne olduğuna dair kavramsal çerçeve ortaya konacak, ardından bilim felsefesinin karakteristik özellikleri birer tema olarak belirlenecektir. Bu temalar, pratik bilim felsefesi çalışmalarından elde edilen örneklerle somutlaştırılacaktır. Çalışmanın örneklemini, Türkçe telif genel bilim felsefesi kitapları ile pratik bilim felsefesi örneğini oluşturan çalışmalar oluşturacaktır. Analiz sürecinde içerik analizi yöntemi benimsenecek; veriler temalar hâlinde düzenlenerek bulguların yorumlanmasına ve tartışılmasına zemin hazırlanacaktır. Çalışma sonucunda, din eğitimi

bilimi tartışmalarının yalnızca klasik bilim felsefesi perspektifiyle sınırlı kalmaması gerektiği ortaya konacaktır. Alanın pratik boyutunu merkeze alan ve teorik bilgi ile uygulama süreçlerini bütünleştiren yeni tartışma zeminlerinin gerekliliği vurgulanacaktır. Pratik bilim felsefesi perspektifinin, din eğitimi biliminin kuramsal temellerini güçlendirmenin yanı sıra, saha uygulamalarına doğrudan yansıyabilecek özgün yaklaşımların geliştirilmesine imkân sağlayacağı öngörülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Din Eğitimi Bilimi, Bilim Felsefesi, Bilim Pratiği, Özel Bilim Felsefesi.

KORUNMAYA MUHTAÇ ÇOCUKLARIN DİNİ SORULARININ DİN EĞİTİMİ AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Kübra PÜTÜN
Hitit Üniversitesi
kubraputun@gmail.com
Prof. Dr. Macid YILMAZ
Hitit Üniversitesi

ÖZET

Korunmaya muhtaç çocuklar, karşılaştıkları olumsuz yaşam koşulları ve travmatik deneyimler sonucunda devlet koruması altına alınan bireylerdir. Bu çocukların topluma uyum sağlayabilen, sağlıklı ve üretken bireyler olarak yetiştirilmeleri, devletin öncelikli sosyal sorumluluk alanlarından biridir. Bu doğrultuda, devlet çeşitli kurumlar aracılığıyla çocuklara hem maddi hem de manevi destek sağlamaktadır. Bu desteklerin önemli bir ayağını ise Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ile Diyanet İşleri Başkanlığı arasında imzalanan iş birliği protokolleri kapsamında yürütülen manevi danışmanlık ve din hizmetleri oluşturmaktadır. Bu çalışma, korunmaya muhtaç çocukların kurum bakımında görevli din görevlilerine yönelttikleri dini soruları tematik bir yapı çerçevesinde içerik açısından analiz etmeyi ve bu soruları din eğitimi perspektifinden değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Çocukların inanç temelli sorgulamalarına ve dini meraklarına dair veriler elde edilerek, mevcut din eğitimi uygulamalarının değerlendirilmesi hedeflenmektedir. Bu araştırmanın temel problemi, "Kurum bakımında yetişen korunmaya muhtaç çocukların dini soruları din eğitimi açısından nasıl değerlendirilebilir?" sorusu etrafında şekillenmektedir. Araştırma, nitel araştırma yönteminde yarı yapılandırılmış mülakat tekniğiyle gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonucunda, korunmaya muhtaç çocukların farklı dini konulara ilişkin sorular yönelttikleri tespit edilmiştir. Soruların hem çeşitlilik hem de derinlik bakımından dikkat çekici olduğu gözlemlenmiştir. Elde edilen veriler, çocukların dini sorularının bireysel gelişim süreçlerinden, içinde bulundukları psikolojik ve sosyal koşullardan etkilendiğini göstermektedir. Araştırma bulguları, kurum bakımındaki çocuklara sunulan din eğitimi ile manevi danışmanlık ve rehberlik hizmetlerinin niteliğine dair önemli veriler sunmaktadır. Bu çocukların, maddi ihtiyaçlarının yanı sıra, nitelikli manevi destek ve rehberliğe de büyük ölçüde ihtiyaç duydukları görülmüştür. Din eğitimi kalitesinin artırılması hâlinde, korunmaya muhtaç çocuklara yönelik hizmetlerin fırsat eşitsizliklerini azaltma yönünde katkı sağlayabileceği sonucuna ulaşılmıştır. Bu yönüyle çalışma, hem din eğitimi alanına hem de sosyal hizmet uygulamalarına kuramsal ve pratik düzeyde katkı sunma potansiyeline sahiptir.

Anahtar Kelimeler: Din Eğitimi, Korunmaya Muhtaç Çocuk, Diyanet İşleri Başkanlığı, Manevi Danışmanlık ve Rehberlik.

KUZEY REN-VESTFALYA'DA KONFESYONEL-KOOPERATİF DİN DERSİ (KOKORU) ÜZERİNE BİR İNCELEME

Arş. Gör. Hayriye GENCEL SÖZEN
Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
hayriyegencel@live.de

ÖZET

Kuzey Ren-Vestfalya (NRW) Eyaleti, 2018/2019 eğitim-öğretim yılından itibaren ilkokul ve ortaokullarda (Sekundarstufe I), okul idaresinin talep etmesi hâlinde konfesyonel-kooperatif din dersi (konfessionell-kooperativer Religionsunterricht, kısaca kokoRu) adı verilen yeni bir din eğitimi modelini uygulamaya koymuştur. Bu uygulama, Katolik ve Protestan kiliseleri arasında yapılan iş birliği anlaşmaları çerçevesinde geliştirilmiş olup, eyaletin din eğitimi politikalarında dikkate değer bir dönüşümü temsil etmektedir. Berufskolleg (meslek eğitimi veren okullar) düzeyinde ise kokoRu uygulaması 2020/2021 eğitim-öğretim yılından itibaren hayata geçirilmeye başlanmıştır. 2022 yılı itibarıyla eyalet genelinde 100 bini aşkın öğrencinin bu derslerden faydalandığı bildirilmektedir.

KokoRu, Alman Anayasası'nın (Grundgesetz) 7. maddesinin 3. fıkrasında yer alan, belli bir inanca dayalı zorunlu din derslerine ilişkin düzenlemeler çerçevesinde şekillenen benimsetici (konfesyonel) din dersinin yeni bir uygulama biçimi olarak değerlendirilmektedir. Bu bağlamda kokoRu, tamamen yeni bir ders türü olmayıp, anayasal ve yasal dayanaklara sahip olan mevcut din eğitimi anlayışının mezhepler arası iş birliğine dayalı bir versiyonudur. Dersin hukuki temelini ise, 2003 yılında yürürlüğe giren ve 2017 yılında genişletilerek güncellenen Kuzey Ren-Vestfalya Din Dersi Genelgesi (RdErl. des Ministeriums für Schule und Bildung) oluşturmaktadır.

Bu uygulamanın temel amacı, öğrencilerin Katolik ve Protestan mezheplerine ait inanç, ibadet ve değer sistemlerine ilişkin bilgilerini artırmak, bireysel mezhep kimliğini güçlendirmek ve aynı zamanda farklı mezhepler arasında karşılıklı anlayış ve diyalog geliştirmektir. KokoRu kapsamında dersler, Katolik ve Protestan öğretmenler tarafından dönüşümlü olarak yürütülmektedir. Bu öğretmen değişimi, dersin pedagojik yapısının zorunlu bir unsuru olarak kabul edilmektedir. Böylece öğrenciler her iki mezhebin perspektifleriyle doğrudan tanışma ve karşılaştırmalı bir anlayış geliştirme imkânı elde etmektedir.

KokoRu'nun pedagojik kazanımları arasında, dinsel çoğulculuğun arttığı ve Hristiyan öğrenci nüfusunun giderek azaldığı Almanya bağlamında, bireylerin kendi inançlarını daha bilinçli bir şekilde kavramalarına olanak sağlamak ve öteki mezheplerle yapıcı bir ilişki kurma kapasitesini artırmak öne çıkmaktadır. Bu model aynı zamanda, din eğitiminin toplumsal birliktelik, farklılıklara saygı ve kültürlerarası anlayış gibi değerleri destekleyen yönlerini ön plana çıkarmaktadır.

Bu bildiride, Kuzey Ren-Vestfalya Eyaleti'nde uygulanan kokoRu dersinin temelleri ile uygulama koşulları ele alınacaktır. Ayrıca, bu modelin sunduğu fırsatlar ve karşı karşıya

kaldığı sınırlılıklar analiz edilecektir. Bildirinin tartışma bölümünde ise, İslam dini bağlamında benzer bir konfesyonel-kooperatif din dersinin uygulanabilirliği değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Din Eğitimi, Çoğulculuk, Zorunlu Din Dersi, Benimsetici Din Eğitimi.

TÜRKİYE'DE DİN EĞİTİMİNİN GÜVENLİKLEŞTİRİLMESİ: İRTİCADAN TERÖRE GÜVENLİK NESNESİNİN DÖNÜŞÜMÜ

Arş. Gör. Rumeysa Hatice ULUDOĞAN
Gümüşhane Üniversitesi
rumeysahaticeuludogan@gmail.com

ÖZET

Batı'da giderek daha görünür hâle gelen din eğitimi–güvenlik eksenli tartışmalar, Türkiye'nin özgün tarihsel ve siyasal koşulları çerçevesinde incelenmesi gereken bir mesele olarak önem kazanmaktadır. Bu çalışma, Türkiye Cumhuriyeti'nde din eğitiminin ulusal güvenlik söylemleri içindeki tarihsel konumlanışını ve bu konumlanışın pedagojik alan üzerindeki kurumsal ve söylemsel yansımalarını analiz etmeyi amaçlamaktadır. Araştırmanın temel sorunsalı, din eğitiminin salt pedagojik ya da kültürel bir olgu olarak değil; siyasal iktidarın ulusal güvenlik inşası süreçlerine içkin, stratejik ve normatif müdahale alanı olarak, söylem ve politika düzeyinde nasıl yeniden çerçevelendiğinin çözümlemesidir.

Araştırmada, nitel araştırma desenlerinden doküman incelemesi yöntemi kullanılmış; çözümleme sürecinde Kopenhag Okulu'nun Güvenlikleştirme Teorisi kuramsal temel olarak benimsenmiştir. Bu teori doğrultusunda, din eğitiminin olağan bir eğitim politikası meselesinden çıkarılarak, varoluşsal tehdit kategorileriyle ilişkilendirilen ve dolayısıyla "olağanüstü müdahale" rejimlerine açılan bir güvenlik alanı olarak yeniden inşa ediliş biçimleri, söylem çözümlemesi yöntemiyle değerlendirilmiştir. Çalışmanın veri seti, kamuya ait strateji belgeleri, güvenlik bürokrasisinin resmî söylemleri, Milli Güvenlik Konseyi tutanakları ile Millî Eğitim Bakanlığı'na ait din öğretimine ilişkin ders programlarından oluşmaktadır.

Araştırma bulguları, Türkiye'de kuruluşundan 2000'li yıllara kadar uzanan dönemde güvenlik söyleminin ana eksenini "irtica" kavramsallaştırmasının oluşturduğunu ortaya koymaktadır. Bu dönemde din eğitimi, doğrudan bir tehdit kategorisinde değil; dinî söylemi araçsallaştırma kapasitesine sahip örgütsel ve toplumsal yapıların taşıdığı potansiyel riskler üzerinden, dolaylı olarak güvenlik rejiminin denetim alanına dâhil edilmiştir. Bu yaklaşım, devletin seküler güvenlik mimarisinin, din alanı üzerinde düzenleyici ve sınırlandırıcı rolünü kurumsallaştıran bir stratejik çerçeve işlevi görmüştür. Milenyum sonrasında ise, hem 11 Eylül 2001 saldırılarının tetiklediği küresel güvenlik paradigması değişimi hem de Türkiye'nin iç siyasal gündeminde tehdit önceliklerinin yeniden tanımlanması sonucunda, güvenlik söyleminde belirgin bir yön değişikliği meydana gelmiştir. "İrtica" merkezli söylem, gerek uluslararası düzeyde "terör" eksenine kayan tehdit algısının etkisi gerekse ülke içinde "irtica" söyleminin politik ağırlığındaki gerileme nedeniyle arka planda kalmıştır. Bu yeni konjonktürde kamu okullarındaki din eğitimi, radikalleşmeyi önleyici, toplumsal istikrarı ve normatif düzeni koruyucu bir araç olarak, devletin denetim ve yönlendirmesi altında farklılaştırılmış bir konuma yerleştirilmiştir. Bu çerçevede din eğitiminin güvenlik politikalarındaki konumu, salt ideolojik denetim işlevinin ötesine geçerek; küresel radi-

kalleşme karşıtı söylemlerle kuramsal düzlemde eklemlenen, normatif değer aktarımı ile yurttaşlık bilincinin inşasını amaçlayan bir toplumsal mühendislik aracı olarak yeniden yorumlandığı tespit edilmiştir.

Sonuç olarak, din eğitimi politikalarının güvenlik bağlamında konumlandırılması, Türkiye özelinde sabit bir doğrultu izlememekte; aksine, siyasal iktidarın dönemsel tehdit kurguları doğrultusunda epistemolojik sınırları yeniden çizilen dinamik bir alan olarak varlık göstermektedir. Çalışma, bu tespitleriyle uluslararası literatürle kuramsal düzlemde diyalog kurmakta ve Türkiye bağlamına özgü bir güvenlikleştirme analizi önermektedir.

Anahtar Kelimeler: Din Eğitimi, Güvenlikleştirme, İrtica, Terör

ANLAM ÜRETME PEDAGOJİSİNİN TEOLOJİK BİLGİ KAPSAMINDAKİ UYGULAMALARI: DİN EĞİTİMİNDE YENİ BİR PARADİGMA

Prof. Dr. Muhiddin OKUMUŞLAR
Necmettin Erbakan Üniversitesi
muhiddinokumuslar@gmail.com

ÖZET

Bu bildiri, Anlam Üretme Pedagojisi'nin (Pedagogy of Meaning-Making - PMM) din eğitimi alanında uygulanabilirliğini ve dönüştürücü bir paradigma olarak işlev görebileceğini savunmaktadır. Geleneksel din eğitiminin bilgi aktarımı odaklı yaklaşımlarının sınırlılıklarını aşmayı hedefleyen bu çalışma, öğrencilerin teolojik kavramlarla etik-epistemik bir dönüşüm süreci yaşadığı yeni bir pedagojik model önermektedir.

Çalışmanın teorik çerçevesi, teshir kavramı temelinde «dini olmayan bilgi yoktur» perspektifini benimser. Bu yaklaşıma göre, evrenin işleyişi ile ilgili keşiflerimizle elde ettiğimiz bilimsel bilgi «din dışı» sayılmaz; aksine bu bilgileri öğrenmek dini bir sorumluluktur. PMM'nin beş aşamalı modeli (Kavram → Bilgi → Anlam → Değer → Eylem) din eğitimi bağlamında sistematikleştirilerek, öğrencilerin sadece bilgi edinmekle kalmayıp, anlam ürettikleri, değer geliştirdikleri ve etik eylem kapasitesi kazandıkları transformatif bir süreç önerilmektedir.

Metodolojik olarak kavramsal-teorik analiz ve model önerisi yaklaşımı benimsenmiş, PMM literatürü, din eğitimi bilimi çalışmaları ve İslam eğitim felsefesi metinlerinden yararlanılmıştır. Çalışma, din eğitiminde epistemolojik değil pedagojik temelli bilgi ayrımlarına odaklanarak, farklı bilgi türlerinin (dinî, bilimsel, felsefî) diyalojik bir ilişki içinde entegre edilebileceğini göstermektedir.

PMM'nin din eğitimindeki uygulanabilirliği, tevhid, teshir, adalet ve ibadet kavramları üzerinden somut örneklerle açıklanmaktadır. Bu örnekler, teolojik kavramların sadece zihinsel düzeyde değil, aynı zamanda varoluşsal boyutta işlenebileceğini göstermektedir. Özellikle ibadetlerin varoluşsal boyutu vurgulanarak, ritüel davranışların insanın değer dünyasını ve karakter gelişimini dönüştüren pratikler olduğu ortaya konmaktadır.

Çalışma, din eğitimi öğretmenlerinin geleneksel bilgi aktarıcısı rolünden anlam kolaylaştırıcısı rolüne geçiş yapmaları gerektiğini vurgular. Bu dönüşüm, çoklu bilgi türlerini entegre edebilme yeterliliği, diyalojik öğretim stratejileri ve değer odaklı değerlendirme yaklaşımlarını içerir.

Bildirinin din eğitimi alanına katkısı üç düzeyde gerçekleşmektedir: Teorik düzeyde, PMM modelinin din eğitimi alanına uyarlanması ve teolojik bilginin anlam üretimi perspektifinden yeniden değerlendirilmesi; pratik düzeyde, din eğitimi öğretmenleri için yeni pedagojik araçlar ve müfredat geliştirme süreçlerine katkı; metodolojik düzeyde ise, kavramsal model geliştirme yaklaşımının din eğitiminde kullanımı ve multidisipliner sentez metodolojisinin uygulanması.

Sonuç olarak, PMM'nin din eğitiminde uygulanması, öğrencilerin pasif bilgi alıcılarından aktif anlam üreticilerine dönüşmelerini sağlayarak, 21. yüzyılın gerektirdiği eleştirel düşünme, problem çözme, değer geliştirme ve sosyal sorumluluk becerilerini kazanmalarına katkı sağlar. Bu yaklaşım, din eğitiminin sadece bireysel gelişim değil, aynı zamanda toplumsal dönüşüm aracı olarak işlev görmesini mümkün kılar.

Anahtar Kelimeler: Anlam Üretme Pedagojisi, Din Eğitimi, Teolojik Bilgi, Teshir, Epistemoloji, Değer Eğitimi

OTANTİK ÖĞRENME YAKLAŞIMI ÇERÇEVESİNDE DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMLARININ İNCELENMESİ

Prof. Dr. Eyup ŞİMŞEK
Atatürk Üniversitesi
Hatice Sibel ÖZTEKİN AĞIR
Atatürk Üniversitesi
imamhatipli_hso@hotmail.com

ÖZET

Bilgi ve teknoloji çağı olarak adlandırılabilen 21. yüzyılda sosyal, kültürel ve ekonomik anlamda çeşitli değişim ve gelişimler yaşanabilmektedir. Bireylerin yaşanan bu değişim ve gelişimlere uyum sağlamaları gerekmektedir. Dolayısıyla eğitim sistemlerinin çağın ihtiyaçlarına cevap verir şekilde kendini yenilemesi önemli görünmektedir. Eğitim ve öğretim faaliyetlerinde, yaşanılan dönemin gerektirdiği becerilerle öğrencileri yetiştirebilmek için uygun öğrenme yaklaşımları tercih edilmelidir. Çeşitli öğrenme yaklaşımları vardır. Bu öğrenme yaklaşımlarından biri de otantik öğrenmedir. Otantik öğrenme yaklaşımında, gerçek yaşamla bağlantı kurulması, öğrenme sürecinin anlamlı, işlevsel ve problem çözme odaklı hâle getirilmesi amaçlanmaktadır. Ayrıca otantik öğrenmede öğrencilerin yaşantı temelli etkinlikler yoluyla üst düzey beceriler geliştirmesi hedeflenmektedir. Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) tarafından geliştirilen Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli (TYMM) ortak metninde öğrenci profili başlığında öğrencilere eleştirel düşünme, analitiklik ve problem çözme gibi becerilerin kazandırılmasına yönelik yapılan atıflar otantik öğrenme yaklaşımı ile ilişkilendirilebilir. Bu anlamda öğretim programlarında otantik öğrenme yaklaşımına yer verilip verilmediğini araştırmak gerekli görünmektedir. Araştırmada, 2024 yılında yenilenen Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi (DKAB) dersi öğretim programları (ilk-ortaöğretim) otantik öğrenme yaklaşımı çerçevesinde incelenecektir. Araştırmanın amacı, 2024 DKAB dersi öğretim programlarında otantik öğrenme yaklaşımının nasıl ele alındığını anlamaktır. Literatürde otantik öğrenme ve otantik değerlendirmeye ilişkin çeşitli çalışmalar bulunmaktadır. Ancak 2024 DKAB öğretim programlarını otantik öğrenme yaklaşımı çerçevesinde konu edinen herhangi bir çalışmayla karşılaşılmamıştır. Araştırmanın alana katkı sağlayarak yapılacak olan çalışmalara rehberlik etmesi ve MEB tarafından yapılacak olan program geliştirme aşamalarında veri sunması beklenmektedir. Araştırma, nitel araştırma yöntemlerinden durum desenine göre yapılacak ve çalışmada içerik analizi benimsenecektir. Sonuçta, ilköğretim ve ortaöğretim DKAB dersi öğretim programlarında otantik öğrenmenin nasıl ele alındığı anlaşılmış olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Din Eğitimi, Otantik Öğrenme Yaklaşımı, Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretim Programı

YÜKSEK DİN ÖĞRETİMİNDE TEORİDEN PRATİĞE: HİTABET VE MESLEKİ UYGULAMA DERSİ ÖRNEĞİ

Prof. Dr. Fatih ÇINAR
Süleyman Demirel Üniversitesi
fatihcinar@sdu.edu.tr

ÖZET

Din hizmetleri alanında görev alacak bireylerin yetiştirilmesinde İlahiyat Fakülteleri önemli bir yere sahiptir. Dolayısıyla bu kurumların alanda görev alacak aday din görevlilerine mesleklerini en iyi şekilde icra edebilmeleri için alana yönelik bilgi ve becerileri kazanabilecekleri fırsatları sunması gerekmektedir. Özellikle hizmet öncesi kurum olarak teori ile pratiği bir arada sunan programları uygulayarak aday din görevlilerinin mesleki yeterlik kazanmalarına katkı sağlamalıdırlar. Fakat ilahiyat fakültelerinde bu yeterliğin kazanılması noktasında teori ağırlıklı programların uygulanması öncelikle tercih edilmekte; öğrencilere mesleki deneyim kazanabileceği uygulama imkânlarına daha az yer verilmektedir. Uygulama içeren derselrin yürütülmesinde de birçok sorun ile karşılaşılmaktadır. Bu durum da mezunlarının mesleki yeterliliği bağlamında fakültelerin programlarını daha tartışılır hale getirmektedir.

İlahiyat fakültelerinde aday din görevlilerine mesleki uygulama fırsatı sağlayan nadir ve önemli derslerden birisi de Hitabet ve Mesleki Uygulama dersidir. Bu ders öğrencilere elde ettiği teorik bilgiyi pratiğe doğru bir şekilde transfer edebilme, muhatabını tanıma ve özelliklerine uygun bir şekilde dini iletişimi gerçekleştirebilme olanağı sağlamaktadır. Öğrencilerin bu derste mesleğin gerektirdiği bilgi ve becerileri uygulama, yeteneklerini keşfetme, eksikliklerini görme ve düzeltme fırsatı yakalaması ve topluluk karşısında etkili konuşma becerisini kazanması hedeflenmektedir.

Aday din görevlilerinin yeterliği problemi bağlamında kurgulanan bu araştırmada İlahiyat Fakültesi programlarının bilgi ve beceri kazandırmadaki etkililiği tartışılmış ve özelde Hitabet ve Mesleki Uygulama dersinin aday din görevlilerinin yetiştirilmesindeki rolü ele alınmıştır. Betimsel tarama modelinin benimsendiği araştırmada verilerin elde edilmesinde nitel veri toplama tekniklerinden yararlanılmıştır. Araştırmanın örneklemini İlahiyat Fakültesinde öğrenim gören ve hitabet dersini alan 245 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırma sonunda Hitabet ve Mesleki Uygulama dersinin yeterlik kazandırmadaki rolü ve önemi, dersin amacı, içeriği, öğrenme süreçleri ve uygulama boyutunun nasıl olması gerektiği; uygulama sürecinde karşılaşılan problemlerin neler olduğu ile ilgili bulgulara ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Yüksek Din Öğretimi, Hitabet ve Mesleki Uygulama, Din Görevlisi

İSRAİL'DE DEVLET ANAOKULLARINDA TANAH EĞİTİMİ: HZ. YAKUP KISSASI

Dr. Nuran ÇINAR
Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi
ncinar@nku.edu.tr

ÖZET

Yahudiliğin temel metni olan Tanah; Tevrat, Neviim ve Ketuvim kitaplarından oluşur ve bu üç kitabın baş harflerinin birleşiminden ismini alır. Klasik Yahudi eğitim tarihinde Tanah, eğitime doğrudan ve bir bütün olarak konu edilmemiş, bunun yerine (özellikle Tevrat bölümü olmak üzere) Tanah üzerine yazılmış yorum literatürünün ve hukukî eserlerin öğretimi yapılmıştır. Ancak Avrupa'da Haskala, Yahudi milliyetçiliği ve Siyonizm hareketlerinin gelişmesiyle Tanah ile yeni bir ilişki tesis edilmiştir. Yorum literatüründen ziyade Tanah'ın kendisine odaklanılmış ve Tanah, Yahudi ulusunun canlanışında temel bir metin olarak görülmüştür. İsrail'in kuruluşuyla Tanah, devlet okullarında anaokulundan liseye kadar zorunlu olarak okutulan bir ders olmuştur. Çekirdek müfredat kapsamında yer alan ders ayrıca üniversite yeterlilik sınavında öğrencilerin sorumlu olduğu derslerden biridir. Dini kavramlarla yüklü bir kitabın, dinle arasına (en azından ilkesel olarak) mesafe koyan genel devlet okullarında, dinî bir misyon yüklenmeden nasıl öğretileceği önemli bir soru olarak ortaya çıkmıştır. Bu bildiride, devlet okullarının anaokulu kademesinde Tanah öğretiminin nasıl gerçekleştirildiği Hz. Yakup kıssası örnekliğinde incelenecektir. Araştırmanın yöntemi, nitel araştırma desenlerinden durum çalışmasıdır. Devlet anaokullarındaki Tanah öğretimi olgusu dersin öğretimini düzenleyen resmî belgeler ve sahadaki uygulama olmak üzere iki boyutlu olarak incelenmiştir. Veriler, doküman analizi ve gözlem yoluyla toplanmıştır. Bu doğrultuda 2018 Devlet Tanah Öğretim Programı'nın ve dersle ilgili genelgenin anaokullarına ilişkin bölümü incelenmiştir. Araştırmacının İsrail'de bulunduğu 2023 Haziran- 2024 Haziran döneminde Kudüs'te bir anaokulunda beş-altı yaş sınıflarında gerçekleştirdiği gözlemler, verinin diğer ayağını oluşturmaktadır. Anaokulu kademesinde derse hangi hedeflerin yüklendiği, dersin hangi yaklaşım ve yöntemlerle işlendiği, ne tür özgün yaklaşımların geliştirildiği ve derste hangi materyal ve araçların kullanıldığı araştırmanın temel sorularını oluşturmaktadır.

Anahtar Kelimeler: İsrail, Anaokulu, Tanah, Tevrat, Öğretim Programı.

YAPAY ZEKÂ DESTEKLİ ÖĞRETİM SÜREÇLERİNİN DİN EĞİTİMİNE YANSIMALARI

Fatih GÜDÜRÜ
Milli Eğitim Bakanlığı
fatihgdr20@gmail.com

ÖZET

Günümüzde yapay zekâ teknolojileri, eğitim ortamlarının yapısını dönüştüren önemli bir unsur haline gelmiştir. Yapay zekanın fen, matematik ve yabancı dil gibi alanlardaki etkileri sıklıkla araştırılmış olsa da din eğitimi üzerindeki yansımaları henüz yeterince incelenmemiştir. Din eğitimi; bilgi aktarımının yanı sıra değer, tutum ve davranış kazandırmayı hedefleyen, bilişsel ve duyuşsal boyutları içeren özel bir öğretim alanıdır. Bu çalışmanın amacı, yapay zekâ destekli öğretim süreçlerinin din eğitimi uygulamalarına nasıl entegre edilebileceğini ortaya koymak; öğrenci motivasyonu, öğretmen tutumları ve öğrenme çıktıları üzerindeki olası etkilerini değerlendirmektir.

Araştırma, nitel yöntem çerçevesinde yürütülmüştür. Öncelikle literatür taraması yapılarak belgeler Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi (DKAB) öğretmenlerinden oluşan bir grup ile yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Elde edilen veriler betimsel analiz yöntemiyle çözümlenmiştir. Görüşme soruları, yapay zekânın öğretim süreçlerine katkıları, olası riskleri, öğrenci ilgisi, müfredat uyumu ve öğretmen yeterlilikleri gibi temalara odaklanmıştır.

Ön bulgular, yapay zekânın destekli içeriklerin öğrencilerin derse ilgisini artırdığı, görsel-işitsel materyallerin öğrenmeyi kolaylaştırdığı ve kişiselleştirilmiş öğrenme imkânı sunduğunu göstermektedir. Bununla birlikte, bazı öğretmenler yapay zekânın değer aktarımı gibi hassas konularda sınırlı kaldığını, insan rehberliğinin vazgeçilmez olduğunu vurgulamıştır. Ayrıca, mevcut müfredatın yapay zekâ uygulamalarına tam olarak uyum sağlamadığı, bu nedenle pedagojik ve teknolojik uyum çalışmaları yapılması gerektiği tespit edilmiştir.

Netice olarak, yapay zekâ destekli öğretim süreçlerinin din eğitiminde öğrenme derinliğini, öğrencilerin aktif katılımını ve öğretim çeşitliliğini artırabileceği öngörülmektedir. Ancak bunun sağlıklı şekilde gerçekleşmesi için etik ilkeler doğrultusunda içerik geliştirilmesi, öğretmenlere yönelik hizmet içi eğitim programlarının oluşturulması ve müfredatın dijitalleşmeye uyumlu hale getirilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda, disiplinler arası iş birlikleri ve pilot uygulamalar, yapay zekânın din eğitimine entegrasyonunda kritik bir rol oynayacaktır.

Anahtar Kelimeler: Yapay zekâ, din eğitimi, öğretim süreçleri, dijital pedagojik dönüşüm, teknoloji destekli öğrenme

DİN VE PEDAGOJİ KONULU ULUSLARARASI ÇALIŞMALARIN BİBLİYOMETRİK ANALİZİ

Doç Dr. İrfan ERDOĞAN
Necmettin Erbakan Üniversitesi
irfanerdogan87@gmail.com

ÖZET

Din ve pedagoji kavramlarının kesişiminde üretilen uluslararası akademik literatürün mevcut durumunu anlamak, alanın gelişim dinamiklerini ve gelecekteki araştırma yönelimlerini belirlemek açısından önemlidir. Ancak söz konusu alanın küresel ölçekteki eğilimleri, işbirliği ağları, tematik odakları ve atıf ilişkilerini ortaya koyan bibliyometrik çalışmaların sınırlı olduğu görülmektedir. Bu eksiklik, araştırma boşluklarının tespiti ve akademik yönlendirmeler açısından önemli bir problem alanı oluşturmaktadır.

Bu çalışma, Web of Science veri tabanında din ve pedagoji konusunda yapılan uluslararası çalışmaların tarihsel gelişimini, öne çıkan yazar, ülke ve kurumları, tematik yoğunlaşmaları ve uluslararası işbirliği örüntülerini incelemeyi amaçlamaktadır. Çalışma, küresel ölçekte din ve pedagoji ilişkisine yönelik bilimsel üretimin niceliksel görünümünü ortaya koyma bakımından önem arz etmektedir.

Araştırmada bibliyometrik analiz yöntemi kullanılmıştır. Bu bağlamda Web of Science veri tabanında konu (topic) olarak religio* AND pedagogy kelimelerinin birlikte aratılması ile yapılan taramada elde edilen 1.645 yayına ulaşılmıştır. Elde edilen veriler yayın yılı, yayın türü, yazar bazında yayın sayısı, araştırma alanları, ülke, kurum, bölüm/birim (department), yayın yapılan dergi ve yayın dili başlıklarında analiz edilerek grafikleri çıkartılmıştır. Ayrıca Vosviewer programı kullanılarak yazar işbirliği (co-authorship), anahtar kelime eşoluşum (co-occurrence), kaynakça eşatıf (co-citation) ve atıf analizleri yapılmıştır.

Elde edilen verilerin incelenmesi sonucunda en eski yayının 1975 tarihli olduğu, makale türünde çalışmaların (n=1488) en fazla olduğu, en fazla yayın yapan kişinin Bernhard Grumme (n=9) olduğu, çalışmaların en çok din (n=749) ve eğitim araştırmaları (n=671) alanlarında yapıldığı, en çok yayın yapan ülkelerin ABD (n=519 ve İngiltere (n=180) olduğu, bu konuda en çok çalışma yayınlayan dergilerin sırasıyla Teaching Theology and Religion (n=88), Religious Education (n=71) ve Religions (n=70) dergileri olduğu, en fazla yayının yapıldığı dil İngilizce (n=1355) iken onu İspanyolca'nın (n=65) takip ettiği görülmüştür.

Vosviewer ile yapılan atıf analizine göre en fazla atıf alan isim Robert Jackson olup, atıf ağındaki merkezî konumu ise literatürdeki etkisini göstermektedir. Freathy Rob'un 2019-2020 yıllarında yapmış olduğu yayınlara ciddi oranda atıf alarak atıf ağının merkezinde yer aldığı, Michelinos Zembylas'ın ise görece daha yakın tarihli yayınlarıyla atıf ağında ön plana çıkmaya başladığı görülmektedir. Kurum bazında atıf analizi yapıldığında ağın merkezinde University of Warwick, University of Oxford ve University of Cambridge gibi

Birleşik Krallık üniversitelerinin yer aldığı görülmektedir. Birleşik Krallık üniversiteleri farklı ülkelerden birçok farklı kurumla atıf ilişkisi içinde oldukları için ağın merkezinde yer almasına rağmen ABD merkezli yayınların atıf hacminin daha büyük olduğu görülmektedir. Eşoluşum analizine göre pedagogy, education, religion, spirituality kavramlarının ön plana çıktığı görülmekte olup; Islam, critical pedagogy, teaching, higher education kavramlarının ise sırasıyla en fazla ön plana çıkan alt temalar olduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Din Eğitimi, Pedagoji, Bibliyometrik analiz, Web of Science, VOSviewer.

MÜSLÜMAN BİREYLERİN ATEİZME YÖNELMESİNDE DİN EĞİTİMİ SÜREÇLERİNDE KULLANILAN KAYNAKLARIN ETKİSİ

Arş. Gör. Nisanur ÖLMEZ
Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi
nisanur.olmez@erdogan.edu.tr
Prof. Dr. H. Yusuf ACUNER
Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi

ÖZET

Ateizm, en genel anlamıyla, Tanrı'nın veya tanrıların varlığına dair inancı reddetme durumudur. Bu reddediş, pasif bir inançsızlık (nonteizm) olarak ortaya çıkabileceği gibi bilinçli ve gerekçelendirilmiş bir tutum olarak da şekillenebilir. Ateizm sadece teolojik bir konumlanma değil, aynı zamanda bireyin dinî kabullere, kutsal metinlere, dogmalara ve otoritelere yönelik geliştirdiği eleştirel bir düşünce biçimini de ifade eder. Bu düşünce biçimi genellikle pek çok unsurun şekillendirdiği bir sürecin ürünü olarak ortaya çıkmaktadır. Erken yaşlarda alınan din eğitimi ve bu eğitimde kullanılan kaynaklar (Kur'an-ı Kerim, hadisler, ders kitapları ve diğer dinî materyaller) bu süreçte kritik rol oynayan unsurlar arasında değerlendirilebilir. Bu bağlamda din eğitimi, geleneksel olarak inanç aktarımını ve dinî kimlik gelişimini hedeflemektedir. Din eğitimi verilirken kullanılan kaynakların içerik, üslup ve pedagojik yaklaşımları, bireyin inancını şekillendirmede önemli bir role sahiptir. Buradan hareketle araştırmanın temel problemini "Kendini ateist olarak tanımlayan bireylerin din eğitimi süreçlerinde kullanılan kaynakların ateist kimlik oluşumuna nasıl bir etkisi bulunmaktadır?" sorusu oluşturmaktadır.

Bu çalışmanın amacı; din eğitimi sürecinde kullanılan kaynakların, Müslüman bireylerin ateizme yönelmesinde nasıl bir etkiye sahip olduğunu katılımcı yaşantıları bağlamında incelemeye çalışmaktır. Bu doğrultuda beliren yetişkinlik (18-29) dönemindeki bireylerin dinî kimliklerinin nasıl dönüştüğü ve din eğitimi sürecinde karşılaştıkları kaynakların ateist kimliklerinin oluşumundaki rolü katılımcıların geçmiş din eğitimi tecrübeleri çerçevesinde incelenmiştir. Ateist kimliğin oluşum sürecinde din eğitimi materyallerinin etkisini merkeze alan bu çalışma hem din eğitimi alanında eleştirel bir değerlendirme yapmaya hem de bireylerin inançsızlık yönelimini daha kapsamlı bir şekilde ele almaya imkân tanıdığı için alanyazına katkı sağlayacaktır.

Araştırma, nitel desen benimsenerek fenomenolojik yaklaşımla tasarlanmıştır. Araştırma kapsamında kendini ateist olarak tanımlayan beliren yetişkinlik dönemindeki bireylerle derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Araştırmanın verileri araştırmacılar tarafından hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak mülakatlar yoluyla toplanmıştır. Elde edilen veriler içerik analizi yöntemiyle değerlendirilmiş ve yorumlanmıştır.

Katılımcıların din eğitimi süreçlerinde kullanılan kaynaklar Kur'an-ı Kerîm, hadisler ve diğer kaynaklar olarak kategorize edilmiştir. Kur'an'da mantıksal çelişkiler, bilimsel

tutarsızlıklar ve çağdışı hükümler bulunduğunu ifade eden katılımcılar, içeriklerin ateizme yönelimlerinde kritik bir rol oynadığını belirtmişlerdir. Özellikle tanrı tasavvurunun mitolojik ve tutarsız bulunması dikkat çekicidir. Hadis metinlerinin güvenilirliğine yönelik şüpheler, içeriklerindeki problematik anlatılar ve mezhepler arası yorum farklılıkları, katılımcılarda dinin insan ürünü olduğu algısını pekiştirmektedir. Din kültürü ve ahlak bilgisi ders kitaplarının; içeriklerinin yüzeysel, İslam odaklı, diğer dinlere yer vermeyen bir nitelikte olması ve tüm bireylerin mutlak bir inanca sahip olduğu bakış açısıyla hazırlanması eleştirel düşünceyi ve inanç özgürlüğünü baskıladığı gerekçesiyle eleştirilmiştir.

Araştırmanın bulguları, din eğitimi sürecinde kullanılan kaynakların içeriğinin; mesaj dili, pedagojik yaklaşımı ve modern bilgi kaynaklarıyla kurduğu ilişki bakımından, bireylerin inanç yapılarında sorgulayıcı ve mesafeli bir tutum geliştirmelerine zemin hazırladığını ortaya koymuştur. Bu durum, din eğitimi uygulamalarının bireysel farklılıklara ve gelişimsel ihtiyaçlara daha duyarlı hâle getirilmesi gerektiğini göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Ateizm, din eğitimi, dini kimlik, beliren yetişkinlik

İLAHİYAT FAKÜLTESİ ÖĞRENCİLERİNİN İSTİHDAM ALANLARI TERCİHİNDE DİN GÖREVLİLİĞİNİN YERİ

Arş. Gör. Mehmet KOYUNCU
Ordu Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
educationalist42@gmail.com
Doç. Dr. Kasım KOCAMAN
Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi

ÖZET

Türkiye'de yükseköğretim sistemi içinde önemli bir yere sahip olan ilahiyat fakülteleri, yüksek diniyat mütehassıslarının yetiştirilmesi yanında eğitim hizmetleri ve din hizmetleri alanlarında da ilgili kurumlara yetişmiş nitelikli insan kaynağı sağlayan fakültelerdir. Bu fakültelerin son yıllarda verdiği mezun sayısındaki artış, istihdam alanlarının çeşitliliği ve değişen toplumsal beklentiler, öğrencilerin kariyer tercihlerini doğrudan etkilemektedir. Din görevliliği (din hizmetleri alanı), ilahiyat fakültesi öğrencilerinin mezuniyet sonrası önemli istihdam alanlarından biri olsa da öğrencilerin, Milli Eğitim başta olmak üzere farklı istihdam alanlarında iş arayışı veya akademik kariyer düşüncesi öne çıkmaktadır. Bu hususta, öğrencilerin din görevliliğini mesleki bir seçenek olarak görme düzeylerinin, ilgili motivasyon kaynaklarının ve tercihlerini etkileyen faktörlerin akademik olarak incelenmesi, bu fakültelerin nitelikli din görevlisi yetiştirme potansiyeli açısından bir ihtiyaç olarak görünmektedir. Bununla birlikte istihdam alanları konusundaki belirsizlikler ve beklentiler arasındaki uyumsuzluk hem öğrencilerin mesleki tatminini hem de kurumların nitelikli insan gücü ihtiyacını doğrudan etkilemektedir. Dolayısıyla, din görevliliğinin istihdam tercihleri içerisindeki yerinin belirlenmesi, güncel bir problem durumunu ortaya koymaktadır. Çalışmanın ana problemi de bu bağlamda şekillenmiş olup "İlahiyat Fakültesi Öğrencilerine Göre İstihdam Alanları Tercihinde Din Görevliliğinin Yeri Nedir?" şeklinde belirlenmiştir.

Çalışmanın temel amacı, ilahiyat fakültesi öğrencilerinin istihdam tercihleri içerisinde din görevliliğinin yerini tespit etmek ve öğrencinin istihdam tercihlerini etkileyen faktörleri analiz etmektir. Çalışmada, öğrencilerin meslek seçiminde rol oynayan toplumsal saygınlık, dinî ya da dünyevî motivasyon, ekonomik beklentiler, kariyer olanakları ve iş güvencesi gibi hususlar ele alınarak din görevliliğinin cazip veya sınırlı yönleri ortaya konulacaktır. Çalışma, yüksek din öğretiminde din hizmetlerine de yönelik verilen eğitimin niteliğinin artırılmasına ve insan kaynağının öğrencilerin istihdam alanı yönelimleri bağlamında etkin bir şekilde yönlendirilmesine katkı sağlaması açısından önem arz etmektedir.

Araştırma, nitel yöntem desenlerinden durum çalışması ile yürütülecektir. Bu bağlamda ilahiyat fakültesi öğrencileri ile görüşmeler yapılacaktır. Bu görüşmelerde katılımcılara, din görevliliğine yükledikleri anlama, din görevliliğini tercih etme veya etmeme nedenlerine, istihdam alanlarına yönelik motivasyon kaynaklarına ve gelecek beklentilerine ilişkin sorular yöneltilerek katılımcıların konuya ilişkin görüşlerini derin-

lemesine ifade etmesine ve duygusal yaklaşımlarını ortaya koymasına imkân verilecektir. Toplanan veriler, betimsel ve içerik analizi teknikleriyle analiz edilecektir.

Çalışmada, ilahiyat fakültesi öğrencilerinin önemli bir bölümünün din görevliliğini hâlâ temel istihdam alanı olarak görmesine rağmen toplumsal saygınlık, ekonomik beklentiler ve iş güvencesi gibi sebeplerle alternatif istihdam alanlarına yönelimi önceledi̇ği şeklinde bir sonuç beklenmektedir. Özellikle toplumsal statünün ve ekonomik durumun öğrencilerin tercihlerini etkileyen temel faktörler olduğu öngörülmektedir. Araştırma, ilahiyat öğrencilerinin beklentileri ile kurumların insan kaynağı politikaları arasında denge kurulmasına yönelik öneriler geliştirilmesini sağlayacaktır. Yine sonuçların hem akademik literatüre katkı sağlaması hem de din hizmetlerinin daha nitelikli bir yapıya kavuşmasına zemin hazırlaması da beklenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Din Eğitimi, İlahiyat Fakültesi, İstihdam Alanları, Din Hizmetleri, Din Görevliliği

SANATIN TEFEKKÜR HÂLİ: GASSAL DİZİSİ BAĞLAMINDA MANEVİYAT, ÖLÜM VE DİN EĞİTİMİ

Zeynep BİRCAN
Milli Eğitim Bakanlığı
zeyneptenekecibircan@gmail.com
Prof. Dr. Muhiddin OKUMUŞLAR
Necmettin Erbakan Üniversitesi

ÖZET

Ölüm, insanlık tarihinin en kadim sorularından biri olarak, bireyin yaşamla kurduğu ilişkinin merkezinde yer alır. Sanat ise bu soruya verilen kültürel, duygusal ve estetik yanıtların en güçlü ifade biçimlerinden biridir. Günümüzde sinema ve dizi gibi görsel anlatı biçimleri, yalnızca birer eğlence aracı değil, aynı zamanda anlam arayışını besleyen ve eğitimsel değeri olan yapılar haline gelmiştir.

Bu bağlamda, Gassal dizisi, ölüm gerçeğini dini, manevi ve estetik boyutlarıyla işleyen nadir yapımlardan biri olarak öne çıkmaktadır. Dizide gassal karakterinin yaşamı üzerinden ölüm, ritüel, yalnızlık ve anlam arayışı gibi temalar derinlemesine işlenmektedir. Bu çalışma, Gassal dizisini bir eğitim malzemesi olarak ele alarak sanatın din eğitimi bağlamında ölüm temasını nasıl anlamlandırabileceğini incelemeyi amaçlamaktadır. Günümüz modern yaşantısı içinde ölümün adeta görünmez kılınması, bireyi ölüme karşı çaresiz hissettirmektedir. Oysa ölüm, derin bir tefekkür alanıdır. Ve sanatın gücü bu tefekküre aracılık edebilir.

Bu bağlamda Gassal dizisi, bir gasilhanede geçen ve ölümle doğrudan temas hâlinde olan insanların hikâyesini konu edinerek, izleyiciye hem ölümün soğuk gerçekliğini hem de onun ardındaki metafizik ve manevi boyutları düşündürmektedir. Bu yönüyle dizi, izleyiciye ölüm karşısında içsel bir sorgulama yaşama imkânı da tanımaktadır.

Araştırmanın kuramsal çerçevesi, ölüm eğitimi, maneviyat ve estetik deneyim ekseninde şekillenmiştir. Makalenin özgün yönlerinden biri de katılımcılarla yapılan nitel araştırmadır. Katılımcıların Gassal dizisini izlemeden önceki ölüm düşünceleri ile izledikten sonraki düşünce, duygu ve tutumlarında meydana gelen değişimler, yarı yapılandırılmış görüşmeler yoluyla analiz edilmeye çalışılmıştır.

Sonuç olarak bu çalışma, sanatın özellikle görsel anlatılar yoluyla bireyin ölüm gibi zor konularla yüzleşmesine katkı sağladığını, bu sürecin din eğitimi bağlamında anlamlı ve dönüştürücü bir araç olabileceğini ortaya koymaktadır. Bu doğrultuda sanat temelli materyallerin din eğitimi süreçlerine daha aktif biçimde entegre edilmesi önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Din Eğitimi, Medya, Dizi, Medya Okuryazarlığı

CUMHURİYET'TEN GÜNÜMÜZE DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ DERSLERİNDE TÜRKLÜK ALGISI

Prof. Dr. Ayşe Zişan FURAT
İstanbul Üniversitesi
zisanfurat@istanbul.edu.tr

ÖZET

Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan günümüze eğitim politikaları, kimlik inşasında belirleyici bir rol üstlenmiştir. Statüsü ve içeriği Cumhuriyet tarihi boyunca değişse de örgün eğitimdeki din dersleri, bu sürecin ideolojik ve kültürel boyutlarını yansıtan başlıca alanlardan biri olmuştur. Cumhuriyet'in özellikle ilk yıllarında ulus-devlet inşa sürecinin yansımalarının açıkça izlenebildiği din dersleri, yeni devletin laiklik anlayışı çerçevesinde yapısal bir dönüşüm geçirmiş; 1930'lardan itibaren ders programlarından kaldırılmış, ancak 1950'li yıllarda seçmeli ders olarak yeniden programa dâhil edilmiştir. Millî kimliğin inşası ve seküler–modern vatandaşlık anlayışının yerleşmesine yönelik politikalar, tüm derslerde olduğu gibi din derslerinde de etkisini göstermiştir. Ders programlarında Türklük ile Müslümanlık arasında kültürel unsurlar üzerinden kurulan ilişki, 1980'lerden itibaren daha da belirginleşmiş; bu dönemde siyasal ve toplumsal değişimlerin etkisiyle din dersleri Türk-İslâm sentezi söylemini desteklemiştir. Türklük, bu süreçte İslâm'la bütünleştirilerek kültürel kimliğin temel eksenlerinden biri hâline gelmiştir. 2000'li yıllarla birlikte vatandaşlık kavramının daha çoğulcu ve kapsayıcı bir çerçevede tanımlanmaya çalışılması, müfredat ve ders kitaplarının içeriklerine de yansımış; değerler eğitimi, medeniyet perspektifi ve kültürel miras vurgusu ön plana çıkmıştır.

Bu çalışma, Cumhuriyet'in kuruluşundan günümüze Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi derslerinde Türklük anlayışının geçirdiği dönüşümleri ve kırılma noktalarını incelemeyi amaçlamaktadır. Araştırma, Cumhuriyet'in farklı dönemlerine ait Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi programlarını karşılaştırmalı bir içerik analizi yöntemiyle inceleyecek; Türklük algısı üzerinden ideolojik yönelimler, kimlik inşası ve vatandaşlık söylemlerindeki değişimleri ortaya koyacaktır. Bu süreçte, gerekli görülen yerlerde ders kitaplarından seçilen örnekler üzerinden müfredatın uygulamaya nasıl yansıdığı da gösterilecektir. Çalışma, yüz yıllık süreçte din eğitimi aracılığıyla ideolojik yönelimlerin ve kimlik inşa stratejilerinin nasıl değiştiğini ortaya koyarak güncel vatandaşlık algısının tarihsel arka planını anlamaya katkı sağlamayı hedeflemektedir.

Anahtar Kelimeler: Eğitim Politikaları, Örgün Din Eğitimi, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi, Türklük, Kimlik İnşası

DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ ÖĞRETMENLERİNİN BİLGİ OKURYAZARLIK BECERİLERİ

Duygu İSLAMOĞLU
Milli Eğitim Bakanlığı
duygu_islamoglu24@erdogan.edu.tr
Prof. Dr. H. Yusuf ACUNER
Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi

ÖZET

Bu çalışma, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi (DKAB) öğretmenlerinin bilgi okuryazarlık becerilerine ilişkin farkındalıkları ile bu becerilerin eğitim sürecine yansımalarına dair görüşlerinin incelenmesi amaçlanmaktadır. Bu amaç doğrultusunda, öğretmenlerin bilgi okuryazarlığı becerisine yönelik farkındalık düzeyleri ile bu becerinin eğitim unsurlarına yansımaları olmak üzere iki temel tema çerçevesinde değerlendirme yapılmıştır. Araştırmada nitel araştırma yöntemi benimsenmiş, sekiz DKAB öğretmeni ile yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiş ve elde edilen veriler doküman analizi yöntemiyle incelenmiştir.

Araştırma bulgularına göre, İlk temada, öğretmenlerin bu beceriye dair algıları, öz değerlendirmeleri ve eğitim ihtiyaçları ele alınmıştır. Bulgular, öğretmenlerin bilgi okuryazarlığına dair belirli yönlere değindiklerini ancak kavramsal farkındalıklarının sınırlı olduğunu ortaya koymuştur. Birçok öğretmen bu beceriye sahip olduğunu düşünmekle birlikte, kendilerini bu alanda yeterli görmemekte ayrıca çoğu öğretmenin bu konuda herhangi bir eğitim almadığı ve eğitim ihtiyacı duyduğu tespit edilmiştir. İkinci temada, bilgi okuryazarlığı becerisinin öğretim sürecine yansımaları ele alınmıştır. Öğretmen boyutu, ders işleyişi ve öğrenci üzerindeki etkiler ayrı ayrı değerlendirilmiş olsa da, bu unsurların birbiriyle iç içe olduğu ve verilen yanıtların çoğunlukla birden fazla boyutu kapsadığı görülmüştür. Öğretmenler, bilgi okuryazarlığı becerisinin hem derslerin niteliğine olumlu katkı sağladığını hem de öğrenci ilgisi ve başarısı üzerinde etkili olduğunu vurgulamıştır. Bilgi okuryazarlığı becerilerinin öğretmenlere kazandırılması amacıyla, öğretmen yetiştiren kurumların programlarında bu becerilere yönelik ders ve uygulamalara yer verilmelidir. Özellikle DKAB öğretmenlerine yönelik planlı, sürekli ve sistemli hizmet içi eğitim programları geliştirilerek, içerikleri nitelik ve nicelik açısından zenginleştirilmelidir. Bu eğitimlerin sınıf içi uygulamalara yansıyıp yansımadığı izlenmeli ve etkililiği düzenli olarak değerlendirilmelidir. Öğrencilere bilgi okuryazarlığı becerilerini kazandıracak ders ve etkinliklerin eğitim programlarına entegrasyonu sağlanmalı; DKAB öğretmenleri ve öğrencilerine yönelik akademik çalışmalar teşvik edilmelidir. Ayrıca, bilgi okuryazarlığı becerisinin DKAB dersine yansımalarını ele alan disiplinler arası ve alan temelli araştırmalara öncelik verilmesi, öğretmenlerdeki bu becerinin öğrenci üzerindeki bilişsel, duyuşsal ve akademik etkilerini çok yönlü şekilde ele alan kapsamlı çalışmalarla desteklenmesi gerekmektedir. Bu çalışma, bilgi okuryazarlığı becerisinin DKAB öğretmen-

lerinde bulunmasının gerekliliğine dikkat çekerek, elde edilen bulgular doğrultusunda çeşitli öneriler sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Bilgi Okuryazarlığı, Bilgi Okuryazarlık Becerisi, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi, Öğretmen Görüşleri, Eğitimde Bilgi Okuryazarlık Becerisi

DEĞİŞEN PARADİGMALAR EŞİĞİNDE DİN EĞİTİMİ: GELECEK PERSPEKTİFLERİ VE YENİ YÖNELİMLER

Prof. Dr. Nurullah ALTAŞ
Yalova Üniversitesi
altas68@gmail.com

ÖZET

21. yüzyılın ikinci çeyreğine yaklaşırken din, eğitim ve din eğitimi alanlarında hızlı değişimlerin yaşandığı bir döneme girilmiştir. Bu bağldamda Türkiye'de din eğitimi, küresel dönüşümlerin, dijitalleşmenin ve yapay zekâ temelli yeni öğrenme biçimlerinin etkisi altında yeniden düşünülmeyi gerektiren bir aşamaya ulaşmıştır. Bu çalışma, din eğitiminin geleceğine ilişkin paradigmatik değişimleri, toplumsal ve teknolojik dönüşümler bağlamında analiz etmeyi hedeflemektedir.

Son yıllarda gerek Batı'da gerek İslam dünyasında kurumsal dindarlığın yerini bireysel dindarlığın alması, dinin toplumsal hayattaki konumununun tartışılmasını ve yeniden tanımlanmasını zorunlu kılmıştır. Bu durum, din eğitimi biliminin metodolojik yaklaşımını, içerik ve hedeflerini de etkilemektedir. Eğitim alanında yapay zekâ ve dijital teknolojilerin belirleyici hale gelmesi, öğrenme süreçlerinde hız, bireyselleşme ve beceri odaklılık gibi unsurları öne çıkarmaktadır. Bu bağlamda din eğitimi programlarının da bilgi aktarımı merkezli geleneksel yaklaşımlardan uzaklaşıp eleştirel düşünme, yaratıcılık, problem çözme, iş birliği ve duygusal zekâ gibi 21. yüzyıl becerilerini önceleyen bir yapıya kavuşturulması gerekmektedir.

Çalışmada ayrıca, din eğitimi biliminin ilahiyat fakülteleri ve imam hatip liseleri bağlamında program değerlendirme süreçlerine yeterince entegre olamadığı, öğretmen yetiştirme politikalarının beceri temelli bir yaklaşımla yeniden ele alınması gerektiği vurgulanmaktadır. Bunun yanında dijitalleşmenin din eğitimi üzerindeki etkileri, çevrim içi öğrenme ortamlarının yükselişi, bireyselleşmiş eğitim modellerinin yaygınlaşması ve küreselleşmeyle artan kültürel çeşitlilik, din eğitimi bilimi için yeni teolojik yaklaşımlar ve araştırma alanları doğurmaktadır.

Sonuç olarak, din eğitimi bilimi artık sadece kadim mirası koruyan değil, değişen çağın ihtiyaçlarını okuyabilen; bireyi merkeze alan, teknolojiyi anlamlandıran ve dinin toplumsal işlevini güçlendiren dinamik bir alan olmak zorundadır. Bu dönüşüm, hem içerik hem yöntem düzeyinde yeni teolojilerin ve eğitim paradigmasının inşasını gerekli kılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Din eğitiminin geleceği, Dijitalleşme, İlahiyat, Din eğitimi

DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ ÖĞRETMENLERİNİN DİJİTAL OKURYAZARLIK BECERİLERİ

Sümeyye Şeyma ÇALIŞIR

Milli Eğitim Bakanlığı

sseymacalisir@gmail.com

Prof. Dr. Bayramali NAZIROĞLU

Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi

ÖZET

Bu çalışma, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi (DKAB) dersi öğretmenlerinin dijital okuryazarlık becerilerinin mevcut durumunu incelemeyi amaçlamaktadır. Bu doğrultuda, DKAB öğretmenlerinin dijital okuryazarlık bilgi düzeyleri ile dijital araçları kullanım durumlarının analiz edilerek mevcut durumun tespit edilmesi hedeflenmektedir. Nitel araştırma yöntemiyle desenlenen çalışmada, literatür taraması yapılarak teorik çerçeve oluşturulmuştur. Ardından 8 DKAB öğretmeniyle yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiş ve elde edilen veriler "dijital okuryazarlık bilgi düzeyi" ile "dijital araç kullanım durumları" olmak üzere iki tema altında analiz edilmiştir. Araştırma bulgularına göre katılımcıların önemli bir bölümünün dijital okuryazarlık algılarının sınırlı düzeyde olduğu, bazı öğretmenlerin ise dijital okuryazarlığı daha bütüncül bir perspektifle değerlendirdiği belirlenmiştir. Dijital araç kullanımına yönelik özyeterlik algılarında da benzer bir farklılaşma gözlemlenmiş; öğretmenlerin bir kısmı dijital araçları kullanmada kendisini yeterli görürken, diğer bir kısmı yetersiz hissettiğini ifade etmiştir. Ayrıca dijital araç kullanım sürecinde öğretmenlerin; teknik altyapı eksiklikleri, içerik bulma güçlüğü ve ders süresinin yetersizliği gibi engellerle karşılaştıkları tespit edilmiştir. Bununla birlikte, katılımcıların büyük çoğunluğu dijital okuryazarlık eğitimine ihtiyaç duyduklarını belirtmiş; mevcut hizmet içi eğitimlerin uygulamaya dönük olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Elde edilen verilere göre DKAB öğretmenlerinin dijital araçları kullanma durumları; kullanım yoğunluğu, dijital araçların derse etkisi ve materyal kullanımını etkileyen faktörler olmak üzere üç kategoride ele alınmıştır. Dijital kullanım yoğunluğu analiz edildiğinde öğretmenlerin "sık kullanma" ve "seyrek kullanma" şeklinde iki alt grupta toplandığı görülmektedir. Öğretmenlerin çoğunluğunu oluşturan ve dijital araçları sık kullanan katılımcılar, bu araçların öğrenme sürecini desteklediğini ifade etmektedir. Buna karşın seyrek kullanan öğretmenler, DKAB dersinin doğası gereği yüz yüze iletişim temelli öğretimin daha etkili olduğunu savunmaktadır. Dijital araç kullanımının derse etkisine ilişkin öğretmen görüşleri incelendiğinde iki yaklaşım ortaya çıkmaktadır. Katılımcıların çoğunluğu dijital araçların motivasyonu artırdığını belirtmektedir. Dijital materyal kullanımını etkileyen faktörler incelendiğinde ise teknik altyapı yetersizlikleri, içerik eksikliği ve ders saatlerinin sınırlı olması öne çıkmaktadır. Veriler

değerlendirildiğinde, DKAB öğretmenlerinin dijital okuryazarlık düzeylerinin gelişime açık olduğu anlaşılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Din eğitimi, dijital okuryazarlık, din kültürü ve ahlak bilgisi, öğretmen yeterlikleri, dijital dönüşüm

DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ İLE DİNLER TARİHİ DERSLERİNDE DİĞER DİNLERİN ÖĞRETİMİ: HİNT DİNLERİ ÖRNEĞİNDE BİR KARŞILAŞTIRMA

Merve VARLI
Milli Eğitim Bakanlığı
Doç. Dr. Emine BATTAL
Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi
emine.battal@erdogan.edu.tr

ÖZET

Bu bildiri, Türkiye'de ortaöğretim düzeyinde yürürlükte olan 2018 Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi (DKAB) Öğretim Programı, 2024 Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli (TYMM) DKAB Öğretim Programı ve 2018 Dinler Tarihi Dersi Öğretim Programını karşılaştırmalı biçimde inceleyerek Hint dinlerinin (Hinduizm, Budizm ve Sihizm) öğretiminde benimsenen yaklaşım, amaç ve içerik farklılıklarını analiz etmektedir. Çalışmanın amacı, bu programların diğer dinleri öğretme biçimlerini, benzerliklerini ve pedagojik eğilimlerini ortaya koyarak, din öğretiminde çoğulculuk, anlam merkezlilik ve nesnellik ilkeleri açısından gelişim çizgisini değerlendirmektir.

Araştırma nitel doküman analizi yöntemiyle yürütülmüştür. Program metinleri, ders kitapları ve kazanımlar "amaç–içerik–yaklaşım" ekseninde mukayeseli olarak analiz edilmiştir. 2018 DKAB Programı, yapılandırmacı yaklaşımı temel almakta; din öğretimini öğrencinin bilişsel gelişimine uygun şekilde düzenlemekte ve farklı dinleri tanıtıcı, bilgi merkezli bir çerçevede ele almaktadır. Bu programda Hint dinleri, 12. sınıf beşinci ünitede yer almakta; Hinduizm ve Budizm'in doğuşu, temel inançları, ibadetleri, sembolleri ve kutsal mekanları özetlenmektedir. Ancak kazanımların çoğu bilişsel düzeyde kalmakta, duyuşsal ve anlam kurucu etkinliklere yeterince yer verilmemektedir.

2024 Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli (TYMM) DKAB Programı din öğretimini yalnızca bilgi aktarımıyla sınırlamayıp değer temelli, anlam merkezli ve kültürlerarası farkındalık kazandıran bir boyuta taşımaya çalışmaktadır. TYMM'de diğer dinlerin öğretimi "medeniyet, hikmet ve diyalog" kavramlarıyla ilişkilendirilmiş, öğrencinin farklı dinî gelenekleri kendi kaynakları, sembolleri ve kültürel bağlamları içinde anlaması hedeflenmiştir. Bu programda Hint dinleri, 12. Sınıf beşinci ünitede yer almakta; Hinduizm ve Budizm'in yanı sıra Sihizm'in de ortaya çıkış süreci, inanç ve ahlak esasları, ritüelleri, sembolleri, kutsal metinleri, mekanları ele alınmaktadır. Nesnel ve betimleyici bir yaklaşımın esas alındığı programda kavramsal becerilerin yanı sıra sosyal duyuşsal beceriler ve okuryazarlık becerilerine önem atfedilmektedir. Böylece Hint dinlerinin öğretiminde amaç sadece bilgi sahibi olmaktan insanlığın kültürel dini mirasındaki anlamını ve ortak değerleri fark etmeye doğru evrilmiş görünmektedir.

2018 Dinler Tarihi Dersi Programı nesnellik, karşılaştırmalı analiz ve tarihsel bağlam ilkeleri üzerine kuruludur. Programda Hint dinleri (Hinduizm, Budizm, Sihizm) tarihsel kronoloji, inanç sistemleri, ritüeller ve semboller bağlamında ele alınmıştır. Bu ders, DKAB'ye kıyasla daha bilimsel, fenomenolojik ve tarihsel bir çerçeve sunmakta; dinlerarası farkındalığı artırmaya, farklı din mensuplarıyla sağlıklı iletişim kurma ve birlikte yaşama becerisi kazandırmaya yönelik bilgi temelli bir öğretim modeli benimsemektedir. Bununla birlikte ders kitaplarında dini sembollerin anlam derinliğine veya inananların deneyimlerine sınırlı biçimde değinildiği görülmektedir.

Mukayeseli olarak değerlendirildiğinde ise 2018 DKAB Programı ile 2018 Dinler Tarihi Programı bilgi merkezli ve tanıtıcı bir anlayışta birleşirken, 2024 TYMM DKAB Programı bu çizgiyi anlam merkezli, bütüncül ve değer odaklı bir yapıya dönüştürdüğü düşünülebilir. TYMM, 2018 programlarının çoğulculuk ve nesnellik yönünü koruyarak buna medeniyet perspektifi ve diyalog temelli pedagojik duyarlılık eklemiştir. Sonuç olarak Hint dinlerinin öğretiminde 2018'den 2024'e uzanan süreç, bilişsel derinlikten anlam ve değer merkezli bir din eğitimi paradigmasına geçiş olarak değerlendirilebilir. Bu değişim, din eğitiminin yalnızca bilgi kazandıran değil, hoşgörü, empati ve kültürel bilinç geliştiren bir formasyona yöneldiği şeklinde yorumlanabilir.

Anahtar Kelimeler: Dinler Tarihi, DKAB, Hinduizm, Budizm, Sihizm